T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ANA BİLİM DALI
İNKILAP TARİHİ PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

1929-1933 YILLARI ARASINDA CUMHURİYET'İN GÜZELLERİ

IŞIL KANDOLU
22701034

TEZ DANIŞMANI
DR. ÖĞR.ÜYESİ FAHRİYE DİNÇER

2024

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ANA BİLİM DALI
İNKILAP TARİHİ PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

1929-1933 YILLARI ARASINDA CUMHURİYET'İN GÜZELLERİ

IŞIL KANDOLU
22701034
ORCID NO: 0009-0005-7155-3408

TEZ DANIŞMANI
DR.ÖĞR.ÜYESİ FAHRİYE DİNÇER

KASIM 2024

Işıl KANDOLU tarafından hazırlanan 1929-1933 Yılları Arasında Cumhuriyet'in Güzelleri başlıklı çalışma, **06/10/2024** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunmuş ve jürimiz tarafından Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Ana Bilim Dalı İnkılap Tarihi Programında **YÜKSEK LİSANS** tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman	**İmza**
Dr. Öğr. Üyesi, Fahriye Dinçer	……

Jüri Üyeleri	**İmza**
Doç. Dr., Kerem Karaosmanoğlu	……
Dr. Öğr. Üyesi, Berrin Oktay Yılmaz	……

ÖZET

1929-1933 YILLARI ARASINDA CUMHURİYET'İN GÜZELLERİ

Cumhuriyet gazetesinin 1929-1933 yılları arasında resmi olarak organize ettiği güzellik yarışmalarını konu alan tezde, 1930'lar Türkiye'sinde ortaya çıkan "yeni kadın" imajı ve bu yıllarda yönetimde yer alan elitlerin kadın politikaları incelenmiştir. Bu çalışmada dönem iktidarının, iktidar çevresinde yer alıp bu projenin parçası olan aydınlar ve yarışmaya katılan kadınlarla yapılan müzakere biçimleri, güzellerin bu müzakeredeki faillikleri kadın tarihi yazımı odağa alınarak tartışılmıştır. Araştırmada Cumhuriyet'in yanı sıra Son Posta, Vakit, Akşam, Milliyet, Resimli Ay, Resimli Şark gibi 1929-1933 yılında çıkan çeşitli gazete ve dergilerin müsabakalar hakkında yaptığı haberlerin söylem analizi yapılmıştır. Yarışmaların jüri heyetinde temsilcileri de olan cemaat gazeteleri Nor Lur ve Aztarar'ın ilgili sayılarına, Keriman Halis'in Hay Gin feminist kadın dergisini ziyareti üzerinden bakılmıştır. Tezde, 2010 yılında 1933 Güzeli Nazire [Eren] Hanım'la yapılan sözlü tarih çalışması ve Naşide Saffet'in yazdığı anılardan yararlanılarak kadınların tarihte özne olarak doğrudan seslerinin duyulmasına katkı sunmak hedeflenmiştir. Bu çerçevede, Türkiye'nin tek parti rejiminin ulusun inşa edilmesi sürecinde gazeteler aracılığıyla yurttaşlarının hayatına giren kadın politikası, kadının kamusal görünürlüğünü artırarak medeni bir ülke olduğunun halkına ve dünyaya ispatlanması ve güzellik yarışmaları üzerinden araçsallaştıran milliyetçi propagandanın pragmatizmi araştırılmıştır. Çalışmada, organizasyonlara katılan kadınların modernleşme projesine dahil olma nedenleri, kendi gündemleri ve faillikleri tartışılmış, bir ulus devlet olarak erken Cumhuriyet'in güzellik yarışmalarının ve modern kadınlığın propagandasını yaparken kullandığı söylem ve bu söylemin etrafında ördüğü mitler analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kadınların Gündemi, Faillik, Güzellik Yarışmaları, Milliyetçilik, İdeal Kadın

ABSTRACT

BEAUTIES OF THE REPUBLIC BETWEEN 1929-1933

By spotlighting beauty contests officially organized by Cumhuriyet newspaper in Turkey between 1929 and 1933, this thesis explores the image of "new woman" which emerged in 1930s Turkey and gender policies of the ruling elites governing the country in this era. In this study, the forms of negotiations between the ruling powers of the period, the intellectuals who were part of this project and the beauty pageant contestants; as well as the agency of women in these negotiations are analyzed as a form of women's history writing. The discourses in various newspapers and magazines published between 1929 and 1933; such as Son Posta, Vakit, Akşam, Milliyet, Resimli Ay and Resimli Şark, in addition to Cumhuriyet newspaper are analyzed for their coverage of the competitions. Some issues of the non-Muslim community newspapers Nor Lur and Aztarar, which also had representatives on the jury panel in the competitions are examined through the story of Keriman Halis' visit to the feminist women's magazine Hay Gin's bureau. The thesis also aimed to contribute to the direct voices of women as subjects of history with an interview conducted in 2010 with Nazire [Eren] Hanım, Miss 1933 and by drawing upon the memoirs of Naşide Saffet. Under this framework, the pragmatism of nationalist propaganda instrumentalized through beauty pageants, Turkey's single-party regime proving to its people and the world that it was a civilized country by increasing the public visibility of women and the policy program on women which were introduced to the lives of citizens through newspapers within the process of nation-building of Turkey's single-party regime was inquired. The reasons behind women participating in the competitions involved in the modernization project; their own agendas and their agencies were incorporated in this study. The discourse employed by the early republic as a nation state within the propaganda making of modern womanhood, beauty contests and the myths based on these discourses were also incorporated into the thesis.

Keywords: Women's Agenda, Agency, Beauty Contests, Nationalism, Ideal Woman

ÖN SÖZ

Uzun soluklu çalışmamı yaşadığım zorlu deneyimlere rağmen bitirebildiğim için çok mutluyum. Kız kardeşlerimle birlikte ağır sınavlardan geçtik, geçiyoruz; bunlardan biri de "....a rağmen" yazmak, yazabilmek... Bu tezi bitirmem uzun zaman aldı, hayatımın türlü dönemlerine denk geldi, bir metne farklı yıllar içinde bakabilmek öğretici bir deneyim oldu. Tez, kadın tarihi yazmayı önceliğine koyarak, 1929-1933 yılları arasında düzenlenen güzellik yarışmalarını dönemin iktidar ilişkileri ışığında yorumlayarak kadınların failliği üzerine yoğunlaşmıştır. Beni kadın failliğinin tarihsel yazımı noktasında destekleyen, akademik ve insani katkıları, emeği için danışmanım Dr. Fahriye Dinçer'e, katkıları ve katılımı için Dr. Berrin Oktay Yılmaz'a ve Doç. Dr. Kerem Karaoğmanoğlu'na müteşekkirim. Metinlerin arasında kaybolduğumda beni toparlayan Hacer Er'e, biçimsel olarak teze katkı sunan İlkim Ecem Emre, Onur Fidangül ve Ömer Süvari'ye, "Hadi yaz!" diye direten yoldaşım Turgut Yüksel'e, kopup gittiğim zaman beni uyaran Gün Zileli'ye, birbirimizi harekete geçirip, faillik üzerine kafa yormama katkı sunan Ceren Gündoğan'a da… Zeynep Uymur ve Dilek Güntepe, fikirleriniz ve katkınız Hızır gibi yetişti. Tezimi bu yolda yanımda olan, feyz aldığım bütün kadın arkadaşlarıma, kız kardeşim Özlem Kandolu'ya ve değerli hocalarıma borçluyum ama en çok da annem Gülen Kandolu'ya… Bu çaba hem senin hem benim içindi. Özlemle...

Işıl KANDOLU

Kasım, 2024; İstanbul

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....iii
ABSTRACT.....iv
ÖN SÖZ.....v
İÇİNDEKİLER.....vi

1. GİRİŞ.....1

2. 1929-1933 YILLARI ARASINDA CUMHURİYET GAZETESİ VE ASRİ KADIN.....14
2.1. Cumhuriyet Gazetesi.....14
2.2. Cumhuriyet'in Kadın Politikası ve Asri Kadın.....17
2.2.1. Kadın Sayfası.....28
2.2.2. Cumhuriyet'in Haşarı Kadını Cici Anne.....30

3. TÜRKİYE BASININDA 1929-1933 DÜNYA VE TÜRKİYE GÜZELLİK YARIŞMALARI.....35
3.1. Türkiye Basınında 1929-1933 Dünya Güzellik Yarışmaları.....35
3.2. 1929-1933 Türkiye'de Güzellik Yarışmaları.....57
3.2.1. Türkiye Güzellik Yarışmalarının Şartı, Düzenleniş Biçimi ve Güzelleri 59
3.2.2. Güzellik Yarışmasına Okuyucunun İlgisi ve Güzellik Yarışmalarına Muhalefet.....68
3.2.3. Jüri Heyeti.....89
3.2.3.1. Jüri Heyetinin "Aydın" Kadın ve Erkekleri.....91
3.2.3.2. Jüri Heyetini Okumak.....99
3.2.3.3. Jüride Öjeni.....103
3.2.3.4. Jürinin Aykırı Kadınları.....108
3.2.3.5. Jüri Heyetinin Korporasyonu.....116

4. CUMHURİYET'İN VE GÜZELLERİN GÜNDEMİ.....122
4.1. Cumhuriyet'in Gündemi.....123
4.1.1. Milli İktisat, Milli Burjuvazi.....128
4.1.2. Türk Tarih Tezi ve "Türk" Güzeli.....136

4.1.3. Yeniden Tanımlanan Gelenekler....141
4.1.3.1. Gazi'ye Sadakat....143
4.1.3.2. İç Düşmanlara Karşı Rejimin Müttefiki Babalar....146
4.1.3.3. Birinci Vazife: Avrupa'nın Türk Algısını Değiştirmek....148
4.1.3.4. Batı Tarafından Kuşatılmışlık: Sağlık, Spor, Öjeni ve Güzellik. 150
4.1.4. Evlenilecek Kadın....162
4.2. Güzellerin Gündemi....165
4.2.1. Güzellerin Yarışmalara Girişi....166
4.2.2. Güzellerin Rejimle Müzakeresi ve Pragmatizmi....168

5. SONUÇ....186

KAYNAKÇA....191

1. GİRİŞ

Erken Cumhuriyet dönemi güzellik yarışmalarının sonlandığı 1933 yılı, aynı zamanda İnkılap Sergileri'nin de başlangıcıydı. D Grubu sanatçılarından Zeki Faik İzer, Delacroix'nın 1830 Fransa'sında krala karşı halkın isyanını anlattığı "Halka Önderlik Eden Özgürlük" resmine öykünerek yaptığı "İnkılap Yolunda" tablosunu bu organizasyonda sergilemiştir (Ergönül& Koca, 2017, s. 761-786). Cumhuriyet'in onuncu yıl kutlamalarıyla birlikte düşündüğümüzde tablonun içerdiği sembolik anlatım, erken Cumhuriyet döneminin politik duruşunu yansıtmaktadır. Resmin merkezinde, dolgun hatlarını gösteren uzun elbisesi ve peçesiz yüzüyle, mermer bir blokun üstüne çıkmış, elinde Türk bayrağını tutan bir kadın yer almaktadır. Kadının yanında duran Mustafa Kemal, arkasından gelen halka kadınla birlikte öncülük etmektedir. Mustafa Kemal tablonun merkezinde olmamakla birlikte tasvirin sol tarafında oldukça büyük ve heybetli durmakta, resmin merkezinde bulunan kadın figürü ise ileriye değil, Mustafa Kemal'e bakmaktadır. "Önder" homojen, sınıfsız bir halk kütlesine ileriyi işaret etmekte, halk da onun arkasından gelmektedir. Resmin fonunda yeni rejimin simgesi olan başkent Ankara vardır. Mustafa Kemal'in omzuna dokunduğu genç kadın ve onun yanındaki genç erkek kendisine bakarken, mermer blokun üstünde bayrak tutan kadına da bir kız öğrenci elindeki "Türk Tarihi" isimli kitabı göstermekte, ayağının altında duran Arap harfleriyle yazılmış olan fetvayı ezerek kadından bir adım daha öne geçmiş gözükmektedir. Genç kadının üzerinde yükseldiği mermer blok 1923 yılını mimlemekte ve önünde ezip geçilecek eski rejim artığı sakallı erkekler aman dileyerek kadının ve birazdan dalga dalga gelecek olan halkın önünde durmaktadır (Doğanay, 2017).

Eser Ergönül'e ve Bayram Koca'ya göre İzer, kurulan yeni cumhuriyetin merkezinde, çağdaş giysiler içinde modern Türk kadının olduğunu, üzerinde 1923 tarihi yazan ve cumhuriyet rejimini temsil eden mermer blokta yükselen kadın figürüyle anlatmak istemiştir (Ergönül& Koca, 2017). 3 Ağustos 1932 yılında, *Cumhuriyet* gazetesinde, "Türk Güzeli Dünya Güzeli Oldu" başlığıyla birlikte sunulan 1932 Dünya Güzeli Keriman Halis'in yer aldığı karikatürde de Keriman

Halis modern kıyafetleriyle, omzu ve boynu açık fakat ölçülü, bacaklarını örten uzun elbisesi içinde, Zeki Faik İzer'in tablosundaki kadına benzer biçimde, Türk bayrağını elinde tutmaktadır. Hatta daha da ileri giderek bu bayrağı dünya haritasına, cumhuriyet kurucularının örnek aldığı Avrupa'nın tam ortasına dikmektedir (Cumhuriyet, 1932hc).

İki imajda da Cumhuriyet devrimlerinin esinlendiği mitler, devrimler ve örüntüler eşliğinde Türk kadını, Cumhuriyet devrimlerinin taşıyıcısı ve gelecek kuşaklara aktarıcısı olarak izleyicinin zihinsel algısına sunulmaktadır. Bu tezin amacı da *Cumhuriyet* gazetesinin 1929-1933 yılları arasında düzenlediği güzellik yarışmalarına katılan, yukarıda değinilen resim ve karikatürdeki imgelere uygun orta sınıf genç kadınları; gazetenin kullandığı ideolojik, sembolik dil ve mitler çerçevesinde okuyarak erken Cumhuriyet rejiminin kadın adayların etrafında inşa etmeye çalıştığı yeni kadının devletle olan ilişkisini, pazarlıklarını ve kendi gündemini ortaya çıkarmaktır.

Zeki Faik İzer'in tablosunda anlattığı Cumhuriyet'in ilk on yılının serüveni, köktenci reformların yapıldığı bir süreci kapsamaktadır. 1929-1933 yılları arasında *Cumhuriyet* gazetesinin düzenlediği güzellik yarışmaları, bu on yılda yapılan reformlarla birlikte düşünülmelidir. Ayşe Saktanber'in işaret ettiği gibi kadınlar ve erkeklere eşit eğitim hakkı tanınması, kadın ve erkeğin yasa önünde evlilik, boşanma, veraset gibi konularda eşitliğinin sağlanması, dini örtünme kurallarının geçerliliğini yitirmesi, kadınlara seçme ve seçilme haklarının tanınması Batılılaşmanın doğrudan kadınların merkezde olduğu yenilikçi atılımlar üzerinden gerçekleştirilmeye çalışıldığının da göstergesidir (2009, s. 323-324). Kadınlara tanınan siyasal ve toplumsal haklar, rejimin niteliğini ortaya koymada simgesel bir rol oynar (Göle, 1991, s. 55-56). Çünkü Müslüman bir toplumda laiklik ilkesinin benimsenmesi kendisini en çok kadınlar üzerinden görünür kılabilirdi. Zira İslamcı geleneğin en temel göstergeleri kadınların toplum içindeki konumu ve giyim kuşamıydı. Bu nedenle kadınlar Cumhuriyet değişimlerinin en büyük simgeleri oldular. Sadece laik bir toplum değil, Cumhuriyet'in harcı olan çağdaşlaşma, milliyetçilik, ırk güzelliği, öjenizm gibi anlam sistemlerinin Türk kadını kimliğini oluşturma idealinin bir parçası olduğunu ve bu ideallerin propagandasının *Cumhuriyet* gazetesinin düzenlediği güzellik yarışmaları aracılığıyla da yapıldığını

görmekteyiz. Serpil Sancar da erken Cumhuriyet'in kurucu iradesinin modern kadın erkek ilişkilerinde kamusal iletişim araçlarıyla kurgu ve arzularını dile getirdiğini ve konuşma meşruiyetine sahip seçkinlerin, yeni bir toplum ve ilişkilerin nasıl olması gerektiğine dair söylemlerinin bu iletişim araçları ile kullandığı metinler aracılığıyla topluma anlattığını belirtmektedir (Sancar, 2012, s. 83-84).

7 Şubat 1929 tarihli *Cumhuriyet* gazetesindeki, "En Güzel Türk Kadını Kimdir? Beynelmilel Güzeller Arasında Türkiye Güzeli Niye Temsil Edilmesin?" başlıklı yazıdan(Cumhuriyet, 1929ad) ve yine aynı yılın Kasım ayında baş sayfadan verilen, "Güzeller sizi milli vazifenizi ifaya davet ediyoruz: Her Türk güzeli yarışmaya girmeği milli bir borç bilmelidir" çağrısından da anlaşılacağı üzere 1929 Türkiye Güzellik Yarışması haberleri, Türkiye'de yaşayan kadınları milli vazifelerini yerine getirmeye çağırmaktadır. Ülkenin erkek kurucuları kendi görevlerini ifa edip yeni bir devlet teşkil ederken, öyle görünüyor ki kadınlara da ülkelerini temsil etmek üzere estetik alanı bırakmışlardır. Güzellik gizlenecek ya da gizlenen bir ayıp değil, iftihar edilecek bir meziyettir ve memleket adına milyonlar sarf edilse ulaşılamayacak bir propaganda fırsatıdır (Cumhuriyet, 1929ie).

Fatmagül Berktay'a göre modernleşme projesinin mimarı erkek imgelemindeki "yeni kadın" ailevi, içtimai, milli vazifelerini benimseyen ve başkaları için yaşayan bir varlıktır. Erkeklerin zihninde kadınlar için hep terazinin "görev ve sorumluluk" kefesi ağır basmıştır (Berktay, 1998, s. 2.) Gazeteye göre genç kadınların milli vazifeyi ifa etmekteki görev ve sorumlulukları arasında, güzellik yarışmalarına katılmaları ve bedenlerinin simgeledikleri üzerinden ülkelerinin propagandasını yapmak da yer almaktadır. Kurucu erkekler tarafından, muasır medeniyetler ile modernist Cumhuriyet Türkiye'sini zihinlerde eşitlemeyi ve dünyaya göstermeyi amaçlayan milli davaya, kadınlar yardımcı bir rolle, güzellik yarışmalarına katılmalarıyla davet edilmektedir. Kamusal görünürlüklerinin gazetede sergileneceği bu projeye, dönemin ahlak kodlarını düşündüğümüzde "hafifmeşrep" addedilme pahasına olsa da kadınların yoğun ilgi göstermesi, Walby'nin söylediği gibi, kadınların kendi çıkarlarını gözeten ulusal projeleri istekle desteklemesi olasılığından kaynaklanabilir (2004, s. 51). Kadınlara erken Cumhuriyet'in verdiği bu yeni fırsatın, Aksu Bora'nın ileri sürdüğü gibi (2011, s. 200) "modernleşme döneminde kadınlara verilen rol" kalıbıyla okunması onların öznelliğini, iradesini, seçimlerini, arzu ve

hayallerini yok saymak anlamına gelecektir (s. 200). Bu sebeple dönemin güzellik yarışmaları, kadınların sesini duymak açısından ilgi çekici bir konu olarak düşünülmüş ve tercih edilmiştir.

Tezin incelediği 1929-1933 yılları iki savaş arası döneme denk gelmektedir. Yarışma yılları, 1929 büyük ekonomik bunalımının dünyayı etkilediği, totaliter rejimlerin iktidara geldiği ve giderek güçlendiği, Birinci Dünya Savaşı'nın neticesinde oluşan ekonomik, toplumsal ve sosyal yüklerin her geçen gün ağırlaştığı bir zaman dilimine rastlamaktadır. Savaşlarla azalan nüfusun üreticisi kadın bedenleri, Foucault'nun deyimiyle bedeni faydalı ve uysal kılmayı hedefleyen, bireye biyolojik varlık, tür ve nüfus düzeyinde yatırımlar yapan disiplinci iktidarların hedefi haline gelmiştir (akt. Koyuncu, 2016, s. 43). Savaş sonrası kadınların kamusal alanda varlıklarının hissedilmesi, çeşitli iş kollarında çalışmaları ve kendi ekonomilerini döndürmeleri sonucunda kadınlar yeni oluşan güzellik ürünleri piyasasının da potansiyel alıcıları oldular. Avrupa merkezli güzellik rejimi hegemonik bir biçimde kitle iletişim araçları ve güzellik yarışmalarıyla dünyaya yayılırken, kadınlar tüketim kültürünün ana hedefi haline geldi. Yarışmalarla yaratılan güzellik pazarı güzellik ürünlerine, güzellik salonlarına, spora ve dönem modasına ait giysilere talebin artmasını sağladı. Avrupa çevresindeki ülkeler de Avrupalı beyaz erkeğin ve iktidarının yarattığı güzellik rejimine bağımlı olarak yarışmalara katılmış ve onu takip etmiş görünmektedir (Kumara & Jajawardhana, 2018, s. 125-126).

Türkiye'de ise bu yıllarda koşullar yeni rejim için zorlu görünmekteydi. Feroz Ahmad'a göre devrik Osmanlı sınıfı bir günde yıkılacak bir pozisyonda değildi. Çünkü sosyal gruplar içinde geniş dinsel ve kurumsal bağlar yaratmıştı (Ahmad, 1999, s. 161*)*. Yazara göre bu eski kurumsal ağların baskısından bir meclis kararıyla kurtulmak mümkün görünmüyordu. Rejime yönelik erken bir tarihte başlayan (1925-1926) Doğu'daki Kürt isyanlarına karşı Takrir-i Sükûn Kanunu 1927 yılına kadar yürürlükte kaldı ve 1929 yılında ilga edildi (Ahmad, 1999, s. 161). Liberalleşme eğilimleri ise 1930 yılında çeşitli grev ve karışıklıklara yol açan çoğulculuk deneyiminin akabinde Cumhuriyet'in kuruluşunun erken diyebileceğimiz safhasında Menemen isyanını getirdi (Ahmad, s. 162). Güzellik yarışmaları bu koşullar altında muhalefetin oldukça kısıtlandığı ve muhalefet etmenin adeta başkaldırıyla eşdeğer sayıldığı bir döneme denk gelmiştir.

Nüfus, öncesinde 15,7 milyonken, 1927'de 13,6 milyona düşmüş; Batı Anadolu'da %15 oranında ekilebilir arazi mübadeleyle ülkeden giden Rumlar tarafından terk edilmiştir. 1930'lu yıllarda yoğun bir biçimde başlayan sanayileşme politikasıyla birlikte Türkler geçmişte işgal edemedikleri yeni mevkilere getirildiler ve böylelikle sağlam bir zengin köylü grubu, yeni orta ve alt bürokratik mevkiler katmanı yaratılarak Türklerden oluşan taşra tüccar sınıfı da güçlendi (Mardin, 2007, s. 221-224). Demografik yapının değişmesi ve nüfusun düşüşüyle yeni bürokrat ve Türk müteşebbislere ekonomide yer açıldı. Sermayenin bu yaratılan yeni sınıfın elinde toplanması için İttihat ve Terakki döneminden miras alınan Türk müteşebbis sınıfı yaratma idealinin devamlılığı güzellik yarışmalarında bu sınıfın reklamını yapan *Cumhuriyet*'te de gözlemlenebilir.

Bu gelişmeler Kemalist ideolojinin oluşturmaya çalıştığı yeni yurttaş kimliğini ve nüfus politikalarını etkileyen unsurlar oldu. Kadınlara toplumun kültürel ve biyolojik aktarımını gerçekleştiren cinsiyet rolleri biçildiğinden, bu dönemde Kemalist rejimin nüfus, kültür ve ekonomi politikalarının merkezinde kadınlar yer almıştır. Rejimlerin iktidar ilişkilerini ortaya çıkarma ve görünür kılmanın en önemli yolu iktidarların kadın politikalarını ifşa etmekten geçmektedir. Erken cumhuriyet dönemi güzellik yarışmaları bu konuda oldukça ilgi çekici bir göstergedir. Tez yazarı olarak bu ifşayı kadın tarihi açısından önemli gördüğüm için erken Cumhuriyet dönemi güzellik yarışmaları benim için ilgi çekici bir konu oldu.

Sancar'a göre 1930'lara gelindiğinde faşizm rüzgârları eserken, faşist ve demokrat siyasetlerin kamplaştığı bu dönemde dünya, Türkiye'nin yaklaşımını vurgulamak amacıyla kadınların siyasal haklarını ileri sürmüştür. Bu, kadınların talebi değil, Türkiye'nin uluslararası arenada duruşunu belirlediği bir açılım olmuştur (Sancar, 2012, s. 167). *Cumhuriyet* gazetesinin düzenlediği güzellik yarışmalarını da kadınlara verilen siyasal haklarla birlikte düşünüp bu uluslararası açılımın bir parçası olarak görmek gerekir.

Yarışmaların bu dönemin getirdiği milliyetçilik, öjeni, Batıcılık, toplumsal cinsiyet ve milli ekonomi meselelerinden bağımsız ele alınması onun sadece güzellik yarışması olarak okunması anlamına gelecektir. Bu sebeple tez, Türkiye'nin bu dönemdeki iç ve dış politikalarıyla erken Cumhuriyet iktidarının zihniyet dünyasını birlikte ele alıp, kadın tarihi yazmayı önceleyerek dönemi analiz etmeye çalışmıştır.

Çünkü kadının tarihsel özneler olarak Scott'un deyişiyle bir kategori olarak çoğullaştırılmaya değil, aynı zamanda tarihselleştirilmeye de ihtiyacı vardır (Scott, 2013, s. 40). Scott kadın tarihi yazmayı düşünürken Foucault'nun eleştirel tarihi metodunun izinden gitmiş; değerleri, anlamları ve özneleri yaratan kavramlardaki değişimler, söylemsel kaymalar üzerine düşünmüştür. Ona göre insanlar ve onların toplumları söylem aracılığıyla oluşmuştur, söylem var olan gerçekliklere eklenen kelimeler değil, bu gerçekliklerin kendisinin inşasıydı (Scott, s. 49). Yazar iktidarın kullandığı dile, onun mecazlarına, kinayelerine ve sembolizmine dikkat göstermek gerektiğini düşünür (s. 51). Bu dilsel sembolizm öznenin inşasının toplumsal örgütlenmenin ve iktidar ilişkilerinin tarihsel temelde analiz edilmesine giden yollardan biridir (Scott, 2013, s. 52). Dolayısıyla tez, dönem iktidarının basın aracılığıyla kullandığı sembolik dili çözümlemek adına söylem analizi metodolojisini takip etmiştir. Kadın tarihini yazmanın amacı, cins simgeciliğinin cinsiyet rollerinin farklı toplumlarda ve dönemlerde kapsamını, ne anlama geldiğini, toplumsal düzenin sağlanmasında ya da toplumsal değişimin teşvik edilmesinde nasıl işlev gördüğünü açığa çıkarmaktır (Scott, s. 63). Bu da kadınların kişisel ve öznel deneyimlerini kapsayan bir tarih yazımıyla mümkün görünmektedir. Dolayısıyla tez hem iktidarın 1929-1933 yıllarındaki güzellik yarışmalarına katılan kadınlar üzerinden kurduğu dili analiz etmeyi hem de yarışmalara katılan kadınların kişisel deneyimini yazmayı amaçlamıştır.

1929-1933 yılına kadar olan yarışmalarla ilgili verilen havadislerde güzellerin fotoğrafları, seçiliş biçimleri, hayat hikâyeleri ve aileleri ile yarışmaları ve baloları içeren renkli dünya gazete sütunlarına taşınmıştır. Halkta hayli merak ve ilgi uyandıran güzellik yarışmaları, dönemin zihniyet ve iktidar ilişkilerini çözümlemek ve tarihsel sürecinin envanterini çıkarmak için önemli bir malzeme oluşturmaktadır. Dünyada popüler tarih yazımına olan ilginin artmasıyla birlikte Türkiye'de de bu alanda farklı içeriklerde akademik çalışmalar üretilmeye başlanmıştır. Özellikle Annales ekolüne mensup olanlar ya da postmodern veya postyapısalcı tarih yöntemini takip edenler, sıradan insan tarihinin yazılmasının önünü açmış, insan-devlet-toplum-kadın-erkek arasındaki iktidar biçimlerini incelemeye çalışmışlardır. Türkiye'de bu ekolü takip eden tarih dergileri çıkmış, özellikle tezin konusunu içeren 1929-1933 *Cumhuriyet* gazetesinin güzellik yarışmaları 1990'lı yılların sonunda, gerek kadın tarihçiliğinin ön plana çıkması gerekse toplumsal cinsiyet meselelerinin

gündeme gelmesiyle birlikte tarihçilerin de ilgisini çekmiştir. Bu konuda 1990'lı yılların sonundan itibaren üç akademik makalenin *Toplumsal Tarih* dergisinde yayımlandığını görmekteyiz.

Doğan Duman ve Pınar Duman, (1997, s. 20-26) 1997 yılında *Toplumsal Tarih* dergisine yazdıkları "Kültürel Bir Değişim Aracı Olarak Güzellik Yarışmaları" isimli makalelerinde, *Cumhuriyet* gazetesinin 1929-1933 yılları arasında çıkan güzellik yarışmaları haberlerini incelemiştir. Yazarlar, makalelerinde, Batı dünyasıyla bütünleşmeyi hedef olarak belirlemiş yönetici sınıfın öncelikle politik, sonra sosyal ve kültürel alanda yaptığı her yeniliği bu hizmete adadıklarını, dolayısıyla güzellik yarışmalarının da yeni rejim tarafından bu amaç doğrultusunda kullanıldığı fikrini öne sürmektedirler. Doğan ve Pınar Duman'a göre, yeni rejimin medeni milletlerin düzenlediği yarışmalara katılma nedeni; Türk kadınını özgürleştiren devrimlerini seçtiği güzeller aracılığıyla göstererek en az onlar kadar medeni olduğunu kanıtlamaktır.

Pınar Öztamur, yine *Toplumsal Tarih* dergisinde yayımlanan, "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Güzellik Yarışmaları ve Feminen Kadın Kimliğinin Kuruluşu" yazısında, Doğan ve Pınar Duman'ın makalelerinde iddia ettikleri gibi yarışmaya katılan kadınların *Cumhuriyet* gazetesinin sayfalarına taşıdığı ve Kemalist rejimin kurguladığı uzun döpiyes giyen, cinsiyetsiz, feminen özelliklerini ortaya çıkarmayan kadından farklı kimliklerinin de olduğu düşüncesindedir. Öztamur'a göre yaratıldığı düşünülen tikel cumhuriyet kadın kimliğinin dışında, bu kadınlar iyi eğitilmiş anne ve eşlerdir, meslek hayatında erkeklerle eşit bir biçimde yer alan, kulüp ve derneklerde kamusal hayatın içinde olan ve son moda kıyafetleriyle dans edip feminen özelliklerini öne çıkaran çoğul kimliklere haiz kadınlardır. Yazar, iç içe geçmiş farklı kadın kimlikleriyle yeni kadını ve gazetenin dilini analiz edip yorumladıktan sonra modern anne ve eş kimliğinin dışında dişil yönlerinin de olduğunu ispatlamaya çalışmıştır (Öztamur, 2002, s. 45-50).

Mehmet Ö. Alkan ve Cengiz Kahraman, *"İlk Pop-Star Yarışmaları ve Güzellik 'Kıraliçaları': 'Türkiye Güzeli Mübeccel'im Ben...'"* adlı makalelerinde, güzellik yarışmalarını günümüzün Pop Star, Akademi Türkiye ve Türk Star yarışmalarıyla karşılaştırarak, birinci olan güzellerin nasıl magazinsel figürler haline geldiğini anlatmıştır (2004, s. 68-71).

Toplumsal Tarih dergisi dışında, Ada Holland Shissler, 2004 yılındaki "Beauty Is Nothing to Be Ashamed Of: Beauty Contests As Tools of Women's Liberation in Early Republican Turkey" isimli makalesinde, Amerika güzellik yarışmalarının bir tarihçesini vererek yirminci yüzyıl başlarında Türkiye, Japonya ve Amerika'da yapılan güzellik yarışmalarının toplumsal, ekonomik ve kültürel arka planını karşılaştırmıştır (2004, s. 107-122).

Türkiye ve Japonya'nın güzellik yarışmalarının iki devletin ideal kadın politikalarına bağlı olarak şekillendiğini iddia eden yazar, Japonya'nın öjenik ve emperyal iddialarının bir parçası olarak güzellik yarışmalarının Japon ırkının diğer ırklarla eşit olduğunu kendi halkına kanıtlamaya yönelik bir amacı olduğunu belirtmektedir. "The Miss Nippon" yarışmalarında ulusu temsil eden kadınlar Türkiye'deki muadillerinin yansıtmaya çalıştığı gibi devletin desteklediği sağlıklı bedenlere sahip, iyi eş, iyi anne modeli kadınlardır. (Shissler, 2004, s. 108) Japon güzellik kraliçelerine nazaran Türkiye güzelleri, gazete sayfalarında boy boy yer almışlar ve yurt dışına gönderilip ülkelerini temsil etmişlerdir. Yazar yarışma şartlarını, jüri üyelerini ve seçiliş biçimini anlattıktan sonra Türkiye'deki yarışmaları Japonya ve Amerika'yla karşılaştırmaktadır. Makaleye göre Japonya ve Amerika'nın tersine Türkiye'de yarışmaların arkasında ticari sponsor ya da destekçiler bulunmamaktadır. Türkiye yarışmalarında bazı kuaförler, modaevleri ve kolonya markaları güzellere çeşitli hediyeler verse de yarışmaların ticari önemi yoktur. Örneğin güzellerin fotoğraf çekimleri belli fotoğrafhanelere yaptırılsa bile ücreti *Cumhuriyet* gazetesi hesabından karşılanmıştır. Türkiye güzellik yarışmalarında, Japonya'da olduğu gibi, Batı kadınını ve medeniyetini düşman ya da şeytan olarak gören bir zihniyettin izi yoktur, tam tersi Avrupai kadın tipine özenilmekte ve bu tipoloji medeniyetin temsiliyeti olarak yüceltilmektedir. (Shissler, 2004, s. 111) Japon güzellik yarışmalarında saf ırk yüceltilirken, Türkiye'deki yarışmalara gayrimüslim kadınlar da başvurabilmekteydi. Dolayısıyla yazara göre Türkiye'de 1929-1933 yılları arasında yapılan yarışmalar, yurt dışında Türkiye'nin medeni olduğunun propagandasını yapmaktadır ve bu organizasyonlar da kadın bedeni üzerinden gelişmiş bir ülke olduğunu dünyaya göstermek amacıyla düzenlenmiştir. 1930'lar, devletin Osmanlı'dan ve onun getirdiği İslami kimlikten sıyrıldığını ispat etmeye çalıştığı bir döneme tekabül etmektedir. Yazar makalesinde, gazetenin yarışmalarla ilgili sayfalarında yer verdiği haberlerle birlikte diğer haberlerin veriliş biçimindeki dili inceleyerek, güzellik yarışmaları

haberleri ile erken Cumhuriyet'in kazanımı olan devrimlere ait haberlerin yan yana verildiğini, böylelikle Osmanlı kimliğinden ve yanlış dini akidelerden sıyrılmış yeni kadın için namus anlayışının, yarışmalar sayesinde yeniden tanımlandığını belirtmiştir (Shissler, 2004, s. 111).

2009 yılında güzellik yarışmalarıyla ilgili bir yüksek lisans tezine rastlamaktayız. Ayşe Hanife Kocakaya'nın yazdığı yüksek lisans tezinin başlığı, "Atatürk Dönemi Güzellik Yarışmaları ve Keriman Halis"tir. Kocakaya, tezini "Modernleşme ve Türk Aydınlanması", "Atatürk Devrimlerinin Kadının Toplumsal Yaşamına Etkisi", "Atatürk Devrimleri Çerçevesinde Güzellik Yarışmaları" olmak üzere üç bölüme ayırmıştır. Tezde en çok yer ayrılan bölümler, Atatürk devrimleri ve bu devrimlerin kadına tanıdığı haklar üzerinedir. Üçüncü ve son bölüm 1932 Güzeli Keriman Halis'e ayrılmıştır. Burada Keriman Halis'in aile yaşamı, yarışmaya nasıl katıldığı, gazetecilerin onunla yaptığı röportajlar ve güzelle ilgili yarışma sonrası çıkan haberler derlenmiştir. Tezde dönemin farklı gazeteleri taranmamış sadece *Cumhuriyet*'in haberleri merkeze alınmış, Keriman Halis üzerinden de Türkiye modernleşmesinin izleği gazete haberlerinden alıntılanarak sunulmuştur (2009).

Emine Koca ve Fatma Koç, 2010 yılında yayımladıkları makalelerinde güzellik yarışmalarına, dönemin moda algısı ve Batılılaşmış kadın imgesi üzerinden bakmışlardır. Hem güzellerin giydiği giysiler tasarım açısından değerlendirilmiş, hem de Batılı tarzda giyinen Türk kadınının Batılı kız kardeşleri gibi modern olabileceği algısının yarışmalar aracılığıyla topluma benimsetilmesi incelenmiştir. Halk arasında popüler olan yarışmaların, güzellerin popüler kimliklerine dayanarak estetik beğeniyi nasıl şekillendirdiği dönem gazeteleri analiz ederek anlatılmıştır (2010, s. 262-287).

Eylem Özdemir "Batı'ya Giden Her Yol Mübah mı? Milletin Güzellik Yarışmalarıyla İmtihanı" isimli makalesinde, 1929-1933 yılları arasında düzenlenen yarışmaların Türkiye'de milli devletin kurulduğu süreçte, toplumsal cinsiyet rollerinin milli kimliği kurmak üzere yeniden tanımlandığını gösteren iyi bir örnek olduğunu düşünmektedir (2015, s. 229-253). Yazar, Nisan 2012'de Maltepe Üniversitesi tarafından düzenlenen "Miss Maltepe" ve Nisan 2013'te Diyarbakır'da düzenlenen "Dünya Medeniyetler Kraliçesi" yarışmalarının siyasi içeriklerinden yola çıkarak, 1930'lar dünyasının toplumsal cinsiyet kodları üzerine düşünmüş ve erken

Cumhuriyet'in güzellik yarışmalarının üç zihinsel çerçeve etrafında şekillendiğini belirtmiştir. Yazara göre yarışmaların zihinsel arka planında Batılılaşma hareketi ve yönelimi, yeni kadın inşası ve Türkçülük olarak şekillenmiş ırk söylemi yer almaktadır. (s. 232) Yazar *Cumhuriyet* gazetesinin kullandığı dilde; güzellerin Batı'yı, sağlıklı ırkı ve vatanseverliği bedenleriyle nasıl temsil ettiğinin izlerini sürmüştür. Feminen, vatansever, anne, meslek sahibi gibi çoklu kimlikleri içinde barındıran yeni kadın, cinsiyet örüntülerine müdahale eden toplum mühendisliğinin eseridir ve inşa edilen toplumu denetlemek önce kadın bedeni üzerinden gerçekleşmektedir. Güzellik yarışmaları da kadınları araçsallaştırarak bu projeye hizmet etmiştir. (s. 241)

Gülden Özkan, 2019 yılında yazdığı makalesinde, 1929-1933 yılları arasında *Cumhuriyet* gazetesinin düzenlemiş olduğu yarışmaları halkla ilişkiler çalışması başlığı altında incelemiştir. (2019, s. 587-606). Calhoun, Habermas, Hobsbawm-Ranger, Gellner-Anderson gibi milliyetler ve milliyetçiliğin oluşumu üzerine teoriler üretmiş yazarlardan faydalanarak yarışmaları; kolektif kimlik üretme, milliyetçiliğin söylemsel oluşumu ve kolektif kimliğin neye dayandığından ziyade bunların nasıl üretildiği ve kolektif kimliğin ortak bir iletişim dili içerisinde nasıl dönüştürüldüğü çerçevesi üzerinden yorumlamıştır. Özkan makalesinde halkla ilişkiler çalışmalarının sadece siyasi ya da ticari oluşumlar için anlam üretmekle kalmadığını aynı zamanda kimlikleri, konumları, ilişkileri de kategorize ettiğini ve böylece zihinsel algı şemalarını etkileyebileceği iddiasındadır. Yarışmaların yarattığı zihinsel algı şemalarını "Bir Milli Mesele, Vatani Bir Görev", "Düzenlenen İlk Güzellik Yarışması ile İnşa Edilen Anlam", "Bir Halkla İlişkiler Çalışması Olarak Güzellik Yarışmaları" başlıklarına ayırarak incelemiştir. Yarışmanın modern bir ulusun inşa sürecine olan katkılarını *Cumhuriyet* gazetesinin halkla kurduğu dil üzerinden ele almıştır. Milliyetçi söylemin güzellik yarışmasına ilişkin haberleri nasıl şekillendirdiği, içeriğiyle güzellik yarışmalarının anlamını nasıl etkilediği ve bir halkla ilişkiler pratiği olarak nasıl işlev gördüğü sorularına yanıt aramıştır.

Filiz Yıldız 2019 yılında yazdığı "Türkiye'de İlk Güzellik Yarışmaları ve Basının Öncü Rolü: Genç Cumhuriyet'in Asri Güzelleri" isimli makalesinde, 1930 ve 1933 yılları arasında yapılan güzellik yarışmalarını *Hakimiyet-i Milliye*, *Cumhuriyet*, *Vakit* ve *Akşam* gazetelerinin o yıllar arasındaki nüshalarını tarayarak, modern ulus

inşasında idealize edilen Türk kadınının basın aracılığıyla nasıl sunulduğunu araştırmıştır (2019, s. 66-87). Çalışma, modernleşme projesinin propagandasını yapan gazeteci erkeklerce, kadın bedeni üstüne seçim yapma, eleştiride bulunma ve onaylayıcı bir makam olarak konumlanma rolünü ve bu çerçevede oluşturulan eril dili göstermektedir.

Mehmet Gündüz, "Atatürk Döneminde Toplumu Dönüştürmenin Aracı Olarak *Cumhuriyet* gazetesinin Düzenlediği Güzellik Yarışmaları" isimli makalesinde, yarışmaların, yeni yönetimin *Cumhuriyet* gazetesi aracılığıyla Türk kadınına vermeye çalıştığı görüntü, bu görüntünün kolaylaştırıcılığıyla Batılılar tarafından kabul edilme ve resmileşme isteğinin bir yansıması olarak ortaya çıkışı ve yarışmaların cinsel ahlak meselesi değil Batı ile girişilen bir rekabet göstergesi olarak sunulması düşüncesi üzerinde durmuştur (2022, s. 58-79). Mehmet Gündüz *Cumhuriyet* gazetesini temel alarak 1929'dan 1933 yılına kadar olan yarışmaları yıl yıl incelemiş, yarışmaların katılım şartları ve jüri üyeleri üzerinde bir envanter çalışması yaparak dönem yöneticilerinin toplum nezdinde rol model olarak ortaya çıkarmak istediği genç kızın, Türk kadınının özgürlük mücadelesinde önemli bir adım olduğu fikrinin halka benimsetilmeye çalışıldığı ideolojik arka plan üzerinde durmuştur.

"1929-1933 Yılları Arasında Cumhuriyet'in Güzelleri" isimli tez çalışmamızda 1929-1933 yılları arasında yapılan güzellik yarışmalarında *Cumhuriyet* gazetesi ve onun kadın üzerinden kurduğu dilin analizi, diğer çalışmalarda olduğu gibi, önemsenmiştir. *Cumhuriyet*, *Vakit*, *Son Posta* gazeteleri merkezde olmak üzere, aynı dönemde çıkan *Hanımlar Âlemi*, *Resimli Ay*, *Resimli Şark*, *Milliyet, Cumhuriyet Kadını, Akşam* olmak üzere çeşitli dönem yayınları ayrıntılı bir biçimde taranmıştır. Yukarıdaki makale ve tez çalışmalarından farklı olarak yarışmanın jüri heyetinde birer temsilcisi olan gayrimüslim basından *Aztarar* ve *Nor Lur*[1] gazetelerine, Keriman Halis'in izini takip etmek ve gayrimüslim gazetelerinin yarışmalara bakış açısını anlamak adına bakılmıştır. 2010 yılında Nazire Hanım'la yapılan sözlü tarih çalışması ve 1931 Güzeli Naşide Saffet'in *Cumhuriyet* gazetesinde yazdığı anıları, güzellerin öz anlatımları ve deneyimlerine yer verilmesi, seslerinin duyulması açısından önemlidir. Bahsedilen çalışmalarda elit erkeklerin güzeller üzerinden

[1] Ermenice gazetelerden çeviri yapan Jbid Boyacıyan'a teşekkür ederim.

yaptığı medeniyet, Batılı olma, milli iktisat, ırk güzelliği ve Türklük propagandası önem taşırken, yarışmaya katılan güzellerin bu yarışmalardan ne tür bir kazanım elde ettiği, modernleşme projesine katılırken kendileri adlarına nasıl bir yarar umdukları ve öz istençleri yer almamıştır. Yarışmalara katılan güzellerin bir propaganda aracı olarak kullanıldığı iddia edilen makalelerde güzeller edilgen konuma indirgenmiş, kendilerine yaptıkları bireysel yatırım görmezden gelinmiştir. Adı geçen eserlerde yarışmaya katılan jüri üyelerinin düşünsel dünyaları, yarışmaya destek veren ticari kuruluşların iktidarla olan pragmatik ilişkileri ve kadınlar üzerinden propagandası yapılan milliyetçi projenin, neden parçası oldukları irdelenmemiştir. Tez, *Cumhuriyet* gazetesinin güzellik yarışmaları aracılığıyla devlet elitlerinin kadın politikasının izini sürmekle birlikte, yarışmaya dahil olan bütün unsurlarla dönem iktidarının ve bileşenlerinin analizini yapmaya; güzellerin gerçek hayatlarında devletin kadın politikasıyla ne ölçüde bütünleşip ne ölçüde ayrıştıklarını ya da bu söylemi kendi lehlerinde nasıl kullandıklarını göstermeye çalışacaktır.

"1929-1933 Yılları Arasında Cumhuriyet'in Güzelleri" adlı bu tez dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm giriş bölümüdür. İkinci bölüm yarışmayı düzenleyen *Cumhuriyet* gazetesinin yayın hayatına giriş amacını ve dönem iktidarıyla olan ilişkisini anlatmakla birlikte gazete haberleri, gazetede yer alan köşeler ve röportajlardan yola çıkarak gazetenin "yeni kadın" politikasını da irdelemektedir. Üçüncü bölümde güzellik yarışmaları yer almaktadır: 1929-1933 yılları esas alınarak dünyada ve Türkiye'de yarışmaların düzenlenme biçimi, jürileri, yarışma şartları, güzelleri, yarışmalara gösterilen ilgi ve muhalefet konu edilmiştir. Aynı bölümde Türkiye yarışmalarına katılan dönemin önemli entelektüel kadın ve erkek jüri üyelerinin düşünce dünyasına bakılmış, dönem iktidarıyla olan organik ve pragmatik ilişkileri üzerinde durulmuştur. Milli Mücadele'ye ve modernleşme davasına destek veren bilgili, deneyimli kadın ve erkekler bu yarışmanın jüri üyesi olmuştur. Erkek üyelerin çoğu milletvekiliyken kadın üyeler 1930'lu yıllar sonrasında siyasal haklarını peyderpey elde etmişlerse de milletvekili olamamıştır. "Bu kadın ve erkeklerin güzellik yarışmalarında seçici kurul içinde yer almalarının stratejisi neydi?" sorusu jüri heyetinin, hükümetle olan bağlarının niteliğinin sorgulandığı bu bölümde yanıtlanmaya çalışılmıştır. Son bölüm ise güzellerin bedenleri üzerinden devletin yaptığı propaganda ve güzellerin yarışmaya katılmalarının arka planındaki istenç ve pragmatik beklenti üzerinedir. Bu bölümde *Cumhuriyet* gazetesinin

güzellerin bedenlerini kullanarak yaptığı asrî kadın-ideal eş, öjeni, Türk ırkının Batı karşısında medeniliği ve güzelliği ile milli iktisat propagandasına bakılmıştır. Dönem iktidarının zaman içinde farklı anlamlar yüklediği tarihsel gelenekleri, mitleri kullanarak benimsetmeye çalıştığı ideoloji, gazetede yer alan kamu söylemi üzerinden analiz edilmeye çalışılmıştır. Mustafa Kemal'in İnebolu nutkunda Şapka Kanunu'na istinaden kadınlar için söylediği, "Onlar yüzlerini cihana göstersinler" (akt. Berktay, 1998, s. 17) sözünden feyz alan güzellerin, cihana yüzlerini gösterdikleri bu yarışmalara katılarak hayatlarında neleri değiştirdikleri, modernleşme projesine nasıl ve hangi amaçla katıldıkları ve bu projeye katılmakla neler elde ettikleri son bölümün içeriğini teşkil etmektedir.

2. 1929-1933 YILLARI ARASINDA CUMHURİYET GAZETESİ VE ASRİ KADIN

2.1. Cumhuriyet Gazetesi

Anadolu için Birinci Dünya Savaşı'nı bitiren Millî Mücadele süreci sona ermiş, Cumhuriyet'in kuruluş süreci başlamıştı. İstanbul ve Ankara arasında süren ideolojik kutuplaşma basın hayatına da yansımış, savaş sırasında ve sonrasında "İstanbul Basını" ve "Ankara Basını" olarak iki karşıt ideolojik duruş temsil edilmiştir. Eski rejimin kalesi olan İstanbul'a karşı Ankara'nın varlığını hissettirecek bir gazeteye ihtiyaç duyulmuştu. Cumhuriyet'in ilanı sonrasında 7 Mayıs 1924'te "Cumhuriyet" adıyla çıkan gazete, adından da anlaşılacağı üzere, böyle bir siyasi konjonktürün ürünüydü (Köktener, 2005, s. 13). İstanbul'a bilinçli bir biçimde 1920'li yılların sonlarına kadar gelmeyen Mustafa Kemal'in bu kentteki ideolojik varlığını, onun en yakın arkadaşı Yunus Nadi'yle birlikte ortakları Zekeriya Sertel ve Nebizade Hamdi'nin kurduğu "Cumhuriyet" gazetesi temsil edecekti. Üç ortağın onar bin lira sermaye koyarak kurduğu gazeteden, bir süre sonra Amerika'da gazetecilik okumuş olan Zekeriya Sertel ve Sertel'in yakın dostu Nebizade Hamdi hisselerini Yunus Nadi'ye satarak ayrılmışlardır (Erten& Doğan, 2009, s. 502). Bozkurt Güvenç, şair Mehmet Akif'in Mustafa Kemal'den devrimleri anlatma görevini sakallılara bırakmasını talep ettiğini fakat Atatürk'ün devrimi yayma ve anlatma tercihini Yunus Nadi, Yakup Kadri, Falih Rıfkı gibi dönemin "matruş" gazeteci ve yazarlarından yana kullandığını söylemektedir (akt. Güvenç, 1995, s. 247).

Gazetenin kurucusu ve yayın politikasına ağırlığını koyan Yunus Nadi gazeteciliğe yirmili yaşlarda başlamış, dönemin önemli gazeteleri olan *Malumat* ve *Tasvir-i Efkâr* gibi yayınlarda görev almıştı. II. Abdülhamit döneminde tutuklanan yazar, Selanik'te İttihat ve Terakki'nin yayın organı *Rumeli*'nin başyazarlığını yapmış, Birinci Meclis'te İzmir milletvekilliği görevini sürdürüp Anadolu Ajansı'nı kurmuş ve Ankara Hükümeti'nin Milli Mücadele boyunca resmi sözcülüğünü yürüten *Hakimiyet-i Milliye* gazetesinde de yazarlık yapmıştır (Erten& Doğan, 2009, s. 502).

Yunus Nadi'nin kızı Leyla Uşaklıgil'in de anılarında anlattığı gibi Mustafa Kemal, Yunus Nadi'den Kurtuluş Savaşı sırasında yayımladığı *Yeni Gün* gazetesi yerine *Cumhuriyet* gazetesini çıkarmasını istemiştir (Cumhuriyet, 1994b). Cumhuriyet'in ilanı, halifeliğin ilgası gibi kritik konuların İstanbul basınında yankı bulması üzerine buradaki muhalif basını dengeleyecek bir yayın oluşturulmasına karar verilmesiyle, Yunus Nadi'nin yabancısı olmadığı İttihat ve Terakki'nin merkez binası olan Kırmızı Konak ihaleyle gazeteye tahsis edilmiş ve gazetenin idari merkezi olmuştur (Köktener, 2005, s. 13-14). Kendisine İstanbul'da, Ankara'nın cumhuriyetçi düşüncelerinin temsilciliği görevi verilen Yunus Nadi, 7 Mayıs 1924'te çıkardığı gazetenin ilk sayısında bu amacını belirtmiştir:

> Bugün ilk sayısını yayınlamayı başardığımız *Cumhuriyet*, okurlarına kendisini tanıtmaya yeterliyse de gazetemizin amaç, şekil ve mesleğine ait bir iki kelime eklemeyi de yararlı bulduk. *Cumhuriyet*'in siyasi programı isminden belli olduğu gibi onu yayımlayanların siyasi hayatı da bellidir. Cumhuriyet Türkiye'de büyük kavgalarla elde edilmiş tarihi bir sonuçtur. Biz elde edilen bu amaç uğrunda fiilen çalışmış insanlarız. Memlekette bu muzaffer ve galip fikrin çok kuvvetli taraftarları vardır. Cumhuriyet memlekete mal olmuş bir fikirdir. Biz onun temsilcisi ve koruyucusuyuz. Bu temel düşünce göz önünde tutulduktan sonra kesin olarak söyleriz ki gazetemiz ne hükümet gazetesi ne de bir parti gazetesidir (Cumhuriyet, 1994a).

Böylelikle Millî Mücadele'nin ideolojik destekçiliğini üstlenen *Yeni Gün*'den Cumhuriyet ideolojisini benimseyen *Cumhuriyet* gazetesine geçilmiş oluyordu. Hükümetin iç ve dış politikalarına ciddi bir propaganda desteği sağlayan gazetenin, Yunus Nadi'nin söylediğinin aksine bir hükümet ve parti neşriyatı gibi çalıştığını görmekteyiz. 1930 yılında Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kuruluşu, 1929 dünya ekonomik bunalımı derken, Arif Oruç'un yayımladığı *Yarın* gazetesi hükümete yönelik sert eleştirileriyle elli bini aşan tiraja ulaşıyor; Selim Ragıp Emeç, Ekrem Uşaklıgil, Halil Lütfü Dördüncü ve Zekeriya Sertel'in yönetiminde *Son Posta* gazetesi liberal bir çizgide ortaya çıkıyordu (Gevgili, 1983, s. 215). Takrir-i Sükûn Kanunu'ndan sonra *Yarın* gazetesi kapatılmış, Arif Oruç Bulgaristan'a kaçmıştır. 1931'de ilk basın yasası çıkarılmış, bu yasayla hilafet, saltanat, anarşizm, komünizm

yanlısı yayınlara açıkça yasaklamalar getirilmiş ve yürütme organına yurt yararına ters düşen yayınları kapatma yetkisi verilmişti (Gevgili, 1983, s. 215). Kapatılmayan nadir gazetelerden biri olan *Cumhuriyet*, devrimlerin ön plana çıktığı dönemde bu devrimlerin propagandasını haberlerine ve köşe yazılarına taşımıştır. Türk Tarih Tezi, Medeni Kanun, kadınların belediye ve genel seçimlere katılması, Kuran'ın Ayasofya Camii'nde Türkçe okutulması, Menemen Olayı, Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kapanması gibi kritik kararlarda gazete, hükümeti ve resmî ideolojiyi destekleyen yayınlar yapmıştır.

Yunus Nadi'nin birinci sayfada başmuharrir olarak yayımlanan makalelerinden bu tavrın izini sürmek mümkündür. Yunus Nadi tatil gününün pazara alınmasının savunuculuğundan (Y. Nadi, 1932b), Türkiye liderlerinin ziyaret ettiği "Faşist İtalya"ya selam yollamaktan (Y. Nadi, 1932ac) ve yine ziyaret edilen Bolşevik Rusya'nın korkunç bir âlem olmadığının (Y. Nadi, 1932a) ispatlanmasına kadar hükümetin resmi iç ve dış politikalarını savunmaktadır. Gazetenin hükümetle organik ilişkisi öylesine ortadadır ki 1928'de Latin harflerinin kabul edilmesinden sonra maddi sıkıntıya giren Yunus Nadi'ye Mustafa Kemal İş Bankası'ndan faizsiz kredi verir. Nadir Nadi, İş Bankası'na borçlarının olduğunu Mustafa Kemal'in ölümünden sonra bankadan gelen istem üzerine öğrendiğini anlatmaktadır (Sirmen, 1981).

Sonuç olarak erken Cumhuriyet döneminin önemli bir hükümet politikası olan Batılı yaşam tarzını yeni Türkiye'nin yurttaşlarına benimsetmek gibi bir misyonu da olan gazetenin düzenlediği güzellik yarışmalarını, hükümetin bu politikasının bir parçası olarak görmek gerekir. Güzellik yarışmaları Türk kadının Avrupalılığını, medeniliğini ispatlayacak ve Türkiye'yi Avrupalı devletler kategorisine sokacak önemli bir fırsattı. Belki de bu yarışma Avrupalı devletlerle Millî Mücadele sonrası bağını koparan yeni Türkiye'nin Cemiyet-i Akvam'a giriş biletiydi. Dolayısıyla Türkiye, güzellik yarışmaları aracılığıyla Avrupalı devletlere genç Cumhuriyet'in "Asri Türk kızını" gösterme fırsatı yakalamış ve "medeni" ülkelerin yer aldığı platformlara girebileceğini ispat etmiştir. Keriman Halis'in Dünya Güzeli seçilmesinden sonra aynı yıl Türkiye Cemiyet-i Akvam'a girmiştir (Cumhuriyet, 1932d)

Bu sadece Avrupalı devletlere değil, gazetenin okuyucularına da verdiği bir mesajdı. Bu mesaj, örtülü olarak, Türk kadınının cumhuriyet rejiminin sağladığı haklar

sayesinde mücadele etmeden medeni memleketlerdeki kadınların seviyesine yükselmiş olduğuna işaret ediyordu. Bunun karşılığında kadınlar, güzellik yarışmalarına katılarak bir biçimde rejime karşı borcunu ödemiş, vatandaşlık görevini ifa etmiştir. Türkiye'nin genç kadınları böylelikle, en az Avrupalı hemşireleri kadar, kendilerinin ve ülkelerinin de medeni olduğunu cümle âleme ispatlamıştır. Bu yüzden *Cumhuriyet* gazetesinin kadın politikasını incelemek, hükümetin ve yeni Türkiye'yi kuran devlet elitlerinin inşa etmeye çalıştıkları yeni kadını görmek açısından önem taşımaktadır.

2.2. Cumhuriyet'in Kadın Politikası ve Asri Kadın

Cumhuriyet'in asri kadını dönemin en büyük ilgi odağı olmuş, bu dönemde çıkan gazetelerde yer alan köşe yazarları yeni kadını tanımlayan yazılar kaleme almışlardır. Meşrutiyet döneminden beri süregelen kadının ailedeki statüsü, kamusal ve özel alanda eşitlik tartışmaları, Cumhuriyet'in erken döneminin kadın ve erkek yazarlarınca irdelenmiş, karşılıklı tartışmalar köşe yazılarında ve haberlerde devam etmiştir. *Cumhuriyet* gazetesi de yeni kadın tartışmalarını ilk sayfalarına taşımış, dönemin ünlü entelektüelleriyle bu konuda röportajlar yapmış, gazetenin içinde ayrı bir kadın sayfası oluşturarak dünyadaki kadınlık hallerinden haberler sunmuş ve Cumhuriyet'in ideal kadın tipinin nasıl olduğunu bu sayfalarda, röportajlarda ve makalelerde okuyucu kitlesine göstermeye çalışmıştır.

Dönemin gazetelerinde çıkan yazıların izinde "yeni kadın" kimdi, nasıl biriydi? Bir grup yazar ve aydına göre "yeni kadın" fettan, özgür, evde iş yapmayan, kocasının izni olmadan dışarı çıkan ve kocasını paylayan kontrol edilemez biriydi. Bazılarına göre mesleğini kazanmış, erkekle haklar yönünden eşit, aynı zamanda iyi bir ev hanımı ve anne, kocasına arkadaş olan bir kadındı. Osmanlı döneminde kamusal hayattan tamamen çekilmiş, okuma yazması, fikirce-kültürce gelişmesi ayıp ve günah sayılan, bir dergide edebi ve ilmi yazı yazması dinsizlik ve ahlaksızlık sayılan eski kadının yerine gelen yeni kadın, zihinlerde bulanıklık ve korku yaratmıştı.

Kemalist eğitimin lise tarih derslerine ait kitabının dördüncü cildinde Kadın hukuku başlıklı bölüm Cumhuriyet öncesini "Türk kadını için gerçek bir zindan, facia ve ızdırap devri" olarak tasvir etmiştir (Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti, 1934/2004, s.

226)[2]. Kitaba göre Osmanlı'nın Meşrutiyet devrinde bu karanlık biraz açılmaya başlamıştıysa da yabancı kültürlerden alınan bağnazlık ve gericilik Türk hayatına uygulanmaya devam etmiştir. Oysa kitaba göre Türk milleti manevi kültürü en yüksek bir millet olması itibariyle kadının erkeğe eşit hakkını, kadının cemiyet hayatındaki saygıdeğer arkadaşlık ve yurt kardeşliği mevkiini binlerce yıldan beri her milletten evvel tayin etmişti. Orta Asya ve "Anadolu Etileri" devletlerinde kadınlar devlet reisi, kumandan olmuş ve mahkemede hâkimlik yapmışlardı (Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti, 1934/ 2004, s. 225-227). Ders kitabında, resmi kadın söyleminin izleri ve aynı söyleme bağımlı bir politika güden *Cumhuriyet* gazetesinin yeni kadın söyleminin "ana hatları" gözlemlenebilir. Kitapta, öncelikle kadının Osmanlı döneminde içine atıldığı despotik hayatın Türk toplumsal hayatıyla ilgisinin olmadığı, bu hayatın öz olmayan bir yabancı kültürün eseri olduğu, Türk kadınının sosyal hayatta örtünmediği, erkeklerle eşit olduğu, en zor işleri yaparak tarlalarda ve pazarda çalıştığı fakat kadının en büyük görevinin analık olduğu zikredilen düşüncelerdendi. İlk terbiye alınan yer ana kucağı olduğuna göre medeniyetin tohumlarının atılacağı yer de orasıydı (Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti, 1934/2004, s. 227-231). Kemalist devrimler Avrupalı hemşirelerinden hiçbir eksiği olmayan Türk kadınına medeni kanun, seçme seçilme ve her alanda çalışma hakkını vermişti. Kitap, kadının birdenbire serbest kalışının birçoklarına korku verdiğini fakat Türk kadının yaradılışındaki milli ahlakın bu korkuları boşa çıkardığını yazmaktadır (Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti, 1934/2004, s. 231). Bahsedilen korkunun yersiz olduğuyla ilgili örnek alınacak insan ise kuşkusuz Mustafa Kemal'dir. Gezdiği kasabalarda ve şehirlerde kadınların yüz ve gözlerini kapattığına şahit olan Mustafa Kemal bu meseleye 1925 yılında İnebolu nutkunda değinmiştir. Tarih kitabı onun bu nutkundan alıntı yapar ve erkek yurttaşları Gazi'ye referans vererek rahatlatmaya çalışır:

> Erkek arkadaşlar, bu biraz bizim bencilliğimizin eseridir. Çok iffetli ve çok dikkatli olduğumuzun gereğidir. Fakat saygıdeğer arkadaşlar! Kadın arkadaşlarımız da bizim gibi aklı eren, düşünen insanlardır. Onlara ahlaki kutsallığı aşılamak, milli ahlakımızı anlatmak ve onların beynini nurla, ahlak temizliği ile donatmak esası üzerinde bulunduktan sonra fazla bencilliğe

[2] Türk Tarihinin Ana Hatları kitabını merkez alarak üretilen ve Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti'nin katkılarıyla basılan lise tarih kitabının dördüncü cildinin 1934 tarihli ikinci basımı Kaynak Yayınları tarafından Kurtuluş Güran'ın sadeleştirmesiyle 2004'te tekrar basıldı. İlgili bölüm kitabın kadın hukuku başlığı altında yazılanların derlemesinden oluşmuştur.

> lüzum kalmaz. Onlar yüzlerini dünyaya gösterebilsinler ve gözleriyle dünyayı dikkatle görebilsinler; bunda korkulacak bir şey yoktur (Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti, 1934/2004, s. 230).

Genel ahlak kurallarının kutsallığı aşılanan ve milli ahlakın anlatıldığı bir çeşit "aydınlatılmış" kadınlar Cumhuriyet'in kadınları olacak ve kamusal hayatın içinde yer alacaklardı. Türkiye'de siyasi reformlarla birlikte günlük yaşam içinde kadının etkinliğinin artırıldığı ve toplum yaşamında devlet tarafından çizilen kadın kimliğinin güçlendirilmeye çalışıldığı bu dönemde, *Cumhuriyet* gazetesinde de cumhuriyetin kadın rejimini destekleyen haberler, köşe yazıları, kadın sayfaları ve kadın meselesi üzerine aydınlarla yapılmış mülakatlar yayımlanıyordu. Güzellik yarışmaları da bu yeni kadının propagandasının yapıldığı en önemli araçlardan biri olarak gözükmektedir.

Gazete, kadınla ilgili haberlerini önemli birkaç noktada toplamıştır. Rejimin kadın politikaları açısından en büyük başarıları "eşit" yurttaş olarak görülen kadını kafes arkasından ve tesettürden çıkarması, her türlü mesleği yapabileceği bir alan yaratması ve seçme seçilme hakkı vermiş olmasıydı. Cumhuriyet'in kadını aynı zamanda çocuklarına Osmanlı mirası ve Arap kültüründen sıyrılmış, medenileşmiş ve arileşmiş "Türk" kültürünün aktarıcısı, kocasının yoldaşı, evdekileri değerlendirerek tasarruf yapabilen namuslu ve görünüm itibariyle "modern" bir anneydi (Bakacak, 2009, s. 631-636).

Kadının medenilik ölçütü Batılı kız kardeşleri gibi giyinmesiydi. Cumhuriyet'in yarattığı yeni kadının görünümü gazetenin ön sayfalarında yayımlanıyor, gazete okuru modern kadının izini bu fotoğraflardan sürebiliyordu. Kadın ve erkeğin birlikte kamusal alanda medeni olarak var olduğu sahnelerden biri de balolardı. Gazete yeni kadın imgesini güçlendiren haberlerin büyük bir bölümünü balolara ayırmaktaydı. Bu haberlerde balolara erkeklerin yanında çağdaş giysileriyle katılan kadınların fotoğrafları yer almaktaydı. Batı toplumlarının eğlence kültürünün bir parçası olan balolar, yeni kurulan Cumhuriyet'in Batılı yaşam tarzını inşa etmesinde önemli araçlardı. Cumhuriyet'in kurulmasından sonra ilk balo 1925 yılında, İzmir'de, Mustafa Kemal'in isteğiyle verilmişti. Daha sonra, 29 Ekim 1925 Cumhuriyet Bayramı resmi kutlamaları çerçevesinde başkent Ankara'da yapıldığı gibi, dönemin ileri gelenlerinin de katıldığı balolar yaygınlaşacak, çeşitli kentlerde kadın ve erkeğin

birlikte eğlendiği taşra baloları da düzenlenecekti (Duman, 1997, s. 47-48). Güzellik yarışmaları da Batılı eğlence formunda cazbantların yer aldığı, tuvalet giyen kadınların erkeklerle birlikte dans ettiği dönemin en önemli eğlence mekânlarında gerçekleştirilmişti.

Cumhuriyet gazetesinde, matbuat baloları da dahil olmak üzere, çeşitli balolardan Batılı kadın imajıyla özdeşleştirilebilecek Cumhuriyet'in yeni kadınlarının fotoğrafları yer almaktaydı. Bu balolara katılan kadınlar başı açık modern vatandaşlardı. Devlet çarşaf ve peçeyi resmen yasaklamamıştı ama bu sorun olarak görülüyordu. Hakkı Uyar makalesinde çarşaf ve peçe sorunun 1930'lu yıllarda ülke gündemine daha geniş bir biçimde girdiğini yazmaktadır (Uyar, 1996, s. 6). Özellikle 5 Aralık 1934 tarihinde kadına seçme ve seçilme hakkı verildikten sonra çeşitli belediye meclisleri çarşaf, peçe ve kafesi yasaklamıştır. Mecliste çarşafın ve peçenin yasaklanması yerine hükümet, bu kararı belediye meclislerine, yerel yönetimlere bırakmış görünmektedir. Böylelikle Bodrum, Fethiye, Adana'nın bazı ilçeleri, Bursa ve Trabzon'da yerel yönetimlerce peçe ve çarşafın kamusal alanda kullanımı yasaklanmıştır (Uyar, 1996, s. 8).

Gazetenin hükümetin kadın politikası doğrultusunda kadının örtünme meselesi üzerine özellikle yabancı basından alıntıladığı ve bu haberlere geniş bir yer verdiği görülmektedir. *Cumhuriyet*, Avrupa merkezli yabancı basının Türk kadınının dış görünümü üzerine söylemlerini sütunlarına taşıdığı gibi, Avrupa dışında Türk kadınının statüsünü araştıran araştırmacı ve gazetecilerin yazılarını da haberleştirmekteydi. Çin'den Japonya'ya, Yunanistan'dan Amerikalı araştırmacılara kadar uzayan bu zincirde, özellikle Doğulu kadın üzerine çalışan kadın gazeteciler ya da akademisyenler haber sütunlarını kaplamaktaydı. Örneğin Paris'te çıkan *Les Nouvelles Littéraires* ile Şangay'da yayımlanan *The Eastern Miscellany* gazetelerinin muhabiri ve aynı zamanda Sorbonne Üniversitesi'nde akademisyen olan Cheng Tcheng, Türkiye'ye gelmeden önce Mısır ve Filistin'de bedevi, köylü ve orta sınıf kadınların tesettür kullanımı üzerine araştırmalar yapmıştır (Cumhuriyet, 1929hd). Tcheng, *Cumhuriyet* gazetesini ziyaret etmiş ve deneyimlerini aktarmıştır. Tcheng Suriye ve Filistin'de orta sınıftan çalışmayan kadınların tesettüre riayet ettiklerini, Bedevi ve köylü kadınların ise tesettürü tercih etmediklerini belirtmektedir. Gazeteci, İslam memleketlerinde çalışma yaşamının içinde bulunan orta sınıf kadınların

tesettürü tercih etmediklerini, çalışmayan orta sınıf kadınların ise bu geleneği sürdürdüğünü belirterek aslında meselenin iktisadi olduğunu belirtmektedir. Cheng Tcheng'in kadınların örtünmeyle ilgili alışkanlıklarının değişmesi için çalışma yaşamına katılımlarının önemli olduğunu belirttiği röportaj, araştırmacının, "Büyük Gazi herkesin müşkül gördüğü bir işi yapmış, füsunkâr bir elle kadının peçesini kaldırmıştır" cümlesiyle bitmiştir (Cumhuriyet, 1929hd). Gazetenin Tcheng röportajından alıntıladığı cümleler ilginçtir; vurgulanmak istenen, çalışmayan orta sınıf kadının makbul olmadığıdır. Orta sınıf kadın çalışarak modernliği yakalayabilir. Köylü kadın, çalıştığı için tesettürü tercih etmemektedir ve İstanbullu saraylı kadınlar ya da onun muadili çalışmayan elit orta sınıf kadınlar gibi bir çeşit yozlaşmaya meyletmemiştir. Bunu da sağlayan Gazi Mustafa Kemal'dir. Gazete yaptığı bu röportajla hükümetin öne sürdüğü argümanlara destek vermekte ve hükümet politikalarını haklı çıkaracak haberleri yansıtmaktadır.

Doğulu kadın gazetecilerden Batılı kadın gazetecilere doğru giden haber profilinde Amerikan, İngiliz, Yunan ve Japon kadın gazetecilerin tesettür ve kadının çalışma hayatına ait beyanlarını gazetede sıklıkla izlemek olasıdır. Amerikalı gazeteci Ruth Française Vootsmal (Cumhuriyet, 1929ı). 1930'lu yıllarda İstanbul'da bulunan, "Pöri Parizyen" gazetesi muhabiri Willy Sperco (Cumhuriyet,1930fa). Amerikalı Maryon Hovlett (1929gd)[3] Türkiye'ye Türk kadınının durumu ile Doğu'da kadınlık cereyanları ve tesettür hakkında araştırma yapmaya gelmiş isimlerden bazılarıdır. Bunların dışında Fransız gazeteci ve yazar Myriam Harry'nin, Keriman Halis'in dünya güzeli olduğu döneme rastlayan, kadınının toplumdaki statüsüyle ilgili makalesi, (Cumhuriyet, 1932hı) aslen İstanbullu olup Atina'ya yerleşen konservatuvar öğretmenlerinden Sofi Spanodi'nin "Büyük Adım" yazısı (Cumhuriyet, 1932hp)[4] Türkiye ile diğer uluslardaki kadınları medenilik açısından karşılaştıran ve Türkiyeli kadının medeni olduğunu kanıtlayan röportaj ve haberlerden bazılarıdır.

[3] Türk Ocağı'nda davete katılmış, Kadınlar Birliği'nin önemli isimlerinden Efzayiş Suat ve diğer kadınlarla görüşmüştür. Doğu kadınları hakkında bir kitap yazmayı tasarladığını söyleyen yazar; İtalya, Yugoslavya, Romanya, Bulgaristan ve Yunanistan kadınları hakkında da araştırmalar yapmıştır. (Cumhuriyet, 1929gd)

[4] Madam Sofi Türkiye'nin geçirdiği değişiklikleri sıraladıktan sonra bunun en canlı kanıtının "Keriman Halis" olduğunu iddia eder. Ona göre 1908 yılında yapılan temmuz inkılabı kadın meselesine temas etmemiş, devrin münevver kadınlarının boş yere uğraşmıştır, Birinci Dünya Savaşı ile kadınlık meselesi ihmal edilmiştir. Bu devrin arkasından Mustafa Kemal gibi cesur ve iradeli bir adamın çıkmasıyla kadını bağlayan zincirler kırılmıştır. Ona göre Türk kadını onu asırlardan beri tazyik eden erkeklerden hınç almak ister gibi savlet göstermiştir (Cumhuriyet, 1932hp).

27 Şubat 1931'de Suriye ve Mısır'ı dolaştıktan sonra Türkiye'ye gelen, kendisinden "Mm. Kook" adıyla bahsedilen kadın gazeteci bu durumu çok net ifade etmektedir: "Son zamanlarda Türkiye'nin vücuda getirdiği terakkiyat arasında en büyük eser Türk kadınlığının siyah örtülerinden sıyrılarak serbestiyeye kavuşmasıdır. Şarkın mazide umacı gibi görünen mutaassıp kadını yerine bugün Türkiye'de bizim gibi giyinen kadınlar yaşıyor" (Cumhuriyet, 1931bi). Yine *İllustrate Zeitung* gazetesinden derlenen haberde Türk kadınının harem hayatı ve çarşaftan kurtulmasının umumi hayatın şeklini değiştirdiği, Gazi Mustafa Kemal'in delaletiyle de kadınların dil ve yeni tarih çalışmalarına katıldığı anlatılmaktadır. Ankara'da hizmet veren İsmet Paşa Enstitüsü'nün dönemin en asri okullarından biri olduğu, çocukların beden derslerine çorapsız katıldığı, eskiden kadınların çorapsız asla bir yere çıkamayacağı düşünüldüğünde, kadının hayatında önemli değişiklikler olduğu, eskiden tiyatro oyunlarında aktris olarak rol alamazken şimdi sahnelerde varlık gösterdiği yazılmaktadır (Cumhuriyet, 1933ba). Türkiye'ye gelen yabancı kadınların özellikle kadınlık durumu hakkında tahkikat yapmaları ilginç gözükse de Amerika Beynelmilel Kadınlar Cemiyeti azası Mari Diğman'ın (gazetenin imlasıyla) Kadınlar Birliği'ni ziyaret etmesi, Türkiye'de kadın hareketi ve kadınların durumuyla ilgili hazırladığı raporu Cemiyet-i Akvam'ın kadınlar komitesine verecek olması gazetenin kadınlık meselesine neden önem verdiğine dair ipuçlarını göstermektedir (Vakit, 1931c). *Vakit* gazetesinde okuduğumuz haberden anlaşıldığına göre Mari Diğman Türkiye'de kadınlık durumu hakkında Cemiyet-i Akvam için rapor hazırlamakta, milletler ailesine girebilmenin önemli bir koşulunun da kadının statüsünü ve demokratik haklarını iyileştirmekten geçtiğini ileri sürmektedir.

Yabancı kadınların eleştirel yazılarına da yer veren *Cumhuriyet*, 1929 yılında Doğu memleketlerinde araştırma yapan Rozita Forbes'in, *Daily Telegraph*'ta yayımlanan "Yeni Türk Kadını" makalesinden alıntılar yapar. Sadece belediye seçimlerine katılma hakkı bile henüz tartışmalı olan Türk kadının siyasetin içine girmediğini söyleyen İngiliz muhabir, aslında sınıf atlamak isteyen kadınların hırsından bahsetmektedir; bunu sağlayabilmenin yolunun üniversite okumaktan geçtiğini gören kadınlar Darülfünun'a ilgi göstermektedir. Kadınlar için belli meslek gruplarının ön plana çıktığını ekleyen muhabir, "çalışan kadının" öğretmen olması dışında birkaç seçenek daha gösterildiğini, bunların da daktilo ve kâtiplik gibi işler olduğunu belirtmektedir. Yaratıcılıktan yoksun olarak gördüğü Doğulu kadının mücadeleci

olmayan ve verileni kabul eden doğasını eleştiren Forbes, Mustafa Kemal'e hayranlık duyan kadınların ifadelerini röportajında kullanmıştır. Dönem kadını kendini Mustafa Kemal'e borçlu görmekte ve haklarının bahşedildiğini düşünmektedir (Cumhuriyet, 1929gc). Gazete bu röportajın sonuna "Mis Rozita Forbes henüz esaretten kurtulmuş Türk kadını için siyasi haklardan başka her türlü hakkın verilmiş olduğunu ve Türk kadınlarının pek az zaman zarfında memur, sanatkâr, avukat, doktor, dişçi, hülasa her şey olduklarını bilmiyor" (Cumhuriyet, 1929gc) yorumunu eklemiş ve ilk kadın hâkim (Cumhuriyet, 1930e)[5], muhtar (Cumhuriyet. 1933d)[6] ve altı aydır şoförlük yapan Müyesser Hanım (Cumhuriyet, 1932b) gibi erkeklerin yaptığı mesleklerde yer alan kadınları sayfalarında görünür kılmıştır. Kadınlar Birliği'nin, kadınların polis olması için verdiği dilekçe (Cumhuriyet, 1929fa) ve kadınların polis olmasını alaycı bir üslupla işleyen Darülbedayi'nin *Kadın Polis Olursa* oyununu eleştiren Kadınlar Birliği başkanı Latife Bekir'in, "Evet bizimle alay ediyorlar fakat komedi olduğu için hoş gördük. Biz yevmi gazetelerin bizimle alay etmelerine tahammül edemiyoruz. Kadınlar her mesleği yaptıkları gibi polisliği de yapacaklardır." (Cumhuriyet, 1931a, s.1) sözleri de gazetede yer bulacaktır. "Kadınlarımız Hayatta Muvaffak Oluyor" başlığıyla yapılan bir başka haberde, Cumhuriyet'in verdiği serbestiden sonra kadınların erkek meslektaşları kadar muvaffak oldukları ileri sürülmektedir. İsmet Hanım gibi tütün inhisarında kâtip olarak başlayıp sicil müdürlüğüne kadar yükselen kadınlar (Cumhuriyet, 1930ga), daktilocu kadınlar (Cumhuriyet, 1930fb) Afet İnan gibi tarih yazan kadınlar (Cumhuriyet, 1930fg) gazeteye göre fırsat verildiğinde kadınların da erkekler gibi her türlü alanda başarılı olacağının kanıtıdır.

Gazete yaptığı haberlerde tasarruf yapan kadına da methiyeler düzmekte ve bu konuda düzenlenen sergilere yer vermektedir. Bunlardan biri de Ankara'da yapılan Kadın İktisat Sergisi'dir. Sergiyi Ali Süreyya gezmiş ve köşe yazısında bu haberi aktarmıştır. Ev kadınlarının kumaştan gıdaya pek çok konuda azami surette nasıl istifade edeceğinin gösterildiği sergide, çeşitli levhalarda sebze soymak, yerleri silmek ve çamaşır yıkamadaki kolaylıklar resimlerle anlatılmakta; kadınlara turşu

[5] Gazete haberle ilgili olarak, "İlk kadın hâkimimiz [Beyhan Hanım] erkek meslektaşları gibi bu girift ticaret davalarını büyük dikkat ve alaka ile tetkik etmiştir" yorumunda bulunmuştur. (Cumhuriyet, 1930e, s. 1),

[6] Gül Hanım, Aydın'ın Çine kazasına bağlı Karpuzlu nahiyesi merkezinde Demircidere köyüne muhtar seçilmiştir. Otuz yaşındaki Gül Hanım, ilkokul eğitimi almış ve millet mekteplerinde yeni harfleri de öğrenmiştir. Gazete, köylünün sonucu sevinçle karşıladığını belirtmiştir. (Cumhuriyet, 1933d).

kurmanın, makarna, erişte ve şehriye hazırlamanın püf noktaları gösterilmektedir. Bir şeker sandığından dolap, bir gaz sandığından lavabo yapımını gösteren sergide yerli malı bademlerden, incirlerden pişirilen pastalar da satılmaktadır. Ali Süreyya'ya göre sergi israf etmeyen, yerli malı kullanarak evini ve hayatını süslemesini bilen iktisadi kadının, milli ekonomideki mühim rolünün neler olabileceğini göstermiştir (A. Süreyya, 1932).

Kadınların 3 Nisan 1930'da belediye seçimlerine katılma hakkı almasından sonra gazetede kadınların kazandığı haklarla ilgili erkek yazarların tepkilerini de okuyoruz. Bunlardan biri de "Gavei Zalim" müstear ismiyle yazan Hüseyin Suat Yalçın'dır. Onun bakış açısı dönemin bir grup erkek entelektüellerinin kadına yaklaşımını yansıtmaktadır:

Ey kılıbık, kılıbık

Burma artık, gel, bıyık

Beni dinlersen eğer

Al bağrına taşı sık

Felek yıktı hayatı

Değiştirdi nebatı

Kurulmak üzere zannım

Kadınlar saltanatı

Kadınlar hep hür olmuş

Birlik içine dolmuş

Eskiler bakıp bakıp

Saçlarını yolmuş!

Kadına hak verilmiş

Değişmiş alış veriş

Hakikat böyle ise

Hapı yuttu kel Memiş

Gel seninle baş başa

Dertleşip taşa taşa

Yazalım vasiyeti

Hüvelbaki taşa

Belki bizlerden iyi

Hergün yiyip naneyi

Kesip biçip yıkarlar

Olurlar külhanbeyi

(…) (Gavei Zalim, 1930, s. 3.)

Şiir aynı minvalde devam etmektedir. Şiirde 1930'ların siyaset de dahil olmak üzere kamusal alanda var olmaya başlayan yeni kadının erkeklerde korku uyandırdığını görmekteyiz. Gazete, erkeklerin bu korkularına da yer verir. Dönemin ünlü doktorlarından Mazhar Osman'ın, *Sıhhi Sahifeler* mecmuasında çıkan ve Kadınlar Birliği'nin azasında tepki uyandıran beyanatında olduğu gibi:

> Kadın fikirden ziyade hisle yaşayan bir mahluktur. İhtirasat ve infialatına zebun, iradesi zayıf, ıztırari ve aksevi hareketlere ve teamüllere meyyal kışrı dımağının muaddil hassası az, hemen fizyolojikman tenasül için yaratılmış pasif bir mahluktur (…) Her ay yarı hastadır. Bir hafta adet görür, bu zaman sinirleri bozulur. Bir hafta evvel adet hazırlığı, adetten sonra da yorgunluğu sürer. Kadının tabii günleri ayda ancak bir haftadan ibarettir. Dişinin işi sırf gebelik ve çocuğunu emzirmektir. Eline iğne, iplik, hatta tencere ve tava daha yakışır kucağına çocuğu yaraştığı kadar (…) Erkek hayatta bir iş yapabilmek için çalışır, bir meslek sahibi olur. Kadın da dışarıdan boyandığı, süslendiği gibi içeriden de ilim ve irfanla süslenir ki iyi bir zevc avlayabilsin. Yahut daha ince istikballi bir avcının tamah ve hırsını celbedebilsin. (akt. Cumhuriyet, 1930dg, s. 1-2.)

Erkeklerin kadınların hukuki, politik ve ekonomik haklar mücadelesinde "kadın düşmanı" sayılabilecek ölçüde 1930'ların kadınına yönelik öfke geliştirdiğini görüyoruz. Gazete örneğin Ahmet Haşim'in kadınla ilgili bir beyanatını eleştirmiştir.

Ahmet Haşim kadınları zayıf, beceriksiz ve zaaflı varlıklar olarak görmekte, "deveye binerken erkek olmasa yuvarlanacağından" şüphelenmektedir. Haşim'in fikirlerine eleştiriyi de içeren "Kadın Süvariler" başlıklı haberin yazarı, "Milli mücadelede de sırtında cephane taşıyan kadın zayıf mıdır? Kışın soğukta toprağı süren, yazın güneşin altında harman döğen kadın zayıf mıdır? Avrupa şehirlerinde seyyar satıcılık eden o korkunç amele karısı zayıf mıdır?" sorusunu sorar. Muhabir yazısını şöyle noktalar: "Ahmet Haşim'in âciz dediği kadın tipi gittikçe azalan, kaybolan şehirli çıtkırıldım hanımlardır ki bunlar da kalil bir ekalliyet teşkil eder. Öteki kuvvetli kadınların yaptıklarının çoğunu, güçlü kuvvetli bir erkek olduğu halde, muhterem şairimiz de katiyen yapamaz," (Cumhuriyet, 1929ai). 1930 kadını, dönemin erkeklerinin kafasını karıştırmış görünmektedir. Fikret Adil de "yeni kadına" kafa yoran dönem entelektüellerinden biridir. Kendisi "1931 Kadını" isimli makalesinde (F. Adil, 1931) 1909, 1922 ve 1931 yıllarına ait üç önemli kadının mektuplarından yola çıkarak dönemler arasındaki kadınları karşılaştırmıştır. Yazara göre eski kadın sevdiğini saklardı, bugünkü söylüyor; eski kadın gayelerini bilvasıta bildirirdi, bugünkü doğrudan doğruya ifade ediyor. Eski ile yeni kadını ayıran en açık fark yazara göre annelik meselesidir ve 1931 kadını en az anne olmak isteyen kadındır. Bugünün kadını mümkün olduğu kadar çok ve çabuk hayatı yaşamak, tatmak ve muayyen bir yaşa geldikten sonra da tekrar başlamak üzere geriye dönmek isteyen kadındır. Fikret Adil'e göre geriye dönmek kabil değildir: "O zaman bugünün kadını bulunduğu yaşı bir aşk ihtinakı halinde yaşamak için en küçük çarelerden tutunuz da hatta zevki satın alacak bir dereceye kadar ileri gidebiliyor." (Adil, 1931, s. 5). Adil için 1931 kadını, sevmek için vakti olmayan kadındır. Onun için en büyük aşk en çabuk geçendir.

Bu kervana sadece *Cumhuriyet* gazetesi değil, farklı gazetelerde yazan erkekler de katılmaktaydılar. *Resimli Ay*'dan alıntıladığımız bir haberde Mahmut Yesari de evin sınırları dışına çıkan, kendi ayakları üzerinde duran, dönemin yeni sektöründe kendilerine yer edinmeye çalışan "daktilo kadınlar" hakkında bir öykü yazmıştır (Yesari, 1930). Hikâyede, Antika İmalatı Anonim Şirketi'nde çalışan daktilo kız, aslında daktilo bilmeyen, fıkır fıkır gülen, işine rapor alıp gitmeyerek Beyoğlu'nda gezen bir kadındır. Daktilo kullanmanın kadına yakıştırıldığı ve daktilo kurslarının özellikle kadınlar için açıldığı yıllarda bu sektörde çalışan kadınlara yönelik algının

ipuçlarını veren öykü, dönem erkeklerinin çalışan kadına bakış açısını yansıtmaktadır (Yesari, 1930).

Yeni kadına yönelik erkek bakış açısını yansıtan diğer bir örnek *Cumhuriyet* gazetesinin düzenlediği gürbüz çocuk yarışması hakkında beyanatını okuduğumuz Doktor Kadri Raşit Paşa'dır. Bu yarışmada ödüller erkek çocuğuna yazı takımı, kız çocuğuna tuvalet takımı olarak duyurulmuştur (Cumhuriyet, 1930df). Paşa bir halk konferansı vermiş ve kadınlara "ev kadını" olmayı tavsiye etmiştir. Beyanatı dönemin Kadınlar Birliği üyeleri tarafından eleştirilen Kadri Raşit, önceliğinin memleketin istikbali ve neslin kuvvetli yetişmesi olduğunu belirtmiştir. Türk Ocakları'nda verdiği konferanstan alıntıların paylaşıldığı haberde Doktor, "Bundan çok evvel, bir darbı mesel haline gelen 'Türk kadar kuvvetli!' sözünden iftihar duymamak kabil değildi. Halbuki şimdi, ince ve zayıf yavruları, solgun benizli çocuklarımızı ve hatta büyükleri gördükçe bu sözün artık kıymetini kaybettiğini ve neslimizin zayıf, nahif yetiştiğini görmek ıztırarında kalıyorum. Bu neden oluyor?" diye sormaktadır. (Cumhuriyet,1930df). Bu sorunun, annelerin çocuklarına meme vermek istememesinden ve onların sıçramasına, oynamasına izin vermemesinden kaynaklandığını düşünen Kadri Raşit, Türk annelerinin çocuklarına anne sütü verip sağlam ve kuvvetli nesiller yetiştirmesini temenni ederek sözlerini bitirmektedir (Cumhuriyet, 1930df).

Gazete sütunlarında hükümetin kadına verdiği politik hakların propagandası da önemli bir yer tutmaktadır. Bu haberlerde Kadınlar Birliği ve onun eski üyesi Nezihe Muhiddin'in yaptığı eylemler, konuşmalar ön plana çıkmaktadır. Kadınlar Birliği'ni kuran, bu örgütte aktif çalışan ve sonrasında kuruluşla yolları ayrılan Nezihe Muhiddin'in, Kadınlar Birliği'yle ilgili eleştirileri de haber konusudur. Yazar gazetede sıklıkla Kadınlar Birliği'ni eleştirmiştir. Kadınların partilere aza seçilme hakkını aldıktan sonra birliği ataletle suçlamış, kadınları bir araya getirmek yerine kadınlar arasına nifak sokmaya sebebiyet verdiğini iddia etmiştir (Cumhuriyet, 1930da).

Nezihe Muhiddin'in kadın meselelerinde takındığı tutum haricinde Kadınlar Birliği'nde olup bitenler ve birliğin söylemleri gazetenin önemsediği konulardır. Gazete zaman zaman birliği eleştirmiştir. Örneğin, belediye seçimlerine kadınların katılmasının kutlanıldığı bir mitingle ilgili haberde katılımın az olmasından Kadınlar

Birliği yöneticilerinin sorumlu tutulduğunu görüyoruz (Cumhuriyet, 1930de).[7] Kadınlar Birliği Başkanı Efzayiş Suat Hanım, kadınların erkeklerden daha iyi belediyecilik yapacağını, "sıhhi muavenet ve sıhhat işinde erkekten daha çok muvaffak olacağını kadının fıtraten hasta bakıcı olduğunu, talim ve terbiye sahasında da büyük rol oynayacağını" söyleyerek, aslında kadının fıtratında "milletvekili" olmanın, yönetmenin, politika yapmanın yer almadığını; aynı ev içinin organize edilmesi, düzenlenmesi gibi şehrin de düzenlenmesinin aracı olan belediyeciliğe kadını layık gördüğünü ifade etmiştir (Cumhuriyet, 1930d).[8] Nezihe Muhiddin de Kadınlar Birliği'nin bu beyanatı yüzünden mitingine katılmamıştır. Haberde kadınlardan ziyade erkeklerin mitingde tezahürata katıldıkları beyan edilmiştir (Cumhuriyet, 1930d). Kadınlar Birliği'nin hükümete verdiği destek köylü kadınların eğitimi konusunda da sürmektedir. Gazete yine Kadınlar Birliği tarafından İstanbul etrafındaki köylerde yaşayan kadınlar için Cumhuriyet'in kazanımları üzerine verilecek konferansı sütunlarına taşımıştır (Cumhuriyet, 1931eb). Bütün bu çalışmalarına rağmen Kadınlar Birliği başkanı Latife Bekir, seçim kararının hızlı alınmasından dolayı belediye seçimlerine katılmayacaklarını ve hedeflerinin bir sonraki seçimler için köylü kadınları hazırlamak olduğunu belirtmiştir (Cumhuriyet, 1931d). Haberlerden anladığımıza göre gazete, Türkiye'deki kadınlığın ve kadın haklarının temsilcisi olarak Kadınlar Birliği'ni görmektedir. Bu örgüte muhalefet eden Nezihe Muhiddin gibi isimlere yer verse de hükümetin tanıdığı örgüt olan Kadınlar Birliği, haberlerde kadınların adeta sözcüsü görevini görmüş, erkeklerin "yeni kadına" yönelik eleştirel ve saldırgan tondaki beyanatlarına çoğunlukla Kadınlar Birliği yöneticilerinin ağzından yanıt verilmiştir.

2.2.1. Kadın Sayfası

1930 yılında kadınlara belediye seçimlerine katılma hakkı verilirken aynı yıl *Cumhuriyet* gazetesi de kadın sayfasına sütunlarında yer vermeye başlamıştır. 1 Şubat 1930 yılı itibariyle gördüğümüz "Kadın" ismindeki bu özel sayfada kadınlara; anneliğe, çocuk bakımına, adabımuaşeret kurallarının ev içinde ve ev dışında uygulanmasına, ev temizliğinin inceliğine ve ev düzeninin nasıl olması gerektiğine dair çeşitli bilgiler verilmektedir. Ayrıca kadınların bedenlerini zinde tutacak ve

[7] Haberde Nakiye Hanım birlik yöneticilerinin Türk kadınını çağırmasını, toplamasını bilemediklerini dile getiriyor**. (**Cumhuriyet, 1930de)

[8] Kadınlar Birliği'nden üç kadının Cumhuriyet Halk Fırkası'na aza kaydedildiğini de manşetten okuyoruz. (Cumhuriyet, 1930d)

güzelleştirecek beden hareketleri, güncel olarak takip edilen moda stilleri, dünyadaki kadınların durumu da aynı sayfada yer almaktadır (Cumhuriyet, 1930b). "Kadın" sayfasında, "Kadınlar Hayatın Her Safhasında" başlığıyla verilen haberde sanat, bilim, fen alanına giren kadınların, kuvvet gerektiren gemicilik ve askerlik alanlarına da girdiğini; "dişi bir hayvan gibi süslenen", kadınlığıyla yaşayan kadının eski bir minder gibi kenara atıldığını belirterek gemici Alman ve Rus kadınların resmine yer vermiş ve bu haberin kadının organize bir cemiyet içinde her şeyi yapabileceğinin kanıtı olduğunu ifade etmiştir (Cumhuriyet, 1930gb). Dünyadaki feminizm cereyanı, süfrajetler gibi kadın mücadelesiyle ilgili haberler "Avrupa'da Kadın" adlı köşede yer alsa da (*Cumhuriyet*, 1932fg) bu sayfada ağırlıklı olarak kadının ev içi rollerine vurgu yapıldığı görülmektedir. Esra Işık, makalesinde erken Cumhuriyet dönemi kadın dergilerinde Türk kadınının annelik ve eş rollerinin yüceltildiğini, dönemin tanınan Batılı kadın figürlerinden de sıkça örnekler verildiğini söylemektedir (2021, s. 220). Ona göre kadın dergileri, kadınlara ev ve iş hayatı arasında çelişki oluşmadığını göstererek, asli görevi olan anne ve eş rolünü unutmadan kadının kamusal alanda da var olabileceği mesajını vermektedir (Işık, 2021, s. 219). Işık'ın örnek verdiği kadın figürlerinin aksi örneklerini, evi ve eşini önceliğine koymayıp kendi ayakları üzerinde duran kadınların öznel anılarını, nadir de olsa *Cumhuriyet*'in "Kadın" sayfasında görmekteyiz. Sayfada "Ev ve iş hayatından memnun musunuz?" sorusu ev ve iş kadınlarına yöneltilmiştir. Soruyu yanıtlayan kadınlardan biri olan Naşide Sıtkı kocasından yeni boşanmıştır. Mahkemenin kendisine bağladığı nafakayla geçinemediği için çalışmaya başlayan Naşide, evlilik yaşamının olumsuzluklarını anlattıktan sonra aşağıdaki cümleleri söylemiştir:

> (...) Bundan başka kocamın parası ile yaşadığım için üzerimde tahakküm için kendinde daha çok hak buluyordu. Onun istediği gibi giyinmek mecburiyetinde idim. Kendi endişelerim, zevklerim, arzularım mevzuu bahis değildi. İzzeti nefsim, gururum onun elinde oyuncaktı. Hayata girmekle bu esaretten kurtuldum. Bu hayatta şikâyetlerim yok mu? Var... Evvela sabah sekizde işe başlıyor akşam sekizde çıkıyorum. Bir saniye bile masanın başından ayrılamam. Saniyen bu makine gibi çalışmağa mukabil aldığım maaş bir hiçtir... Erkek arkadaşlarım bana bir arkadaş gibi muamele etmiyorlar... Hüsnü niyetle arkadaşlık gösterecek olsam, istifadeye kalkıyorlar, ciddiyetimi muhafaza etsem alaya ve aksiliğe alıyorlar. Gezmek

> ve teneffüs etmek için gecelerim var. Fakat yalnız bir kadın olduğum için bir tarafa gidemiyorum. Bir kadınla gece gezemem. Erkekle gezsem dedikodu olur. İşte iş yaşamından ve yalnız yaşamaktan şikâyetlerim. Fakat müstebit bir erkeğin elinde köle gibi yaşamaktansa, bu hayatı bin kere tercih ederim (Cumhuriyet, 1931ca, s. 5).

Gazete Türk kadınının her alanda var olduğunu iddia etmeye çalışsa da bu düşünceye katılmayan bazı kadın yazarların olduğunu da görüyoruz. *Cumhuriyet Kadını* isimli dergide yazan Latife Necdet, Japon ve Türk kadınının kamusal alandaki görünürlüğünü karşılaştırmıştır. Yazara göre Japonya'da Milli Muallim cemiyetinin otuz bin, Sufrajet cemiyetinin kırk beş bin azası bulunmakta ve Kadın Gazeteciler Cemiyeti gibi birçok dernekte kadınlar çalışmaktadır ya da bu derneklerin üyesidir. Latife Hanım, Türkiye'de Cumhuriyet'in kazandırdığı hukuki haklar ve serbesti düşünüldüğünde kadınların tam manasıyla "uyanmamış, uyandırılmamış" olduğunu söylemektedir. Yazara göre azaları iki yüz ile üç yüz arasında değişen bir iki dernek ve neredeyse sıfıra yakın kadın neşriyatı olan Türk kadını, şerait ve kabiliyetleri itibariyle Türkiye'deki kadına yakın duran şarkın sarı hanımlarından" oldukça geridedir (L. Necdet, 1934, s. 5).

2.2.2. Cumhuriyet'in Haşarı Kadını Cici Anne

Sabiha Sertel, *Cumhuriyet* gazetesinde 1930-31 yıllarını kapsayan dönemde kadın erkek ilişkilerini ve kadının toplumsal ikincil konumunu hicvettiği "Bana Sorarsanız" isimli köşede "Cici Anne" müstearıyla yazmıştır (Dikmen, 2016, s. 48). Bengü Aydın Dikmen'e göre kadın meselesi üzerine yazdığı yazılarının ikinci dönemine gelen "Bana Sorarsanız" köşesi Sabiha Sertel'in *Resimli Ay* dergisinde yazdığı politik makalelerden oldukça farklıdır ve daha "mütevazı" bir üslupta yazıldığı düşünülebilir (Dikmen, 2016, s. 48). Cici Anne'nin, üstenci ve akademik tondan kaçınarak eğlenceli bir dille kaleme aldığı yazılarıyla, okur mektuplarına esprili bir üslupla yanıt vermiştir. Yazar, yine böyle bir mektupta kendisine göre yaşı genç, kafası ihtiyar bir adam olarak gördüğü okurunun, asri kızların gidişatından şikâyet ettiğini yazmıştır. Bunun üzerine erkekler tarafından tanımlanan 1930 kadınını, Cici Anne kendisi tanımlama gereği duymuştur. 1930 kızını sadece Türkiye'nin kızı olarak görmediğini söyleyen yazar, 1930 kızından beynelmilel kızı anladığını ve yeni bir kadın tipi yarattığı için bu kızı beğendiğini söylemiştir:

> 1930 yılının kızının gayesi mümkün mertebe erkek arkadaşlarına benzemektir. Bir erkek gibi sigara içer. Bu kıza yapabileceğiniz en büyük iltifat bir erkek gibi tenis oynadığı, bir erkek gibi fikir hayatına karıştığını söylemektir. Ellerinin dünkü kadının elleri gibi yumuşak olduğunu söylemek hakarettir(...) O aşkı, izdivacı, ev hayatını eski çerçeveler içine hapsetmez. Aşk onun için bir tecrübe, izdivaç muvakkat bir arkadaşlık, ev sevdiği adamla yaşayacağı bir oteldir. 1930 kızı kadın hayatına yeni bir nizam, yeni bir kanun verdi: "Erkeğin kadın üzerine inhisar koymağa ne hakkı var?" (Cici Anne, 1930c, s. 2).

Cumhuriyet gazetesindeki yazıları bir grup entelektüel erkeği kızdırmış olmalı ki *Akşam* gazetesinde yazan Vâ-Nû (Vâlâ Nurettin), "Bana Sorarsanız" köşesi yazarının kim olduğunu açıklamasa da Amerika'da eğitim görmüş bir kadın olduğu ipucunu vererek bu camiada bilinen kadın gazeteci Sabiha Sertel'i ima etmiştir. Yazar, Cici Anne'nin yazılarında kadın erkek ilişkilerine eşitlik temelinde bakmadığını "kullandığı terazinin kadınlık kefesinin erkekten ağır bastığını" ve yazılarını kadın lehinde kullandığını iddia etmiştir. Feminizmi modası geçmiş bir cereyan olarak tanımlayan Vâ-Nû, asıl moda olması gerekenin "erkekleri kadının tasallutuna, ceberutuna karşı korumak" olduğunu düşünmektedir (Vâ-Nû, 1930, s. 3). Cici Anne, Vâ-Nû'ya hitaben yazdığı yazıda, Sabiha Zekeriya olduğunu itiraf eder (Cici Anne, 1930d). Kanunların evli erkeğe karısını çalışmaktan men hakkı verdiğini ve kadın erkek aynı okulda okuduğu halde kadının çalıştığı iş yerinde eşit ücret alamadığını belirten yazar, Vâ-Nû'nun kadın erkek eşitliğine bakışını eleştirmiştir (1930d).

Feminist olduğunu gazetedeki köşesinde açık bir biçimde itiraf etmeyen Sabiha Sertel, kadın meselesine dair politik duruşunu, anlatımının merkezine kadını koyarak göstermeye çalışmıştır. Oysa yazar, kendi ismiyle yazdığı köşesinde açıkça feminizmi savunmaktadır. *Resimli Ay*'daki yazısında feminizmin kadınla erkek arasında eşitlik isteyen bir ütopya ve kadınla erkek arasında bir mücadele olmadığını; kadının doğrudan cemiyetle, dinle, içtimai ve iktisadi, ahlaki müesseselerle kavgası olduğunu belirtmiştir (S. Zekeriya, 1929, s. 216).

Gazetelerin özellikle yaptığı bazı anketlere ithafen Cici Anne de köşesinde bir tartışmaya yanıt verir: "Kadın mı daha cesurdur, erkek mi?" Gazeteci bu soruyu şöyle yanıtlar: "En büyük cinayetlerde, en büyük ticari dalaverelerde ve hatta siyaset

manevralarında hep rol oynıyan bir kadın parmağı olduğunu iddia ederler. Bu âciz, zayıf parmağın kuvvetine bakın ki erkeği korkutmuştur (…) Fakat cesareti gene kadına verecek kadar cesur değildirler, bunu kadının zekâsına ve hilesine atfederler…" (Cici Anne, 1930a, s. 2).

Sabiha Sertel "Bana Sorarsanız" köşesinde eşi Zekeriya Sertel'in bir ankete verdiği mülakatı eleştirecek kadar cesur görünmektedir. Yazar, bir gazetenin yaptığı ankette adını vermediği bir muharririn, "kadın dişi ve iptidai bir mahlûktur" cümlesine yanıt vermiştir. Bu cümleyi kuran *Resimli Ay* dergisinin sahibi Zekeriya Sertel'dir. Kendisiyle yapılan bir ankette "Kadın dişidir ve iptidai bir mahlûktur" (Vakit, 1930cb, s.1) demesi üzerine, Cici Anne köşesinde erkeklerin kalemi eline almalarından itibaren kadına türlü türlü vasıflar verip yazdıklarını, ilk lisan oluştuktan ve ağızlarına geleni söyledikten sonra "Bunlar ne metih ne de hakarettir. Her şahsın kendine göre kadın telakkisidir" diyerek esaretine isyan etmeyen herkesin erkek ya da dişi iptidai olduğunu belirtmiştir. Zekeriya Sertel'in "kadın erkekleşmedikçe bu iptidailikten kurtulamayacaktır" beyanına da, kadının dişilikten çıkmasının kadınlıktan çıkması anlamına gelmediğini, erkeğin nasıl babalık, kocalık, âşıklık, işadamı, fikir adamı gibi muhtelif yönleri varsa kadının da olduğunu; kadının da analık, zevcelik yönleriyle beraber işkadını, fikir kadını olmasını onu yalnızca dişi, oyuncak ve süs olmaktan kurtaran, insan yapan bir gidiş olarak nitelendirmiştir. Ve yazısını "Dişi, iptidaî ve şuursuz esirdir" cümlesiyle bitirmiştir (Cici Anne, 1930b, s. 2).

Sabiha Sertel, kendisine gelen çeşitli okur mektuplarını da köşesinde paylaşır. Gelen mektuplardan birinin konusu, çeşitli çevrelerce alaya alınan yeni kadın tiplemesi, daktilo kadındır. Mektubu yazan erkek, çalıştığı iş yerinde daktilo olan güzel bir kadınla anlaştığını, onu sevdiğini fakat bu kadınla evlenmesinin çevresi tarafından onaylanmadığını, "Daktilodan karı mı olur adama?" diye tepki verdiğini söylemektedir. Cici Anne bu tepkiyi garipser ve daktiloya onunla birlikte olan erkekten daha çok güvendiğini belirtir (Cici Anne, 1930fa).

Sabiha Sertel'in, kadınların belediyeye aza olarak girmesiyle ilgili de söyleyecekleri vardır. Cici Anne yazısında ismini vermediği bir erkek yazarı yine alaycı üslubuyla eleştirmektedir. "Elmas yüzüğüyle" kanunları imzalayan kadın tipiyle dalga geçen bu erkek yazara verdiği yanıt ilginçtir:

> (...) her halde traktör kanunu çıkararak milyonlar kazanan, muayyen fabrikalardan tayyare alarak zengin olan vekiller kadar millete pahalıya mal olmıyacak...
>
> En mühim kanunlar, iki mahmur gözün çarpışması ile yanlış imzalanacak diye hiç korkma... Şimdiye kadar kanunlar iki mahmur gözün arasında değil korkmuş ve sinmiş gözlerin arasında doğru imzalandı, fakat yanlış tatbik edildi, belki bu defa yanlış imzalanır da doğru tatbik edilir (Cici Anne, 1930e, s. 2).

Nezihe Muhiddin gibi Kadınlar Birliği'ne muhalefet eden yazarlardan biridir Sertel. Kadınlar Birliği'nin kadınların belediye seçimlerine girmesini yeterli görerek, belediye meclisi işlerine müdahale etmeme ve sadece örgüt içi konferanslarla ilgilenme kararı almasına dair eleştirilerini, Cici Anne köşesinde değil, kendi adıyla yazdığı *Resimli Ay* dergisinde yayımlamıştır (S. Zekeriya, Ağustos 1930). Yazar, birliğin aileyi muhafaza eden, fuhuşla mücadele etmek için kadın polislik teşkilatını destekleyen, dünya barışı için Cemiyet-i Akvam'la hareket eden ve eski fikirleri savunan yanlış bir örgüt olduğunu düşünmektedir (S. Zekeriya, 1929). Sertel, 1930 yılının yerel seçimlerinde şehir meclisi azalığına bağımsız aday olarak başvurmuş (Erbiçer, 2008, 288) ve *Resimli Ay*'da şehir meclisinde gündeme getireceği konuları bir program halinde yazmıştır (S. Zekeriya, 1930c). Yazar ilginçtir ki Kadınlar Birliği'nin Halk Partisi'nin kadın kolu gibi çalışmasından yılıp Serbest Cumhuriyet Fırkası altında muhalif ses oluşturmaya çalışanların kervanına katılmamış, bir aydın olarak ne Cumhuriyet Halk Fırkası ne de Serbest Cumhuriyet Fırkası'ndan aday olmuş, meclis azası adayı ve bir aydın olarak bağımsız tavrını sürdürmüştür (Biçer, 2008, s. 288).

Sonuç olarak 1930'larda çizilen "asri kadın" hakkında gazetenin, belli aydın çevrelerinin ve kadınların farklı fikirleri vardır. Gazetenin ve hükümetin olmasını istediği asri kadın, erkekle birlikte her işi yapabilen, saçından peçeyi ve çarşafı atmış, dışarıda çalışmasa bile ev idaresini bilen, ev içinde müsrif olmayan, çocuklarına Cumhuriyet değerlerini aşılayan bir kadındır. *Cumhuriyet* gazetesi, dönem kadınlarının düşüncelerinin yanı sıra erkeklerin düşüncelerine de yer vermiştir. Kadının kamusal hayatta olması, kendi ayakları üzerinde durup evliliğini bitirmesi ve erkeklerle serbestçe flört etmesi bazı aydın erkekleri korkutmuş görünmektedir.

Bu dönemi yaşayan kadınlar için durum nasıldı? Cumhuriyet'in çizdiği asri kadın resmine itiraz edip kendi bildiğini okuyan Cici Anne gibi bir yazar *Cumhuriyet* gazetesi kadrosunda yer alsa da dönemin orta sınıf kadınları kendilerine sınıf atlatan ve eğitim eşitliği sunan rejime ve Mustafa Kemal'e minnettar görünüyor (Arat, 1998, s. 177). Cumhuriyet eğitimde cinsiyet eşitliğini hedeflediğinden, gazete de kadının entelektüel olarak aşağı cins olduğunu savunan teorilerin karşısında kız çocuklarının da erkekler gibi entelektüel yeteneklere sahip olduklarını vurgulayan haberlerle hükümetin belirlediği sınırlar çerçevesinde kadın ve erkek arasındaki eşitlik politikasına destek vermiştir. Tabipler Odası'nın düzenlediği "Cumhuriyetin ve Tıp Fakültesine Kız Öğrenci Kabulünün 75. Yılı" adlı sempozyuma sunulan bildirilerde, dönem kadınlarının tanıklıklarında Cumhuriyet ideallerinin "yeni kadın" için sunduğu olanaklar dile getirilmiştir. *Cumhuriyet*'e demeç veren Rozita Forbes'in röportajında Cumhuriyet kadını üzerine yaptığı saptamalara benzer şekilde, dönem kadınlarının kendisine dayatılan meslekler dışında farklı mesleklere yönelme, sınıf atlama ve verilen yeni fırsatları değerlendirme istekleri, Kemalist projenin içinde yer almalarını sağlamış görünmektedir. Tıp fakültesine alınan ilk kız öğrencilerin ifadelerinde söyledikleri, fakültede erkek öğrenciler tarafından alaya alınmalarına rağmen, öğrenme aşkları, vazifeye bağlılıkları ve bilhassa Atatürk inkılaplarının hizmetkârı olma iradesinin "alelade" hislerinden çok üstün geldiğidir (akt. Durakbaşa, 1998, s. 31). Türk inkılabının "hizmetkârı olmak" ne demekti? Meslek sahibi olmayı, sınıf atlamayı, boşanmayı onlara "bahşeden" iktidara, kadınların, toplumsal yaşamda var olmak adına farklı biçimlerde bağlı olduğu görülmektedir. Sabiha Sertel gibi bağımsız ve sosyalist bir kadının hükümetin toplumsal cinsiyet paradigmalarının eksiklerini çekinmeden eleştirmesine rağmen hükümetin kurdurduğu bir gazetede yazıyor oluşu Kemalist rejimin ilerlemeci ve modernist yapısıyla bir sorununun olmadığını düşündürmektedir (Dikmen, 2016, s. 47). Tezin jüri üyelerini irdelediğimiz bölümde daha ayrıntılı anlatacağımız Sabiha Sertel, iktidarla ilişkisinde çeşitli politik hayal kırıklıkları yaşamasına rağmen modernist devletin destek verdiği güzellik yarışmasının jüri heyetinde de yer alarak, hükümetin "ilerlemeci" yapısının cazibesine kapılmış görünmektedir.

3. TÜRKİYE BASININDA 1929-1933 DÜNYA VE TÜRKİYE GÜZELLİK YARIŞMALARI

3.1. Türkiye Basınında 1929-1933 Dünya Güzellik Yarışmaları

Modern anlamda ilk güzellik yarışması 1854 yılında, Amerika'da, Organizatör P. T. Barnum tarafından tertiplenmiş ve Barnum, güzellik müsabakasını da içeren bir dizi şov düzenleyerek halkın ilgisini bu organizasyona çekmeye çalışmıştır (Shissler, 2004, s. 108). Fakat gelen tepkiler sonucunda "saygıdeğer" kadınların katılmadığı bu yarışmanın düzenlenme biçimi değişmiş; adayların fotoğraflarını gazetelere gönderdiği, okuyucuların ve seçkin jüri üyelerinin de kraliçeleri seçtiği bir şekle dönüşmüştür.

1907'de, dünyadaki en güzel kadını seçmek için düzenlenen uluslararası yarışma, *Chicago Daily Tribune* gazetesinin sponsorluğunda gerçekleşmiştir. İki erkeğin "New York kadınları mı güzel yoksa Chicago kadınları mı?" iddiasından yola çıkarak düzenlendiği söylenen organizasyon, iki kentin güzellerini aşıp Amerika'nın çeşitli bölgelerinden yaklaşık yüz bin kadının katıldığı bir yarışmaya dönüşmüştür (Fraiser, 2012, s. 11). Yarışmanın bu şekli dönemin birçok gazetesi tarafından benimsenir. Müsabakalar sayesinde popülerleşen ve okunur hale gelen gazetelerin güzellik yarışmalarına öncülük etmesi de 1920'lerde yaygınlaşmaya başlar (Shissler, 2004, s. 108).

Yarışmaların sistemli ve resmi hale gelmesi, 1921 yılında Atlantik City'de yapılan Miss America güzellik yarışmasıyla başlamıştır. Ellen Gorwan on beş yaşındayken Miss Amerika tacını giymiştir. Gorwan Amerika'nın kanlı canlı, sağlıklı, anneliğe yatkın ve evlenmeye müsait Amerikan kadınının temsilidir (Vasvári, 2019, s. 216-217). Amerika'daki yarışmalarda adayların bekâr, evli ya da boşanmış olmaları sorun yaratmamıştır. Güzellere bir çeşit "rehin sözleşmesiyle" birlikte ahlaksızlık yapmayacaklarına dair bit taahhüt imzalatılmıştır (Vasvari, s. 217-218) Şehre yazın turist çekmeyi de hedefleyen organizasyona katılan güzeller, dini kuruluşlar ve kadın kulüpleri tarafından suçlanmıştır. Tepkilerin yoğunluğu yarışmaya sponsor olan iş

insanlarını korkutsa da sayfiye yerlerinde mayolu yapılan yarışmalar popülerliğini sürdürmeye devam etmiştir (Shissler, 2004, s. 108).

Eğlence dünyasının önemli bir kolu haline gelen yarışmalar, eğlence ve tüketim endüstrisini oldukça etkilemiştir. Birinci Dünya Savaşı sonrasında kamusal alanda görünür olan kadın, yarışmalarla birlikte tüketim endüstrisinin "müteşebbisleri" için önemli bir hedef haline gelmiştir. Güzellik ve giyim endüstrisinin ürettiklerini yarışmalarda bedenlerinde sergileyen güzeller, bahsedilen sektör için girişimcilere önemli bir alan yaratmıştır (Shissler, 2004, s. 108).

Güzellik yeni bir endüstri alanı olmuş, yirminci yüzyılın güzellik anlayışının yarattığı talep, güzellik mütehassıslığı gibi yeni sektörlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. *Vakit* gazetesinin "Deyli Ekspres" gazetesinden alıp okuyucusuyla paylaştığı haberde, Londra'da yeni bir güzellik mektebi açıldığı yazılmıştır. Okulun müdürü kendisiyle görüşen muhabire, "Dünyanın her tarafından vuku bulan müracaatlarda bizden güzellik hocaları istiyorlar. Biz burada kızlarımızı, hüsün mütehassısı olmak üzere yetiştiriyoruz. Bunlar her yerde güzelliğin ve beden kültürünün sırlarını ifşa edeceklerdir" (Vakit, 1930c) beyanatını vermiştir. Burada eğitim gören İngiliz kızları kadınlığa mutluluk getirecek ve onların gençliklerini yenileyecek sanatın gerektirdiklerini başarılı bir biçimde tatbik edecekti. Müdürün etrafında toplanan on, on beş kız müdüre göre iyi tahsil görmüş, güzel ve tam sıhhatli gençlerdi. Gazete hali hazırda Fransa, Almanya, İtalya ve İspanya gibi ülkelerin İngiltere'den güzellik mütehassısları istediğini yazmıştır (Vakit, 1930c).

Japonya'dan Meksika'ya yayılan bu güzellik organizasyonlarının düzenlenmesinde dünyanın önemli gazeteleri öncü olmuştur. Doğu Avrupa'da, Birinci Dünya Savaşı'nın kalıntıları üzerinde var olmaya çalışan Romanya'da *Realitate İlustrata* gazetesinin öncülük ettiği yarışmalarda, gazete yurdun annelerine seslenmiş, örtük bir biçimde Romanya'nın savaşta yakalayamadığı zafer beklentisini kızlarıyla yarışmada yakalayabileceğini ve yarışmalara katılmaları için kızlarını teşvik etmeleri gerektiğini yazmıştır. Adaylardan her türlü hileden kaçınmaları; korse ve sutyen giymemeleri, makyaj yapmamaları, basit elbiseler giymeleri istenmiştir (Vasvári, 2019, s. 225). Gazete 1929 Macar güzelini Romanya'nın kendi konjonktürü içinde milliyetçi bir bakışla, "Macarların vahşi temsilcisi" olarak nitelendirmiştir (Vasvári, s. 225). Yarışmaların aynı zamanda, modernleşmeyi on dokuzuncu yüzyılın sonunda

yakalayan ülkelerin büyük ve medeni bir ulus olduklarını dünyaya ve kendi milletlerine gösterdikleri bir arenaya dönüştüğü görülmektedir.

1883'te modernleşme yarışına Meiji restorasyonlarıyla başlayan Japonya da bu furyaya *Jiji Shimpo* gazetesiyle katılmış, gazete, 1907 yılında düzenlediği yarışmada dereceye girenlere ödül vereceğini duyurarak katılımı artırmaya çalışmıştır. Gazeteye fotoğrafını yollayan güzellerin çoğunluğunun Japon geleneksel kıyafetleri içindedir (Robertson, 2001, s. 14). 1931 yılına gelindiğinde *Asabi Shinbun* gazetesi rejim tarafından idealize edilen sağlıklı vücuda sahip, aynı zamanda iyi bir eş ve anne olmayı vaat eden Japon güzelini seçmek için çalışmalara başlar (Shissler, 2004, s. 107). Yarışmada emperyal idealleri olan Japonya'nın, saf ve sağlıklı Japon ırkını temsil eden milli "ideal Japon kadınını" halkına ve dünyaya gösterdiği fotoğraflarda, adayların sadece yüzleri gözükmektedir (Jennifer, 2001, s. 3). Japonya'nın resmi uluslararası güzellik yarışmalarına girmesi oldukça geç olmuştur (Robertson, 2001, s. 12).

Avrupa ve Amerika ise güzellik yarışmalarının kalbini tutan iki kıtadır. Burada yarışmalar halkta büyük ilgi uyandırdığı için erkekler arasında da yayılmaya başlamıştır. Bir sayfiye bölgesi olan Amerika'nın Coney adasındaki adale güzeli yarışmasında Sanson ismindeki genç, kadınlardan oluşan jüri heyeti tarafından birinci seçilmiştir. Kaliforniya "Venis"te ise "Fayes", kadın jüri üyeleri tarafından güzellik kralı seçilmiştir (Vakit*,* 1930ca).

Amerika ve Avrupa'daki güzellik yarışmalarını ünlü organizatörler düzenlemiştir. Bunların içinde ön plana çıkan ise Maurice de Waleffe'dir. *Journal* gazetesi öncülüğünde, 1921 yılında Fransa'nın çeşitli bölgelerinden güzellerin katıldığı yarışmayı düzenlemiş, sonrasında Avrupa ve Amerika'dakilerin organizatörlüğünü de üstlenmiştir. Waleffe, Fransız kolonilerinden adayların da katıldığı renkli organizasyonlar düzenlemiştir. Waleffe, azalan Fransız nüfusunun yozlaşmasına çözüm olarak yarışmaları kurgulamıştır. Ona göre yarışmalarla Fransa nüfusu kolonilerdeki natürel yaşayan sağlıklı kadınlarla yapılacak evliliklerle artabilir ve canlanabilirdi. O, Fransız ırkını canlandırmak için kolonyal bürokratlara ve iş insanlarına hangi ırkla evlenip güzelleşeceğini ya da hangisiyle evlenmeyip çirkinliğin önüne geçebileceğini göstermeye çalışmıştır. Waleffe'e göre kıra, doğaya ait kadın, sağlık ve doğurganlığı garanti ettiği için güzeldi ve Fransa'nın ihtiyacı da

buydu. Fransa'da yarışmaya giren kadınlar için şartlar evlenmemiş, 25 yaşını geçmemiş, tiyatro, sinema ve müzik hollerinde çalışmamış ve annesiyle seyahat edebilecek olmalarıydı (Velmet, 2014, s. 82). Farklı ırksal köken ve ailelerden gelen Fransız kadınların da yarışmaya başvurmalarına izin verilmiştir (Velmet, s. 75). Mis Fransa bütün bu çabaya rağmen taşralı, sağlıklı Fransız bir güzelden ziyade ev kadınlığını ve doğurmayı reddeden, fabrikada çalışan, sinema izleyen, kendi yararı için yarınını tasarlayan modern bir kadına, Waleffe'in reddettiği kadın modeline benziyordu (s. 75). Fransa'da 1920'de düzenlenen güzellik organizasyonunda içlerinde sadece bir kadının yer aldığı on dokuz kişilik jüri heyetinin önüne, okurların seçtiği adaylar genelde kısa saçlarla, *flapper* tarzda giysilerle ve makyaj yaparak, adeta Amerikalı bir dansçı, Josephine Baker gibi gelmişlerdi (Velmet, 2014, s. 82).

Organizasyonlarda Madam de Waleffe adayların jartiyer ve sutyen tetkikini yaparken (Cumhuriyet,1932hk) Maurice de Waleffe da güzelleri "babaları" gibi koruyup kollamıştır. Güzeller Waleffe'den çekinmektedir. Waleffe, Rio de Janeiro'ya gitmek istemeyen 1930 Avrupa Güzeli Aliki Diplarakou'yu, Avrupa güzellik tacını elinden almakla tehdit etmiş ve Amerika'daki yarışmaya katılmaya ikna etmiştir. (*Cumhuriyet*, 1930g) Organizatör Waleffe, *Journal* gazetesine yazdığı, *Cumhuriyet* gazetesinin de Türkçeleştirdiği yarışmaların amacını anlattığı makalesinde, kadını güzelleştirmenin neden önemli olduğunu açıklamaktadır:

> Onu (kadını) güzelleştirelim. Yalnız onu süslemek suretile değil, müsabakalar, mukayeseler, makul rekabetler tertibi suretile vücudunun hatlarını ıslah ederek güzelleştirelim. Büyük şehirlerin sun'î hayatının tehlikesi saf ve mahlût, kalabalık ve hastalıklı bozuk teşekküllere müncer olmak için tabii hayatın kanunlarını unutmaktır (Cumhuriyet, 1930ia, s. 2).

Her ülkenin kendi güzelini seçmesi gerektiğini düşünen Waleffe'in vücut hatlarını ıslah etmek istediği kadın, evrensel güzellik şartlarına uyan beyaz ırkın kadınlarıdır:

> (...) Nihayet müzakereyi beyaz ırkın nısfı diğerinin bulunduğu yeni dünyada kozmopolit bir jüri huzuruna nakledilerek hem Avrupa hem de Amerika için ideal bir güzel elde etmek kabil olur. Zenciler ve sarı benizli insanlara büsbütün başka bediî kanunlara tabi olduklarından daha ileri gitmek fazla

> cesaret olur. Beyaz ırkın güzelliğini tayin etmek kâfi derecede şeref bahşeden bir şeydir (Cumhuriyet, 1930ia, s. 2).

Şerefli beyaz ırk kadınlarını temsil eden güzellerin namuslarını dedikoduculara karşı korumak da Waleffe'ye düşmüştür. Bu seyahatler ve ziyafetlerden alınlarının akıyla çıkan genç kadınlar elbette evlerine dönecek ve evleneceklerdir:

> Bu narin güzellik çiçekleri, valdelerile memleketlerine avdet edince artık hiçbir sergüzeştleri kalmıyacaktır. Revu ve vodvil oynatanlar bunları sinema, gazinoları dolaşan kalp yakıcıları olarak tasvir etmekle eğlenirler. Onlar bu genç kızları pek az tanıyorlar! Birkaç haftalık hükümdarlık eden ve iyi bir seyahat esnasında günde iki ziyafete riyaset eden bu genç kızların bunu yapmağa ne arzuları ne de vakitleri vardır. Ben bu kraliçelerden hiçbirini tanımıyorum ki Bahrimuhit üzerindeki bu seyahatten sonra kendisini en ziyade bir taliin beklediği yuvasına namusuile avdet etmiş olmasın. Onlar evlenecekler ve güzel çocuklar yetiştireceklerdir.
>
> Dolayısıyla güzellik yarışmaları hayhuyuna katılan Türkler de "kürrei arzın" müşterek güzellik ölçütü olan beyaz ırk ailesinin bir ferdidir ve Türk güzeli, bilinenin aksine sarı ya da zenci bir ırktan gelmemektedir (Cumhuriyet, 1932hö, s. 2).

Waleffe, makalesinde 1932 güzellik yarışması için kraliçelik unvanı verilecek genç kadının beyaz ırktan bir güzel olduğunu belirtmiş ve jürinin neden Keriman Halis'i seçtiğini açıklama gereği duymuştur:

> (...) İşte jüri heyeti bu göz kamaştıran güzeller karşısında müteredditiken hakiki bir genç kız hissinin kat'î tesiri kendini gösterdi. Filhakika maksat müstakbel bir sinema yıldızı, bir opera diveti, yahut büyük bir koket intihap etmek değildi. Hedef, neslinin mümessili olan bir genç kız seçmekti. Jürinin nazarları en kibar, en ziyade sükûtu muhafaza eden, dekolte elbise giymiyen genç kıza teveccüh ve onda ittifak etmeğe başlamıştı.
>
> Bu güzel parlak hemşireleri arasında adeta gizleniyordu. Bunun şeklen, renkçe ve vücutçe ve simaca en kusursuz olduğuna ittifak ediliyordu

> Keriman Halis renk, sima ve vücutça kusursuz olduğu kadar masumiyet ve muhafazakârlık karinesinde de kusursuz görünmektedir (Cumhuriyet, 1932hö, s. 2).

Dolayısıyla dünya güzeli seçilebilmenin ölçütlerinden biri "fettan" olmayan "masum" güzelliktir.

1929 yılında *Cumhuriyet*'in *Journal de Orient* gazetesinden alıntıladığı habere göre, Elizabeth Simon Avrupa güzeli seçilmiştir. Aslen Yahudi olan Elizabeth Simon için, bu yarışmayı düzenleyen Maurice de Waleffe'nin yeğeni olduğu dedikoduları ortalıkta dolaşırken, *Journal de Orient* Macar güzelini şöyle tarif etmektedir:

> İster Musevi ister Hristiyan olsun Matmazel Simon 19 yaşında gayet ince ve kibar bir güzelliği haizdir. (…) Bütün hakemler bu gül yüzlü kuğu, boyunlu bakirenin anlatılamaz bir letafet ve ahenkle süzülerek geçişini hayretle seyrediyorlardı. Öteki güzeller mermerden ya da balmumundan masnu heykellerdi. Macar güzeli ise çiçekten vücut bulmuştu (Cumhuriyet, 1929aü, s. 1).

Bakire Mis Avrupa'nın güzelliği, sonrasında düzenlenen başka bir yarışmada da test edilecektir. Bu organizasyonlardan ticari kâr elde ettiği için yeni yarışmalar yapmaya çok istekli olan yapımcılar, 1929 yılında Fransa'nın Deauville kentinde farklı bir güzellik yarışması düzenlediler. Sadece iki kadın arasında yapılan bu yarışmaya, 1928 yılında Amerika'nın Galveston kentinde yapılan beynelmilel güzellik yarışmasını kazanan Chicago'lu Mis Ellen Van Hueson ile Paris'te güzellik müsabakasını kazanan Matmazel Elizabeth Simon katılmıştır. Yarışmanın jüri heyetinde Hollanda ressamlarından "Van Dogen", Fransız ressamlarından "Jan Galive Domerg" ve İtalyan heykeltıraşlarından "Le Monaka" gibi ünlü isimler yer almıştır (Cumhuriyet*,* 1929gb).

Bunu müteakip Amerika'da, Galveston kentinde de bir müsabaka yapıldığını görmekteyiz. Avrupa'dan on iki genç kız ile her biri Amerika "müttehit" devletlerini temsil eden kırk sekiz Amerikan güzelinin karşılaştığı yarışmayı, Avusturya güzeli kazanmıştır. Yapılan bu müsabakayı *Cumhuriyet* gazetesi başarılı ve ciddi bir yarışma olarak değerlendirmemiştir. Gerekçesi ise hakem heyetinin on iki Avrupalıya

karşı kırk sekiz Amerikalıdan oluşması ve dönemin meşhur sanatçılarının jüride bulunmamasıdır. Ayrıca gazeteye göre Galveston'da düzenlenen yarışmanın ödülü de iki yüz dolar gibi ehemmiyetsiz bir paradır (Cumhuriyet, 1929i). Oysa 1930 yılında Rio de Janeiro'da yapılacak olan yarışma Galveston'dakine göre daha resmi ve ciddidir çünkü buraya bütün eski ve yeni güzeller davet edilecek ve bu şekliyle Brezilya'daki güzellik "olimpiyat müsabakaları" layıkıyla yapılmış olacaktır. Unutulmaması gereken bir şey vardır: Elbette Waleffe ırkların karışımından yana olsa da güney Afrika'dan katılımcı almamıştır, bu olimpiyat müsabakalarına yalnız beyaz ırka mensup güzeller katılacaktır (Cumhuriyet, 1929i).

1929 ve 1930 yıllarında Avrupa birincisi seçilen Macaristan ve Almanya güzellerinin Musevi olması yarışmalarda taraf tutulduğuna dair bir izlenim bırakmıştır. *Cumhuriyet* muhabiri de bu durum üzerine, yarışmaların çok ciddi ele alındığını, eğer böyle bir şüphe duyulursa birçok milletin müsabakalara katılmayacağını yazmıştır (Cumhuriyet, 1930bb). 1929 Avusturya güzeli Lisl Golarbeiter da Simon gibi Musevi kökenlidir. Bükreş'i ziyareti sırasında anti-semitik milliyetçi kalabalık kendisini karşılamış kalabalıktan korkan güzel bir katedrale sığınmak durumunda kalmıştı (Vasvári, 2019, s. 211). Gazeteler yarışma dedikodularının dışında güzellerin özel hayatlarını da manşetlerine taşımıştır. Avrupa ya da dünya güzeli olan bu kişilerin evlilikleri sınıf atlama hayali kuran genç kadınlara örnek oluşturmaktadır. Mis Avrupa unvanını taşıyan Macar güzeli Elizabet Simon'un, Budapeşte'de genç M. Pol Branmer'le evlenmesi *Vakit* gazetesinde şöyle verilmiştir: "Zengin ve parlak bir genç olan M. Branmer'in Avrupa güzelini alması, unutulmak üzere olan Mis Simon'un hatırasını yaşatmış ve her yerde yeniden mevzuu bahsolmasını temin etmiştir" (Vakit, 1930ad). Macar güzellik kraliçesi "Mel. Mari Papsz" de halkın aşırı ilgisinden kurtulmak için Budapeşte'de küçük ve kenarda kalmış bir kilisede, "M. Etiyen Tomanovicz" isminde arazi sahibi zengin bir gençle evlenmiştir (Cumhuriyet, 1930db).

Kraliçelerin özel hayatı gazeteler sayesinde dünyada belli bir okuyucu kitlesini ilgilendirir hale gelmiş ve güzellere ait haberler yayınların ilk sayfalarını süslemeye başlamıştır. Kraliçelerin hazin ya da mutlu hikâyeleri evlerin içine girmiş, insanlar güzellerin resimlerini kesip biriktirerek albüm yapmaya başlamıştır. *Vakit* gazetesinde, Sacide Mukaddes imzasıyla "Kadınlık Hareketleri" sayfasında verilen

haberden, evliliğin güzeller arasında giderek rağbet gördüğünü anlamaktayız. Sacide Mukaddes, Fransız güzel Jeanet Julia ile röportaj yapan ve haberde ismi belirtilmeyen bir İngiliz gazetesinden bazı bölümler almıştır. Bu röportaja göre 1931 yılının Avrupa güzeli olan 21 yaşındaki Mis Fransa, Gaskonya yerlisidir ve "Vilnöv"'de terzilik yapan annesinin yanında çırak olarak çalışmaktadır. Mütevazı bir hayat yaşadığını söyleyen Jeanet, filmlerde oynamayı düşünmemekte, diğer Fransız güzeli gibi bir gün evleneceğini belirtmektedir (Vakit, 1931b). 1930 yılında Fransa güzellik kraliçesi seçilen koyu kestane saçlı, koyu renk gözlü, boyu bir metre yetmiş dört santim olan İvet Labrosur, geleceğe dair düşünceleri sorulduğunda: "Şimdiye kadar dikişçi idim. Bu san'atı bırakarak seveceğim delikanlı ile evleneceğim. Sinemayı perdede görmeyi severim. Artist olmıyacagım," (Vakit, 1930a) yanıtını vererek, bir işte çalışmaktansa evlenmeyi yeğlediğini ifade etmiştir. 1930 yılında *Vakit* gazetesinin "Deyli Ekspres" haberinden çevirip sütunlarına koyduğu yazıda ise 1915 yılında dünyanın en güzel kadını seçilen "Mis İvi Kloz", evlenip sınıf atlayan diğer güzellere göre sinema ve sahne hayatını tercih ettiğini söylemiştir. Yazıya göre, geçmişte büyük başarılar ve servetler kazandığı halde bugün sefalet içinde yaşamaktadır. Hali hazırda yersiz yurtsuz, parasız ve kimsesiz kalan Mis İvi:

> Hayatımda gördüğüm her şey gençliğime inhisar etti. O zaman güzeldim, şöhretim vardı. Sevdiğim bir koca ile aziz çocuklarım vardı. Güzellik başıma belâ oldu. Bugün bana herkes acıyor. Ben onların acımalarını değil, fakat beni yaşatacak bir şey vermelerim istiyorum. Elimden gelse, yüzümü değiştireceğim. Çünkü benim eski şöhretime uymıyan bayağı işlerle uğraştığımı görenler "Zavallı İvi ne hale gelmiş!" demekle iktifa ediyorlar. Ben, gündelik ekmeğimi kazandıktan sonra bir şeye ehemmiyet vermem. Halbuki, yakında oturduğum yerden de kovulacağım (Vakit, 1930bc, s. 1)

cümleleriyle şimdiki durumunu açıklamıştır. "Deyli Ekspres" muhabiri haberin sonuna şu değerlendirmeyi ilave etmiştir: "Bu hadise, güzellik facialarının en müessirlerinden biridir," (akt. Vakit, 1930bd, s.1).

Evlenmenin dışında, sinema artisti olmak güzellerin en büyük hayalidir. 1932 yılında yayımlanan habere göre Yunanistan'da, Drapeçona kenti güzeli "Matmazel Teano" son bir buçuk sene zarfında dört defa ortadan kaybolmuş ve son kaybı bir ay

sürmüştür. Aynı şehrin, babası papaz olan 1931 güzeli "İstavropulo" da yine yakın zamanda kaybolmuştur. Yapılan araştırmalar sonucunda altı gün sonra ortaya çıkan güzel, evinden ayrılırken iki satırlık bir mektup bırakmıştır. Mektupta, "Ben Fransız yıldızı Suzi Vernon'na âşığım. Sinema yıldızı olmaya gidiyorum" yazılıdır (Son Posta, 1932a, s.10). Gazete bu hadiseler dolayısıyla Drapeçona'da, güzelleri baştan çıkarıp sinema artisti yapmaya çalışan bir çetenin olup olmadığının takibinin ciddiyetle icra edildiğini yazmıştır. Bu tür felaket haberleri gazetelerde oldukça yer kaplar. Lehistan'da yapılan güzellik yarışması da hüzünlü bir hikâyeye tanıklık etmiştir. Yarışmaya katılan "Sofya Botarokay" jüri heyeti tarafından güzellik kraliçesi seçilir. Neticenin ilanından sonra yarışmacılardan "İren Vayirzbika" ağlayarak ortamdan uzaklaşmış ve bir süre sonra olduğu yerden silah sesleri duyulmuştur. Hastaneye kaldırılan güzel kurtulamamıştır (Vakit, 1930b).

Güzellik yarışmalarına katılmayan devletler, medeni ülkeler ailesi içinde statü kaybeder duruma gelmiştir. *Cumhuriyet* gazetesinde, "Bir Leh Gazetesinin Teessürü" başlığıyla verilen haberde, Polonya'da basılan *Ecbo Polsko* ismindeki gazete, Türkiye hariç yarışmaya katılan bütün Avrupa güzellerinin resmini basarak medeni âlemde mühim bir hareket olan güzellik müsabakasına Lehistan'ın iştirak etmemesini teessüfle karşıladığını yazmıştır (Cumhuriyet, 1931bf).

Yarışmalar Avrupa'da o dönemin "kral ve kraliçelik" anılarının henüz taze olduğu dünyayı yansıtmaktadır. Aristokrasinin itibarını hâlâ koruduğu bu dünyada Birinci Dünya Savaşı'nın etkisi belleklerdedir. 1931 yılında Cezayir'den dönen güzeller için Lyon Palace Otel'de verilen resepsiyonda, Lyon mevki kumandanı "General Serrigny" Avrupa ülkelerini siyaset haricinde en azından güzellik konusunda uzlaştıkları için tebrik etmiş, en koyu cumhuriyetçilerin bile bir güzellik "kraliçesi" seçtiğini ima eden nükteli bir konuşma yapmıştır:

> Güzelliğinizin inayetile Kraliçe intihap olunan sizlerin, bir askeri muhafıza ve parlak bir saray heyetine malik olmak hakkınızdır. Bu şerefli vazifeye ehemmiyet verdiğim için müsaadenizle askeri muhafız ben olacağım. Saray heyetine gelince, etrafınıza bakarsanız görürsünüz ki Lyon'un en kibar kadınları ve en mümtaz erkekleri, daha ilk işaret üzerine bu heyeti teşkil etmişlerdir (Cumhuriyet, 1931cb, s. 2).

Avrupa ve dünyada güzel seçme zorlu bir süreçtir. Ülkelerin kendi içlerinde yaygınlaşmış olan bir "milli" güzellik anlayışları vardır. Amerika, etkili olduğu medya ve sinema gibi kitle iletişim araçlarıyla dünyaya tek tip güzellik anlayışını ihraç ederken, her ülke bu çabaya rağmen kendi milli güzelini seçme konusunda istekli görünmektedir. Ulus devletlerin kendi milli kriterlerine uygun güzellerini seçmesi ve bu ölçütlerin birbirinden farklı jüri üyelerince değerlendirilmesi oldukça zor bir süreçtir. *Cumhuriyet*, *Berliner İllustrirte Zeitung*'tan alıntıladığı haberde bu zorlu süreci "1931 senesinin en güzelleri" ismiyle yayımlamıştır:

> ...En müşkülü Avrupa Güzellik Kraliçesinin intihabıdır. Bir milletin nazarında narin vücutlu kızlar mefkûrevi güzeldir. Diğeri ise muhteşem bir vücuttan hoşlanıyor. Binaenaleyh bütün Avrupa için intihap olacak biricik Kraliçe hakkında muhtelif milletlerin izhar eylediği infiale hak vermek lâzımdır. Her türlü heyecanlara, asabiyetlere ve haksızlıklara rağmen güzellik gürültüsü daha çok devam edecektir. Çünkü güzel kadınlar arasında yapılan müsabakalar her erkeğin hoşuna gidiyor (Cumhuriyet, 1931bc, s. 4).

Yunanistan'da Selanik Muharrirler Cemiyeti'nin önayak olduğu güzellik yarışmasında Mis Yunanistan; Selanikli, Makedonyalı ve Trakyalı güzeller arasından seçilmiştir. Yarışmayı kazanan "Aspasya Karaca", Paris'te Avrupa güzellik yarışmasına iştirak etmiş ve sonrasında Amerika'da yapılan dünya güzellik yarışmasına gönderilmiştir. 1929 yılında seçilen Sırp güzeli de yine "Vreme" gazetesinin çabalarıyla seçilmiştir (Cumhuriyet, 1929ao).

Cumhuriyet gazetesi okurları Avrupa'da düzenlenen güzellik yarışmasına hangi ülkelerin katıldığını merak etmiştir. Yarışmaya Almanya, Avusturya, İngiltere, İrlanda, Bulgaristan, Danimarka, İspanya, Fransa, Flemenk (Hollanda), Macaristan, İtalya, Lehistan, Romanya, Rusya, İsviçre, Yugoslavya ve Yunanistan'ın katıldığını bu konuyla ilgili haberden öğreniyoruz (Cumhuriyet, 1929aö). Maurice de Waleffe'nin yazdığı bir makaleden alıntı yapan *Cumhuriyet*, 1930 Dünya Güzellik Yarışması'na Amerika, Meksika, Arjantin, Küba, Peru, Kostarika, Almanya, Hollanda, İngiliz, Danimarka, Polonya, Romanya, Türkiye, Suriye, Yunanistan, İtalya, İspanya, Fransa, Avusturya, Macaristan, Sırbistan, Rusya (Beyaz Rusya) ve Çekoslovakya güzelinin iştirak edeceğini yazmıştır (Cumhuriyet, 1930fh). Sovyetler ve İtalya bu dönemde güzellik yarışmalarına aday göndermemiş, 1929'dan sonraki

yarışmalarda ise Sovyet Rusya'dan gelip göçmen durumuna düşen Rus pasaportlu güzeller, Avrupa'da yaşadıkları bölgedeki Beyaz Ruslar tarafından seçilmiştir (Kravchenko, 2017). Beyaz Rusya'nın temsilcisi olduğu vurgulanan Matmazel İrene Lavitski'nin babası Çarlık devrinde dahiliye nezareti erkanından olmakla birlikte Paris'te, sürgünde taksi şoförlüğü yapmaktadır. Resim mektebinde öğrenci olan İrene, 1930'da Paris'te çıkan *Resimli Rusya* gazetesinin açtığı müsabaka neticesinde Paris'teki Rus sanatkârları ve münevverleri tarafından seçilmiştir (Cumhuriyet, 1929ap).

Yine Paris'te bulunan Ruslar kendi aralarında bir yarışma tertip etmiş, 1931 yılında ünlü Rus operacı Fyodor Şalyapin'in kızı Marta Şalyapin'i Mis Rusya olarak seçilmiştir (Cumhuriyet,1931ba). Güzellik organizasyonlarına karşı Stalin'e benzer bir tepkiyi Mussolini de göstermiş, bu yarışmaların bir tür kadın ticareti olduğunu düşünerek İtalyan kızlarının güzellik yarışmalarına katılımını yasaklamıştır. Buna rağmen bir İtalyan gazetesi güzellik yarışması açmış ve "Madga" ismindeki genç kadını Mis İtalya olarak seçmiştir (Son Posta, 1932c). Nazi Almanyası da ulusal güzelliği temsil etmediği ve yozlaşmış bir uygulama olarak gördüğü için 1933 yılında güzellik yarışmalarına son vermiştir (Vasvári, 2019, s. 220).

Yarışmalar çeşitli mükâfatlarla cazip kılınmıştır, örneğin Rio de Janeiro'da birinciliği kazanana on bin dolar yani yirmi bir bin lira mükâfat verilecektir. Para ödülünü şehre turist çekmek maksadıyla Brezilya Hükümeti, Rio Belediyesi ve Rio de Janeiro'da çıkan *A Noite* gazetesi karşılamıştır (Cumhuriyet,1930bb). İki Brezilyalı, iki Portekiz, iki Fransız, birer de İtalyan, Alman, İspanyol, Arjantin ve Kuzey Amerika'dan olmak üzere on bir kişinin oluşturduğu jüri, Brezilya güzeli "Yolanola Pereira"yı birinci seçmiştir. Birincinin on bin dolar, ikinci olan Yunan ve Portekiz güzellerinin biner dolar ve üçüncünün beş yüz dolar aldığı yarışmada, Fransızlar kendi güzellerine elli bin franklık bir çek, Portekizliler de yine kendi güzellerine yüz bin dolarlık çek vermiştir. Türk Musevileri de Mübeccel Namık'a pırlanta işlemeli altın bir plak hediye etmiştir. Bir sonraki yarışma Şili Santiago'da düzenlenecek olup yarışmayı kazanan güzele yirmi beş bin dolar verilecektir (Cumhuriyet, 1930h).

Gazeteler okuyucularını kısa haberler vererek, adayların aileleri, eğitimleri ve yaptıkları işler hakkında bilgilendirmiştir. Bu bilgilere göre 1929 yılında seçilen Londralı İngiliz güzel "Benny Diks" "Deyli Meyl" gazetesinin açtığı yarışmayı otuz

bin güzelin arasından kazanmıştır. Yirmi yaşında olan güzel, Transval muharebesine katılmış yüksek rütbeli bir zabitin kızıdır. Kibar kızlara mahsus "Dam Dö Liyon" manastırında tahsil ve terbiye gören güzel, okuyucuların çoğunun oyunu almıştır (Cumhuriyet, 1929ap). "Mat. Eliz Simon" 19 yaşında ve Budapeşteli bir doktorun kızıdır (Cumhuriyet, 1929al). On altı yaşındaki İsviçre güzeli, *Anni Hassel Löjennua* gazetesinin Cenevre'deki Alhambra Tiyatrosu'nda düzenlediği yarışmada birinci seçilmiştir. Fransız gazeteleri bu genç ve güzel İsviçreli kızın, Alp dağ ve vadilerinin sıhhatli ve neşeli gençliğini tamamen temsil ettiğini yazmaktadır (Cumhuriyet, 1929aş). Romanya'da *Üniversul* gazetesinin düzenlediği yarışmada, altmış güzel arasından birinci olan "Marioyaora Gassesko" 24 yaşındadır. Romen dilberinin bilhassa vücudu bir heykel gibi güzeldir. Marioyaora, Köstenceli olduğu için yaptığı deniz ve güneş banyoları sayesinde güzel vücudu tunç bir heykele benzemektedir. Romanya güzeli seçilirken ülke on iki bölgeye ayrılmış her bölge Bükreş'e beş güzel göndermiştir (Cumhuriyet, 1929at). *Cumhuriyet* gazetesi özellikle 1930 yılı güzellerine geniş yer ayırarak, onların meslekleri ve aileleriyle ilgili okuyucuyu haberdar etmeye çalışmıştır (Cumhuriyet, 1930be).[9]

[9] Gazete güzeller için ayrıntılı bir tafsilat vermektedir: "Alman Güzeli, Norit Nitikoveki 18 yaşındadır, *Das Magazin* mecmuasının yaptığı 50 kişilik bir jüri üyesi tarafından seçilmiştir, bir tacirin kızı olan Norit spor ve yat meraklısıdır, güzel sanatlar okulunda öğrencidir. Avusturya güzeli: Mel Sugeburg Fon Griberger 18 yaşındadır, *Noe Viner Tagbelat* gazetesinin düzenlediği yarışmayı kazanmıştır. Babası mühendistir. Belçika güzeli: Jenni Uan Paris 18 yaşında olup Anverata'da ve Liyej'te çıkan *La Möz* gazetesinin düzenlediği yarışmada 6500 kişi arasından seçilmiştir, sarışın ve mavi gözlüdür. Bulgar Güzeli: Kunka Çobanova Sofya'da Karagosuet müsabakasında seçilmiş, siyah gözlü, esmer bir kızdır. Bulgar milli kıyafeti ile dolaşmaktadır. Çekoslovak güzeli: Milada Dostalova 20 yaşındadır, bir banka müdürünün kızıdır. Prag panayırında güzel seçildikten sonra *Nova Praka* gazetesinin düzenlemiş olduğu yarışmada birinci seçilmiştir. Danimarka güzeli: Ester Petersen, Kopenhak'ta "Beriniske Tidente" gazetesi tarafından intihap edilmiştir. Bir sigorta şirketinde memurdur. Fransa Güzeli: Jent Labrus 23 yaşındadır, Lyons güzelidir, orada bir terzihane idare etmektedir. Esmer uzun boyludur, *Journal* gazetesi tarafında 500 güzelin içinden seçilmiştir. Hollanda Güzeli: Rie van Rest, 24 yaşındadır, bir eczacının kızıdır, Amsterdam'da *Helt Seuen* gazetesi tarafından 800 kişi arasından seçilmiştir. İngiltere güzeli: Marijoire Ross, 20 yaşındadır, Londra'da *Daily Mirror* mecmuası tarafından 36 güzel arasından seçilmiştir. İrlanda Güzeli: Verra Kurran, 22 yaşındadır, Belfast'ta *Deyli Mirror* mecmuası tarafından seçilmiştir. İtalya Güzeli: Elena Mariyottino, 18 yaşındadır. Roma'da "Vita Temmimte" mecmuası tarafından seçilmiştir. İspanya Güzeli: Elena Pla (son harf okunmuyor) Madrid'de "Atlantiko" gazetesi tarafında ressam, heykeltıraş, doktor ve artislerden oluşan bir jüri tarafından seçilmiştir. Lehistan Güzeli: Sofi Batika, 22 yaşında, bir Avukatın kızı olup Varşova'da "Kurijer Çergong" gazetesi tarafından 4860 güzel arasından halkın oyuyla seçilmiştir. Macar güzeli: Mari Pappaz, 18 yaşında olup Bahariye Zabitinin kızıdır, Budapeşte'de bir tiyatro mecmuası olan "Zuhazi Elet" tarafından 300 güzel arasından seçilmiştir. Müsabakaya Macaristan'ın bütün şehirleri iştirak etmiştir. Romanya Güzeli: Zaika Dona, 20 yaşındadır, ulumi Riyaziye öğrencisidir. Romanya'nın askeri muharrirlerinden Jenaral Dora'nın kızıdır. Üniversal gazetesi tarafından seçilmiştir, esmerdir. Maruf bir aileye mensuptur. Rusya Güzeli: İren Ventzel, 18 yaşındadır *Russi İllüstre* mecmuası tarafından Paris'teki Beyaz Ruslar arasından seçilmiştir. Babasının vali bulunduğu Kafkasya'da doğmuştur. Paris'te ressamdır. Türkiye güzeli Mübeccel Namık: 70 kişi arasından seçilmiştir. Yugoslav güzeli: Mel Stefani Drobniyak. 18 yaşındadır, hukuk fakültesi öğrencisidir, *Verme* gazetesi tarafından seçilmiştir. Sırbistan'ın maruf bir ailesine mensup eski bir saltanat naibinin torunu bir miralayın kızıdır. Yunan Güzeli: Alika Diplaraku, 18 yaşında bir avukatın kızıdır, Atina'da Yunan gazetesi sendikası tarafından seçilmiştir." (Cumhuriyet, 1930be, s. 6). "Spartalı olan Diplaraku

Yarışmalara katılan bütün kadınların ailelerini, mesleklerini ya da eğitim durumlarını bilemesek de gazete haberlerinden; seçilenlerin banka müdürü, eczacı, avukat, miralay, doktor gibi orta ya da aristokratik sınıfa mensup ailelerden geldikleri anlaşılmaktadır. 1931 Güzellik Yarışması'na katılan güzellerden Mis Hollanda kimyager, Mis Romanya aristokrat bir aileden gelen generalin kızı, Mis Macaristan Budapeşte Üniversitesi felsefe öğrencisi (Cumhuriyet, 1931b) ve babası da Budapeşte hastanelerinin başhekimidir (Cumhuriyet, 1931ba). Yarışmaya üniversite öğrencileri de ilgi göstermiştir. Örneğin "Vreme" gazetesinin düzenlediği yarışmada, Yugoslavya'da bir üniversite öğrencisi ikinci seçilmiştir. "Danitza Konntrozlerova" on dokuz yaşında Belgrad Üniversitesi fizyoloji bölümü öğrencisidir ve babası avukattır. Babası askeri bandoda şef olan "Matmazel Kattzaillrhan" musiki mektebini bitirmiştir (Cumhuriyet, 1931aö). İngilizlerin milliyetçi duygularına hitap eden Boer savaşlarına katılıp "motherland"in çıkarlarını koruyan bir babanın kızı olan "Benny Diks", "Dam dö Lyon" manastırında eğitim görmüş ve ailesini geçindirebilmek için ipekliler satan bir mağazada modellik yapmaktadır (Cumhuriyet, 1929ap). Seçilen güzeller arasında hukuk, riyaziye gibi sınıf atlamanın kolay olduğu fakültelere giden ya da sanat okullarında öğrenci olanlar da vardır. Terzihanelerde, sigorta şirketlerinde çalışan, daktilo olarak kendi hayatını kazanan güzellere de rastlamaktayız. *Cumhuriyet* bu haberlerle okuyucularına ayakları üzerinde duran, meslek sahibi ya da iyi öğrenim görmüş aile kızlarının yarışmaya katıldığı mesajını vermektedir: İffetli ailelerin iyi eğitim görmüş kızları Avrupa'da ve dünyada düzenlenen bu uluslararası organizasyonlara katıldığına göre yine iffetli, eğitim görmüş medeni Türk kızlarının da yarışmaya katılmasına bir engel yoktur.

Ülkelerde yarışmaya katılım oldukça yüksektir, örneğin 1930 yılında Belçika'da altı bin beş yüz, İngiltere'de ise 1929 yılında otuz bin başvuru olmuştur (Cumhuriyet, 1929ap). Başvuruların Türkiye ve Romanya gibi ülkelerde oldukça düşük kaldığını söyleyebiliriz. Romanya'da altmış genç kız yarışmaya başvururken (Cumhuriyet, 1929at) 1930 güzellik kraliçeliği için Mübeccel Namık yetmiş genç kız arasından seçilmiştir (Cumhuriyet, 1930bg). Başvuruların yaşları 18 ila 25 yaş arasında değişmektedir. İstisnai olarak 1929 yılında İspanya güzeli seçilen "Pepita Samper"in on yedi ve İsviçre güzelinin on altı yaşında olması haricinde on sekiz yaşın altında yarışmaya başvuran adayları neredeyse görmemekteyiz. (Cumhuriyet, 1929au).

Fransa'da Victor Hugo lisesinde okuduktan sonra Fransa'da Fransız Edebiyatı tahsiline devam etmektedir" (Cumhuriyet, 1930Bf, s. 1, 4).

Adaylar uluslararası güzellik yarışmalarına ebeveynleriyle katılmaktadır. Adayların yarışmaya ailelerinin nezaretinde iştiraki ve annesi, babası ya da erkek kardeşiyle yarışmanın düzenlendiği kente gelmesi, müsabakaya "namuslu" kadınların katıldığı imajını vermek açısından önem taşımaktadır. Örneğin Paris'e uçakla gelen Hollanda Güzeli "Mel. Handika Van Der Rest", Avrupa güzellik yarışmasına erkek kardeşinin refakatinde katılmıştır (Cumhuriyet, 1932fe). Spa'da güzeller için verilen ziyafete annesiyle katılan İspanyol güzel de habere göre davette dans etmeyen tek güzeldir. Muhabirin neden dans etmediğine dair sorusuna cevap veren annesi, İspanyol güzelin babasından çekindiğini söyleyerek, "Anlamıyor musunuz? Bu devirde dans etmeyen kızı tercih ediyorlar diye babası izin vermiyor," cümlesiyle yanıt vermiştir (Cumhuriyet, 1932fe).

Güzellerin iyi aile kızı olma imajları hem aileleri hem de jüri üyeleri için önem taşımaktadır. Türk Hakemi Mümtaz Faik Bey, 1932 Dünya Güzellik Yarışması'nın düzenlendiği Spa'da, jüri heyetinin kraliçe seçimindeki arka planı *Cumhuriyet* gazetesine anlatmıştır. İlk seçimde Almanya, Danimarka, Türkiye ve Yugoslavya'nın finale kalmasıyla birlikte bu ülkelerin jürileri kulis faaliyeti yürütmüştür. Mümtaz Faik Bey güzeller hakkında bazı istihbaratlar aldığını, örneğin Yugoslav güzelinin kuaförüyle konuştuğunu söylemiştir (Cumhuriyet, 1932hh). Bu malumata göre Yugoslav kraliçesinin saçı boyadır ve bazı sun'i vasıtalara müracaat etmiştir. Jüriye bunu bildirdiğini söyleyen Faik'e göre Yugoslav güzelinin şansı azalmıştır. Spa'nın Almanya'ya yakın olmasından dolayı Spa belediye başkanının özellikle Alman güzeli hakkında propaganda yaptığını ileten Mümtaz Faik, belediyenin Alman turist çekmek ve belediye başkanının sahip olduğu otellerden ticari kâr elde etmek için Alman güzelini methederek jüri heyetini etkilemeye çalıştığını Waleffe'e iletmiştir (Cumhuriyet, 1932fe). Faik Bey kendisi de bunun üzerine Alman güzeli aleyhinde jüriyi etkilemeye çalışmıştır:

> …Alman güzeli Berlin'de yalnız oturan bir kızdır. Annesi, babası ayrı oturmaktadır. Kendisi diğer taraftan fotoğraf muhabirliği yapmakta ve sinema artisti olmağa çalışmaktadır. Halbuki Keriman Halis H., temiz, kibar bir ev kızıdır. Bunları mukayese ederken her ikisinin giydiği elbiselerin de göz önünde tutulmasını bildirdim. Çünkü Alman güzeli İngiliz güzeli gibi daha birkaç arkadaşile beraber bütün sırtlarını gösteren dekolte elbiseler

> giymişlerdi. Keriman Hanımın elbisesi cidden bir genç kıza yakışan elbise idi. Ailesinin vaziyeti ve kibarlığı hakkında verilen malumat da işe yaradı… (Cumhuriyet, 1932fe, s. 5)

Giydikleri elbiseden, aile hayatlarına kadar namus timsali olmaları istenen güzelleri kimler, nasıl seçmektedirler? Mümtaz Faik'in verdiği bilgiyi göz önünde bulundurursak jüri üyelerinin ahlak bekçiliği yaparak oldukça muhafazakâr davrandığını düşünebiliriz. Kraliçenin "iyi aile kızı" olması onlar için önem taşımaktadır.

Ekseriyetle erkeklerden oluşan jüri heyetleri çoğunlukla dönemin ünlü sanatçılarından teşekkül etmiştir. 1929'da Paris'teki güzellik yarışmasını kazanan Elizabeth Simon'u seçen jürinin reisi ünlü bir ressam olan "Andre Besner"dir. Jüri her memleketi temsil eden on yedi azadan oluşmuştu. *Journal* gazetesinin tertiplediği yarışmaya ilgi büyüktü. Jüri üyelerinin önünde önce geçit yapan genç kızlar sonrasında ayrı ayrı tetkik edilmek üzere jüri üyelerinin önüne çıkmıştır (Cumhuriyet, 1929ar).

1930 yılında Fransa'daki jüri on beş kişiden oluşmaktaydı. Jüride ressam "Van Dongor", "Kapyello", heykeltıraş "Mayyar", "Moro Votye" ve meşhur Prusyalı edip "Kalderon" ile zarafet hakemi "Moris dö Valef" bulunmuştur. Asıl kararı veren hakem heyeti on beş kişiden mürekkeptir. Güzellik birinciliğine namzet altı genç kız şiddetli bir ziyaya maruz bırakılmış ve on beş hakem genç kızları tetkik eylemiştir (Vakit, 1930a, 1). *Journal* gazetesinden De Waleffe'in yazdığı makaleden alıntı yapan gazete, 1930 Avrupa güzellik kraliçesini seçecek olan jüri heyeti hakkında bilgi vermiştir. Gelen on dokuz hakem arasında İspanya, İtalya, Lehistan ve Sırbistan hakemleri heykeltıraştır. "Alber Benar, Van Dongen, İngiliz Ablet, Macar Vertes, Belçikalı Emil Bes, Yunanlı Galanis, Çek Kunka" gibi isimler de dönemin ünlü ressamlarıdır. Yarışmada jüri olarak Türkiye'den, iki yıldır tahsil görmek için Paris'te bulunan, Sanayii Nefise öğrencisi Ressam Mithat Bey bulunmuştur (Vakit, 1930bc). *Cumhuriyet* gazetesi de 1932 yılı jüri üyelerinin mesleklerini tek tek açıklamıştır[10]

[10] Gazete aynı haberde jüri üyelerinin mesleklerini bu haberde ayrıntılı bir biçimde açıklamıştır. Almanya: M.De Soete, heykeltıraş; Cezayir: M. Rene Bizet, *İntrangi Geant* gazetesi başmuharriri; İngiltere: Brüksel İngiliz Ticaret Odası reisi; Antiller: Comte de Sainte-Croix, Antilles tüccarlarından; Arjantin: M. Popolaphe Peraca, gazeteci; Belçika: M. Oliympe Gilbart, *Meuse*'de başmuharrir; Brezilya: M. Bricio de Abren, gazeteci; Kanada: M. Mambom, ressam; Kolombiya: M. Pinto Valderama, gazeteci; Kostarika: M.Larrain, sefaret müsteşarı; Danimarka: M. Tage Fromme, sefaret

(1932hf). Yirmi sekiz kişiden oluşan jüri heyetinin beşi sanat dünyasından, geri kalanlar ise üst düzey memur, diplomat, gazeteci ya da ticaretle meşgul olan erkeklerdir.

Güzellerin nasıl seçildiğine baktığımızda *Cumhuriyet*'in bu konuda da okuyucuya bilgi verdiğini görmekteyiz. Berlin'de 1929 yılında yapılan seçimde değişik bir metot izlenmiş, yılbaşı gecesi kutlamalarında halkın arasına karışan heyet buradaki güzellerin adreslerini alıp onlara davetiye göndermiştir. Fakat bunun sonucunda seçilen Alman güzeli yine de takdir kazanamamıştır. 1930 yılı için daha titiz bir seçim metodu uygulanarak Almanya'nın çeşitli bölge ve eyaletlerinden seçilen kızlar için tam yetmiş bin fotoğraf alınmıştır. Bu fotoğraflar içinden önce bin tane seçilmiş sonrasında iki yüz ellisi ayrılmış, bunlar yüz otuz yediye inmiş ve en sonunda on sekiz genç kadın arasından birinciyi seçmişlerdir. Her eyaletin güzeli boynunda seçildiği bölgenin ismi yazan bir kurdele taşımıştır (Cumhuriyet, 1930bc). Moris De Waleffe'in *Journal*'da çıkan makalesinden alıntı yapan *Cumhuriyet,* yarışmayı aşağıdaki gibi anlatmaktadır:

> Berlin'de Almanya'nın en meşhur 50 profesör ve artisti, aristokrat sınıfına mensup büyük bir kalabalığın hazır bulunduğu geniş bir salonda kurulmuşlardı. Burada yüz genç kız, üzerlerinde Paris'in büyük terzilerinin bile bizden geldiğini inkâr edemiyecekleri tuvaletler bulunduğu halde birer birer ilerlediler. İçlerinden en iyi not alan 15'i, birer mayo ile hemen de çıplak denilebilecek bir halde tekrar göründüler. Çıplaklık Berlin'de Paris'te olduğu gibi ayıp addedilmiyor. (....) Alman güzeli vaktini deniz sporu yapmak ve Maks Roynhart'ın güzel san'atlar mektebine devam etmekle geçiriyor. Alman mektepleri yarı Skandınav'lı, yarı Paris'li olmak üzere genç bir muharip tipi vücude getirmeğe muvaffak olmuştur (Cumhuriyet, 1930an).

birinci kâtibi; İspanya: M. Preciooso, gazeteci; Estonya: M. Horald Tammer, gazeteci; Müttehidei Amerika: M. Carl Wismeyar; Fransa: M. Denis Bodden, Belçika'daki Fransız şirketleri reisi; Yunanistan: M. Ange Phassily, Yunanistan sefiri ticari müşaviri; Hollanda: M. Jespers, ressam; Macaristan: Macaristan sefiri; İtalya: Comte Rinaldihi, *Corriere Della Sera* muhabiri; Meksika: M. Emile Baes, ressam; Panama: M.Edouard Masson, Paris ressamlarından; Perou: Brüksel'deki Perou sefiri; Polonya: M. Jean Hauptman, gazeteci; Romanya: M. Jean Popovici, Brüksel'deki Roma sefiri ticari müşaviri; Rusya: M. Le. Lompte; Türkiye: Mümtaz Faik Bey, gazeteci; Venezüella: M. Melquidez Parra Markez, Anvers Jeneral konsolu; Yugoslavya: M. Georges Detry, *Temps*'in Belçika muhabiri.(Cumhuriyet, 1932hf, s. 4).

Waleffe 1931 yılında, Berlin'de yapılan müsabakayı da gazeteye anlatmıştır. Artistlerden ve bediiyat profesörlerinden oluşan seksen kişilik heyet, iki bin sekiz yüz genç kadın arasından kraliçe seçmek için toplanmıştır. 1929'da Oscar ödülü alan ve Nazi propaganda filmlerinin oyuncusu meşhur sinema artisti Emil Jannings'in (Chilton, 2024) de içinde bulunduğu heyet, 1931 güzelinin sarışın olmasını tercih ederek, sarışın "Ingrid Richard"ı birinci seçmiştir (Cumhuriyet, 1930an). İsviçre ve İngiltere'de eğitim gören güzel, fotoğrafçıdır. Habere göre Fransızcayı bir Fransız, İngilizceyi de bir İngiliz gibi konuşmaktadır. Malumatlı, sportmen ve hatta buz hokey şampiyonudur. Yarışmaya katılan yirmi genç kadın, deniz banyosu kıyafetiyle jüri heyetinin karşısına çıkmıştır. Waleffe, kendilerinin bunu Paris'te yarışmaya katılan adaylardan istemeyeceklerini belirtmiştir (Cumhuriyet, 1930an).

Müsabakalarda jüri yarışmacılardan ilginç isteklerde de bulunmuştur. 1930 yılında jüri heyetinden, "Alman güzeli lütfen bize kulağınızın ucunu gösterebilir misiniz? Türk güzelinin dişlerini görebilir miyiz? Sırp güzeli lütfen yürür ve biraz tebessüm eder misiniz?" (Cumhuriyet, 1930bf) biçiminde gelen isteklerin yarışmacılarda nasıl bir his uyandırdığını tahmin etmek zor olmasa gerekir. 1931'deki yarışmayı anlatan *Cumhuriyet* Muhabiri Eren Rubi, uzun etek modasına uyan güzellerin bacakları görünmediği için jüri üyelerinin yarışmacılardan eteklerini kaldırmalarını istediğini yazmıştır (Cumhuriyet, 1931bh).

Jüri'nin puanlama sistemi; üç puan yüz güzelliği, üç puan vücut güzelliği, üç puan da hal ve hareket olmak üzere dokuz üzerindendir. Kibarlık, şirinlik ve masumiyet üzerinden belirlenen sonuncu kriteri notlandırmak ise diğerlerine göre oldukça zor olmuştur. Örneğin 1931 yılında Fransız ve Alman aday arasında kalan jüri üyelerine, "Benim düşüncemi mi soruyorsunuz efendiler? Bizim gibi bu kadar güzel kadınların karşısında sizi şaşırmış ve karar vermekten âciz bir halde görüyorum!" diye "küstahane" bir üslupla yanıt veren Alman güzelindense, "Paris'e ilk defa geliyorum. Çok müteheyyicim. Onun için ne söylesem saçma olacaktır," yanıtını veren Fransız güzeli daha sade ve samimi bulunmuş, sempatik hali jüri tarafından Avrupa'nın en güzel kızı ilan edilmesini kolaylaştırmıştır (Cumhuriyet, 1931be).

Cumhuriyet muhabiri M. F. Faruk, 1932 Dünya Güzellik Yarışması için Spa'da yapılan organizasyonda kraliçe sayısı kadar jüri üyesi olduğunu ve üyelerin güzelleri dokuz puan üzerinden değerlendirdiğini yazmıştır (Cumhuriyet, 1932fe). Bu

puanların üçü baş, üçü vücut, diğeri ise *expression* için kullanılmış, jüri kendi temsil ettikleri ülkeye oy vermemiş, en çok puan kazanan güzellerden dördü tekrar jüri üyesinin karşısına çıkarak yeni bir elemeden geçmiştir. Dördüncüye yakın beşinci aday da kabul edilmiş, eşitlik sağlandığında ise üçüncü bir seçim yapılması öngörülmüştür (Cumhuriyet, 1932fe).

Yarışmalarda adayların evli olmaması da şartlar arasındadır. Ayrıca *Vakit* gazetesinin verdiği haberden evlilik dışı ilişkilerin de hoş görülmediği anlaşılmaktadır. 1931 yılı Mis Avrupası seçilen Fransa güzelinin gayrimeşru dört aylık bir çocuk annesi olduğunun meydana çıkması üzerine jüri, bu kişinin Mis Avrupa olmak için lazım gelen şartlara sahip olmadığını göz önüne alarak kendisine verilmiş olan unvanı geri almıştır. Gazete, kraliçelik tacının ikinciliği kazanan Alman güzeline verilmesinin muhtemel olduğunu yazmıştır. Habere göre Paris'te bu hadise günün mevzusu olmuş, *Liberte* gazetesi jüri heyetine hücum ettikten sonra güzelin çocuğuna Paris Belediyesi'nin bakması gerektiğini iddia etmiş, İtalya gazeteleri de Mis Avrupa intihabına hile karıştığından bahsetmiştir (Vakit, 1931a).

Yarışmaların kavgalı, gürültülü bir biçimde icra edilmesi gayet doğal görünüyordu ve seçimlerin şaibeli bulunması neredeyse olağanlaşmıştı. Şaibeli seçimlerden biri de 1930 yılı Yunanistan güzellik yarışması sırasında yaşanmıştır. Jüri üyeleri Yunanistan'ın çeşitli bölgelerinden seçilen otuz güzel arasında tereddüt ederken, yarışma salonunun locasında oturan Aliki Diplarakou'yu görmüş ve jüri heyetinden bir temsilci: "Matmazel Yunan ırkının şerefi namına bu müsabakaya dâhil olmanızı ricaya geldik" demiştir. Bu isteği reddetmeyen Fransız Edebiyatı öğrencisi Diplarakou 1930 Yunan güzeli seçilmiştir (Cumhuriyet, 1930bf). *Vakit* gazetesinin "Alis Dıplaratu" (Vakit, 1930ae), *Cumhuriyet* gazetesinin "Alisun Diplarako" (Cumhuriyet, 1930ba) olarak adını belirttiği Aliki Diplarakou seçiminden memnun olmayanlar, güzellik kraliçesine hücum etmiş ve onu linç etmek istemiştir (Vakit, 1930ae). Güzellerin bulunduğu resmigeçide katılmayan Diplarakou dört ret oyuna karşı on altı reyle kraliçe seçilmiştir. Resmigeçide katılmadığı halde Diplarakou'nun birinci gelmesi yarışmacılar üzerinde kötü bir tesir bırakmış, birçoğu bayılmış ve bunların taraftarları kraliçenin taraftarlarına hücum etmiştir. Heyetin reisi Atina şehremini M. Merkoris hayli dayak yedikten sonra yakasını zor kurtarmıştır (Cumhuriyet, 1930ba). 1932 yılında Yunanistan'da, kadınlara girişin yasak olduğu

Aynaroz adasına erkek kıyafeti giyip girecek kadar cesur ve maceracı olan güzel (Cumhuriyet, 1932e) 1930'da on sekiz yaşındayken, bütün gazetelerin muhalefetine rağmen iki redde karşı kırk oyla Avrupa güzellik kraliçesi seçilmiştir. Atina'nın önemli ailelerinden birine mensup olan güzel, Fransızca ve İngilizceyi anadili gibi konuşmaktadır (Vakit, 1930ba). Diplarakou'nun Avrupa kraliçesi seçimi de olaylı olmuştur. Yarışmada, jüri üyelerinden ziyade dış tesirlerin etkili olacağına dair bir şayia çıkınca diğer güzeller yarışmayı protesto etme ve sahneye çıkmama kararı almışlar, Waleffe her zamanki babacan tavrıyla yarışmaya katılan güzelleri aksi yönde ikna etmiş ve hakem heyetinin karşısına çıkarmıştır. Böylelikle güzellerin yapacağı olası bir grevi önlemiştir (Cumhuriyet, 1930bl).

Diğer yarışmacılar da Yunan güzelinin Mis Avrupa seçilmesinden memnun olmamıştır. Çekoslovak aday, Yunan güzelini "lagarson" tipinde oğlan vücutlu bulduğunu, Avrupa güzelliğini sportmen vücutlu bir kadının temsil etmesi gerektiğini; İtalyan aday, bir sene önce seçilen Macar güzel ile Diplarakou arasında benzerlik olmadığını, bir senede Avrupa güzellik anlayışının değişmesini hayretle karşıladığını; İspanyol aday, jürinin kendisine esmer olduğu için seçilme şansının az olduğunu söylerken aynı jürinin esmer Yunan güzelini birinci seçtiğini belirtmiştir (Cumhuriyet, 1930c). Alman güzelinin Diplarakou'nun seçilmesi üzerine düşünceleri şöyledir: "Ben modern ve asri bir kızım. Jüri heyeti beni görür görmez hayret içinde kaldı. Atletizmi temsil ediyorum. Fakat atletizme düşman olan sanatkârlar derhal dediler ki: İşte güzel bir oğlan… Hatta hakemlerden biri bana güzel erkek çocuklar müsabakasında kazanabileceğimi söyledi" (Cumhuriyet, 1930c, s. 1, 6). Macar güzel, yarışma günü kendilerine şehir kıyafetiyle gelmeleri gerektiğini söyledikleri için kapalı giysilerle jüri karşısına çıktıklarını, Yunan güzelinin ise kendilerine göre daha açık ve bacaklarını gösteren beyaz bir kıyafet giymesinin vücut güzelliğini gösterdiğini, böylelikle seçilme şansını artırdığını ve hakem heyetinin yarışmacıları aynı kıyafetle görmediğini iddia ederek, birinciliği hak eden Belçika güzelinin yarışmanın sonucunda ağladığını, kendisinden talep edildiği halde Cannes'a gitmediğini ve yarışmanın akabinde memleketine döndüğünü söylemekte ve eklemektedir: "İşte Yunan güzelinin vücut itibarile harikulâde güzel olduğu hikâyesi buradan çıkmıştır. Diğer kızların vücutlarını onunki gibi yarı çıplak gören olmadı ki daha harikulâdeleri olup olmadığı anlaşılsın" (Cumhuriyet, 1930c, s. 6).

1933 yılına geldiğimizde gazeteler güzellik yarışmalarına olan ilginin gittikçe azaldığını söylemekteydiler. *Son Posta* gazetesi beynelmilel güzellik yarışmalarının artık tavsadığını, eskiden bütün dünyayı meşgul eden bu müsabakalara ilginin azaldığını ve birçok ülkenin yarışmaya girmekten vazgeçtiğini yazmıştır (Son Posta, 1932b). Bu yarışmalardan para kazanan müesseseler de kaybolan ilgiye karşın kazançlarını devam ettirmek için yeni yarışma biçimleri icat etmiştir. Bunlardan biri de güzellerin köpekleriyle birlikte yarışmaya katıldığı organizasyonlardır. Güzellerle köpeğini birlikte değerlendiren jüri üyeleri, Almanya'da "Cilly" isminde bir kadını, köpeğiyle birlikte birinci seçmiştir (Son Posta, 1932b).

Yarışmalara olan ilginin azalmasıyla birlikte organizasyonların içyüzünü anlatan güzellerin anıları da gazetelerde yerini almaya başlamıştır. Yarışmaların içyüzünü eleştirel biçimde kadınlar cephesinden anlatan haberler *Cumhuriyet*'te yer almasa da *Vakit* gazetesi 1933 yılında, 1928'de Fransa güzellik kraliçesi seçilen ve Galveston'daki yarışmaya katılan Raymonde Allain'in hatıralarını yayımlar. "Nasıl Güzellik Kraliçesi Oldum?" başlığı altında anılarını yazan Mis Fransa, yarışma sürecinde hissettiklerini anlatmıştır. Yarışma sırasında kendisine tercih hakkı bırakılmayan giysileri giyerken, o giysilerin kendisi için değil Mis Fransa için hazırlandığını söyleyen Allain, fotoğraflarını ise kendisine benzetmekte zorlanmıştır. Ayrıca kendisine ilgi gösteren kişilerden çeşitli mektuplar aldığını fakat bunların şahsına değil unvanına geldiğini de belirtmiştir: "Tacirler beni bir elektrikli reklam tahtası gibi kullanıyor, erkekler de arzularının ve huşunetlerinin teskini için beni futbol topu gibi bir taraftan öbür tarafa fırlatmak istiyorlardı" (Allaine, 1933ab, 8). Saint Nazaire'ye trenle giden yedi Avrupalı adayın arasında olan Fransız güzeli buradan Galveston'a gelene kadar gülünç bir leyli mektep hayatı sürdüklerini, her yere anneleriyle birlikte gittiklerini ve Galveston'a yaklaştıkça inzibatın yoğunlaştığını belirttikten sonra şöyle söyler: "Mamafih bunu namus ve faziletimizi bozmamak için yapıldığını zannedilmesin. Gaye sırf ticari idi" (Allaine, 1933ab, s. 8). Güzel bu ticari amacı aşağıdaki cümlelerle açıklamaktadır:

> Güzellik müsabakası yapan şehirleri diğer şehirler kıskanırlar. Onlar, bu cici mamadan istifade edemedikleri için söylemedikleri şey bırakmazlar. Takip olunan gaye bizim namusumuzu korumak değildi. Şehrin şerefini müdafaa etmekti. Los Ancelos veya Boston, Galveston'da rezalet yapıldığını

> söylememeli idiler. Onun için lekesiz, saf, bakir bir kuzu sürüsü gibi takdim edilmemize son derece ehemmiyet veriliyordu (Allaine, 1933ab, s. 8).

"Bekâret güzelliği, bakir letafetiniz" benzeri tabirleri duymaktan usanan Allain, bu tanımlamalarla bekâretinin vatanın hududundan bir parça haline sokulduğunu ifade etmiştir (Allaine, 1933ac). Yarışma nizamnamesinin adaylara, anneleri ya da anneleri pozisyonundaki bir yakınlarıyla birlikte katılımı şart koyduğunu belirten güzel (Allaine, 1933a) anılarının bir diğer bölümünde şöyle der:

> Mis Fransa'yı temsil ettiğimden:1-Saf bakir, 2-Şen, 3-Mütebessim gözükmeli idim. Fransa'ya karşı hürmet beslenmesi için saf ve bakir görünmekliğim şarttı. Şen duracak ve bu suretle herkeste Fransa'ya ziyaret hevesi uyandıracaktım. Daima tebessüm edecek ve bu suretle elbiselerimin güzelliğini fazlalaştırarak günden güne azalan ihracatı canlandıracaktım (Allaine, 1933ac, s. 8).

Mis Fransa, "Verakrüz"e "Mis Meksiko'yu" trenle almaya giderlerken, trenin Avrupa güzellerini görmeye azmetmiş birtakım adamlar tarafından kuşatıldığını da anlatmaktadır. İtalyan güzel, konuşan erkeklerin dilinden anladığını ve Raymonde'a kendilerini kaçırmak istediklerini söyler. Sonrasında pijamalarıyla pencereden bakan güzelleri alkışlayan erkekler trenin yoluna devam etmesine izin verir (Allaine, 1933ad). Galveston müsabakasında kızların bakire olması ve yanlarında annelerinin bulunması şarttır, güzellere göz koyan süvariler ikna edilip yola devam edilmiştir. Bu durumu Fransız güzeli "Sürüyü idare edenler ile sürüye el koyanlar anlaştılar" şeklinde ifade eder (Allaine, 1933ad, s. 8). Meksika'da halkın üzerlerine çiçekler, hediyeler yağdırdığı güzeller oldukça yorgun olmalarına rağmen yollarına devam etmek zorunda kalmışlardır. Kendisi de diğer güzeller gibi ülkesini, Fransız zarafetini temsil ettiği için sürekli gülümsemek durumundadır (Allaine, 1933ae).

İtalyan güzeli de Fransız güzeline Meksika'da fazla çiçek atılmasına bozulmuştur. Raymonde Allain, İtalyan güzelin kendisine neden bozulduğunu anlamadığını söylüyor, çünkü ona göre çiçekler kendisine değil Mis Fransa'ya atılmıştır. Aralarında artık rekabet başlamıştır, İtalyan güzel, Raymonde'a konuşmaları anlaması için çeviri yaparken artık buna yanaşmamakta, onu görmezden gelmeye başlamaktadır. Galveston'a geldikten sonra kendilerine yönelik baskı iyice artmıştır.

Mis Belçika bundan oldukça şikâyetçidir, sinirlenip bir sigara yakar. Kadınların sigara içilmesine hoş bakılmadığını söyleyen Raymonde, erkeklerle buluşan Mis Belçika yüzünden zılgıt yediklerini yazmaktadır. Bunun sonucunda delikanlılarla görüşmeleri ve otelin salonuna inmeleri men edilmiştir (Allaine, 1933af).

Hakkında hiçbir fikri olmayan adamların kendisini alkışlamasının kendisini sevindirmediğini söyleyen güzel: "Beni alkışlamaları biraz ağrıma gidiyordu. Ben şerefi asla bu şekilde tasavvur etmemiştim. Benim arzum Komedi Fransez'de aktris olmak, seyircilerin haklı alkışlarına mazhar olmaktı. Bu vaziyetim beklediğimden ne kadar farklı ve rahatsız edici idi" (Allaine, 1933af, s. 8).

Kraliçe mayo ve gece kıyafetiyle jüri heyetinin huzuruna çıktıklarını, elbiselerini göstermelerinin oldukça önemli olduğunu, çünkü Mösyö Waleffe'in Paris modacılarına belli vaatler verdiğini yazmıştır. Elbiselere ilgi gösteren kişileri odasına çıkaran Mis Fransa, kıyafeti için 12.000 frank vermeyi teklif eden bir kadına elbisesini vermesi mümkün olmadığı için terzinin adresini vermiştir. "İkimiz de meyusen aşağı indik. O elbiseyi alamadığına ben de on iki bin frangı kaçırdığıma hayıflanıyorduk" (Allaine, 1933ag, s. 8).

Kulislerde milyoner kızı Chicago'nun yarışmayı kazanacağının konuşulduğunu söyleyen güzel Mis Chicago'nun birinci olduğu yarışmada ikinci seçilerek ödülü olan beş bin franklık çeki almıştır (Allaine, 1933ag). Yarışmanın sonunda çeşitli kumpanyaların temsilcileri yanına gelip iş teklif etmiş, bu temsilcilerden New York müzikholü sahibi kendisini Amerika hükümetlerinin dahilinde dolaştırıp belli bir para vereceğini söylerken, Hollywood şirketleri namına konuşan diğer temsilci ise sinema işine girerse çok para kazanacağını güzele vaat etmiştir (Allaine, 1933ah). Hayat tecrübesinde eksiklikler olduğu için bu teklifleri kabul etmeyen Mis Fransa, annesi altı yaşındaki kardeşine bakmak durumunda olduğu için yanında bir büyüğü olmadan bu işlere soyunmak istememiştir (Allaine, 1933ah).

Şaşalı ziyafetlerin yapıldığı, büyülü yolculuk imkânlarının ve değerli hediyelerin güzellere sunulduğu yarışmaların iç yüzünü anlatma cesaretini Raymonde Allain göstermiştir. Dünya güzellik yarışmalarında kazanan güzeller sinema, moda gibi iş kollarında çalışacakları kariyer basamaklarını çıkmış, zengin burjuva erkeklerle evlenmişlerdir. Türkiye'deki gazetenin anlattığının aksine "masum" kadınlar yerine,

flapper tarzı giyinen, kısa saçlı, modern kadınların da yarışmalarda yer aldığını görüyoruz. Örneğin 1929 Avusturya güzeli Lisl, ince yapılı, sportif, sigara içip motosiklete binen, kısa saçlı geleneksel görünmeyen modern bir kadındı. (Vasvári, 2019, s. 232)

Gazetelerin sponsor olduğu, bekâret ve masumiyetin de güzellik ölçütü sayıldığı bu yarışmalara 1930'lu yılların sonlarına doğru ilgi azalmaya başlamıştır. İki savaş arası dönemde ülkelerin prestijlerini, kapasitelerini, ırk güzelliklerini ve ait oldukları ulusun diğerlerine göre daha medeni olduğunu ispat ettikleri bu yarışmalar, lüks hollerden savaş meydanlarına kayacak, İkinci Dünya Savaşı'nın çıkışıyla birlikte yarışmalar sekteye uğrayacaktır.

3.2. 1929-1933 Türkiye'de Güzellik Yarışmaları

Türkiye'nin ilk resmi olmayan güzellik yarışmasını 1926 yılında İpekçi Film Şirketi düzenlemiş ve Melek Sineması'nda yapılan yarışmayı, sinemanın yer gösterici kızlarından olan Ermeni asıllı Matmazel Araksi Çetinyan kazanmıştır. Fakat organizasyon bozuklukları bahane edilen bu müsabaka geçersiz sayılmış ve yarışmanın birincisi şirket tarafından vaat edilen Amerika Birleşik Devletleri seyahatine gönderilmemiştir. Gökhan Akçura bu olayı *Ivır Zıvır Tarihi 1* kitabında, yarışmaların tarihini anlatan *Güzellik Kıraliçeleri ve Güzellik Müsabakalarının Tarihçesi* başlıklı 1932 tarihli bir broşürden alıntı yaparak aktarır (Akçura, 2001, s. 229). Broşürde yazılanlara göre yarışmanın mükâfatı, birinciyi Amerika'da düzenlenen güzellik yarışmasına göndermektir. Fakat şirket bu vaadinde durmamıştır. Broşür yazarı bunu, yarışmayı düzenleyen film şirketinin açıkgözlülüğüne yorar, çünkü bu yarışma üzerinden reklamını yapmayı başarmıştır. Akçura'ya göre 1926 yılı güzellik müsabakası gazeteler ve halk tarafından "istihza" ile karşılanmıştır (Akçura, 2001, s. 229).

İpekçi Film Şirketi'nin bu başarısız girişimi sonrasında *Cumhuriyet* gazetesinin güzellik yarışması organizasyonlarını kendi tekeline aldığı görülse de farklı gazete ve dergilerin de güzellik yarışması düzenlediğini bilmekteyiz. Örneğin *Hanımlar Âlemi* dergisi kadın ve erkekler arasında bir güzellik yarışması düzenlemiştir. Yarışmaya katılabilmek için yirmi beş yaşından büyük olmamak yeterlidir. Üç ay boyunca her hafta dört erkek ve dört kadının resimlerini basacak olan dergi, birinciye on lira

tutarında tuhafiye malzemesi hediye edecektir (Hanımlar Âlemi, 1929). Türkiye'nin en güzel kızını seçmek iddiası olmayan derginin katılım şartları da oldukça basittir. Oysa *Cumhuriyet* gazetesinin kendisine özel bir misyon biçerek düzenlediği güzellik yarışmasına, yarışma şartlarının yer aldığı bölümlerde belirtildiği gibi "namuslu" ve "iyi aile" kızları katılacak, okuyucular da gazeteye gönderilen fotoğraflar arasından yarışmanın finaline kalacak olan adayları seçecektir.

Peyami Safa'nın *Resimli Ay* dergisinde belirttiği gibi dönemin en önemli olayları İngiliz lirasının yükselmesi ya da Türk-Yunan mübadelesi değildi. Türkiye halkının en mühim meselesi güzellik yarışması olmuş, yarışmayla ilgili dedikodular, tartışmalar ve röportajlar gazetelerin birinci sayfasını işgal etmeye başlamıştır (Safa, 1930b). Sırf milli amaçla açıldığı iddia edilen yarışma, "Aynı şeyi biz niçin yapmayalım?" başlığıyla verilmiştir (Cumhuriyet, 1929a). *Cumhuriyet* gazetesi, Avrupa ve Amerika'dan geri kalmadığımızın kanıtı olan bu yarışmalara katılımcıların ilgisini çekmek için dünyadaki diğer müsabakalarla alakalı haberleri Şubat 1929 itibaren yayımlamaya başlamıştır. Bu cazip haberlerden biri, Avrupa ve Amerika'da yarışmaya katılan genç kadınlarla ilgilidir. Yarışmaya katılan güzeller, sinema ya da tiyatro yıldızı olup şöhret ve para kazanmış, zengin ve refah bir hayat sürmeye başlamıştır (Cumhuriyet, 1929a). Aynı servet ve şöhrete Türk kızları da sahip olabilirdi. 1929 yılının sonunda, yaşları on altı ila yirmi beş aralığında değişen kadınların fotoğraflarının gazetede yayımlanması, ülkenin ve jüri heyetinin önüne çıkması kolay olmayacaktır. Gazete genç kadınların ilgisini sadece verilen hediyeleri (Cumhuriyet, 1930ib) sayarak değil, katılımın milli bir vazife olduğunu vurgulayarak da çekmeye çalışmıştır. Yarışmayla ilgili haberler, güzelliğin gizlenecek ya da gizlenen bir ayıp değil, iftihar edilecek bir meziyet olduğunu belirtmekteydi. Gazete, bu meziyete sahip olan genç kadınları "milli vazifelerini" ifa etmeye davet etmektedir (Cumhuriyet, 1929ic). 1929 yılının şubat ayında başlayan yarışmaya İstanbul dışından da ilgi gösterenler olmuştur. Ordu'da çıkan *Tekâmül* gazetesi yarışma şartlarını olduğu gibi yayımlayarak bölgedeki adayların katılımını teşvik etmeye çalışmıştır (Cumhuriyet, 1929bg). Yine Afyon'da bulunan *Son Haber* gazetesinin de yarışmaya katılım için *Cumhuriyet* gazetesine yardım etmiştir (Cumhuriyet, 1929bh). Yarışmaya katılımın, 1931 yılında kraliçe olan öğretmen Naşide Saffet'in, ileriki bölümlerde bahsedeceğimiz milli eğitimden istifaya zorlanmasından sonra azaldığını söyleyebiliriz. Gazete, 1932 yılı güzelini seçmek

için yeterli sayısal katılımı bulamamış, bunun üzerine 1931 güzeli Naşide Saffet'in önce "Türk kızlarına" hitap ettiği mektubunu, daha sonra da anılarını yayımlamaya başlamıştır. Mektubunda yaptığı seyahatleri vurgulayan kraliçe, yaşadıklarını binbir gece masallarına benzeterek genç kadınları yarışmaya girmeye çağırır (Cumhuriyet, 1931ıc).

1933 yılında Nazire Hanım'ın şikeli kraliçe seçildiği iddiaları üzerine ortalık karışmış ve yarışma on yedi yıl ertelenerek 1950 yılında tekrar yapılmaya başlanmıştır *Hanımeli* dergisinde çıkan haberde, 1933 yılında çıkan dedikodular sonucu yarışmanın Atatürk tarafından ertelendiği iddia edilmektedir (Hanımeli, 1951). 1945 yılından sonra Cumhuriyet Halk Partisi^nden farklı partiler ortaya çıkmış, değişen politik hayatla birlikte Demokrat Parti iktidara gelmiş, tek parti yönetimine alternatif olduğunu iddia eden yeni iktidarla birlikte Türkiye'nin iç ve dış politikası değişmiş ve güzellik yarışmaları da yeniden düzenlenmeye başlamıştır. 1950 güzellik kraliçesi seçilen Güler Arıman, *Hanımeli* dergisine verdiği röportajda, "Türk olarak gittiğim bu yerde Türk kızına layık olan şekilde hareket edeceğim," (Hanımeli, 1950) cümlesinden de anlaşıldığı üzere seçilen güzellerin milli duygularla hareket ettikleri şiarı değişmese de yeni güzeller eskisinden farklı olarak mayolu, bikinili pozlarıyla gazetelerin, dergilerin ön sayfalarını kaplamaya başlamıştır. Güler Arıman kendisine verilen bikiniyi giymeyi reddedip Türk ananelerini başarıya tercih ettiğini söylese de İtalya'da yarışma sırasında çektirdiği fotoğrafta, kapalı bir bikini içinde poz verdiği görülmüştür (Hanımeli, 1950). Sonuç olarak 1950'li yıllarda, yirmi yıl öncesinin gazetelerinde yüz ve endam güzelliğiyle boy gösteren kraliçelerin yerini mayolu fotoğraflarıyla, Türkiye'nin yeni yüzünü temsil eden kraliçeler almıştır.

3.2.1. Türkiye Güzellik Yarışmalarının Şartı, Düzenleniş Biçimi ve Güzelleri

Cumhuriyet gazetesi, Şubat 1929'da "Türkiye'nin En Güzel Kızı Kimdir?" başlığıyla ilk sayfadan duyurduğu yarışmanın şartlarını yayımlamaya başlar. Yarışma şartlarına baktığımızda; katılma yaşının asgari on beş olduğunu, yalnız yüz güzelliğinin değil endam güzelliğinin de olması gerektiğini ve din, dil, mezhep farkı aranmaksızın her "namuslu" kızın başvurabileceğini görmekteyiz (Cumhuriyet, 1929af). Esasların peyderpey ilan edileceğini söyleyen gazete, adaylardan 9x12 cm'den küçük olmamak şartıyla başlarının yer aldığı bir fotoğrafı Cumhuriyet Müsabaka Memurluğu'na

yollamalarını istemiştir. İsim ve adreslerinin basılmasını istemeyenler ise "müstear" ad kullanabilecektir (Cumhuriyet, 1929af). Yarışmaya katılmak isteyenlerin gazeteye gönderdikleri mektuplarda, başarılı olamadıkları takdirde kadınlık gururlarının kırılacağından korktukları yazılmıştır. Bu yüzden gazete, kendilerine gerçek kimliklerini bildiren kadınların "müstear" isim kullanmalarını sağlayarak onların bu korkularını azaltmaya çalışmıştır (Cumhuriyet, 1929ai). Kraliçe adaylarının yarışmaya resimlerini yollamaktan çekindikleri, gazetenin fotoğraf gönderme tarihini 25 Mart'tan 15 Nisan'a ertelemesinden de anlaşılmaktadır (Cumhuriyet, 1929be). Yine yarışmaya girmeye çekinen kadınlar için, finale mayoyla çıkılmayacağı, "endam tenasübünün" basit bir tuvaletle de anlaşılacağı belirtilmiştir (Cumhuriyet, 1929ah). Adayların fotoğrafları anneleri, babaları ve erkek kardeşleri tarafından da gazeteye gönderilebilecektir (Cumhuriyet, 1929bf). Ayrıca sahibinin rızası olmadan dostları ya da tanıdıkları tarafından gönderilen resimlerin basılmayacağı da yazılmıştır (Cumhuriyet, 1929bf). Gazete, kendi resmi yerine arkadaşının resmini yollayan bir okuyucuyu tespit etmiş ve yaptığı bu gazetecilikle de övünmüştür (Cumhuriyet, 1929cc). Güzeller fotoğraflarını dönemin Beyoğlu'nda bulunan ünlü fotoğrafçılarına, *Cumhuriyet* gazetesi hesabına çektirebilecektir (Cumhuriyet, 1929c). Gazete, fotoğraflarını yollayıp finale kalacaklara bir de sürpriz hazırlamıştır. Sürpriz, kamerayla filmlerini almak ve ortaya yarışmayla ilgili seyirlik bir malzeme çıkarmaktır (Cumhuriyet, 1929cb).

Güzellerin fotoğraflarını ve verdiği kuponları biriktiren okuyuculara çeşitli hediyelerin verileceğini duyuran gazete, okuyucuların en fazla oy verdiği otuz güzel arasından jürinin seçtiği birinci, ikinci ve üçüncü güzeli seçenlere hediyelerin dağıtılacağını yazmıştır (Cumhuriyet, 1929f). Taşradan fotoğraf gönderen adaylar için de belli şartlar konmuştur: Kartpostal boyutunda olması gereken fotoğraflarda göğse kadar başın gözükmesi gerekmekte, net beyaz fon üzerine basılmış olması gereken fotoğraflar kahverengi değil siyah kâğıda basılmış olmalıdır (Cumhuriyet, 1929ja). İstanbul'da düzenlenecek olan baloda, en seçkin kişiler beğendikleri yirmi güzeli bu fotoğrafları basılan kadınlar arasından seçecek, adaylar güzide bir topluluk tarafından seçildikten sonra jüri heyetinin karşısına çıkacaktır (Cumhuriyet, 1929ib). Gazete güzellerin okuyucu tarafından seçileceğini duyursa da asıl seçimi İstanbul'un eğlence mekânlarına gidebilen "güzide" bir topluluk yapacaktır. Adaylar Turkuaz salonlarında yapılan yarışmaya, yarışma günü gazeteye gelip isimlerini yazdırarak

katılabileceklerdir (Cumhuriyet, 1929jc). Müsabakaya katılmak için gazetenin idarehanesine gelmek ya da mektup yazıp bir resim vesikası talep etmek yeterlidir (Cumhuriyet, 1929jb). Güzellere yurt dışındaki yarışmalarda anne, baba, kız kardeş, amca, dayı, nişanlıları ya da uzaktan yakını olabilecek herhangi bir kadın akrabası eşlik edebilecektir.

Adaylar 1929 yılının Şubat ayından sonra fotoğraflarını yollamaya başlamış ve gazete kamusal bir hale gelecek olan bu yüzlerin ilkini 7 Mart 1929'ta basmıştır. Yarışmacının sadece gövdesinden yukarısının yer aldığı fotoğrafta, Necla Refik Hanım bir çeşit şapkayla sadece kâkülü görülecek biçimde saçını kapatmış, boynuna doladığı inci kolyeyi iki eliyle çekiştirmiş ve dişleriyle ortasından ısırarak seksapaliteyle muhafazakârlığı kendi bedeninde birleştirdiği bir poz vermiştir (Cumhuriyet, 1929bb). Yaşının on sekizden az olduğunu düşündüğümüz adayların 1929 yılında başvurduğu söylenebilir. Örneğin fotoğraflarından seçebildiğimiz kadarıyla Aksaray vilayetinden katılan Seniha Hanım (Cumhuriyet, 1929bi) ve Akhisar'dan katılan Rezan Hanım'ın (Cumhuriyet, 1929cc) yaşları on sekizden küçük görünmektedir. Adayların genelde gövde üstü ve yüzlerinin olduğu fotoğraflar seçilmekle birlikte bedenini okuyucuya gösteren Matmazel Maryanti gibi (Cumhuriyet, 1929bc) adaylara da rastlamaktayız. Doğu güzelliğini temsil eden saçı uzun ve örgülü, dolgun yanaklı adaylar görsek de katılanların çoğu, Batılı kadın tipinde vaklı, kısa saçlı, ince ve "modern" görünüşlüdür. Dönemin film artistlerini anımsatan fotoğraflarda boyun dekoltesini açıkta bırakan, makyajlı adaylar olduğu gibi, boyun bölgesi kapalı, makyajsız adaylar da görülmektedir. Gazetede gördüğümüz fotoğraflar Cumhuriyet'in istediği Batılı kadın imajına uymaktadır.

Toplam yüz on üç adayın fotoğraflarını yolladığı yarışmaya, okuyucudan dört yüzden fazla rey alan adayların çağrılacağı (Cumhuriyet, 1929g) söylense de yarışma için düzenlenecek olan baloya fotoğraf gönderen/göndermeyen ayrımı olmadan katılanlar olduğu gibi oraya gelen izleyiciler arasından bazı adaylar da yarışmaya katılmış, gazete şartlar konusunda net davranmamıştır. 1929 yılında gazete, önce okurun en çok oy verdiği 34 adayı belirlemiş, sonra jüri heyetine çıkmayacak olan adayların isimlerini bildirmelerini isteyerek yarışmaya girmeyecek adaylar yerine yeni kişiler belirlemiştir. Sonuç olarak 1929 yılında, baloya katılacak kırk beş güzelin ismi okuyucuların verdiği oylarla belirlemiştir (Cumhuriyet, 1929ge). Bu adaylar içinde

isimlerinin önünde matmazel bulunanların gayrimüslim olduğu düşünülürse, jürinin önüne çıkacak olan kırk beş adaydan on beşinin gayrimüslim Türkiye vatandaşı olduğunu söyleyebiliriz (Cumhuriyet, 1929ge).[11]

Turkuaz salonlarında baloya gelen adaylar arasından ilk etapta yirmisi seçilmiş ve bunların içinden de jüri sayıyı sekize indirmiştir. Sekiz güzelin içinden tekrar yapılan seçimle ilk üç belirlenmiş, birinci seçilen Hicran Hanım'ın evli çıkması üzerine Feriha Tevfik birinci, Araksi Çetinyan ikinci ve Semina Hanım üçüncü seçilmiştir (Cumhuriyet, 1929ge). *Milliyet* gazetesinden Yüksel Baştunç'un hazırladığı güzellik yarışmalarıyla ilgili yazı dizisinde aktarıldığına göre, jüri üyesi Halit Ziya Uşaklıgil ile Hicran Hanım arasında güzelin evli olup olmadığına dair şu konuşma geçmiştir:

> "- Evli misiniz?
> - Evet. Bir süre önce evlendim.
> (...)
>
> - Güzellik Kraliçeliğine katılan güzellerde bekâret şartı isteniyor hanım kızım.
> (...)
> - Peki bu katılan hanımların hepsi bakire mi?
> - Orasını bilmem ama sizin gibi resmi nikâh taşımıyorlar.
> - Neden ilanlarda Türk kızı değil de Türk kadını aranıyor diye yazdınız?"
>
> (...) (Baştunç, 1993a, s. 21.)

Fakat bazı jüri üyelerinin itirazı sonucu ikinci ve üçüncü güzel için tekrar seçim yapılmış, Araksi Çetinyan bunun üzerine üçüncü olmuştur (Aztarar, 1929).

1929 yılındaki yarışmaya İzmir, Ankara, Bursa, Bandırma, İzmit, Denizli gibi İstanbul dışından da fotoğraf gönderilmiştir (Cumhuriyet, 1929hb). Başvuran adayların Türkiye'nin daha çok batı bölgelerinden olduğu görülmektedir. Yarışmanın duyurusunda, fotoğrafları yayımlanan güzellerin ön elemenin yapılacağı baloya

[11] Mualla Suzan Hanım, Yelda Hanım, Semine Hanım, Madlen Hanım, Melek Aslan Hanım, Perihan Mustafa Hanım, Niya Hariton, Araksi Hanım, Sema Hanım, Etiz Vartanyan, Hicran Hanım, Şehriban Hanım, Güneş Hanım, Lina Gren, Eleni Lagudaki, Mel Titi, Siyah İnci, Yıldız Hanım,Suzan Hanım, Mahmure Hanım, Feriha Tevfik, Mel E.B, Nina Hanım, Nilüfer Rıza Hanım, Nezahet Cemil Hanım, Mel D.B, Aspasya Hanım, Leman Hanım, Meliha Hanım, Fifi Hanım, Türkan Rasim Hanım, Necla Refik, Acile Hikmet Hanım, Refika İsmail Hanım, Zerin Hanım, Semahat Hanım, Meliha Mahmut Hanım, Ayten Hanım, Eleli Hanım, Bedriye Hayid Hanım, Maryanti Hanım, Makbule Sevim Hanım, Mel M., Zehra Tevfik, Seniha İbrahim Hanım (1929ge).

katılması gerektiği söylense de bu bölgelerden baloya katılan olmamış, sadece Bursa'dan Yıldız Hanım katılmayı başarabilmiştir (Cumhuriyet, 1929hb).

1930 yılında toplam elli üç güzelin fotoğrafı basılmıştır. Jüri heyetinin karşısına fotoğrafının basılmasını istemeyen adaylarla birlikte, toplam yirmi aday çıkmıştır. (Cumhuriyet, 1930ag). Balo akşamı, okuyucuların seçtiği yirmi adaydan on sekizi jüri heyeti karşısına çıkmış, geç kalan ya da önceki sene müsabakaya girip yarışmaya başvurmayan güzeller de jürinin izniyle baloya katılmadan heyetin önüne çıkabildiği için sayı yirmiye tamamlanmıştır (Cumhuriyet, 1930ag). Cazbant eşliğinde Turkuaz salonlarında sabaha kadar devam eden ziyafette istedikleri gibi açık büfeden yemek yiyen güzide katılımcılar, seçtikleri adayları jüri heyetinin karşısına çıkarmak için Turkuaz'a gelmiştir. *Vakit* gazetesi balo akşamı seçilen güzelleri "giyinmesini bilmeyenler, elinde armut şekerleri eksik kız çocukları, ayna ile anlaşmış güzeller, teferrüat itibariyle güzeller, meşhur kadınlar mukallidi güzeller" şeklinde kategorize etmiştir (Vakit, 1930ab). Jüri ortasına konan masalara çıkan adaylar eteklerini sıyırarak bacaklarını heyete göstermiş, hakemler de böylece güzelleri iyice süzme ve inceleme fırsatı yakalamıştır (Cumhuriyet, 1930ag). 32 numaralı Mübeccel Namık kırk dokuz oyla birinci, 71 numaralı Feriha Tevfik yirmi beş oyla ikinci, 61 numaralı Nuzhet İhsan Hanım ise on sekiz oy alarak üçüncü seçilmiş, jüri aralarında ikinci bir seçime gerek görmemiştir (Cumhuriyet, 1930ag). *Cumhuriyet* baloda seçilen diğer güzellerin aldıkları oyları, usulden olmadığı gerekçesiyle yayımlamamıştır (Cumhuriyet, 1930ag). Ayrıca, güzellerin yurtdışı masraflarının uluslararası yarışmayı düzenleyen gazete tarafından karşılanacağı belirtilmiştir (Cumhuriyet, 1930fe).

Cumhuriyet'te 1931 yılı yarışma şartlarının bildirildiği yazıda, isteyenlerin resim ve isimlerinin neşredilmeyeceği belirtildikten sonra yarışmaya katılım şartları şöyle sıralanmıştır: on sekiz ila yirmi beş yaşında olmak, hiç evlenmemiş olmak, namuslu ve bar vesaire gibi yerlerde çalışmamış olmak. Önceki senelerde müsabakaya girip kraliçe seçilemeyenler de yarışmaya katılabilecektir (Cumhuriyet, 1931a).

Her yıl hemen hemen aynı şartların yazıldığı haberlerde sadece kraliçe adaylarının yaş sınırı değişmektedir. Bu sınır bazen on beş-on altı, bazen de on sekiz olmaktadır. Kısacası güzeller Türkiye Cumhuriyeti tebaasından olmak, 16-25 yaş aralığında

bulunmak ve namuslu olmak durumundaydılar. “Bar kızlarının” müsabakaya katılamayacağı özellikle belirtilmiştir.

1931 yılı güzellik yarışması için gazete 9 Kasım 1930 yılından itibaren adayların fotoğraflarını yayınlamaya başlamıştır. Bir numarayla basılan Nuran Hanım, müstear isim kullanmıştır (Cumhuriyet, 1930ı). Yetmiş bir aday gazeteye fotoğrafını yollamıştır. Yarışmaya İzmit’ten (Cumhuriyet, 1930ıa) Ankara’dan (Cumhuriyet,1930i), Düzce’den (Cumhuriyet, 1930ic) ve İzmir’den (Cumhuriyet, 1930id) fotoğraf gönderenler olmuştur. Yanlarında onlara refakat edebilecek biriyle katılacakları, Turkuaz salonlarında gerçekleşecek baloda güzide bir topluluğun elemesinden geçeceklerdir (Cumhuriyet, 1931ab) Çaya geç gelmemeleri öğütlenen güzellere önceki senenin Turkuaz’a yığılan kalabalığı hatırlatılmaktadır.(Cumhuriyet, 1931ae) Fotoğraflarının gazetede görünmesi dışında güzide bir topluluğun önüne çıkarak da kamusallaşan güzeller, seçkin konukların önünde resmigeçit yapmışlar, bu geçit töreni seyirciyi tatmin etmeyince sandalye üzerine çıkarak bedenlerini kalabalığın önünde daha fazla görünür kılmışlardır (Cumhuriyet, 1931af). Güzellerden yetmiş biri fotoğrafını gazeteye yollamıştır. Resmini yollamayan yirmi beş güzel de çaya katılmak suretiyle seçmelere iştirak etmiş, sonuçta toplamda doksan altı güzel yarışmaya kaydolmuş fakat bunlardan sadece otuz yedisi baloya gelmiş ve içlerinden yirmi ikisi jüri üyesinin karşısına çıkmak için seyirci tarafından seçilmiştir (Cumhuriyet, 1931ag). Seçilen güzellerin dışında bazı adaylar mazeret bildirerek baloyu atlatmış ve direkt jüri heyetinin karşısına çıkmayı başarmıştır. 1931 yılı güzellik yarışmasını “Matmazel L.Y.” müstear ismiyle gazeteye başvuran ilkokul öğretmeni Naşide Saffet kazanmıştır. İlk üç aday arasında yapılan ikinci bir elemeyle birincinin belirlendiği seçimde en çok oyu Naşide Saffet alarak birinci olmuştur (Cumhuriyet, 1931aı). İlk oylamada en çok oyu Seniha Hanım almasına rağmen ikinci oylamada Naşide Saffet birinci, Seniha Hanım ikinci, Selma Hanım da üçüncü seçilmiştir (Cumhuriyet, 1931ah). 1931 yılı güzellik yarışmasında da diğer yıllarda olduğu gibi seçmeler noter huzurunda yapılmıştır (Cumhuriyet, 1931ah).

1931 yılı sonrasında gazete, yarışmanın biçiminin değiştiğini duyurur. Güzeller artık jüri heyeti öncesinde davete gelen topluluğun elemesinden geçmeyecek, balo jüri üyelerinin seçimi sonrasında yapılacaktır. İlk üçe giren adaylar, jüri heyetinin kararından sonra kamuyla paylaşılacak ve karar bir eğlenceyle kutlanacaktır

(Cumhuriyet, 1932ac). 1932 yılı güzellik yarışmasının da balo kıyafetiyle yapılacağı duyurulmuştur, balo kıyafeti giymek istemeyen kadınlar "şehir kıyafeti" ile de başvurabileceklerdir (Cumhuriyet, 1932ad). Seçimler sırasında seyirci alınmayacağı da okuyuculara bildirilmiştir (Cumhuriyet, 1932ae). Gazete yol masrafı haricinde yarışmanın kraliçesine ve ona eşlik eden refakatçısına beş yüz lira nakit para verecektir (Cumhuriyet, 1932ab). Böylelikle yarışmaya orta halli güzellerin de katılımı hedeflenmiştir. Bütün bu çabalar yarışmaya katılımı artırmamış, yarışmaya yirmi beş aday kayıt yaptırmış ve sadece on ikisi jüri heyetinin huzuruna çıkmıştır (Cumhuriyet, 1932af). Yeterli başvurunun olmaması nedeniyle 1932 Avrupa Güzellik Yarışması'na Türkiye katılmama kararı almıştır (Cumhuriyet, 1932ag). Avrupa güzellik yarışmasının organizatörü Waleffe, Türkiye'nin organizasyona gelmemesini üzüntüyle karşıladığını, Belçika'da yapılacak dünya güzellik yarışmasına Türkiye'nin katılımını beklediklerini yazmıştır (Cumhuriyet, 1932c). Türkiye kaçırdığı Avrupa güzellik yarışması fırsatını, dünya güzellik yarışmasında yakalamak niyetindedir. Waleffe'in bu mektubu etkili olmuş, gazete Haziran ayında dünya güzellik yarışması için tekrar bir seçim yapılacağını ve dünya kraliçesine on bin frank ödül verileceğini duyurmuştur (Cumhuriyet, 1932eb). Yarışmaya üç gün kalmasına rağmen katılım hâlâ oldukça düşüktür (Cumhuriyet, 1932ec). Gazete 13 Temmuz'da Brüksel'de düzenlenecek yarışma için az zaman kaldığını, Türkiye'de seçmelerinin Temmuz'un ilk haftasında dışarıya kapalı olarak yapılacağını okuyucularına ilan etmiştir (Cumhuriyet, 1932ea). Yurtdışındaki yarışmaya katılacak kraliçe ve ona eşlik eden kişinin yol, pasaport, konaklama, yemek masrafları yarışmayı düzenleyen gazete ve kuruluşlar tarafından karşılanacaktır (Cumhuriyet, 1932eb). Türkiye'nin güzelini seçmek için acele eden gazete, kışın yapılan yarışmadaki jüri heyetini göreve çağırmış ve kendilerine ayrıca davetiye gitmeyeceğini belirtmiştir (Cumhuriyet, 1932ec). Jüri heyeti hariç herkese kapalı yapılan yarışmayı kazanan kraliçe, yarışma sonrasında düzenlenecek bir baloyla halka takdim edilecektir (Cumhuriyet, 1932ed; Cumhuriyet, 1932fc). Hakemlerin bile yarışmaya giren adayların kimliklerinin bilemeyeceği müsabakada, adaylar jürinin karşısına sadece numaralarıyla çıkacak, kraliçe dışındakilerin isimleri gazetede duyurulmayacaktır (Cumhuriyet, 1932f). Keriman Halis'in Türkiye güzellik kraliçesi olduğu yarışma sonrasında Kraliçe, Taksim Bahçesi'nde bir müsamereyle halka tanıtılmıştır (Cumhuriyet, 1932fb).

Keriman Halis'in kazandığı yarışmanın detaylarını ve katılımcıların isimlerini gazete yazmamıştır. Keriman Halis'in dünya güzeli seçilmesi üzerine yapılan haberde, Türkiye elemelerine sadece sekiz güzelin katıldığını ve kraliçenin bu güzeller arasından seçildiği yazılmıştır. Keriman Halis'in dünya güzeli seçilmesi, 1932 yılında yapılan yarışmanın ayrıntılarını öğrenmemize vesile olmuştur. Gazete, sadece sekiz güzelin katılarak Türkiye güzelinin seçildiği yarışmalara getirilen eleştirilere, Keriman Halis'in dünya güzellik kraliçesi seçilmesinin özgüveniyle yanıt vermiş ve bu sayede yarışmanın içeriğini yaptığı haberle paylaşmıştır (Cumhuriyet, 1932ha).

1932 yılının Kasım ayı başlarında da 1933 yılı güzelinin seçim süreci başlamıştır. Gelen eleştiriler sonrasında kraliçenin seçim biçimi değiştirilmiş; Ankara, İzmir, Mersin gibi şehirlerde güzellik müsabakası düzenleyip kendi güzellerini C*umhuriyet'*in düzenlediği yarışmaya göndermek isteyen gazetelerin, bilgi istedikleri takdirde gazetenin güzellik yarışması müdürlüğüne başvurabilecekleri belirtilmiştir (Cumhuriyet, 1932j). 1933 yılı güzellik yarışması için gazete portre fotoğraflarından vazgeçerek güzellerden hem yüzlerinin hem de bedenlerinin görülebileceği fotoğraflar istemiştir (Cumhuriyet, 1932jh). Yarışma için gazeteye kırk beş aday fotoğraflarını yollamıştır. Ekonomik bunalımın bütün dünyayı etkilediği vurgulanan haberde birinciye, bin lira ödül de dahil olmak üzere, kendisi ve güzelle seyahat edecek akrabasının bütün seyahat masraflarının karşılanacağı ve milli fabrikaların yerli malından oluşacak hediyelerin verileceği yazılmıştır (Cumhuriyet, 1932ja). 1933 Türkiye Güzellik Yarışması için katılım yaşının on altı ila yirmi beş yaş olduğu belirtilmiştir. Bu sefer gazete okuyucuların reylerine başvuracak, yarışma için verilecek müsamereye okuyucunun seçtiği adaylar çağrılacak, müsamereye katılan adaylar içinden yirmi güzel seçilecektir. Yarışmanın ikinci etabında ise jüri heyetinin önüne çıkan adaylar arasından birinci, ikinci ve üçüncü güzel seçilecektir. İstanbul dışından katılan yarışmacıları da önce bir jüri grubu eleyecektir. Bu adaylar portre ve boy fotoğraflarını yollamalı ve mektuplarında boy ve kilolarını yazmalıydılar (Cumhuriyet, 1932ja).

Cumhuriyet'in sadece İstanbul güzelini değil Türkiye güzelini seçmek iddiasıyla yaptığı bu çağrıya farklı illerde bulunan yerel gazeteler de rağbet göstermiştir. Bursa'da çıkan *Hakkın Sesi* de kendi sayfasında verdiği ilanda yarışmanın duyurusunu yapmıştır. Bursa Belediyesi'nin güzellik salonunda yapılacak olan

yarışmaya Belediye, Halk Fırkası ve Halkevi sahip çıkarak yerel organizasyonla alakadar olmuştur (Cumhuriyet, 1932jd). *Hakkın Sesi*[12] gazetesi yarışmaya katılanların resimlerini yayımlayacak, fotoğrafının yayımlanmasını istemeyen yarışmacıların ise fotoğrafları gazetede yer almayacaktır. Yarışma belediye salonunda sadece hakem heyeti huzurunda yapılacak, Bursa güzelinin dışında isminin yayımlanmasını istemeyenlerin adları gazetede basılmayacaktır. Güzellerin fotoğraflarını Bursa'da Neşet Bey çekecektir, *Cumhuriyet* gazetesi de bu fotoğrafları yayımlama hakkına sahiptir (Cumhuriyet, 1932jd). İzmir'de de İzmir'in yerel gazetelerinden *Anadolu* gazetesi bir güzellik yarışması düzenleyecek, güzellerin resimleri *Anadolu* ve *Cumhuriyet*'te basılacaktır (Cumhuriyet, 1932jd). Edirne'de çıkan *Milli Gazete* ise bir Edirne güzeli seçmek istediklerini *Cumhuriyet* gazetesine bildirmiştir (Cumhuriyet, 1932je). Gazete yönetimi, Türkiye'nin güzelini seçtikleri iddiasına gelen eleştirilerden rahatsız olmalıdır ki Malatya'dan bile fotoğraf aldıklarını vurgulama gereği duymuştur (Cumhuriyet, 1932jg).

Bütün bu çabaların sonunda İzmir'de düzenlenen müsabakaya, İzmir dışında Manisa, Aydın, Denizli, Isparta, Burdur, Muğla kentlerinden güzeller de başvurmuş, fotoğraflarını *Anadolu* gazetesine göndermiştir. Güzellerin fotoğraflarını yine gazetenin belirlediği fotoğrafçılar çekecektir (Cumhuriyet, 1932jf). İzmir'de düzenlenen yarışma için Manisa Kadınlar Birliği'ne üye kadınlar, Manisa'dan adayların katılımı için Manisa Belediyesi'yle ortak hareket edip birlikte çalışmıştır. *Cumhuriyet*, İstanbul'da düzenlenecek Türkiye güzeli organizasyonu için Manisa etabına katılan güzellerin sayısının epeyce olduğunu bildirmiştir (Cumhuriyet, 1932k). Aynı durum Bursa ve çevresinde bulunan taşra bölgeleri için de geçerlidir. Bursa belediye başkanının girişimiyle, Gemlik Belediye Başkanı İzzettin Bey de kendi güzellerinin seçimiyle alakadar olmaya karar vermiştir (Cumhuriyet, 1932ka). İstanbul dışından aday gönderilmesi kervanına Trabzon da katılır. Trabzon'da çıkan *Yeniyol* gazetesi bir anket düzenleyerek İstanbul'a Trabzon'dan aday gönderilip gönderilemeyeceğini ölçmeye çalışmıştır (Cumhuriyet, 1932ke). *Cumhuriyet* Karadeniz'den de katılım olduğunu ispat için Samsun'dan yarışmaya katılan Emine Hanım'ın fotoğrafını ilk sayfasında basmış, fotoğrafı yeterli bulmayan gazete, Emine Hanım'ı İstanbul'da yapılacak yarışmaya da davet etmiştir (Cumhuriyet, 1932ke).

[12] Bazı haberlerde *Halkın Sesi* olarak geçmektedir.

İzmir ve Bursa'da belediyelerin organize ettiği yarışmalar sonucunda bu illerin güzelleri İstanbul'daki yarışmalara katılmıştır. İzmir'deki yarışma İstanbul'da olduğu gibi seçkin bir izleyici karşısında İzmir Palas'ta yapılmıştır (Cumhuriyet, 1932kf). Bursa'daki yarışma ise belediye salonunda icra edilmiş, yarışmada sadece hakem heyetiyle *Halkın Sesi* gazetesi çalışanları bulunmuştur (Cumhuriyet, 1932kf). Yapılan elemelerde Bursa güzeli Leman Sadullah Hanım ile İzmir Güzeli Neriman Hanım kendi illerinin kraliçesi seçilmişlerdir. Kendi illerinde jüri heyetinin karşısına çıktıkları için kraliçeler İstanbul seçimlerine doğrudan katılacak, Tokatlıyan'da kalacak güzellerin masrafları *Cumhuriyet* gazetesi tarafından karşılanacaktır (Cumhuriyet, 1933ac).

İstanbul güzeli Maksim'de üç bin kişinin katıldığı bir çay sonrası belirlenmiş, çaya otuz aday katılmıştır. Baloya paşalar, mebuslar, vali muavini, polis müdürü ve İstanbul'un tanınmış kişileri katılmış, İstanbul güzeli ise jürinin ısrarı sonucu başta yarışmayı seyirci olarak izleyen sonrasında yarışmaya katılmaya ikna edilen Nazire Hanım olmuştur (Cumhuriyet, 1933ad). En fazla oy alan dört güzelin arasında yapılan ikinci bir seçimle Nazire Hanım birinci seçilmiştir. Adeta futbol maçına dönen seçmeler oldukça gürültülü olmuş, güzelleri destekleyenler sık sık tezahürat yapmıştır. Tezahürat yapılmayan güzeller ayrılmak istemiş, Abidin Daver güzelleri gitmemeleri için ikna etmiştir (Cumhuriyet, 1933ad).

Türkiye Güzellik Kraliçesi Yarışması'na adaylar balo kıyafetiyle katılacak, yarışmanın birincisi otelde verilecek danslı yemek sonrasında seyirciye duyurulacaktır. Öncesinde üç İstanbul güzeli seçilmiş, daha sonra seçilen aday Bursa ve İzmir güzeliyle yarışmıştır. Güzeller sadece jüri heyetinin karşısına çıkacak, akabinde Tokatlıyan'da verilen müsamereye katılacaktır. Adayların makyaj yapmamaları ve korse giymemeleri rica edilmiştir (Cumhuriyet,1933bb). Korse giydiğinden şüphe duyulan adaylar jüri heyetinden iki kadın tarafından tetkik edilecektir (Cumhuriyet, 1933bc). İstanbul güzelinin seçildiği yarışmaya, sürpriz bir isim olarak, Naşide Saffet'in kız kardeşi de ısrarlar üzerine katılmış (Cumhuriyet, 1933ad), yarışmada on bir aday jüri üyesinin önüne çıkmaya hak kazanmıştır (Cumhuriyet, 1933ae). 1933 güzeli Nazire Hanım olmuş, ikinci İzmir güzeli Neriman Hanım, üçüncü Bursa güzeli Leman Sadullah Hanım seçilmiştir (Cumhuriyet, 1933bf). İstanbul ikinci güzeli Feriha Hanım'ın birinci olması için epey gürültü

koparıldığı anlaşılan seçimler sonucunda 1933 yılında yine bir İstanbul güzeli, *Cumhuriyet*'in güzeli olarak addedilen Nazire Hanım 1933 yılı Avrupa güzellik yarışmasının yapılacağı Madrid'e gitmeye hak kazanmıştır (Cumhuriyet, 1933bf).

3.2.2. Güzellik Yarışmasına Okuyucunun İlgisi ve Güzellik Yarışmalarına Muhalefet

Gazetenin resmi olarak güzellik yarışmasını başlattığı 1929 yılı, Latin harflerinin yeni kabul edildiği bir döneme denk gelmektedir. Okuryazar kitlenin yeni alfabeyle tanışmasından kısa bir süre sonra Arapça ve Latin harfleriyle yan yana basılan gazete sütunlarının yerini Latin harfleriyle basılanlar almıştır. *Cumhuriyet*'in Latin alfabesiyle iletişim kurduğu okuru nasıl bir kimliğe sahipti? Devrimlerin izinden giden, Batılılaşma hedefiyle çağdaşı Avrupa uluslarından geride kalmayacak kadar medeni bir topluluk olma yolunda, en az "Gazi" kadar istekli, milliyetperver bir okuyucu kitlesi midir? 1929 Güzellik Yarışması hakkında olumlu düşüncelerini yazan okur mektubundan, gazetenin hayal ettiği cemaatin düşünsel içeriğini ve o içeriği bulduğu okuru görebilmekteyiz:

> Çünkü milliyetperver bir kız olduğum için böyle beynelmilel müsabakalara Yunan, Bulgar, Sırp gibi Balkan milletleri iştirak ettikleri halde biz neden iştirak etmeyelim diyorum. Onlar kadar güzel değil miyiz? (…) maatteessüf bu Türk güzelleri sanki güzellik saklanacak bir özür ve kusurmuş gibi müsabakaya girmek istemiyorlar. Ben elimden geldiği kadar hakiki güzelleri teşvik ediyorum. Siz de teşvik edecek yazılar yazarsanız iyi olur. (Cumhuriyet, 1929au, s. 1.)

İlk sayısını yedi bin tirajla basan ve fiyatı üç kuruş olan gazete (Cumhuriyet, 1994a, 4), Türkiye kraliçesinin seçimine ve seçim yönteminin belirlenmesine okuyucusunu da katmaktaydı. Okurun en çok oy verdiği adaylar finale kalarak yarışmaya katılsa da bazen güzellik müsabakası için verilen baloya gelip jürinin gözünü kamaştıran bir genç kadın, onların davetiyle, okur izni olmadan yarışmanın finaline katılabiliyordu (Cumhuriyet, 1933be). Dolayısıyla gazete okurla yaptığı sözleşmeyi tek taraflı bozma hakkını kendinde görmekteydi. Yarışmayı okurlarının kararlarıyla yönettiği izlemini veren *Cumhuriyet*, onların düşüncelerine önem verildiğini mektuplarını yayımlayarak ve yanıtlayarak da göstermektedir. Özellikle güzellik yarışması gibi

tüm ulusu ilgilendiren bir konuda sadece bir hükümet direktifiyle hareket etmediğini gösterme çabasında olan gazete, yarışmayla ilgili kendisine gelen mektuplara yer vererek okuyucuyla adeta sohbet etmektedir.

Walter Jong (2007), iletişim dilinin gerçekleşebilmesi için bir geri iletim beklentisinin olması gerektiğini düşünür (s. 206). Geri bildirime ihtiyaç duyan gazete, okurdan aldığı mektuplara, sütunlarında yanıt vermeye çalışmıştır. Sohbet biçiminde sürdürülen bu yazışmalarda gazete, mektubun tamamını paylaşmaz, mektup gönderenin anlayacağı düşünülerek "sizin de yazmış olduğunuz o olay" tarzında ifadelerle mektupları yanıtlar. Mektuplaşmanın mahremiyetini bütün *Cumhuriyet* okurlarına açmak istemez. Bu yazışmalar adeta mektubu gönderen ile gazete arasındadır. Onun seslendiği kişiler hayal değil, gerçektir. Örneğin 12 Mart 1929 yılında çıkan "Güzellik Müsabakamız" isimli haberde gazete, İzmir'den mektup gönderen Nebil Bey'le sohbet havasında konuşur: "Mutalealarınız nazarı dikkate alınacaktır, esasen biz de sizin gibi düşünüyoruz" (Cumhuriyet, 1929bd. "Bize bu müsabakanın ne şekilde yapılması hakkındaki kıymetli fikirlerinizi bildirmek zahmetine katlanır mısınız?" diyerek okuyucuya fikrini sormuş, onları yarışma heyecanına katmıştır (Cumhuriyet, 1929ac, s. 1). M. H. isimli bir okuyucu yarışmanın mayoyla yapılmasından endişelidir, gazete M. H'yi teskin ederek "endam tenasübü sade bir tuvaletle pek âlâ anlaşılabilir" cevabını vermiştir (Cumhuriyet, 1929aı, s.1). F. H. Hanım'a ise "Mektubunuzu dikkatle okuduk. Bütün sizi düşündüren noktaları biz de düşündük. Ona göre tedbirler alınacaktır. Müsabakaya iştirak eden hanım kızların hüviyetleri iyice tetkik edilecek, sizin endişe ettiğiniz neviden münasebetsizliklere meydan verilmeyecektir," yanıtını vermiştir (Cumhuriyet, 1929as, s. 2). Endişe edilen münasebetsizliklerin ne olduğunu mektubun yazarı ve C*umhuriyet g*azetesi bilmekte, aralarında mahrem bir ilişki kurulmaktadır. Okur yarışmanın o kadar içindedir ki yarışma şartlarına uymayan adayları gazeteye ihbar edebilmiştir. Kadıköy'de oturan Ö.S.D Bey resimleri yayımlanan adaylardan birinin evli olduğunu gazeteye yazmış, onlar da tahkikat yapacaklarını kendisine bildirmiş ve okurun uyarılarını dikkate aldıklarını göstermiştir (Cumhuriyet, 1929da). Kadıköy ve Moda'da güzellik yarışmalarını ciddiye alan yirmi dört kişiden oluşan bir grup kadın adına Lamia Celal, gazetenin yarışmayla ilgili memuriyetine bir mektup yollamıştır. Bu mektupta hakem heyetinin güzel sanatlar akademisi ve güzel sanatlar birliği erkânından kırk beş kişi olması

tavsiye edilmiş ve hakem heyetini oluşturması için bazı isimler önerilmiştir. Darülfünun profesörlerinden İsmail Hakkı, şair Ahmet Haşim, Celal Esat beyler ve gazete başmuharrirleri önerilen kişiler arasındadır. Gazete bu öneriyi önemsemiş ama hakem heyetinin şimdiden ilanına lüzum görmediğini belirterek sırası geldiğinde ilan edeceklerini yazmıştır (Cumhuriyet, 1929e).

Cumhuriyet, güzellik yarışmaları için ayrı bir memurluk oluşturarak burayı okurla mektuplaşma, her gün verilen katılım kuponunu kaçıranlar için temin edilmesine yardımcı olma ve kuponların idarehaneye gönderilmesi gibi yarışmayla ilgili konularda görevlendirmiştir. Okuyucu bu yarışmaya katılmak için altmış iki kupon biriktirmek ve en çok beğendiği üç güzelin ismini de güzellik yarışması memuriyetine göndereceği mektuba eklemek durumundadır (Cumhuriyet*,* 1929ea). Okurlardan Neriman Fazıl Hanım güzellerin sayısının yüze doğru gittiğini, birinci seçmenin güçleşeceğini, bu yüzden okuyucunun iki ya da üç güzel seçmesi gerektiğini gazeteyle paylaşmıştı (Cumhuriyet, 1929d). Taşrada bulunup gazeteyi her gün takip edemeyen okur ise her eksik kupon için beş kuruşluk posta pulunu gazeteye göndermeliydi. Bu durumda okuyucunun her gün gazeteyi takip etmesi gerekmekteydi. 1930 yılında güzellik kraliçesi seçilen Mübeccel Namık, okuyucudan bin yedi yüz seksen dokuz oy almıştı (Cumhuriyet, 1930bb). Bu bilgi, ilk basıldığında yedi bin tirajı olan gazetenin takipçilerinin yarışmayla oldukça ilgili olduklarını göstermektedir. 1930 yılında Kahire'de yaşayıp yirmi beş lira ödül kazanan Bedri Oğuz Bey dışında ödül kazanan okuyucuların, İstanbul'da ikamet ettiklerini görmekteyiz (Cumhuriyet*,* 1930dc).[13] 1933 yılı güzellik yarışmasında, iki yüz ila elli lira arasındaki mükâfatları kazanan okuyucular Büyükada, Kadıköy ve Şişli'de oturmaktaydılar. Gazete bunun dışında oylamaya katılanlara kolonya, diş macunu, krem, *Cumhuriyet* gazetesinin bastığı bir kitap, bir aylık *Cumhuriyet* aboneliği ve güzellerin fotoğraflarından oluşan hediyeleri dağıtmıştır. İstanbul'un dışında Romanya, Çorum, Trabzon, Bursa, Diyarbakır, Tekirdağ, Bolu, Antalya, Edremit, Konya, Adana ve Sinop illerinde ikamet eden kazananların geneli öğretmen, memur ve askeri sınıf üyesidir (Cumhuriyet*,* 1933bi).

[13] Haberden öğrendiğimize göre *Cumhuriyet* gazetesinin düzenlediği yarışmaya katılıp birinci olan Mübeccel Namık'a oy veren okuyucular arasında yapılan çekiliş sonucunda Küçükkuyu'da fabrikatör Hasan Basri Bey 100 Lira, Yerebatan'da Züleyha Hanım 50 Lira, Mısır Kahire'de Şari Bulak'ta Bedri Oğuz Bey (abone notu konulmuş), Ameli Hayat mektebinde Bedia Mehmet Hanım 10 Lira, Kasımpaşa'da Nalıncı yokuşunda Seniye Hanım 5 Lira kazanmışlardır (Cumhuriyet*,* 1930dc).

Bülent Özükan (Özükan, 1983, s. 229) makalesinde 1950 yılına kadar gazetelerin baskı ve satış sayılarına sağlıklı bir biçimde ulaşılamamasının en önemli sebebinin, dönem gazetelerinin tirajını okurdan gizlemek istemesi olduğunu yazmaktadır. Özükan; yazar özel notları, salnameler ve istatistiklerden derlediği verilerden Türkiye'de seçilmiş yıllara göre toplam gazete satışıyla ilgili makalesinde 1927 yılında, nüfusun 13.648.000 olduğu dönemde, toplam gazete satışını 45.000 olarak belirtmiştir. Bin kişiye düşen gazete sayısı üç nokta ikidir. 1928 yılında Latin harflerinin kabulüyle toplam satış 19.727'ye düşerken nüfus 13.851.000'dir ve bin kişiye bir nokta dört oranında gazete düşmektedir. 1937 yılında nüfus 16.631.000'e yükseldiğinde ise toplam gazete satışı 65.000 ve bin kişiye düşen gazete sayısı üç nokta dokuzdur (Özükan, 1983, s. 229). Kısacası 1950 yılı öncesine ait olduğu iddia edilen bilgilere göre Zonguldak'tan İskenderun'a kadar alınan kesit içerisinde toplam gazete satışının yüzde doksanının batıda, yüzde onunun ülkenin doğusunda satılıp dağıtıldığı görülmektedir. Bu verilere göre İstanbul'da her altı kişiden biri gazete alıcısı olurken bu oran Hakkâri'de yüz doksan dokuzda birdir (Özükan, s. 229). Özükan'ın verdiği bilgilerden de yola çıkarak dönemin *Cumhuriyet* gazetesinin daha çok batıda yaşayan okuryazar kitlesi tarafından takip edildiğini söyleyebiliriz.

27 Mart 1930'da yeni Türk harflerini kullanan gazetelere prim ödenmesini öngören kanunla birlikte, 1929-31 yıllarında gazetelerin tirajlarıyla orantılı olarak devletten alacakları para yardımıyla ilgili tasarının yasalaşması (Özükan, 1983, s. 230) sonucunda yayınlar, tirajlarını artırmak ve bu surette devletten maddi destek alabilmek için güzel bacak, gürbüz çocuk, güzel ses ve güzellik yarışmaları benzeri müsabakalara sütunlarında yer vermiştir. Rifat Bali de Ankara'daki Amerikan Büyükelçiliğinin Washington'daki Dışişleri Bakanlığına gönderdiği, harf devriminden sonra Türkiye'nin durumunu konu alan 19 Nisan 1932 tarihli raporunu incelemiştir. Raporda *Cumhuriyet* gazetesinin tirajı 1928'de 8 bin, 1931'de 14 bin, 1931'de 14.375 ve 1932'de 20 bin olarak görülmektedir. Dönemin *Vakit*, *Son Posta* ve *Milliyet* gazetelerinin tirajıyla karşılaştırıldığında *Cumhuriyet*'in tirajının bu gazetelerden fazla olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin 1931 yılında *Cumhuriyet*'in tirajı 14.375 iken *Akşam* 12.900, *Vakit* gazetesi ise 6.125 tiraja sahiptir (akt. Bali, t.y.).[14]

[14] 19 Nisan 1932 tarihli belge Ankara'daki Amerikan Büyükelçiliği'nin Washington'daki Dışişleri Bakanlığı'na gönderdiği rapor Harf Devrimi'nden sonra Türkiye'nin durumunu anlatır. Amerika Milli Arşivinde NARA, RG 59 Records of the Department of State Relating to Internal Affairs of Turkey 1930-1944, 19 Nisan 1932 tarih ve 867.402/42 sayılı rapordan aktaran Rifat Bali, belgeden yola çıkarak makalesinde bu durumu şöyle yorumlamıştır: "1928 ila 1931 yılları karşılaştırıldığında tirajın

Yarışmalara Türkiye genelinin ilgisi nasıl olmuştur? Keriman Halis'in dünya güzellik kraliçesi olması Ankara'da büyük bir sevinçle karşılanmış, hatta kadınlar arasında sevinçten ağlayanlar olmuştur (Cumhuriyet, 1932he). Keriman Halis'in kraliçe olmasının etkileri, şair okur Muharrem Zeki'nin gazeteye yazdığı şiirde de görülmektedir (Cumhuriyet, 1932hc). Şiir beğenilmiş olmalı ki sonrasında İsmail Hakkı Bey tarafından bestelendiğini okumaktayız (Cumhuriyet, 1932ı). Yarışmaya katılan güzellerin fotoğraflarını çeken Beyoğlu'ndaki Foto Süreyya da Keriman Halis'in fotoğraflarını vitrininde sergilemiş, kraliçenin resimlerini seyretmek üzere kalabalık bir halk kitlesi müessesenin önünde toplanmış, gece saat dokuza kadar tramvaylar bin bir zorlukla işleyebilmiştir (Cumhuriyet, 1932h). 1930 Güzeli Mübeccel Namık'ı Paris'e geçirmek için Sirkeci garında muazzam bir halk kitlesi toplanmış, kalabalık "Yaşasın Gazi, Yaşasın Cumhuriyet" nidalarıyla kraliçeyi uğurlamıştır (Cumhuriyet, 1930an). *Vakit* gazetesi de bu haberi doğrulayarak garın hınca hınç dolduğunu, Mübeccel Hanım'ın "Yaşasın Gazi" diyerek trenin vagonundan haykırdığını yazmış, birçok genç tren vagonunun penceresine tırmanarak kraliçeye ellerindeki fotoğrafı imzalatmıştır (Vakit, 1930af).

Halkın ilgi gösterdiği yarışmalara Ermeni ve Rum cemaat gazeteleri de sütunlarında yer vermiştir. İleride jüri üyelerinin anlatıldığı bölümde bahsedildiği gibi yarışma jürisi içinde olan gazetelerden *Nor Lur*, *Cumhuriyet* gazetesinin güzellik yarışması tertip etme konusundaki gayretinin takdir edilmesi gerektiğini yazmaktadır (Cumhuriyet, 1929hc). Ermeni gazetelerinden *Aztarar* da yarışma haberlerine yer vermiş ve bir temsilcisini jüri üyesi olarak yarışmaya yollamıştır (Aztarar, 1929). Keriman Halis kraliçe seçildikten sonra ilk ziyaret ettiği gazete Ermeni feminist yazarlarından Hayganuş Mark'ın çıkardığı *Hay Gin* dergisi olmuştur. *Nor Lur* gazetesinden izini sürdüğümüz bu ziyarette *Hay Gin* kraliçeye bir sürpriz yaparak öğretmeni matematik uzmanı Hampartzum Harutyunyan'ı da gazeteye çağırmıştır. Kraliçe *Cumhuriyet* ya da *Vakit* gazetesini değil, ilk olarak *Hay Gin* dergisini ziyaret etmiştir. Gazete, Ermeni cemaatinden yoğun katılım isteği olmasına karşın Hayganuş Hanım'ın az sayıda kişiyi bu ziyaret için çağırdığını ve Pangaltı'da bulunan gazetenin önünde kraliçenin geleceğini duyan halkın yoğun ilgisiyle karşılaştığını

büyük ölçüde arttığı görülebilir. 1931 yılında günlük önde gelen gazetelerin toplam tirajları yaklaşık 130.000 olup bunun 32.000'i Rumca, Ermenice ve Fransızca yayınlanan gazetelerdir. Toplam tirajın 150.000 olduğu tahmin edilmektedir. Bu da yeni alfabeye geçişten önceki tirajın neredeyse aynısıdır." (akt. Bali, t.y.)

yazmaktadır (Nor Lur, 1932)[15]. Davetlilerden Stefan Gurdikyan, Ermenilerin Keriman Halis'le gurur duyduğunu ve ülkeye sağladığı yarardan memnuniyetlerini dile getirerek Ermeni kadınlarının duygularını kraliçeye bildirmek için hoş bir üslupla, *Hay Gin*'de bu konuyla ilgili yazılan satırları güzele tercüme eder. Kraliçenin babası Mehmet Halis Bey de duygusal vurgularla kızının başarısı sonucu bütün Ermenilerin dürüst söylemlerde bulunduklarını hatırlatarak, bunun vatanseverliğin apaçık bir işareti olduğunu belirttikten sonra yurt dışında Ermenilerin konukseverliğinden duygulandığını ilave etmiş, müsabaka sırasında Ermeni lokantasında sürekli yemek yediklerini ve lokantanın kendilerinin tüm isteklerini karşılayıp, yabancı topraklarda bulunduklarını hissettirmediğini söylemiştir (Nor Lur, 1932).

Elimizdeki verilerden yola çıkarak ülkenin daha çok batısında ilgi ve alaka uyandıran yarışmaların beğenmeyenleri ve eleştirenleri de elbette vardı. *Cumhuriyet* okurlarından bazılarının ecnebi devlet tebaasından genç kızların müracaat etmesinden yakınmasına, "Müsabakamıza iştirak eden genç kızların hepsi Teşkilat-ı Esasiye kanunun tarifi dahilinde Türk'lerdir. Sizin yanlış olarak zannettiğiniz gibi aralarında ecnebi bir devlet tebaasından hiçbir kız yoktur. Esasen müsabakanın Türkiye tebaasından olan genç kızlara münhasır olduğunu yazmıştık" (Cumhuriyet, 1929bf) cümlesiyle yanıt veren gazete, anayasanın getirdiği "Türklük" tanımına uyan gayrimüslim yurttaşların da başvurmasına izin vermiştir.

1926'da Melek Sineması'nda yapılan ilk güzellik yarışmasında Araksi Çetinyan'ın birinci olmasına rağmen yurtdışına Türkiye'yi temsilen gidememesi, 1929'da yapılan ilk elemede ikinci seçildiği halde tekrarlanan seçimde üçüncü güzel olması ve sonraki organizasyonlarda yarışmaya katılan gayrimüslim kadınların ilk üçe bile girememeleri, Türk güzelini seçen heyet için "ötekilere" nazaran "Türk" güzelinin ağır bastığını göstermektedir.

Hayganuş Mark gibi feminist bir yazarın Keriman Halis'i büyük bir ilgi ve konukseverlikle karşılaması çarpıcı görünüyor. Hayganuş Mark 1919-1933 yılları arasında yayın yapan, o dönemde kadın dünyasını ilgilendiren her türlü konuyla meşgul olmak amacıyla kurulmuş *Hay Gin* (Ermeni Kadını) adlı derginin editörüydü (Bilal vd., 2001, s. 51). *Hay Gin*'de feminizmin tarihi, kadın hareketinin amaçları ve

[15] Çeviri: Jbid Boyacıyan

yönü, Avrupa'da ve Amerika'daki kadın hareketiyle ilgili yazılar yayımlanıyordu. Son sayfasında da "Kadınlar Dünyasından Haberler" isimli bir bölüm vardı (Bilal vd., 2001, s. 48). Hayganuş Mark da Nezihe Muhiddin'e benzer biçimde Kadınlar Birliği'nin kadın politikalarını kritik etmiştir. Derneğin başkanı olan Latife Bekir'in kadınlar askerlik yapmayıp savaşa gitmedikleri için erkeklerle eşit olamayacağını belirttiği söylemini, kadınların tesadüfen çıkan bir savaşta değil insanlık soyunu fedakârca görevleriyle çoğaltmak için her daim savaşmakta olduğunu söyleyerek eleştirmiş, asıl askerliğin kadına yüklenen toplumsal görevler olduğunu vurgulamıştır (Yaraman, 2021, s. 88).

Dönemin feminist kadın entelektüellerinin yarışma hakkında eleştirel yaklaşımlarının bulunmamasını nasıl değerlendirebiliriz? Şükûfe Nihal, Sabiha Sertel, Suat Derviş, Nezihe Muhiddin gibi kadın meselesine duyarlı ve bu konuda kalem oynatan yazarların, kadının beden güzelliğiyle ön plana çıktığı yarışmaları doğrudan eleştirmemeleri altında nasıl bir tavır yatmaktadır? Güzellik yarışmalarında jüri üyeliği yapan Sabiha Sertel, eşi başmuharrir Zekeriya Sertel tarafından çıkarılan *Resimli Ay* dergisinde Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte girişilen sosyal kalkınmada ailenin ve kadının rolünü, çalışma hayatında kadını ve elde edemediği haklarını etraflıca işlemiştir (Baran, 1993, s. 6). Sabiha Sertel'in popüler güzellik algısını eleştiren yazılarını görmekle birlikte, yarışma hakkında eleştirilerine *Resimli Ay*'ın ulaşabildiğimiz sayılarında rastlayamadık. *Resimli Ay* dergisinde bir yazıda; yüzünü gerdirmek için çiğ et kullanan, çillerini aldırmak için yüzündeki deriyi aldıran, kıllarından kurtulmak için kireç kullanan ya da kızgın demirle yaktıran, kulaklarına şekil verdirmek için aylarca kulağını alçıya aldıran kadınların güzellik için katlandıkları acılara örnek verildikten sonra okuyucuya şu soru sorulmuştur: "Süs, güzellik elbette ki çok iyi şeylerdir. Fakat Allah aşkına söyleyin aziz okuyucularım bu satırlara göz gezdirtikten sonra hiçbirinizde güzel olmak arzusu kaldı mı?" (Resimli Ay, 1930c , s. 20-23). Dönemin kadın bedeni üzerinde yarattığı güzellik anlayışını ve lüksün, cazibenin esiri olan, iş hayatını güzelliğe, güzelliği ise sahte modalara dayandıran kadınlar da dergide eleştirilmiştir (Baran, 1993, s. 9). Dergide spor yapan kadınlar özendirilerek güzel kadının sıhhatli kadın olduğu vurgulanmıştır (Baran, 1993, s. 9).

Resimli Ay dergisinde bastığı bir yazı dolayısıyla reisicumhura tahrikât ve tecavüzatta bulunmaktan, Türklüğü aşağılamaktan dava açıldığını düşünürsek (S. Zekeriya, 1930a) yazarın yarışmalar konusunda açıktan eleştiri getirmemesini nasıl yorumlayabiliriz? Dergiyi birlikte çıkardığı eşi Zekeriya Sertel ise yarışmaya başvuran güzelleri, "...daktilo kızlar, mağazalarda satıcılık edenler, terzi çırakları falandır. Gıdası az, yaşayışları basit olan bu kızlar tabiidir ki tam manasile güzel addedilemezler" (Z. Sertel,1930, s. 3) cümleleriyle nitelendirmiştir. Sertel, daktilo kızların ve mağazada çalışan emekçi kadınların yaşayışlarını basit olarak değerlendirerek memleketi temsil edecek kadınlar kategorisine onları sokmamıştır. Yine aynı dergi "Şark Güzelleri" isimli makalede, "Çinli bir kadın İngiliz kadınından güzel olabilir" başlığı altında yarışmaların ırk güzelliğini Avrupalı ve beyaz ırka ait olma üzerinden kuran zihniyet yapısına gönderme yaparak Suriye, Filistin, Siam, Çin, Hint, Mısır güzellerinin resimlerini yayımlamıştır. Okuyucularından fotoğraflarını yayımladığı güzellerin hangilerini ve neden beğendiklerini anlatan kısa bir yazı yazmalarını istemiş, kazananlara beş senelik abonelik vereceklerini duyurmuştur (Resimli Ay, 1930d). Sayfalarında özellikle Avrupalı güzellerinin boy boy fotoğraflarını yayımlayan gazetelerden farklı tavrıyla dergi muhalif tavrını belli etmiştir.

Diğer yandan dönemin önemli feministlerinden Nezihe Muhiddin'in de güzellik yarışmalarına herhangi bir eleştiride bulunmadığını görmekteyiz. Taradığımız gazetelerin "asri kadın"la ilgili röportajlarına yanıt veren Nezihe Muhiddin'in yarışmayla ilgili herhangi bir eleştirisine rastlamadık. Güzellik yarışmaları onu etkilemiş olmalı ki bu konuda Resimli Ay Matbaası'ndan 1933 yılında çıkan *Güzellik Kraliçesi* adlı kısa bir roman yazmıştır. Romanda, babasının emekli maaşıyla Erenköy'de eski bir köşkte yaşayan Belkıs'ın güzellik yarışması balosuna gidişiyle birlikte değişen hayatı anlatılmıştır. Belkıs, babası Adnan Bey'le birlikte müsabakanın yapılacağı baloda güzelliğiyle jüri üyelerinin ilgisini çeker, jüri yarışmaya katılması için ısrarcıdır fakat çocukluk arkadaşıyla nişanlı olan Belkıs bu teklifi reddeder. Arkadaşı Lamia'nın yüzüne pudra sürüp kadınlığını hatırlattığı diyalog ilginçtir. Yüzüne ilk defa pudra süren Belkıs için Lamia, "Bu daha ilk defası olduğu için sana garip geliyor. Hele bir alış... Bu heyecanlı âlemlere gir... O zaman kadınlığın sihirli ve esrarlı rüyasına dalacaksın..." (Muhiddin, 1933/2006, s.118). Omuzlarını açıkta bırakan göğüs dekolteli bir tuvalet giyen roman kahramanı,

tanımadığı bakışlar altında kendini kadınlığın ezeli zafiyetine teslim olmuş hisseder; halbuki o, sandal ve yüzme yarışlarında erkek arkadaşlarının arasına mayosuyla girdiği zaman, ona kadınlığını hatırlatan ve hicaba benzeyen bu hissi duymaz (Muhiddin, 1933/ 2006, s.120). Dönemin "babasının kızı" olan Belkıs, babası tarafından *self-control* yetiştirilmiş, erkek gibi silah kullanan, ata binen, tenis oynayan akıllı bir kadındır ve Muhiddin, Belkıs'ın erkek gibi olma halini romanında sık sık vurgular (Muhiddin, 1933/2006, s.124). Balo sırasında karşılaştığı gazeteci Vedat Naci sayesinde, yeni tanıdığı bu çevrenin dedikodularına nail olur. Belkıs bu dünyaya o kadar yabancıdır ki 1927 kraliçesinin zengin bir koyun tüccarıyla balodaki samimi halini "karı koca" ilişkisi sanır. O asri bir kız değildir, ilk önce baloda kendine ikram edilen alkolü içmez. Mısırlı zengin bir aristokrat hayranı da onu bu baloda tanır. Çapkın gazeteci Vedat Naci ve nişanlısı Nedim Münir arasında sıkışan genç kadın, sıradan hayatını nişanlı olmasına ve güzellik yarışmasına katılmamasına bağlar. Vedat Naci'nin nişanlı olduğu için reddettiği Belkıs, ani bir kararla güzellik yarışmasına girmeye karar verir. Erkek gibi düşünen ve yaşayan, kıskançlık ve dalavereden nasibini, yetiştirilme itibariyle o ana kadar almamış olan Belkıs'ın hayatı, güzellik yarışması balosuyla değişmiştir. Muhiddin'in yorumuyla kadınlığın dişil kıskançlığına içkin, hastalıklı rekabet duygusu içerisinde yeşerir ve adeta onu kemirir, nişanlısını boşlar, amaçsız yaşar ve dişil tutkuyu hisseden diğer kadınlar gibi depresiftir. Amacı gazeteci Vedat Naci ve onunla birlikte olduğunu düşündüğü en yakın arkadaşı Lamia'dan öç almaktır. Vedat Naci Belkıs'a âşık olmakla birlikte onun nişanlısına da saygı duymaktadır ve bu yüzden Belkıs'ı reddeder. Katıldığı yarışmada birinci olan Belkıs'ın eline, nişanlısıyla ilgili haberin olduğu gazeteyi sıkıştırır, haberde nişanlısının sıtma geçirdiği yazmaktadır. Belkıs bu olay sonrasında bütün bu ışıltılı ve hırs dolu hayatı reddeder. Romanın sonu bir bebeğin köşkün bahçesinde koşturmasıyla sonlanır. Çocuğun annesi Belkıs, babası Belkıs'ın nişanlısı Nedim Münir'dir (Muhiddin, 1933/2006, s. 117-204). Muhiddin'in güzellik yarışmalarıyla ilgili romanında verdiği mesaj; makyajlı, tuvaletli kadınların, güzelliğini kullanarak zengin erkeklerle birlikte olmayı fırsat gördüğü yarışmalara, erkek gibi yetiştirilmiş, onun yaptığı her şeyi yapabilecek kabiliyette, kadınsı özelliklerini bastırmış, masum, nişanlı genç kadınlar girerse onların yozlaşabileceğidir. Genç kadın uçurumun kenarından dönmüş ve entrikaların olmadığı güvenli yuvasını, nişanlısını tercih etmiş ve anneliği tadarak Taksim'den uzak bir köyde, Erenköy'de mesut bir yuva kurmuştur.

Romanıyla güzellik yarışmalarına bakış açısını gösteren Nezihe Muhiddin yarışmalara Sabiha Sertel gibi, açıktan bir eleştiri yapmamayı tercih etmiştir. Muhiddin kadınların siyasal mücadelesinde önemsediği Kadınlar Halk Fırkası'nın kapatılmasıyla enerjisini Kadınlar Birliği'ne aktarmış, birliğin tüzüğünde siyasetle ilgisi olmadığını ifade ettiği bir madde bulunmasına rağmen örgütün dergisi *Türk Kadın Yolu*'nda kadınların siyasal haklarını İstanbul'la sınırlamadığı bir kampanya yürütmüş ve 1927'deki birlik kongresinde ana gündem maddesinin siyasal haklar olmasına çabalamıştır (Yaraman, 2021, s. 87). Kadınlar Birliği'nin tüzük değiştirme talebi dönemin İstanbul Valiliği tarafından reddedilmiş, Eylül 1927'de Nezihe Muhiddin ve yönetim kurulu üyeleri birlikten uzaklaştırılmış, polis dernek merkezinde arama yaparak idari usulsüzlük gerekçesiyle kayıtları mühürlemiştir (Yaraman, 2021, s. 87). Yazar uzaklaştırıldıktan sonra dernek yönetimine iktidarla ılımlı ilişkileri olan Latife Bekir getirilmiştir (Yaraman, 2021, s. 88). Dönemin entelektüel kadınları kendilerine medeni haklarını verdiğini düşündükleri Cumhuriyet'in modernleşme projesi güzellik yarışmalarını, kadının kamusal alanda var olduğu alanlardan biri olarak görmüş ve kendilerinin de faydalandığı modern kadın imajının propagandasının yapılmasından rahatsız olmamıştır. Nezihe Muhiddin 1927'de birlikten ihraç edildikten sonra valiliğin açtığı davada, sahtekârlık ve emniyeti suiistimal suçlarıyla yargılanmış, dava 13 Mayıs 1929 tarihinde TBMM'nin kabul ettiği af kanunuyla düşmüştür. 1929 yılında Muhiddin, Maarif Vekâleti tarafından Gazi Osmanpaşa Erkek Orta Mektebi'ne ilk kadın müdür olarak atanmıştır (Küçükyıldız, t.y., s. 5). Dönem feminist kadınlarının mücadele alanlarındaki öncelik seçme seçilme hakkı görünmekte, iktidarın beden politikalarının eleştirisinin gündemlerinde olmadığı anlaşılmaktadır. Müdür olarak atanarak iktidarla bu dönemde barışan yazar, yarışmalara açıktan muhalif bir tavır geliştirmemeyi bu yüzden tercih etmiş olabilir. Muhalefet etmenin zorlaştığı süreçte başına gelenlerden dolayı Nezihe Muhiddin'in iktidar karşısında bir kadın öğretmen olarak kendi varoluşunu önemsediği görülmektedir.

Dönemi düşündüğümüzde devletin politikalarına muhalefet etmenin ve muhalif yazılar yazmanın kolay olmadığı ileri sürülebilir. Mütareke yıllarında Türk Ocağı Başkanı Hamdullah Suphi'nin Abdülmecit Efendi'yle birlikte olduğu fotoğrafı yayımlayan *Son Posta* gazetesi sert eleştirilere maruz kalmış, hatta Türk Ocağı'nda Hamdullah Suphi'nin yaptığı konuşma sırasında hukuk talebesi bir genç, "Türk

milliyetçiliğine hizmet edenleri yalan ve iftira ile tahrip edenlere milli kuvvetleri dağıtmak isteyenler gibi bakarız, milli timsale resim ile yazı ile dil uzatanları Türk vatanına hıyanet etmekle suçlarız," diyerek tehditkâr bir üslupla *Son Posta* gazetesini uyarmıştır (Akşam, 1930). *Cumhuriyet*'in alıntıladığı Yozgat Milletvekili Cevdet Bey'in *Hakimiyet-i Milliye* gazetesindeki yazısında dönemin muhalefeti anlatılmaktadır:

> (...) Bu kadar serbest yükselen naralardan sonra hâlâ bu memlekette matbuat hürriyeti yokmuş, gazeteler susturuluyormuş, tenkit yokmuş, hükûmet tenkide tahammül edemiyormuş! Boyuna hapis, boyuna tevkif, boyuna ihafe, boyuna cebri şiddet devam ediyormuş!
>
> Bilmiyorum bugün bizdeki kalem, meram ve kelam hürriyeti hangi memleketten daha aşağıdadır? Bilmiyorum hangi memleketin matbuatında bizden fazla hürriyet var? Eğer varsa muhakkak orada hükûmet makinesi felce uğramış, anarşi başlamıştır (Cumhuriyet, 1931fa, s.1.).

Yunus Nadi, Arif Oruç'un vaktiyle İstiklal Harbi sırasında kendisinin Ankara'da yayımladığı *Yeni Gün* gazetesini çıkarmak için Çerkes Ethem'den bin lira para aldığı iddiası üzerine kaleme aldığı yazısında, "...ezcümle bu memleketin gözbebeği Büyük Gazi'ye dil uzatmağa kadar kadar hayasızlık gösteren terbiyeleri kıt mahlûklar (...) Matbuât hürriyeti, teşkilâtı esasiye hürriyeti, şu, bu hepsi iyi ama insanın sabrı tükenince bu hakikatleri bağırmak ta namus ve haysiyet sahibi her Türk'ün vazifesi" (Nadi, 1931b, s.1) ifadelerini kullanmıştır. Muhalif gazetelere ve yazılara verilen cezalardan elli bin tiraja ulaşan *Yarın* gazetesi de nasibini alarak kapatılmış, sahibi Arif Oruç Bulgaristan'a kaçmıştır (Gevgilili, 1983, s. 215). İlk basın yasası 1931'de çıkarılmış, yasa hilafet, saltanat, anarşizm, komünizm yanlısı yayınlara açık yasaklamalar getirmiş ve yürütme organına yurt yararına ters düşen yayınları kapatma yetkisi vermiştir. 1933'te İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak Matbuat Umum Müdürlüğü'nün kurulmasıyla rejimin basın üzerindeki denetimi daha da kesin bir nitelik kazanmıştır (Gevgilili, 1983, s. 215). Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kapanması ertesi oluşan tek parti yönetiminin ağırlığı altında, karşı mahallede oynamak kolay olmamış, dolayısıyla güzellik yarışmaları hakkında muhalefet bayrağını ele almak da zorlaşmıştır.

Cumhuriyet suya sabuna fazlaca dokunmayan eleştirilere sütunlarında yer vermeyi ihmal etmemiştir. Gazete yaptığı haberde yarışmalara yapılan eleştirilerin beş altı sene evvelki Türkiye için doğru olabilecek fikirler olarak görmektedir. Haberde eleştiri yapan yazarın şu düşüncelerine yer verilmektedir:

> (...) Beynelmilel işlerin hepsine karıştık, dünya müsabakalarını kazandık da bir güzelimiz mi ortada kaldı? Beynelmilel hayata, öteki milletleri gibi, evvelâ limler, kâşifler, muhteriler, tayyareciler, fen ve edebiyat, felsefe ve san'at adamları gönderelim de, "güzel Türk kadını" sonraya kalsın. Bütün fikir, beden, ilim, san'at sahalarında dünyaya meçhul iken, güzelimizi göndermek topal eşekle kârvana karışmak değil de, kel başa şimşir tarak!..
>
> Sonra adama derler ki: Efendi dur bakalım, evvela karnını doyur, sokaklardaki karları kaldırmayı öğren de güzellik müsabakasına sonra karış!.. (Cumhuriyet, 1929ag, s. 3).

Cumhuriyet, yazarın fikirlerini aşağıdaki gibi çürütmüştür:

> Beynelmilel hayata neyimiz varsa göndeririz; şunlar yok diye onları ne diye göndermeyelim. Türkiyeden harice ipekli çorap gönderemiyoruz diye tütün de mi göndermiyelim. Hem efendim beynelmilel güzellik müsabakasına iştirak eden milletlerin hepsi de beynelmilel hayata refikimizin saydığı alimleri, kâşifleri ve saireyi gönderebiliyorlar mı sanki?
>
> Türkiye her vesile ile kendini Dünyaya tanıtmağa, göstermeğe, medenî bir millet olduğunu bildirmeğe, propaganda, yapmağa mecburdur. Nihayet bir propaganda mahiyetinde olan bu müsabakaya iştirak etmekten az da olsa fayda vardır, zarar yoktur. Zaten müsabaka ilim, irfan müsabakası değil, güzellik müsabakasıdır.
>
> Türk kızlarının iştirak etmek istemiyeceği fikri de yanlıştır. Umumî hayata atılmış olan Türk kızları ciddi bir müsabakaya neden iştirak etmesinler? (...) (Cumhuriyet, 1929ag, s. 3).

Yarışmayı düzenleyen gazete yazarları, basından gelen eleştirilere yer vererek yarışmaların özgürce tartışıldığı bir ortam izlenimi yaratmış, bunu ustaca kullanıp yapılan kritikler üzerinden, yarışmaların çağdaş Türkiye'nin propagandası için gerekliliğini haklı çıkartacak argümanlarını okuyucusuna sunmuştur. Abidin Daver *Cumhuriyet*'teki "Hem Nalına Hem Mıhına" köşesinde *Akşam* muharriri Necmettin Sadık Bey'in yazısını gündemine taşımıştır. Necmettin Sadık Bey yarışmaya katılan kızların unvandan başlarının döndüğünü, dengelerini kaybedip düştüklerini söylemiştir. İtalya bu yarışmayı men etmiştir. Yazara aslında bu yazıyı yazdıran eski İngiltere güzellik kraliçesinin hırsızlık yapması ve kızın babasının, "kızımı hırsız eden onu güzellik kraliçesi yapanlardır" demesidir. Abidin Daver köşesinde, Sadık Bey'e verdiği yanıtta İtalya'nın son yarışmaya katıldığını, bir vakıanın geneli açıklayamayacağını ileri sürmüştür. Yarışmaya katılan kızların, bir senelik kraliçe unvanını bir gülün ömrü kadar kısa olduğunu bilip hakiki hayatlarını temine çalıştıklarını söyleyen yazara göre hakiki hayattan kasıt kraliçelerin güzel izdivaçlar yapmasıdır. Belçika kraliçesi evlenerek eğlenceli hayatını, "Koca her zaman bulunmaz" deyip bırakmış, Avrupa kraliçesi, Macar güzeli, 1929 Danimarka güzeli, Lehistan güzeli ve Avusturya güzeli düşmemiş, evlenmiştir (Cumhuriyet*,* 1930bh).

Cumhuriyet basından gelen eleştirilerin güzellik yarışmasını "öteki" basın yayın organlarının değil kendilerinin düzenlemesinden kaynaklı olabileceğini yazmaktadır: "Avrupa Güzellik müsabakası Cemiyet-i Akvam içtimaı değil ki oraya Türkiye namına gidecek kızı hükümet seçsin ve devlet göndersin. Saniyen bütün dünyada güzellik müsabakalarını gazeteler yapar"[16] (Cumhuriyet, 1931ai, s.1). Organizasyonların *Cumhuriyet* tarafından yapılmasının sebebi ise şudur: Gazete böyle bir güzellik yarışması yapmayı, diğer gazetelerden önce düşünmüş ve eyleme geçirmiştir. Gazetenin düzenlediği yarışmaların öncesinde, daha önce belirttiğimiz üzere, *Hanımlara Mahsus* gibi gazetelerin lokal olarak düzenledikleri güzellik yarışmaları vardı fakat bu tarzda yani Avrupa'ya ve dünyaya güzel yollayan bir yarışmayı *Cumhuriyet* gazetesinin düzenlemesinin nedeni dönemin yöneticilerinin

[16] Yazar haberde yarışmayı düzenleyen gazeteleri de saymaktadır: Fransa'da *le Journal*, Yunanistan'da gazeteciler sendikası, Almanya'da *Das Magazin* mecmuası, Bulgaristan'da *Kragosvet* sanat mecmuası, Flemenk'te *Het Leven* gazetesi, Avusturya'da *Neue Wicner Tagblatt* gazetesi, İtalya'da *Vita Femmicite* sanat mecmuası, İrlanda'da *Sunday Pichorial* gazetesi, Danimarka'da *Berlinake Tidende*, Brezilya'da *A. Noite* gazetesi, Belçika'da *La Meure* gazetesi, Çekoslovakya'da *Nova Praga* gazetesi, İngiltere'de *Daily Mirror* gazetesi, İspanya'da *Atlantico* gazetesi, Lehistan'da *Kurijer Gergong* gazetesi, Macaristan'da *Zahazi Elet* mecmuası, Yugoslavya'da *Vereme* gazetesi, Romanya'da *Universal* gazetesi. (Cumhuriyet, 1931ai, s. 1, 2.)

ulusal seferberlik türü yarışmalara *Cumhuriyet*'in rehberliğinde icazet vermesinden kaynaklanıyor olabilir. Bu durum muhalif basının gözünden kaçmamış ve dillendirilmiştir (Cumhuriyet, 1931ai).

Güzellik yarışmalarına eleştirilerin yoğun olarak, ilkokul öğretmeni 1931 Kraliçesi Naşide Saffet'in yarışmaya girme cüretini gösterme ve seçilmesi etrafında dönmüş olduğunu söyleyebiliriz. Ankara'dan bir okur, bir muallim hanımın müsabakaya girmiş olmasının ve kraliçe seçilmesinin Maarif Vekâleti'nde büyük teessür yarattığını yazmaktadır. *Cumhuriyet* ise aşağıdaki yanıtı vermiştir:

> Eğer bu teessür hakikaten vaki ise güzellik bir kabahat ve güzellik müsabakası ayıp bir şey midir? Bu müsabakalara üç senedir üç yüz Türk kızı iştirak etti. Bunlar güzellik müsabakasına girmekle yüz kızartacak bir harekette mi bulunmuşlardır? Edep ve terbiye dairesinde bediî bir müsabakaya girmenin bir ayıp, bir cürüm addedildiği günler maziye karışmıştır. Güzellik müsabakası dünyanın her memleketinde yapılıyor ve bu asırda artık hiçbir yerde bu müsabakalar ahlâka mugayir addedilmiyor.
>
> Nitekim Maarif Mektebinin emri ve idaresi altında bulunan Kız muallim mektebinin talebesi daima idman müsamereleri ve bayramları yapıyor ve beden terbiyesi ile güzelleşen vücutlarının çevikliğini ve kudretini gösteriyorlar. Bu hareketleri Vekâlet başta olmak üzere hep takdir ve teşci ediyoruz (Cumhuriyet, 1931ai, s. 2).

Bir ilkokul öğretmeninin sahneye çıkarak jüriye bacak ve endamını göstermiş olması muhafazakâr çevreleri rahatsız etmiş görünmektedir. Naşide Saffet'in meslekten uzaklaştırılmasıyla ilgili talepler dillendirilmiş olmalı ki gazete, Maarif Vekâleti'nin öğretmenlerin yarışmaya katılmamasıyla ilgili yazılı bir emri ya da tamimi varsa buna söyleyecek bir şeyleri olmadığını fakat eğer böyle bir emir ya da tamim yoksa Naşide Saffet'in meslekten uzaklaştırılmasının haksızlık olacağını belirtmiştir. Nitekim habere göre Naşide Saffet konuyla ilgili görüşmek için Maarif emanetine davet edilmiştir (Cumhuriyet, 1931ai).

Gazetelerin bir öğretmenin yarışmaya katılması itibariyle yaptığı eleştirilere *Cumhuriyet* gazetesi, "Efendiler Biraz Terbiye" başlıklı haberle yanıt vermiştir. Bir

genç kızın nezaket sınırlarını aşan bir biçimde eleştirildiğini belirtme gereği duymuş ve eleştiren gazetelerin güzele yönelik nezaketli bir dil kullanması gerektiğini düşünerek, bu konuda titiz davranan Avrupa gazetelerini örnek almalarını önermiştir (Cumhuriyet, 1931aj). Maarif Emini Muzaffer Bey, Naşide Saffet'i yanına çağırdığını, Naşide Saffet'in güzellik yarışmasına girmesinin hata gerektiren bir vaziyet olduğundan haberinin olmadığını, öğretmenlikten istifa etme niyetinden uzak olduğunu ve Avrupa'daki yarışmaya gitme isteğini belirtmiştir. Saffet'e ancak kınama ve ihtar cezası verebileceklerini söyleyen Muzaffer Bey, yarışmanın içeriği değil tesiriyle ilgilendiklerini ve bakanlıktan alınacak emre göre hareket edeceklerini belirtmiştir. Avrupa seyahati için kraliçeye bir haftadan fazla izin veremeyeceklerini, bunu verebilecek olan kurumun vekalet olduğunu da eklemiştir (Cumhuriyet, 1931aj). Gazete, öğretmen hanımın yarışmaya katılmasının yarattığı infial hakkında sütunlarında şunu yazmıştır:

> Bir muallim hanımın güzellik kraliçesi olması belki Maarif Vekaletinin talimatnamelerine muvafık olmayabilir. Fakat güzellik müsabakası noktai nazarından bir muallimin kraliçe intihap edilmiş olması bir muvaffakiyettir. Güzel fakat bilgisiz ve tahsilsiz bir kız yerine mektep görmüş münevver bir muallim hanımın Türk güzelliğini temsilen Avrupa'ya, Cenubi Amerika'ya gitmesi elbette bin defa daha müraccahtır (....) Güzel yüz, güzel vucut, bütün milletlerin malik olmak için milyonlar sarfettikleri bir meziyetttir.
>
> Yaptığımız müsabakaya giren genç kızlar herhalde deniz banyosuna girenlerden çok kapalı bir vaziyette girdiler. Hepsi balo kıyafetinde idiler. Muhteşem tuvaletleri ile baloya gidenlerin çoğu sanki güzelliklerini göstermekten başka bir şey için mi giderler? Öyle ise muallim hanımlar baloya da gitmesinler, hele deniz hamamına hiç girmesinler, beden terbiyesi tezahürlerine bayramlarına asla iştirak etmesinler.
>
> Muallim hanımların güzellik müsabakasına giremeyeceklerine dair hiçbir emir mevcut değildir. Binaenaleyh Naşide Hanımın bu noktai nazardan da yani Vekâletin emrine itaatsizlik noktasından da kabahatli değildir (Cumhuriyet, 1931ak, s. 3).

Bu eleştirilerden sadece Naşide Saffet etkilenmeyecektir, Keriman Halis de muhabiri M. F. Faruk'tan kendisinin Avrupa'da mayo ile halk arasında gezdiği ve denize girdiğine dair bir İstanbul gazetesinde çıkan haberi için tekzip yayımlamasını istemiştir. Halis, "Siz de biliyorsunuz ki ben buralarda denize girmek değil mayo bile giymem. Her yerde halk arasında şehir kıyafetimle dolaştım. Ben burada Milli Şerefi ve akideleri hakkile temsil edebilmek için titiz bir itina ile çalışıyorum" (Cumhuriyet, 1932hn) yanıtını vermek mecburiyetinde hissetmiştir. Milli akideleri ve şerefi temsil etmenin yolu mayo ile değil şehir kıyafetiyle dolaşmaktan geçmektedir. Türkiye devletini ve kadınını temsil eden kraliçenin, halkın milli duygularına dikkat etmesi talep edilmiştir. Hele bir öğretmenin seyirlik bir yarışmaya katılması bazılarının nazarında ülkenin geleceği olacak nesilleri yetiştiren öğretmenlerin kutsiyetini sarsmıştır. Oysa ciddiyetiyle tanınmış bir gazete olduğunu düşünen *Cumhuriyet* bedii bir müsabakada muhterem simalardan mürekkep bir hakem heyetinin seçtiği Naşide Saffet'e bu saldırının nedenini anlamakta zorluk çekmektedir. "Avrupa ve Cenubi Amerika'da Türk güzelliğini temsil maksadı ile müsabakaya giren ve içlerinde memleketin en yüksek ailelerine mensup bulunan genç kızlara da hürmet yok mu?" (Cumhuriyet, 1931al) diye soran gazete, "Müsabaka Rus lokantasında yapılmış imiş... Müsabakayı Ok Meydanı'nda veya Yıldız Sarayı'nda yapacak değildik ya! O büyüklükte bir Türk müessesesi olsaydı orada yapardık. Sonra bu Rus lokantasında en büyüklerimizin de yemek yediklerini unutmayalım ve çam devirmeyelim" (Cumhuriyet, 1931al, s. 3).

1931 güzellik yarışmasında ikinci güzel Semiha Hanım'ın güzel sanatlar akademisinde okuyor oluşu ve üçüncü güzel Selma Hanım'ın haberde belirtilmeyen yabancı bir okulda okuması da basında tartışma yaratmıştır. Semiha Hanım'ın durumu için Maarif Vekâleti'nin müsabakaya girilmeyeceğine dair herhangi bir emir vermediği, kendisinin üç sene evvel kaydolmasına rağmen okula devam etmediği ve okuldan kaydının silinmediği bilgileri gazetede yer almıştır. Selma Hanım'ın ise sonrasında okulundan kovulduğu haberine gazetede yer verilmiştir (Cumhuriyet, 1931al).

Abidin Daver köşesinde "Yeni Mithat Paşalar" başlığıyla yazdığı haberde gazetecilerin güzellik kraliçesini halletmeye ve tahtından indirmeye çalıştıklarını yazmaktadır. (Cumhuriyet, 1931al). Bu tartışmalar sürerken bazı kadınların ve kadın

örgütlerinin kraliçeye sahip çıktığını görmekteyiz. Dönemin ileride bahsedeceğimiz önemli simalarından Celile Hanım verdiği davete, Kadınları Esirgeme Derneği de Turkuaz'da verdiği baloya Naşide Saffet'i çağırmıştır. Davete ve baloya katılan güzelin halk tarafından alkışlandığı haberi de gazetede yer almıştır (Cumhuriyet, 1931am). Yunus Nadi de bir öğretmenin yarışmaya katılmasını ahlaksızlık olduğunu düşünenlere köşesinden yanıt vermiştir:

> Acaba tereddisinden korkulan ahlak nedir? Kadın dört duvar arasında kalın çullar içinde mahpus iken bediî daha ahlâklı idi yoksa bu haksız mahbes hayatına nihayet verilerek açık alnı ile alemin içine karıştıktan sonra mı iyi ahlâklı oldu? Bu mes'eleyi Türk kadınının gaspolunmuş ayni haklarını iade ile Türkiye cemiyetini yarımlıktan kurtaran Türkiye Cumhuriyeti inkılapları hal ve feshetmiştir. Eğer bir ahlaksızlık varsa o Türk kadınını tabii olan insanlık haklarından mahrum edecek onu dolapların köşesine saklanır metalar haline getirmeği bir hak ve kanun ve kaide halinde yürüten barbarlıkta vardı. Türkün öz malı olmıyan bu redaatin vahşetten farkı yoktur. (Nadi, 1931a, s.1)

Yunus Nadi gasp edilmiş "ayni haklarını" iade derken, Türklerin öz malı olan bu hakları Cumhuriyet'in Osmanlı'dan kurtulan kadınlara iade ettiğinden bahsetmiştir. Cumhuriyet öncesi kadını eve tıkan yaşam biçimini barbarlık olarak gören yazar, Türk'ün İslam öncesi yaşam biçiminde olmayan bu muhafazakârlığın inkılaplarla birlikte mazide kaldığını ifade etmiştir. Seçilen güzelle gazete, hürriyet hakları için mücadele eden medeni memleketlerdeki kadınlardan farkı olmayan Türk kadınının timsalini göstermiş ve Naşide Saffet'in öğretmen olmasının ise asri Türk kadınlığına ilave olunmuş yepyeni bir meziyet olarak görülmüştür (Nadi, 1931a).

Öğrenci olup yarışmaya giren güzeller de eleştirilerin hedefi olmuştur. Bu yüzden gazete, öğrenciyken yarışmaya giren Avrupalı güzellerden örnek vermiştir: "Hollanda güzeli bir mektebi âli talebesi. Mel Mary Leylhedt Amsterdam mekatib-i âliyesinden birinin talebesidir. Güzel San'atlar akademisi talebesinden olan Seniha Hanımın yarışmaya girmesini hoş görmiyen ahlâk hocaları, Felemenk kraliçesini de aforoz etsinler!" (Cumhuriyet, 1931ao). Sonuç olarak gerekli formül bulunmuş, Maarif Vekâleti, Naşide Saffet'i on günden beri okuluna devam etmediği gerekçesiyle kendi isteğiyle istifa etmiş saymıştır (Cumhuriyet, 1931aö).

Maarif Vekâleti'nin öğrenci ve öğretmenlerin yarışmaya girip topluma kötü örnek olmamaları için önlemler aldığını gazetede çıkan haberden öğrenmekteyiz (Cumhuriyet, 1931ao). Abidin Daver'in de dediği gibi, "Bir Edison, bir Markoni ve Lindberg, bir Aynştayn, bir Kübelik, Bir Bernat Şav, bir Pol Şabas, bir Emil Yanings gibi alimler, fen adamları ve sanatkarlar güzellik kraliçeleri Mübeccel ve Naşide Hanımlar gibi kendi kendine yetişmezler ki..." (Daver, 1931a, s. 3). Hayata adeta fırlatılmışçasına kendi kendine var olduğu düşünülen güzeller aslında ona göre önemli işler yapmıştır, kongrelere gönderilen liyakatli ya da liyakatsiz murahhaslarımızın Avrupalı gazetelerde isimleri gözükmezken Naşide Hanım'ın ismi Avrupa gazete sayfalarında yer almıştır. Abidin Daver şöyle diyor: "Demek ki kendimizi tanıtmak için bazan kongrelere gönderdiğimiz ulemalarımızın raporlarından ziyade bir genç kızın gözleri daha müessir oluyormuş." (Daver, 1931a, s. 3).

Peyami Safa "Bir Kalem Kırıldı" isimli makalesinde Burhan Cahit'in [Morkaya] güzellik yarışmaları hakkındaki olumsuz düşüncelerine karşılık verme gereği duymuştur (Safa, 1932a). Hatice Çimen, *Karagöz* gazetesini çıkardıktan sonra bu gazeteyi *Köroğlu* ismine çeviren Burhan Cahit'i, romanlarında Cumhuriyet kadınını iyi eğitim almış, birkaç dil bilen, spor yapan, kültürlü ve görgülü kadın tipi olarak ele almış ve rejimin inkılaplarını yüceltmiş romancı gazeteci olarak tanımlamıştır. (Çimen, 2006, s. 16-19). Anlaşıldığı kadarıyla Cahit, yarışmaları inkılapların bir parçası olarak görmemektedir. Yazar makalesinde Avrupa cemiyetinin bütün âdet ve hareketlerine "sanki" alışılmışçasına, sırf ticaret fikriyle yapılan bu yarışmalara Türk güzelinin katılmasının, ileri gitmiş Avrupa üzerinde olumlu bir etki bırakmayacağı düşüncesindedir (Safa, 1932a). Peyami Safa, "Avrupalılar hayatın her parçasında bizden çok ileri gitmişlerdir ve biz millet olarak, insan olarak yer almağı hatırımızdan bile geçirmeyelim" diyerek Burhan Cahit'i "Türk'ün medeni kabiliyetlerinden şüphesi olan adam" olarak nitelendirmiştir (Safa, 1932a, s. 2). Burhan Cahit yarışmanın düzenleniş biçimine de eleştirilerini sürdürmüştür: "Hem bu seferki İttihat ve Terakki'nin intihap fırıldaklarına benzedi. Gizli kapaklı, dönme dolaplı bir şey oldu. Adeta bir cemiyeti hafiye işi idare etti" (Safa, 1932a, s. 2). 1932 yılının güzelinin hızlıca ve halka kapalı yapılan seçimi, yarışmada farklı bir amacın olabileceği şüphesini yaratmıştır. Peyami Safa seçimin dalavereli bir biçimde düzenlemesi eleştirisini heyetin içinde Abdülhak Hamit başta olmak üzere, güzel

sanat akademisinden elliye yakın kişinin yer aldığını ve seçimin noter huzurunda yapıldığını belirterek yanıtlamıştır (Safa, 1932a).

Yusuf Ziya (Ortaç) da Keriman Halis'i sadece *Cumhuriyet* gazetesinin güzeli olarak görenlerin, hicap duyup duymadıklarını merak etmiştir. Ona göre dünya güzeline gazetelerinde yer vermeyenler yarışmayı kazanmasıyla birlikte kraliçenin akrabalarını, komşularını, yatak odasını haber yapmıştır. Bu zafer şenliği içinde matbuatın unuttuğu meçhul kahraman kimdir? Elbette *Cumhuriyet*... (Y. Ziya, 1932). *Vakit* gazetesi de 1932 Dünya Güzellik Kraliçesi Keriman Halis olduğu halde, 1933 güzellik yarışmasının Türkiye'de düzenlenmemesinin sebeplerini sütunlarına taşımıştır. Organizasyonun Türkiye'de yapılmayışının nedenini ise ülkede Waleffe'in talep ettiği ciddi meblağı karşılayacak belediye ve gazinoların olmamasına bağlamıştır (Vakit, 1933ac).

Keriman Halis'in apar topar seçilişinin basında yarattığı rahatsızlığa benzer olmasa da 1933 Güzeli Nazire Hanım'ın kraliçeliği de basında gürültü koparmıştır. Halis'in seçimi sonrasında gelen eleştirileri bertaraf etmek için gazete Türkiye'nin güzelini seçmek iddiasıyla İzmir, Bursa gibi kentlerde seçim sonucu birinci olan güzelleri İstanbul'a davet edip İstanbul güzeliyle yarıştırmıştır. İstanbul elemelerinde Feriha Hanım'la finale kalan Nazire Hanım, jürinin yaptığı ikinci seçimde İstanbul güzeli olmuştur. (Milliyet, 1933ab) Birinci seçimde oy çokluğuyla Feriha Hanım seçilmesine rağmen ikinci bir seçim önerilmiş, yeni turda ise Nazire Hanım kazanmıştır. Güzelin kazanması jüri heyetinde ve kraliçe seçiminde bazı sorunlar olduğu hissini uyandırmıştır. Feriha Hanım seçimlerle ilgili bedenini yorduğunu ve masraf yaptığını söyleyerek *Cumhuriyet'*e on bin lira tutarında tazminat davası açmış, haksız olarak birinciye verilen bin liranın kendisine verilmesi gerektiğini söylemiştir (Milliyet, 1933ab). Seçim biçimini Kemalist kadroya yakın olan jüri üyesi Aka Gündüz de protesto etmiş, 1933'te geçen bu olayları sekiz yıl sonra *Yeni Sabah* gazetesinde *Güzellik Kraliçesi: Hakiki Bir Hadisenin Romanı*'nda anlatmıştır. Serdar Soydan, Aka Gündüz'ün romanda büyük bir teşekkülün, yarışmayı kendi isteği doğrultuda sonuçlandırarak Nazire Hanım'ı seçtirdiğini yazmaktadır. Soydan, yazarın bu teşekkülün ne olduğunu *Güzellik Kraliçesi* romanında açık bir biçimde belirtmediğini ifade ediyor (Soydan, 2021).

Akşam gazetesi Nazire Hanım'ın jüri içinde bulunan Ruhi Namık Bey'in manevi evladı olduğunu iddia etmiştir (Cumhuriyet, 1933bh). *Cumhuriyet*, jüri üyelerinin yarışmaya katılan bazı adayları tanımasının doğal olduğunu, örneğin 1930 ikinci güzeli Seniha Hanım'ı İzzet Melih Bey ve eşinin yarışmaya soktuklarını yazmıştır (Cumhuriyet, 1933bh). Nazire Hanım'ın da diş tabibi Ruhi Namık Bey'in manevi kızı olmadığını, memleketin maruf ve muhterem bir ailesinin ricası üzerine, Namık Bey'in kimsesi olmadığı için kendisini tertip heyetine tanıttığını belirtmiştir (Cumhuriyet, 1933bh). Keriman Halis'in dünya güzeli olması onu halkın ve gazetecilerin gözünde "milli bir kahraman ve Türk kadınlığının yüksek timsali" yapsa da Nazire Hanım Türklüğü temsil edemeyecek vasıfta olduğu iddia edilerek suçlanmış ve 1933 yılında yarışmaya katılan kadınlar, bar numaralarına çıkmış addedilecek kadar bayağı gösterilmeye çalışılmıştır (Cumhuriyet, 1933bı).

Refik Ahmet de *Vakit*'teki "Güzellik İntihabının İç Yüzü" makalesinde ortaokula giden bir öğrencisinin derslerini sermeye başladığını gözlemlediğini, müsabakalara başvurduğunu öğrendiğini söyleyerek yarışmaya karşı olmasının nedenlerini aşağıdaki gibi açıklamıştır:

> Güzelliği teşvik etmek lâzımdır. Fakat bunun yolu müsabakalar değildir. Hiç bir esasa ve ölçüye dayanmıyan, hele aslâ dimağ ve zekâya hitap etmiyen bir usulle yapılmakta olan müsabakalar kızlarımızın manevi varlıklarında tahribat yapıyor. Müsabakada kazanan ve bir yıl mütemadiyen kendisinden bahsedilip ismi, resmi dillere destan olduktan sonra sene sonunda unutulan genç kızın -eğer biraz zayıf ruhlu ise- artık ne baba ocağında ne aile bucağında o debdebe ve ihtişamı bulamayıp bedbaht olacağından şüphe eder misiniz? (Vakit, 1933a, s. 5.)

Son Posta gazetesi de yarışmaya katılan temiz ve tecrübesiz Türk kızlarına ithaf ettiği haberde İngiliz kraliçesi "Anjela Joys"un başına gelenlerden örnek vererek genç kızları uyarma gereği duymuştur (Son Posta, 1933b). Gazetede yazılanlara göre "Anjela Joys" güzellik yarışmasını düzenleyen ticaret sendikasının teklifi üzerine Amerika'ya gitmiştir. Seyahat boyunca aylık alacak ve hiçbir masrafa katılmayacak, giyecekleri de bu sendika tarafından karşılanacaktır. Seyahat paralarının verilmediğini iddia eden Joys, gittikleri her gazinoda güzellerin bulunacağını ilan ederek müesseselerin müşteri kazandığını ve giydikleri giysilerle reklam yapıldığını

anladığında, sendikadan ayrılmak istemiş, sendikayla davalık olmuş ve sonunda hakkını kazanmıştır. Hollywood'daki film şirketleri de kendisine "namuskarane" teklifler yapmamıştır. Gazete, *Elhemra*'da çıkan haberlerde Keriman Halis'in de davetlere, müsamerelere parasız gitmediğini hatırlatarak sektörün temiz ve masum kızları getirdiği durumu özetlemiştir (Son Posta, 1933b). *Vakit* de şu soruyu sormuştur: "Memlekette inkılabı koruyacak gençliği, fena yola teşvik edici hadiselerle izlâl edersek rejim kime bel bağlar? Eğer yarının kadınını böyle fena duygularla yetiştirirsek inkılâp hıfzıssıhhasına riayet mi etmiş oluruz?" (Vakit, 1933ab). Peyami Safa maneviyatları bozulduğu iddia edilen kraliçelerin hepsinin aile hayatına girdiğini, güzeller sayesinde Türk ve Türk inkılabı kelimelerinin milyon defa yazıldığını iddia ettiği yazısında *Vakit* gazetesinin "baldır" müsabakasını, *Akşam* gazetesinin sinema artistliği yarışmasını eleştirerek, "Güzellik müsabakalarından iki güzel şey doğmuştur: Yabancı memleketlerde Türk inkılabının propagandası ve kraliçelerin temiz bir aile hayatına girmeleri" (Safa, 1933, s.1.).

*Cumhuriyet'*in *Vakit* gazetesinde Seyyah imzasıyla yazan Hakkı Süha Bey'den alıntıladığı gibi güzellik müsabakası yalnız yazıdan ibaret olsaydı kıymeti olmazdı; gazeteler güzel kadın resimleriyle süslenmiş, "güzellik kederi unutturan, acıları dindiren, sinirleri dinlendiren bir varlık olarak bu soğuk günlere derman olmuştur" (Cumhuriyet, 1929au, s. 3). Güzellik, kunduracı Süleyman Bey ile Yorgi'nin yaptığı kavgaya derman olamamış, "Türk güzeli mi güzel yoksa Yunan güzeli mi?" tartışmasında Süleyman Bey kunduracı dükkânında masumane başlayan tartışmayı yükselterek Yorgi'yi yaralamış ve ölümüne sebep olmuştur (Vakit, 1932ca).

Ekonomik bunalım ve faşizm gerçeğiyle yüz yüze gelecek 1930'lar toplumlarının üstüne çöken kara bulutları da güzellik dağıtabilecek miydi? Basının harf inkılabı sonrası ayakta kalmak için can çekiştiği, gazetecilerin ekonomik zorluk yaşadığı 1930'larda toplumsal muhalefetin izlerini basında görsek de Türkiye dünya konjonktürüyle uyumlu bir biçimde otoriterleşiyor, bağımsız aydınlar da bu ortamda yaşam mücadelesi veriyorlardı. Bütün bunlara rağmen iktidardan bağımsız, "aydın" sorumluluğuyla hareket eden bir avuç Cumhuriyet aydını yargılanmayı göze alarak kendilerini var edecekleri yayınlar yapmıştır. Modernleşmenin en önemli ayağı olan kadının yarışmalarda gündem olması, modernleşme projesine yakın aydınların yarışmanın içeriğine ve seçilen güzellerin niteliğine dair nitelikli bir eleştiri

yapmalarını zorlaştırmış görünmektedir. Yapılan eleştiriler magazinsel düzeyde seyretmiş, yarışmalar etrafındaki dedikodu üzerinden muhalif sesler yükselmiştir.

3.2.3. Jüri Heyeti

"Şarkın efsanevi güzellerinin memleketimizde bulunduğunu ispat için" (Cumhuriyet, 1929ba) Türk tebaalı genç kadınların çağrıldığı güzellik yarışmasında "Türk Güzeli"ni (Cumhuriyet, 1929ae) seçecek olan jüri heyetinin belirlenmesi oldukça önemliydi. Dönemin güzellik kriterlerini göz önünde bulundurarak yeni Türkiye'nin güzellik kraliçesini seçecek jüri üyeleri kimlerden oluşacaktı? *Cumhuriyet*'e gelen mektuplarda okurlar, güzellik kraliçesini tamamı kadın üyelerden oluşan bir jürinin seçmesi gerektiğini ve kadın güzelliğinden kadınların anlayacağını ileri sürmekteydi. Bu taleplere yanıt niteliği taşıyan gazete haberinde okurların bu istekleri üç nedenle reddedilmişti. Birincisi, Avrupa ve Amerika'da yapılan yarışmalarda jüri, edebiyat ve güzel sanatlarla uğraşan erkeklerden oluşmaktaydı; ikincisi, erkekler güzel kadından anlarlardı, çünkü en güzel kadın tablolarını ve heykellerini erkekler yapmıştı; talebin reddedilmesinin üçüncüsü gerekçesi ise kadınlar en çok kendilerini beğendiklerinden hemcinslerini beğenmelerinin zor olmasıydı (Cumhuriyet, 1929am).

Gazetenin jüri üyelerinin niteliğine dair verdiği haber yorumlandığında jürinin erkeklerden oluşacağı sonucuna varılabilir. Bu kararın gerekçesi, metinde anlatıldığı gibi, yarışmaların duayeni olan medeni ülkelerde jürinin çoğunlukla edebiyat ve sanat erbabı erkeklerden oluşmasıydı; Türkiye de bu yarışmaya katılarak Avrupalı ülkeler kadar medeni olduğunu ispatlayacağından tıpkı Avrupa ve Amerika'da olduğu gibi ülkedeki edebiyat ve sanat dünyasının entelektüel olma vasfına sahip erkekleri yarışmaya hizmet etmeye çağrılacaktı. Haberi yazan, kadınları doğaları nedeniyle kıskanç ve tarihsel olarak nitelikli sanat eserleri üretememiş bir cins olarak gördüğünden heyet içerisinde kadınların yer alamayacağını söylüyordu (Cumhuriyet, 1929am). Akıllarıyla değil duygularıyla karar veren ve sanat dünyasında sayısal olarak nitelikli bir çoğunluk oluşturamayan kadınlar, bu yarışmanın karar merci olmaktan dışlanacak, onların yerine kamusal hayatın içinde akıl erbabı olan erkekler heyetin çoğunluğunu oluşturacaktı. Gazetede çıkan haber, okuyucularına jüri heyetinin çekirdeğinin nasıl teşekkül edeceğini muştulasa da İttihatçı çevreler içinde yer almış, sonrasında da Mustafa Kemal ve arkadaşlarının "medeni bir devlet" kurma

hayaline destek vermiş, birbirinden farklı düşüncelere sahip, erken Cumhuriyet'in geç kalan modernleşme projesini destekleyecek erkekler ve sayısal olarak jüri heyeti içinde önemli bir yekûn tutmayan "aydın" kadınlar, jüriyi oluşturacaktır.

Eylem Özdemir (2015, s. 32), 1929-1933 yılları arasında Mustafa Kemal'in teşvikiyle yapılan bu yarışmaların üç zihinsel çerçeve etrafında şekillendiğini söylemektedir. Ona göre, yarışmalarda baskın olan ideolojik arka plan Cumhuriyet'in Batılılaşma hareketi ve yönelimi, "yeni kadın"ın inşası ve siyasi planda şekillenmiş olan ırk söylemidir (Özdemir, 2015, s. 232). Batılılaşma hareketi ve yönelimi, güzellik yarışmalarında kendini diğer dünya milletleri içinde temsil etmenin ve göstermenin bir aracı olarak kurulur. Diğer yandan güzellik yarışması Osmanlı kimliğinden "Türk" kimliğine geçen asri kadının yeni kimliğinin sembollerinden biridir ve bu yarışmalar kanalıyla Türk ırkının üstün özelliklerine dayalı bir millet fikrinin kadın güzelliğinde temsil edilmesi hedeflenmiştir (s. 232). Batı'nın kültür ve zihin dünyasına girildiği ve Batı tarafından Cumhuriyet Türkiye'sinin medeni bir ülke olduğunun tescillendiği yarışmada en güzel "Türk" kadınını seçecek jüri üyelerinin de bu zihinsel dünyayı paylaşması önemlidir. Şirin Tekeli'nin de dediği gibi, kadını modernleşme simgesi olarak "vitrine" (Tekeli, 1991, s. 104-105) yerleştiren devlet elitleriyle uyum içinde olacak bir heyetin seçimi gerekli görülmektedir.

Yeşim Arat, askeri üniformalı Sabiha Gökçen'i, manevi babası Mustafa Kemal ve diğer erkeklerin hayranlıkla baktığı, okumuş kentlilerin ortak bilincine kazınmış bir görüntü olarak ele alır (Arat, 2005, s. 85). Okumuş kentli zihinlere kazınacak Türk güzelini seçecek olanlar, zihinlerde oluşacak resmin belirleyicileri olacaklardı. Bu resmin önemini *Cumhuriyet* okurları da kavramış olmalı ki modernleşen Türk kadınını dünyaya tanıtacak güzelin seçimini yapacak jüriye dikkat çekmiş ve gazeteye bazı önerilerde bulunmuştur. Tophane'de oturan gazete okuru Memduh Bey, milli kimliğin inşasında önemli rol oynayan, Türk Ocakları'nda başkanlık yapan Hamdullah Suphi Bey'in jüri üyelerinin içinde olması gerektiğini düşünmüştür (Cumhuriyet, 1929an).

Heyetin kimlerden oluşacağı dönemin kadınlarını da oldukça ilgilendirmiş görünmektedir. Haziran 1929'da Kadıköy ve Moda'da yirmi dört Türk kızı toplanmış, içlerinden Lamia Celal gazeteye bir mektup göndererek aldıkları kararı

bildirmiştir. Kadıköy ve Moda'da toplanan kadınlara göre heyetin güzel sanatlar akademisi ve birliğinden, önemli çevrelerden oluşması gerekiyordu. İstanbul'un seçkin semtlerinde toplanan kadınlar, jüri üyesinin kimlerden oluşması gerektiğiyle ilgili kendi içlerinde tartışma yapmış ve jüri heyetine darülfünun profesörlerinden İsmail Hakkı, şair Ahmet Haşim ve Celal Esat beyler ile gazete başyazarlarının da ilavesini talep etmiş, hakem heyetinin bir an evvel oluşturulmasını önermişlerdir. Gazete onlara yazdığı yanıtta şubat ayında yapılacak seçimler için şimdiden isim söylemeyi uygun görmediğini belirtmiştir (Cumhuriyet, 1929e).

3.2.3.1. Jüri Heyetinin "Aydın" Kadın ve Erkekleri

Kadını "kamusal alana" taşıyan yarışmalarda jüri heyetinin bu kamusallığın sınırını nasıl çizdiğinin ve rol model olarak nasıl bir kadın tipini "vitrine" koyduğunun analiz edilmesi gerekmektedir. Gazetenin şubat ayında dünyada yapılan güzellik yarışmalarında yer alan jüri heyetine benzer bir profilin ipuçlarını verdiği ve tıpkı siyasal alanda olduğu gibi erkeklerin izin verdiği biçimde kamuda görünür olmaya namzet kadınları seçecek, çoğunlukla "erkeklerden mürekkep" jüri heyetinin içinde hangi mesleklerden isimler yer alacaktı? Bu isimlerin jürideki varlık nedenleri neydi? Jüride kadınların ağırlığı neydi? Jürinin politik arka planı nasıldı? Bu sorulara yanıt vermek için öncelikli olarak jüri heyetini oluşturan isimlere, kadın-erkek sayısal çoğunluklarına, mesleklerine bakmamız, sonrasında bu betimsel anlatımı açarak jüri heyetinin yarışmadaki politik anlamını irdelememiz gerekmektedir.

Cumhuriyet gazetesinin düzenlediği Eylül 1929'da yapılan ilk yarışmanın jüri heyeti; ünlü edebiyat insanları, heykeltıraş, ressam ve mimarlar; belediye mensupları, vilayetten görevliler, tiyatrocu, sinemacı ve gazetecilerden oluşmuştur (Cumhuriyet, 1929h).[17] Jüri üyeleri arasında dönemin önemli yazar ve sanatçılarının dışında, yazar-

[17] Haberde yarışmanın jüri üyelerinin isimleri yer almaktadır: Güzel Sanatlar Birliği Edebiyat Şubesinden: Abdülhak Hamit Beyefendi ve eşi Madam La Kontes "Lüsyen de Soranzon", Halit Ziya Beyefendi, Cenap Şehabettin, Hüseyin Rahmi, Peyami Safa, İzzet Melih, Halit Fahri, Rezzan Emin Hanım. Resim Şubesinden: Namık İsmail ve Çallı İbrahim Beyler. Heykeltıraş Şubesinden: Mahir, İhsan, Nejat Beyler. Musiki Şubesinden: Mesut, Cemil, Muhiddin Sadık, Recep Beyler. Mimari kısmından: Vedat, Alâettin, Sırrı Beyler. Sanayii Tezyiniye Şubesinden: Kemal, Sadi, Nazmi Ziya Beyler. Tiyatro Şubesinden: A. Galip, Vasfi Rıza Beyler, Bedia Muvahhit Hanım. Cemiyeti Umumiyei Belediyeden: Emin Âli, Vasfi Raşit Beyler. İstanbul Vilâyeti meclisinden: Darülbedayi Müdürü Suphi Bey. Sanayi Nefise Mektebinden: Saniye Hanım. Sinemacılardan Fahir Bey. Doktorlardan Osman Şerafettin Bey, Mustafa Hulusi Bey. Gazetecilerden Necmettin Sadık Bey ve refikaları; Kazım Şinasi ve Zekeriya Bey ve Sabiha Zekeriya Hanım, Vâlâ Nureddin Bey, *Akbaba* sahibi Yusuf Ziya Bey, *"Köroğlu"* sahibi Burhan Cahit Bey, Sadri Etem Bey, Ulvi Bey, *"Jornal Duryan*", *"Norlur*", *,"Jamanak*", *"Astarar"* namındaki ermenice gazetelerin sahipleri, *"Fos"* namındaki Rumca gazete, *"Ajans Volf*"un İstanbul muhabiri Mösyö Şimit Dümon, mösyö "Primi", *"Eltempo"* gazetesi sahibi

politikacıların ve doktorların da yer aldığını görmekteyiz. Yaklaşık altmış beş kişiden oluşan heyetin içinde sadece sekiz kadın vardır: Darülbedayiden Bedia Muvahhit Hanım, Sanayi-i Nefise Mektebi'nden Saniye Hanım ve Güzel Sanatlar Birliği Edebiyat Şubesi'nden Rezzan Emin Hanım, yaptıkları iş ve uzmanlık dalları itibariyle jüri üyesi olmuşlardır. Bedia Muvahhit, İstiklal Harbi'ni anlatan *Ateşten Gömlek* filminde rol almış ve Mustafa Kemal'in isteğiyle İzmir'de Türk kadın oyuncu olarak Afife Jale'den sonra sahneye çıkmış "ilk Müslüman Türk kadını" olması sebebiyle Cumhuriyet'in yeni kadın tipine uygun önemli figürlerinden ve ikonografik kadın örneklerinden biridir (Belkıs, 2015, s. 240.). Rezzan Emin Hanım ise dönemin önemli gazetecilerinden Ahmet Emin Yalman'ın eşidir. Ahmet Emin Yalman'la 1922 yılında evlendikten sonra onun çıkardığı gazetelerde tefrika muhabirliği yapmış ve birçok önemli romanı dilimize kazandırmıştır (Rezzan Yalman, t.y.). Gazetecilikle ilgili davalardan yargılanan Ahmet Emin, uzun bir süre meslekten men edilmiş, Rezzan Hanım'ın Mustafa Kemal'e ricası sonucunda 1936 yılında affedilmiştir (Üyepazarcı, t.y. s. 224). Saniye Hanım da ressam kimliğiyle yarışma jürisine katılmıştır. Eş sıfatıyla heyette olan kadınların isimleri zikredilmemiştir. Abdülhak Hamit'in eşi sıfatıyla Lüsyen Hanım ve yine eş kontenjanından Necmettin Sadık Bey'in eşi "bir hanım" ismi zikredilmeyerek heyetin içinde yer almıştır (Cumhuriyet, 1929h). *Atatürk Ansiklopedisi*'nden okuduğumuz kadarıyla Sadık Bey'in eşi Fransa'da öğrenim gördüğü sırada tanıştığı Fatma Belkıs Hanım [Adrien Delon] idi. Mustafa Kemal'in inkılaplarının sadık savunucusu, İstiklal Harbi döneminde Ankara'yı destekleyen, *Akşam* gazetesi yazarı, sosyolojinin cumhuriyet idaresi altındaki ülkelerde kullanılması gereken bir bilim olduğunu savunan Durkheim'in dayanışmacı ekolüne yakın Necmettin Sadık (Sadak) 1927-1950 yılları arasında Cumhuriyet Halk Partisi Sivas milletvekilliği yapmıştı (Özyürek, t.y., 2024). Öne çıkan bu isimlerin dışında yarışmaya birçok gazete temsilcisi de jüri üyesi olarak çağrılmıştır. Türkiyeli gazetecilerin yanı sıra Fransızca çıkan *Akşam* gazetesinin muhabirlerinden "Mösyö Primi" ve *İstanbul* gazetesi muhabiri "Willy Sperco" gibi yabancı basına çalışan gazetecilerin de jüride yer aldığı belirtilmiş ve jürinin seçimden bir gün sonra çıkan haberde elli kişiden oluştuğu açıklanmıştır (Cumhuriyet, 1929hb). Ermenice çıkan *Aztarar* gazetesi bu yarışmada

Müsyü Fresko,*"Türkise Post"* serbuharriri Mösyö Fon Halmayer,*"Berline Tageblât*" ın Türkiye Muhabiri Mösyö Fon Holzinger, Alman gazeteleri muhabiri Möyö Fon Angelmann, Türkişe Mes'ul Müdürü Muzaffer B., Alman ressamlardan Gromann, Fransızca İstanbul Mösyö Le Goff ile Mösyö "Villi Sperko." ...(Cumhuriyet, 1929h, s. 1, 3)

jüri olarak yabancı sanatçı ve gazetecilerin olduğunu, kendilerinin de jüri heyeti içinde yer aldığını yazmıştır (Aztarar, 1929). *Aztarar*'ın temsilcisi ikinci ve üçüncü olan adaylar arasında tekrar seçim yapılmasını önermiş, ilk seçimde ikinci seçilen Ermeni kökenli Araksi Çetinyan daha sonra üçüncü seçilmiştir. Böylelikle, tekrarlanan seçimin sonucunda Ermeni kökenli Araksi Hanım bir Ermeni gazetesinin temsilcisinin ısrarıyla statü olarak ikincilikten üçüncülüğe düşmüş, yarışmada bir çeşit "adalet" sağlanmıştır (Aztarar, 1929).

Kraliçe seçimlerine gayrimüslim gazete temsilcilerinin katılması yarışmanın mozaiğini yansıtır niteliktedir. Yarışmaya gayrimüslim tebaanın kadınları da ilgilidir. *Cumhuriyet* gazetesi dönemin Türkiye mozaiğini jüri heyetinin içine alarak anayasanın "Türk" saydığı bütün unsurları seçimin bir parçası yaptığını okurlarına göstermiştir.

1929 yılındaki yarışmayı Abidin Daver ve Peyami Safa yönetmiş, *Cumhuriyet* gazetesi başyazarı Yunus Nadi Bey oylamaya katılmamıştır (Aztarar, 1929). 1929 yılı jüri üyelerine baktığımız zaman edebiyat ve sanat dünyasından erkeklerin çoğunlukta olduğunu görmekteyiz. Heyette, dönemin iktidarına yakın olan Abdülhak Hamit, Peyami Safa gibi yazarlar olduğu gibi, yazdığı yazılardan dolayı Takrir-i Sükûn yasalarınca yargılanmış, Sinop'ta sürgün cezasını tamamladıktan sonra İstanbul'a gelip *Resimli Ay* dergisini çıkarmış ve 1928'den itibaren Nazım Hikmet'in şiirlerini ve yazılarını dergisinde yayımlayan Zekeriya Sertel (Sertel, 2015, s. 94-116) gibi isimler de bulunmaktadır (Cumhuriyet, 1929ha).

1930 yılı güzellik yarışmasının jüri kadrosu da gazetenin beyanına göre doksan kişiden oluşmuştur (Cumhuriyet, 1930ad).[18] Cumhuriyet Halk Fırkası kadrolarından

[18] Haberde jüri üyelerinin isimleri yazılmıştır: "C.H.F. Fırkası müfettişi ve İstanbul meb'usu Hakkı Şinasi Paşa, C.H.F. İstanbul İdare reisi Emin Ali Bey, C.H.F. Azasından Cevdet Kerim Bey, Vilayet İdare Meclisi'nden Suphi Bey. Darülfünun: Darülfünun Emini Neşet Ömer Bey, Edebiyat Fakültesi Reisi Köprülüzade Fuat Bey, Müderris Şekip B., İktisat Müderrisi Münir Bey. Edipler, şairler: Şairi azam Abdülhak Hamit Beyefendi ve Madam La Kontes Soranzo, Halit Ziya Bey, Ali Ekrem Bey, Hüseyin Rahmi Bey, Reşat Nuri Bey, İsmail Müştak Bey ve refikaları, İzzet Melih Bey ve refikaları hanımefendi, Şükûfe Nihal, Halide Nusret, Suat Derviş, Rezzan Emin Hanımefendi, Mahmut Yesari Bey, Peyami Sefa, Hüseyin Cahit, Vedat Nedim Bey, Cenap Şehabettin, Sadri Etem Bey, Naim Cemil Bey ve refikaları, Mm. Alis Vedat, Ahmet Hidayet Bey. Ressamlar: Namık İsmail Bey, İbrahim Çallı Bey, Saniye Hanımefendi ve hemşireleri, Hikmet Bey, Münif Fehim Bey, Naci Bey, Cemal Bey. Heykeltıraşlar: İhsan, Mahir, Nejat Beyler. Mimarlar: Vedat, Sırrı Beyler, Mösyö Monçeri. Sanayii Tezyinciler: Nazmi Ziya, Kemal Beyler. Matbuat: Ahmet Şükrü, Ethem İzzet, Ali Naci, Semih Muammer, Hakkı Tarık, Refik Ahmet, Sabiha Zekeriya Hanımefendi, Necmettin Sadık, Enis Tahsin, Vâlâ Nurettin, Burhan Cahit, Orhan Seyfi, Sait, Talat Mithat, Ziya, Ahmet İhsan, Reşat Nuri Beyler, Manas Efendi, Apoyevmatini, Aneksartitos, Avji, Astarar, *Norlur*, Jamanak, El Tiempo, Jurnal

Parti Müfettişi ve İstanbul Milletvekili Hakkı Şinasi Paşa, Cumhuriyet Halk Fırkası İstanbul İdare Reisi Emin Ali Bey, Cumhuriyet Halk Fırkası Azasından Cevdet Kerim Bey, Vilayet İdare Meclisi'nden Suphi Bey devlet erkânını temsil eden üyelerdir. Darülfünun emini ve yöneticileri, dönemin entelektüelleri arasında sayılan yazar, gazeteci, tiyatrocu ve müzisyenler de yarışmada jüri üyesidir. Edebiyat dünyasına ek olarak heyette heykeltıraş, doktor ve beden terbiyesinin önemli isimlerinin yer almasındaki amaç, gazetenin estetik değerlere ve beden sağlığına verdiği değeri takipçilerine göstermektir (Cumhuriyet, 1930ad). Jüride yirmi bir edebiyatçı, yedi ressam, üç heykeltıraş, üç mimar, iki sanayi-i tezyinci, on yedi gazeteci ve *Apoyevmatini, Aneksartitos, Avji, Aztarar, Nor Lur, Jamanak, El Tiempo, Jurnal Doryan, Pist* gibi gayrimüslim cemaat gazetelerinin ve yabancı gazetelerin temsilcileri ile üç tiyatrocu, üç müzisyen, altı doktor, dört dans ve beden eğitimi uzmanı, esnaf bankası müdürü ve yabancı basından on üç temsilci bulunmaktadır. Yarışmanın kadın jürileri edebiyat alanından "La Kontes Soranzo, Alis Vedat, Şükûfe Nihal, Halide Nusret, Suat Derviş, Rezzan Emin Hanım; edebiyatçı İsmail Müştak Bey, İzzet Melih, Naim Cemil'in "eşleri" ve ressam Saniye Hanım ile kız kardeşi, gazeteci Sabiha Zekeriya, müzisyen Madam Rita Mahmut, dans ve plastikte Selim Sırrı'nın kızları ve Madam Arzamanoff" olmak üzere, yetmiş bir erkek üyeye karşı on altı kadındır (Cumhuriyet, 1930ad). 1929 yılı jüri heyetine nazaran 1930 yılı heyetinin içerisinde daha fazla kadın aday görülmektedir. Bir önceki jüride ressam ve sanatçı kadınlar tercih edilirken, 1930 yılı jürisinde spor, basın ve edebiyat alanında isimlerini duyurmuş kadınlar da yer almıştır. Esnaf Bankası müdürünün de jüri heyetinin üyesi olması sonraki senelerde görmediğimiz bir tercihtir. Esnaf Bankası, 1925 yılında İstanbul esnafının kredi sorunlarını çözmek amacıyla kurulan bir bankadır (Akdağ, 2023, s. 659). İttihat ve Terakki'nin milli iktisat politikası doğrultusunda kurdurduğu ve desteklediği esnaf bankasının devamı olduğu görünen bankanın (Toprak, 1995a, s.7) hissedarlarını İstanbul Belediyesi, Ekmekçi, Mavnacı, Hamal, Kehribarcı Esnaf Cemiyetleri ile birkaç tüccar oluşturmuştur (Kader, 2023, s. 655). Ortaklar arasında sayılan cemiyetlerin İttihat ve Terakki'nin iktidarda olduğu

Doryan, Pist, Ahmet Halit Be. (Milliyet) Tiyatro: Ertuğrul Muhsin, E. Galip, Ercüment Behzat Beyler. Musiki: Mesut Cemil, Muhittin Sadık Beyler ve Madam Rita Mahmut. Doktorlar: Besim Ömer, Tevfik Salim Paşa Hazretleri, Osman Şerafettin, Fethi, Süleyman Ethem, Mustafa Hulusi Beyler. Ecnebi Ajans ve Gazeteleri: M. Mösyö Pier de Gof, M. Fransuva Psalti, M. Dr. Schmidt Dumunt, M.Von Humayer, M. Feldmann, M. Robe, M. Ahlers, M. Duda, M.Colins, M. Dr. Karl Muley, M. Andre Alles Andri, M. Primi, M. Lidsawski, M. Willy Sperco Kanuti. Dans Plastik: Selim Sırrı Beyler ve kerimeleri hanımefendiler, Madam Arzamanoff. Esnaf Bankası Müdürü: Faik Bey." (Cumhuriyet, 1930ad, s. 1).

dönemlerde Kara Kemal liderliğinde örgütlenen esnaf cemiyetleri olması, Cumhuriyet'in İttihat ve Terakki'nin devamı niteliğinde devraldığı ekonomi siyasetinin ana hatlarını gösteren bir detaydır (Kader, 2023, s. 655).

Yarışma haberlerinde jüri isimlerini genelde mesleğine göre sıralayan gazete, 1931 yılında isimleri kısmen kategorileştirerek sütunlarına yansıtmıştır (Cumhuriyet, 1931ah)[19]. Bir önceki jüri heyetinin parçası olmayan bazı edebiyatçılar, basın emekçileri, doktorlar, yine gazetenin düzenlemiş olduğu yarışmaların ses ve güzellik kraliçeleri ve diş doktorları, jürinin yeni üyeleri olarak görünmektedirler. Jüride yine M. Monçeri gibi mimarlar, Alman bilim insanları, müzisyenler ve heykeltıraşlar yer almıştır. Bu jüride beden terbiyesinin önemli isimlerinden Selim Sırrı ve kızları görünmemektedir; Abdülhak Hamit, İzzet Melih, Peyami Safa, Zekeriya Sertel, Halide Nusret, Rezzan Emin Hanım ve Sabiha Sertel 1930-31 yılları heyetinin vazgeçilmez edebiyatçı-gazetecileri olmuşlardır. Elimizdeki verilerden yola çıkacak olursak jüri heyetinin büyük bir çoğunluğunun erkeklerden oluştuğunu söyleyebiliriz. Jüride ağırlık yine edebiyat ve basın dünyasındadır. (Cumhuriyet, 1931ah) 1931 yılı kadın üyelerin bazılarına baktığımızda Nakiye Hanım Cumhuriyet Halk Fırkası'ndan, Suat Derviş ise Serbest Cumhuriyet Fırkası'ndan 1930 belediye seçimlerine katılan ilk kadın meclis üyesi olmuştur (Tunçay, 2005, s. 279-281). Nakiye Hanım cumhuriyet öncesinde İttihat ve Terakki Cemiyeti'yle yakın ilişki içinde olmuş, Suriye'de Cemal Paşa ile birlikte özel okul açmıştır, kendisi Sultanahmet mitingi sırasında Halide Edip'le birlikte konuşma yapan kadınların arasındadır. İstiklal Harbi sırasında müdürü olduğu Fevziye Mektepleri'nin bodrum katında sakladığı eşya ve mühimmatın Anadolu'ya sevk edilmesinde rol oynamış, 1925'te Türk Ocakları genel kurulunda başkanlık yapmış ve kadın hakları konusunda yazılar yazmış Nakiye Hanım (Sandalcı, 2005, s. 153-156), Şükûfe Nihal, , İzzet

[19] Jüri heyetindeki isimler: "Abdülhak Hamit ve refikaları, Ali Ekrem, Cenap Şahabettin, Hüseyin Galip Bey, Hulusi Behçet Hanım, Halide Nusret, Peyami Safa Bey, İzzet Melih Bey, İsmail Müştak Bey ve refikaları, Asım Bey, Naim Cemil Bey ve refikaları, Pertev Paşa, Namık İsmail Bey, Çallı İbrahim Bey, Ahmet Hidayet Bey, Hikmet Mithat Bey, Sabiha Zekeriya Hanım, M. Zekeriya Bey, Hayri Muhittin Bey, Yusuf Ziya Bey, heykeltıraş Sabiha Ziya Hanım, Muvaffak Bey, Osman Vehbi Bey, Nurettin Bey, diş doktoru Hüsamettin ve Ruhi Vamık Beyler, Doktor Osman Şerafettin, Fethi, Hulusi Beyler, Cemal Reşit Bey, Sezai ve Seyfettin Asaf Beyler, ses kraliçesi Hudadat Şakir Hanım, 1930 Kraliçesi Mübeccel Namık Hanım, Mesut Cemil Bey, Nazmi Ziya Bey, M. Monçeri, göz doktoru Asım Bey, Vasfi Raşit Bey, İstanbul 6. Noteri Galip Bingöl Bey, Beyoğlu 4. Noteri Mithat Cemal Bey, Tevfik Amir Bey, Halit Fahri Bey, Mehmet Emin Bey ve refikaları, Muzaffer Bey. Rumca, Ermenice ve Fransızca gazetelerden birer zat. İstanbul ecnebi muhabirleri ve ajanslarından M. Kanoti, M. Wil Sperco, M. Primi, M. Karl Muley, Ahlers, Feldmann, Hans Grohmann, dr. Von Engelmann, Von Hemayer, Ron Ritken, M. Naum." (Cumhuriyet, 1931ah, s. 2)

Melih'in refikaları çağrıldığı halde yarışmaya gelmeyen kadın jüri üyeleridir (Cumhuriyet, 1931ah). Nakiye Hanım, 1932 Kraliçesi Keriman Halis'in Fevziye Mektepleri'nden hocası ve Nişantaşı Fındıklı Apartmanı'ndan da komşusudur (Cumhuriyet, 1932hg).

1932 yılı yarışması yurt dışına bir an önce kraliçe gönderme arzusuyla düzenlenmiş, yapılan yarışmaya genç kadınların ilgi göstermemesi sonucunda katılım düşük olmuş ve bu yarışmada Keriman Halis kraliçe seçilmiştir (Cumhuriyet, 1932hg). Yarışmanın jüri üyeleri: Abdülhak Hamit ve eşi Lüsyen Hanım, Uşakizade Halit Ziya, Cenap Şahabettin Bey, Hüseyin Cahit Bey, Ahmet Haşim, Peyami Safa, İzzet Melih ve eşi, ressam İbrahim Çallı, Ressam Nazmi Ziya Bey, heykeltıraş Mahir Bey, heykeltıraş İhsan, heykeltıraş Nejat, ressam Arif Dino, Güzel Sanatlar Akademisi sanat tarihi muallimi Burhan Ümit, 1931 Güzellik Kraliçesi Naşide Saffet ve kız kardeşi Nadide Hanım, ressam Melila Fuat, konservatuvardan Pakize Hanım, Vâlâ Nurettin Bey, noter Galip Bingül, Doktor Mustafa Hulisi, diş tabibi Ruhi Vamık ve Osman Vehbi olmuşlardır (Cumhuriyet, 1932fa). Diğer jüri heyetleriyle karşılaştırdığımızda, acil toplanan heyette üye sayısının azaldığı görülmüştür. Sanat ve edebiyat dünyasının önemli isimlerinin görev aldığı jüride sanatçılar ve edipler sayısal olarak başa baş gitmiştir. On sekiz erkek üyenin bulunduğu jüride altı kadın üye yer almıştır. Heyetteki kadınlar ressam, eski güzellik kraliçesi, heykeltıraş ya da yazarların eşleri konumundadır. Basın dünyasından kadın yazarların isimlerine jüride rastlanmamıştır.

1933 yılında İstanbul'da düzenlenen yarışmaya İzmir ve Bursa illeri de kendi güzellerini göndermiştir. Jüri heyetinin içinde İstanbul ağırlıklı olmakla birlikte İzmir ve Bursa'dan gelen jüri üyeleri de yer almıştır (Cumhuriyet, 1933bd).[20] Bursa ve İzmir kendi güzelini seçerken küçük bir *Cumhuriyet* gazetesi jürisi kurulmuş, yerel düzeyde gazeteciler, bürokratlar, doktorlar, müzisyen ve öğretmenler heyetin içinde yer almıştır. (Cumhuriyet, 1933a)[21] Gazete çekişmeli ve olaylı geçen yarışmanın jüri

[20] İzmir jüri heyeti seyrisefain meclisi azasından şair Hüseyin Rıfat Bey'le Gümrük müdüriyeti Umumiyesi baş kimyageri Dr. Şehap Sıtkı Bey'dir. Bursa'yı da Avukat Münim Bey temsil edecektir. Bursa Belediye Reisi Muhittin Bey katılamayacağından, Yunus Nadi Bey Bursa jüri üyesi olarak Tahrir ve Neşriyat Müdürü Kemal Salih Bey'i hakem olarak seçmiştir. (Cumhuriyet, 1933bd)

[21] Bursa Hakem Heyeti: Maarif mimarı Nedim, diş doktoru Edip Rüştü, *Hakkın Sesi* neşriyat müdürü Derviş, evlenme memuru Mehmet Bey gelmeyen dört jüri üyesi yerine ikame edilmiştir. Geri kalanlar: Kız muallim mektebi beden terbiyesi muallimi Naciye Hanım, Avukat Hulusi, Defterdar Rüştü, şair ve edebiyat muallimi Ali, Ulvi, lise felsefe ve edebiyat muallimi Namdar Rahmi, bestekar ve müzik

heyetinin genel meşguliyetlerinin neler olduğundan bahsedip isimlerini ilk başta açıklamamıştır. Heyetin isimlerini bildiğimiz üyeleri heyet başkanı İstanbul Belediye Reisi Muhittin Bey'in ve Halk Fırkası İstanbul Mıntıkası Reisi Cevdet Kerim Bey'dir. On iki edip, şair ve muharrir; bir Darülfünun fakülte reisi ve müderrisi, beş ressam, beş heykeltıraş, bir güzel sanatlar profesörü, bir konservatuvar müdürü, bir noter, iki doktor, bir avukat, bir diş tabibi aralarında dört saat görüşerek Nazire Hanım'ı seçmişlerdir (Cumhuriyet, 1933bf). Hakem heyetinin, Keriman Halis'i seçen hakem heyetiyle neredeyse aynı olduğu vurgulanmıştır (Cumhuriyet, 1933bf). 1933 yılında Nazire Hanım yerine ikinci olan Feriha Hanım'ın seçilmesi gerektiği konusunda tartışmalar sürünce gazete güzellere rey veren jüri heyeti üyelerinin reylerini açıklama gereği duymuştur. Abdülhak Hamit Bey, Lüsyen Abdülhak Hamit Hanım, Güzel Sanatlar Akademisi heykeltıraş bölümü muallimi Mahir Bey, Güzel Sanatlar Fakültesi mezunu heykeltıraş Sabiha Hanım, Güzel Sanatlar Fakültesi estetik muallimi Burhan Ümit Bey, Edip Yusuf Ziya Bey, diş tabibi Ruhi Vamık Bey, Güzel Sanatlar Fakültesi muallimlerinden ressam Nazmi Ziya Bey, ressam Ali Sami Bey, Güzel Sanatlar Fakültesi mezunu ressam Melila Fuat Hanım, heykeltıraş Kenan Bey, *Akşam* muharrirlerinden Vâ-Nû (Vâlâ Nureddin) Bey, Doktor Mustafa Hulusi Bey, 1931 Kraliçesi Naşide Saffet, Peyami Safa, imzası okunmayan fakat diğerleriyle karşılaştırılınca İstanbul Belediye Reisi Muhittin Bey'e ait olduğu anlaşılan M. harfi imzalı rey pusulası sonucunda, on altı üye Nazire Hanım'a rey vermiştir (Cumhuriyet, 1933bh). Feriha Hanım'a ise Müşerref Muhittin Hanımefendi, Osman Vehbi Bey, Samipaşazade Sezai Bey, Halit Ziya Bey, Hüseyin Cahit Bey, Fahrünnisa İzzet Melih Hanım, Cenap Şahabettin Bey, heykeltıraş Ali Nejat Bey, Pakize Muzaffer Hanım, heykeltıraş Nermin Nejat Hanım, konservatuvar müdürü Yusuf Ziya Bey, İzzet Melih Bey, imzasız bir rey ile on üç kişi oy vermiştir. Diğer adaylara rey veren üyeler ise Cevdet Kerim, İbrahim Çallı Bey ve Darülfünun müderrislerinden Ali Muzaffer Bey'dir (Cumhuriyet, 1933bh). Jüride sekiz kadın üyeye karşılık İzmir ve Bursa jürileriyle birlikte yirmi iki erkek üye yer almıştır. Jüride yine estetik-sanat, edebiyat ve basından isimler ağırlıktadır. Son iki senenin vazgeçilmezi noter, doktor ve diş doktorları da jüride unutulmamıştır. 1932 ve 1933 yıllarında gayrimüslim cemaat gazetelerinin ve yabancı gazetelerin temsilcilerinin isimleri haberlerde görülmemiştir. 1931 yılına jüri üyesi olarak çağrılanların arasında

öğretmeni Mehmet Baha, doktor ve muharrir Osman Şevki, muharrir Rıza Ruşen ve Belediye baştabibi Rüştü Beyler. Cumhuriyet, 1933a, s.7)

adı geçen Sabiha ve Zekeriya Sertel de 1933 yılındaki jüride yer almayan isimler arasındadır.

Heyette 1929-1933 yılları arasında edebiyat ve basın alanında isimler değişse de heykeltıraş İbrahim Çallı, Abdülhak Hamit, Peyami Safa, İzzet Melih ve eşi, Fahrünnisa Hanım jürinin daimi üyesi gözükmektedir. Jüri heyetinde genelde kadın ressamlara rastlanırken, jüride kadın heykeltıraşları ilk kez 1931 yılından sonra görmekteyiz. İçlerinden Sabiha Ziya Hanım, Sanayi-i Nefise Mektebi'nin ilk Türk ve Müslüman kadın öğrencisi olarak resim alanında eğitime başlayıp heykel bölümünden mezun olmuştur (Özyiğit, 2014, s. 255). Mustafa Kemal'in isteğiyle Ankara resim sergilerine katılan heykeltıraş, kadınların yoğunlukta olduğu 1924 Galatasaray Resim Sergisi'ne kadın figürlerinin yer aldığı eserleriyle katılmıştır (Özyiğit, 2014, s. 857). 1925'te yurt dışında heykeltıraşlık eğitimi için yapılan yarışmayı kazanmasına rağmen yurt dışına eğitimi için bir yıl geç gitmiştir. 1927 yılında *Resimli Ay* dergisinde yurt dışına neden geç gittiğini açıklar ve sanat hayatı hakkında bilgi verir. Heykeltıraşın anlattığına göre kazandığı yarışma sonucunda Mustafa Kemal'in heykelini yapan Pietro Canonica'nın yanında eğitim görmesine erkek heykeltıraşlar karşı çıkmış, bir kadın sanatkâr olamaz diye itiraz etmiştir (S. Ziya, 1927). Bu itiraz üzerine Sabiha Hanım'ın Canonica'ya eşlik etmesinden önce vazgeçilmiş, fakat kendisi bu muhalefete rağmen üç Sanayi-i Nefise Akademisi ve bir abide komisyonu konkurunu kazanıp kendini ispat ettikten sonra Avrupa'ya eğitim almaya bir yıl geç gönderilmiştir (S. Ziya, 1927). Sanat hayatında yükselmesini o da Bedia Muvahhit gibi Mustafa Kemal'e "borçlu" kadınlardan biridir.

3.2.3.2. Jüri Heyetini Okumak

Jüri üyelerine yönelik betimleyici bir anlatım gerçekleştirdiğimiz üst bölümde heyeti oluşturan isimleri, mesleklerini, sayısal çoğunluklarını kadın-erkek dağılımlarını incelemeye çalıştık. Türkiye'nin modern yüzünü uluslararası bir güzellik yarışmasında temsil edecek kraliçeyi seçen isimler nasıl bir amaçla bir araya gelmişlerdi? Jürinin bir araya gelmesindeki nedenin sadece Türkiye'nin "vitrine" çıkarılacak güzelini seçmek olduğunu düşünmemekteyiz.

Louis Althusser, *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları* kitabında Marksist devlet kuramının betimleyici kaldığını belirttikten sonra egemen sınıfları analiz ederken devletin baskı aygıtlarının yanında bir de devletin ideolojik aygıtları olduğu fikrini öne sürmüştür (Althusser, 1970/2000, s. 32-34). Bu teoriye göre devletin ideolojik aygıtları, devletin baskı aygıtları olan hükümet, ordu, hapishane, mahkeme gibi zor kullanan kurumlar yanında, birbirinden ayrı ve kurumsallaşmış ideolojik iknayı sağlayan aygıtlardır (Althusser, s. 63). Dinsel, öğretimsel, ailesel, hukuksal, siyasal, sendikal, haberleşmeyi sağlayan (basın, radyo, televizyon) ve kültürel (edebiyat, güzel sanatlar, spor) olarak görülen ideolojik aygıtlar kamusal alanda değil özel alanda da var olabilirler; devletin bu aygıtları baskıyı değil, rızayı esas alır (s. 24-32). Güzellik yarışması jürileri bu aygıtların parçası olan edebiyat, basın, üniversite, sanat, spor ve sağlık alanından birçok ismi barındırmaktadır.

Gregory Jusdanis *Gecikmiş Modernlik ve Estetik Kültür* isimli kitabında edebiyatı millet oluşturma sürecinin bir parçası sayar. Edebiyat kanonunu ona göre anlatılar toplamı olarak bir cemaatin üyelerinin ortak bağlarını anlamayı sağlayan hikâyeleri kapsar ve geçmişinin, bugününün ve geleceğinin hikâyesini anlatır (Jusdanis, 1991/1998, s. 76). Ona göre edebiyat kültürü, millet olarak bütünlüklerini pekiştirmek ve modernliğe hazır olduklarını (gecikmiş de olsa) göstermek isteyen etnik cemaatler için vazgeçilmez önem taşımıştır (Jusdanis, s. 76). Kültürel kimliklerin üretilmesinde etkin bir rol oynayan milli edebiyat kanonunun parçası olan entelektüeller, bu jüride bir araya gelmiştir. Jusdanis, edebiyatı milletin, böyle bir birliğin üyeleri olarak yaşayan insanların hayali bir aynası olarak düşünürken yalnız değildir. Jüri üyesi olan Fuat Köprülü de *Türk Edebiyatı Tarihi* isimli eserinde, Jusdanis gibi bir milletin edebiyatını, milli ruhu ve hayatı göstermek için hayali değil, en samimi ayna olarak görmektedir (Köprülü, 1980, s. 1). Milli edebiyat cereyanına ilk başta kayıtsız kalan Fuat Köprülü, daha sonra bu akıma kapılacak ve kendi milletini ve ruhunu yansıtan edebiyatı milli edebiyatın parçası alarak, İslam edebiyatı öncesi Türk destanlarını milli edebiyatın parçası sayacaktır. Köprülü, erken Cumhuriyet döneminde milli edebiyat kanonunda kalem oynatan Halide Nusret, Abdülhak Hamit, Yusuf Ziya gibi yazarları incelemiş (Yılmaz, 2008, s. 171-192) ve bu yazarlarla birlikte Darülfünun Edebiyat Fakültesi müderrisi olarak jüri heyetinin içinde yer almıştır. Köprülü sadece bir müderris ve edip değil, aynı zamanda tarihçidir; 1932 yılında Birinci Türk Tarih Kongresi'ne katılmış burada Afet İnan'ın

Türk Tarih Tezi'ni tarih öncesine götürmesini ve yüzeysel ikincil kaynaklara dayandırmasını eleştirmiş, fakat bu eleştiriyi yaparken bir yandan İnan'la aynı fikirde olduğunu vurgulamak durumunda kalmıştır (Ersanlı, 2003, s. 42-47). Büşra Ersanlı, Fuat Köprülü'nün Birinci Türk Tarih Kongresi'nde yaptığı eleştirinin zayıf kaldığını, anlaşılamadığını ve kısmen tek parti iktidarının kurbanı olduğunu söylemiştir (Ersanlı, s. 156-157). Köprülü aynı zamanda 1935 yılında Cumhuriyet Halk Fırkası milletvekili de olmuştur (Gök, 2022, s. 172).

Köprülü gibi Cumhuriyet Halk Fırkası kadrolarında milletvekilliği yapmış birçok yazar, jüri heyetinin içindedir. Abdülhak Hamit Tarhan, Aka Gündüz, Mehmet Emin Yurdakul, Yusuf Ziya Ortaç CHF milletvekilliği yapmıştır. (Balcı, 1990, s. 5; Özcan, 2004, s. 581-585; Soysal, 1986, s. 6-7) Şair-i Azam olarak bilinen Abdülhak Hamit Tarhan Birinci Dünya Savaşı sonunda Viyana'ya gitmiş, burada sıkıntılı bir hayat yaşayan yazar 1922'de ülkeye dönmüş ve Büyük Millet Meclisi tarafından "Hidemat-ı Vatan" maaşı bağlanarak Maçka Palas'ta kalacağı bir oda ayarlanmıştır (Demircan, 2003, s. 110). 1928'de ise meclise milletvekili olarak girmiş ve ölene kadar milletvekilliği yapmıştır (Demircan, 2003, s. 110). Jüride, İttihat ve Terakki çevreleri tarafından "milli şair" olarak tanımlanan Mehmet Emin Yurdakul da milletvekilliği yapan milli edebiyat kanonunun önemli isimlerinden biridir (Ortaç, 1960, s. 117). Mustafa Kemal, Çanakkale Savaşı'nda henüz miralayken Mehmet Emin yazdığı "Çanakkale Destanı" şiirinde ilk defa Mustafa Kemal'e yer vermiştir (Ortaç, 1960, s. 118). Mustafa Kemal, Serbest Fırka'yı kurmaya karar verdiğinde "Partiye gir" demesiyle bu partiye giren Mehmet Emin için Yusuf Ziya Ortaç *Portreler* kitabında "nur yüzlü çocuk adam"ın partiye girmesiyle birlikte partinin "milli muhalefet partisi" adını aldığını yazmıştır (Ortaç, 1960, s. 118). Mustafa Kemal, muhalif partinin yönetimine kendi tanıdığı ve güvendiği, fakat aynı zamanda İsmet İnönü hükümetine karşı olduğunu bildiği isimleri getirmiş, partinin siyasal faaliyetlerini denetim altında tutmaya çalışmıştır (Koçak, 2007, s. 148). Mehmet Emin de Mustafa Kemal'in güvendiği bir isim olarak yeni kurulan muhalefet partisinde yerini almıştır. Serbest Cumhuriyet Fırkası kapatıldıktan sonra Cumhuriyet Halk Fırkası'na dönmek istemişse de hemen dönememiş, Mustafa Kemal öldükten sonra yedinci dönem milletvekili olarak geri dönebilmiştir (Tunçay, 2005, s. 261).

1931 yılı, Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kapandığı, Türk Ocakları'nın da Halk Fırkası'na intikal ettiği yıldır. Mustafa Kemal, Türk Ocakları'nın Halk Fırkası'na katılma gerekçesini, "Aynı cinsten olan kuvvetler birleşmelidir" cümlesiyle açıklayacaktır (Tunçay, 2005, s. 306-307). Modernizme ve Batıcılığın farklı biçimlerine yüzünü dönmüş jüri heyeti de korporatist bir mantıkla aynı cinsten kuvvetlerin kurgusal bir birlikteliği midir? Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın Mustafa Kemal'e yakın isimlerden ve muhaliflerden oluşturulmuş bir proje partisi olması gibi jürinin de ona yakın ve fakat belli noktalarda muhalif diyebileceğimiz isimlerden oluştuğunu görmekteyiz. Örneğin jüride bulunan Hüseyin Cahit, 1908 yılında İttihatçıların safında yer alarak mecliste milletvekilliği yapmıştır. Malta'ya sürülen yazar 1922'de İstanbul'a dönmüş, İsmet İnönü ve Mustafa Kemal'i eleştirmiş, bu yüzden Mehmet Emin gibi İstiklal Mahkemeleri'nde yargılanmıştır. Hilafetin kaldırılışını, cumhuriyetin ilanını ve diğer devrimleri milli egemenlik prensibine aykırı bulduğunu söyleyerek yönetenlerin politik manevralarını eleştirmesi yüzünden vatan hainliğiyle suçlanıp 1925'te Çorum'a gönderilmiş ve ömür boyu sürgün cezası almış; ceza kanunundaki bir değişiklikle cezasını tamamlamış sayılarak İstanbul'a geri dönmüş ve *Tanin* dergisini çıkarmıştır (Huyugüzel, 2013, s. 300-301). Alfabe devrimi onun en çok istediği devrimlerden biridir. Faruk Huyugüzel, Hüseyin Cahit'in bu durumunu şu şekilde dile getirir: "Daha 1917 yıllarında Latin harflerinin kabulünü isteyen, henüz Cumhuriyet ilan edilmeden önce yazılarında bu temayı işleyen bu hürriyet ve demokrasi havarisinin cesur ve ilerici hamlelerine rağmen o devrin şartları içinde Atatürk ve çevresinin karşısında yer almış olması çok garip bir tecellidir." (Huyugüzel, 1984, s. 34).

Ziya Ortaç, Hüseyin Cahit'in İstiklal Mahkemeleri'nde yargılanırken "ölümün eşiğinde yargılanırken pervasız" olduğunu yazmaktadır (Ortaç, 1960, s. 41). Çorum sürgününden sonra iş bulmakta zorluk çeken yazar, 1930 yılında dönemin içişleri bakanlığı bakanı yapmış Şükrü Kaya'nın aracılık yapıp İsmet İnönü'yle konuşmasıyla Sanayi ve Maadin Bankası'nda iş bulacaktır (Yüksel, 2006, s. 351). Hüseyin Cahit Yalçın, 1932 Dil Kurultayı'nda Mustafa Kemal'e karşı düşüncelerini açıkça söyleyen isimlerden biridir. "A" harfinin "ayın"ın yerini tutmadığını savunan Hüseyin Cahit için Yusuf Ziya, kurultayda Mustafa Kemal'e yaranmak isteyenlerin inanmadıkları bir konuda şahlanıp yazara saldırdığını ve onun bu eleştirilere karşı dimdik durduğunu söylemiştir (Ortaç, 1960, s. 41). Dil Kurultayı'nda

söylediklerinden sonra Sanayi Bankası Yönetim Kurulu Başkanlığı işinden de atılacaktır (Çetinkaya, 2004, s. 326).

Oysa Peyami Safa harf devrimini tamamladığını düşündüğü Dil Kurultayı'nda dil devrimiyle ilgili olumlu görüşlerini belirtmiştir (Ayvazoğlu, 1998, s. 104). 1932 Birinci Türk Tarih Kongresi'ne katılan Türk Ocakları'nın önemli ismi Reşit Galip'in Orta Asya'ya vurulan her kamanın semeresiz ve mükâfatsız kalmayacağı sözlerinin dar kafalı bir milliyetçilik olarak algılanmaması gerektiğini düşünen Safa, Orta Asya'daki araştırmalar tamamlandığı zaman en büyük medeniyet izleri içinde Türklerin de kendilerini görecekleri inancındadır (Safa, 1932b). *Cumhuriyet* gazetesinde çıkan makalesinde, "bütün imanımla söylüyorum ki Gazi'nin insanlık tarihinden bulup çıkararak yaratmak üzere olduğu yeni Türkiye, manevi hudutlarını kavrayamayacağımız kadar büyük bir ülke olacaktır" (Safa, 1932b, s. 3) diyerek bu düşüncesini *Türk İnkılabına Bakışlar* isimli eserinde ayrıntılı bir biçimde açıklayacaktır.

Peyami Safa, Mustafa Kemal'in düşünce sisteminin kaynaklarını Garpçılıkta ve Türkçülükte görmektedir. Ona göre, Mustafa Kemal bir ameliyat yapmış, Osmanlı Türkçülüğünün ve Garpçılığının kangren olmuş taraflarını atmıştır ki bu taraf "Osmanlılık" sıfatıdır (Safa, 1981, s. 92). "Artık Tanzimat'ın yarı şer'î, yarı nizami mahkemesinden eser kalmayacaktı; artık Türk maarifi yarı mektep, yarı medrese içinde bilgi dağıtmayacaktı; artık enveriye, şu bu gibi yarı şapka, yarı külah acayip acayip serpuşlar aranmayacaktı; artık yarı alaturka, yarı alafranga musiki olmayacak ve Türk kadını yarı tavuk, yarı insan halinden çıkacaktı" (Safa, 1981, s. 84). Böylelikle şizofrenik bir ikilikle yaşamanın sancılarına Türk inkılabı bu siyamlı ikizlere bir kılıç vuruşuyla son vermiş, Türk düşüncesini "Siyamlı kardeşler gibi birbirine yapışık iki fikir ve temayül halinde sürükleyen" ikiz idealden kurtarmıştır. (Safa, 1981, s. 85). Nurdan Gürbilek, Peyami Safa'nın bünye denince, hastalanabilen bir bedeni değil, sağlam bir "sosyal bünye"yi; uzviyet denince, aksayan bir bacağı değil, güçlü "Türk uzviyeti"ni; organizma denince, çürüyüp dağılacak bir gövdeyi değil, daima hayatta kalacak "milli organizma"yı; hastalık deyince, her insanın şu ya da bu ölçüde tanıdığı bir zaafı değil, milli bünyenin "hasta üyeleri"ini; organizmanın "hasta" ya da "cansız" hücrelerinin kesilip atılması gerektiğini kastettiğini yazmaktadır. Ona göre yazar, Türk inkılabını bünyenin kangren olmuş taraflarını

kazıyıp çıkaran bir büyük ameliyat olarak görmektedir (Gürbilek, 2012, s. 144-145). Peyami Safa'nın toplumsal problemleri bir hıfzıssıhha problemi olarak ele alması bu yıllarda şaşırtıcı görünmemektedir.

3.2.3.3. Jüride Öjeni

Heyetin başkanlığını yapan Peyami Safa'nın toplumsal problemleri bir hıfzıssıhha problemi olarak görmesi dönemin politik atmosferine oldukça uygun görünmektedir. Çünkü bu gelenek yirminci yüzyılın başlarında devletin bekasını sürdürmek için zayıfların mahvolmaya mahkûm olduğu, ancak bedenen ve zihnen "kavi" olanların başarılı olacağını düşünen İttihat ve Terakki iktidarı dönemi yazarlarından, Yusuf Akçura'dan Abdullah Cevdet'e, Celal Nuri'den Şemsettin Günaltay'a kadar iddia edilen öjenik düşünme tarzının bir devamıdır (Öztan, 2006, s. 268). Cumhuriyet devraldığı bu düşünme biçimini sürdürerek hak edenleri evliliğe teşvik ederek, ırkın sürdürücüsü olan kadından da bedenen ve zihnen sağlıklı çocuklar doğurmasını talep etmiştir. Fiziken gürbüz ve zihnen milli değerlere bağlı çocuklar yetiştirecek olan kadın da bedenen ve zihnen "kavi" olacak, bedenini spor yaparak zinde tutacak, egzersizler yapacaktır (Öztan, 2006, s. 275). Gürkan Öztan, 1924-29 arasındaki erken kurumsallaşma dönemindeki politikaların ülkenin bağımsızlığını önceleyerek bu gaye uğrunda sağlam ya da hastalıklı herkesin seferber edilmeye yönelik olduğunu, bahsedilen dönemde bireylerin bedensel özelliklerinin değil, cumhuriyetçi değerleri benimsemelerinin ön plana çıktığını söylemektedir (Öztan, 2006, s. 268). Ona göre, 1930'lu yıllarda bu politika değişime uğramış, ırk ıslahı düşüncesinin yükselişe geçmesiyle birlikte sağlıklı nüfusu artırmak, ülke içindeki özgüven boşluğunu doldurmak ve Batı'nın Cumhuriyet'e bakışındaki olumsuz havayı değiştirmek için kullanılmak istenmiştir (Öztan, 2006, s. 268). Milli organizmayı sağlıklı bir beden içinde temsil eden ve gürbüz çocuklar doğurarak milli değerlerin aktarıcısı olacak sağlıklı kadınları seçen jüri heyeti içinde doktorların ve beden eğitimi uzmanlarının bulunması, takip edilen pozitif öjenik düşünceyle aynı doğrultudadır. Şerif Mardin'in de tespit ettiği gibi, hasta devleti iyi eden İttihatçı içtimai tabip (Mardin, 2015, s. 20) geleneği içinde yetişen askeri tıp kökenli doktorlar, jüri heyetinin parçası olmuştur. Heyet içinde "paşa" rütbesiyle ismi geçen Tevfik Salim, Besim Ömer gibi doktorlar İttihatçı gelenekten gelen askeri tıbbiye kökenli doktorlardır (Ülman, 2004-2005, s. 1-5). Örneğin Besim Ömer, bu dönemde gazetelerde demeçlerini gördüğümüz diğer asker kökenli doktorlar gibi, çalışma hayatının kadını asıl vazifesi olan annelikten

uzaklaştırdığını, şehirde zor çalışma şartları altında çalışan kadının doğurganlığı azalıp ırkın "aşağı düşmesine" yol açtığını iddia etmiştir (Akalın, 1936, s. 23-24). Besim Paşa, Almanya'da tıp eğitimi görüp 1923'te Türkiye'de ilk kadın doktor olarak çalışma izni alan Hatice Safiye Ali'nin bir "kadın" doktor olarak, annelerin sütünü artırmayı hedefleyen Süt Damlası'nda görev almasını uygun görüp desteklemişken (Civaner& Ünman, 2009, s. 113), dönemin erkek elitlerinin jüri heyetinde kadın doktorlara yer verme konusunda istekli olmadıklarını görmekteyiz. Cumhuriyet'in "ilk"leri diyebileceğimiz kadın doktorlar 1929-1933 yılı güzellik yarışmalarında yer almamıştır. Miskin, arazi hastalıklı, heterojen etnik çoğunluğun bünyesinden yurtsever duygularla sıhhatli, milli, medeni, homojen etnik birliği güzellerin bedeninden doğurtma (Odabaş, 2009, s. 192) ve Batı'nın fethedemediği ve fethedemeyeceği milli değerleri kendi vücudunda taşıyan Türkiye'nin en güzel "Türk" kadınını seçme görevi erkek doktorlara verilmiş görünmektedir.

Sağlıklı beden takıntısı, Selim Sırrı ve kızlarının jüri üyesi olarak tercih edilmesinde de kendini göstermiştir. Selim Sırrı 1930 yarışma jürisinde kızlarıyla birlikte yer almış, sonraki yıllarda jüride kendisinin ve kızlarının ismine rastlanmamıştır. Gazetenin başmuharriri Yunus Nadi'nin "Güzellik Ayıp Bir Şey Değildir" makalesinde söylediği gibi, medeni ülkeler çocukların ve bilhassa kızların vücut güzelliklerine "bedeni riyazetlerle tekemmül vermek" için çalışmaktadır, güzellik ve sıhhat yavaş yavaş ikiz olmaya doğru gitmektedir. Dolayısıyla ona göre, "güzellik terbiyesinde ırkın yalnız bedii letafetle değil, bünyevi kuvvet ve kudretle salahi matlup bulunduğu" anlaşılmış olur (Nadi, 1930a). Irkın kuvvet ve kudretini ölçebilecek önemli isimlerden biri elbette Selim Sırrı Tarcan'dı. O da jüride bulunan doktorlar gibi asker kökenliydi, 1908'de İzmir'de Darülirfan adında özel bir spor okulu kurdu ve 1909'da İttihat ve Terakki iktidarında İsveç'te beden terbiyesi eğitimi aldı ve 1910'da da Terbiyeyi Bedeniye Müfettişliğine atandı. Benzer bir görevi yeni kurulan Cumhuriyet'te de sürdürdü ve 1938-46 yıllarında Cumhuriyet Halk Fırkası'nda milletvekilliği yaptı (Mutlu, 2020, s. 583-591). Cumhuriyet'in kurucu seçkinlerinden Falih Rıfkı Atay *Roman* kitabında, Avrupa'da gördüğü ideal spor yapan, "fit" bedenlerin Türk insanına örnek gösterilmesi gerektiğini söylerken Selim Sırrı'nın faaliyetlerinden örnekler vermiştir. Selim Sırrı ona göre yirmi senedir cücelerin boyunu uzatmış, kambur vücutları düzeltmiştir (Atay, 1964, s. 63). Selim Sırrı'nın da toplumun hastalıklı görünümünü düzelten "toplumsal mühendislik"

görevini kendine misyon edindiği görülmektedir. Bedensel kusurlar üzerine çalışan Selim Sırrı, kızlarını da beden terbiyesi okumaları için öjenik uygulamaların önemsendiği ve 1930'ların dünyasında beden okullarının yaygınlaştığı (Cumhuriyet, 1930bı)[22] Almanya'ya göndermiştir (Öztürkmen, 2016, s. 86). 1930 yılı jürisinde de bulunan Selma ve Azade hanımlar Berlin'de jimnastik mektebinde tahsil görmüştür. "Fena teşekkül etmiş geçkin vücutları değil, körpe vücutlara canlı, işlek ve zarif" (Cumhuriyet, 1929ıa) bir şekil vereceklerini iddia eden kardeşler, 1930 Güzeli Mübeccel Namık'ı zayıflatmayı başarmışlar ve bunun tıbbiyenin görevi olduğunu düşünen Osman Şefik'ten Etibba Kongresi'nde ciddi bir eleştiri almıştırlar. Doktor Osman Şefik kongrede kardeşlerin meslekten men ve ceza almasını içeren bir takrir vermiştir (Cumhuriyet. 1930fc). Selim Sırrı'nın kızları bu takrire karşılık güzellik yarışmasının jüri üyesi de olan Etibba Odası Reisi Doktor Tevfik Salim Paşa'ya açık bir mektup yollamıştır (Cumhuriyet, 1930fc). Selma ve Azade hanımlar *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanan mektuplarında Güzel Sanatlar Müdürü Namık İsmail'in teşvikiyle bir ders açıp sanatkâr kadınlara beden terbiyesi dersi verdiklerini, evlerinde babalarının bir jimnastik salonu olduğunu, bazı dostlarının çocuklarına burada da ders verdiklerini söylemişlerdir (Cumhuriyet. 1930fc). Mektuplarında memlekete çok büyük emellerle döndüklerini söyleyen Selma ve Azade hanımlar, "ırkımızın güzelleşmesinde hayırlı yardımları olacağını" zannettiklerini yazmıştır (Cumhuriyet. 1930fc). Osman Şefik'in, ırkı güzelleştirme misyonunun "erkek doktorların" tekelinde olduğunu düşünmesi yönetici elitlerce de olumlu görülmüş olmalı ki güzellik yarışmalarında 1930 senesinden sonra jüride beden eğitimi branşından kadın üyeye rastlanmamıştır. Güzellerin "fit" ve beden sağlıklarının yerinde olması jüri üyelerince önemli görünmektedir ki kraliçeler gazetelere verdikleri beyanatlarda spor yaptıklarını vurgulamışlardır. Henüz on sekiz yaşına basmamış olan 1930 Kraliçesi Mübeccel Namık, *Cumhuriyet* gazetesinin kendisiyle yaptığı röportajda spora çok merakı olduğunu, voleybol oynadığını belirttikten sonra, "Sporun insan vücuduna güzellik verdiğine kaniim ve bunun içindir ki sporun mükâfatını Türkiye 1930 güzellik kraliçeliğini kazanmakla gördüm" demiştir (Cumhuriyet, 1930ag, s. 1). Yine *Cumhuriyet* gazetesinin 1932 Kraliçesi Keriman Halis'in annesi ve babaannesiyle yaptığı röportajdan, kraliçenin sporla arasının iyi

[22] "Almanya'da Beden Terbiyesi ve Kadınlar" başlıklı Kadınlık Sayfası'nda geçen haberde iyi sıhhatin gürbüz vücutta bulunduğu, gürbüz vücudun ise spor müsameresi görmekle elde edileceği vurgulanmaktadır. Almanya'yı örnek veren haber burada kadınlara yönelik jimnastik okullarının yaygınlaştığı ve Alman erkekleri kadar güçlü kadınların burada eğitim gördüklerini yazmaktadır. (Cumhuriyet, 1930bı)

olduğunu, ata binip yüzdüğünü ve patinaj yaptığını, kilo aldığında hemen perhize girip zayıfladığını öğreniyoruz (Cumhuriyet, 1932hb). 1933 yılı Güzeli Nazire Hanım da çocukken güç sporlar yaptığını, ata bindiğini, genç kızlığında ise ev işlerine, dikişe merak sardığını anlatmıştır (Cumhuriyet, 1933bı). Bu özellikleriyle kraliçelerin jüri üyesi erkeklerin genel beğenileriyle uyum sağladığını söyleyebiliriz. Örneğin Peyami Safa, Mübeccel Namık için, "Irkımızın bütün seciyesini taşıyor. Mayası halis bir tesalüple yuğurulmuş lirik şairlerin genç kız diye tahayyül ettikleri fakat asrın ahlâki bulanıklığı içinde eşini az buldukları masum, gözü açılmamış, tipik bir aile kızı" olduğunu, zekâsının terbiye, vücudunun idman gördüğünü düşünmüştür. (Safa, 1930a, s. 3) Diğer jüri üyesi Zekeriya Sertel ise hiçbir memleketin güzelinin o ülkenin güzelliğini temsil etmediğini söylemiştir. Ona göre, müsabakaya iştirak edenler ekseriyetle daktilo kızlar, mağazalarda satıcılık edenler, terzi çıraklarıdır. Bu kadınlar gıdası az ve yaşayışları basit olduğu için ona göre tam manasıyla güzel addedilemezler (Z. Sertel, 1930, s. 3). Sağlıklı ve doğurgan kadın güzellemesi yapan diğer bir jüri üyesi Aka Gündüz'dür. Yazar, "Küçük Köşe"de yazdığı makalesinde okula gitmediği için "müstafi" sayılarak (Cumhuriyet, 1931aö) öğretmenlik mesleğinden ayrılmak durumunda kalan Naşide Saffet'e öğütler vermektedir:

> (...) Şatafatlı ve şerefli bir seyahatten sonra vatana dönecek, muhterem babaocağınıza yerleşeceksiniz. Yakında bir gün derli toplu, kendi halinde, aile muhabbetinin ne demek olduğunu bilir, genç veya orta yaşlı, zengin, namuslu bir vatandaş sizi istiyecektir. Mes'ut, müreffeh ve haysiyetli bir yuva kuracaksınız. Her iki senede bir, bir yavrunuz olacak. Onlar da elbette ki terbiyeli, şerefli ve ahlâklı bir ananın ve bir babanın maddi, manevi güzelliklerine malik olacaklar. Onları eski mesleğinizce dilediğiniz gibi büyütecek, bilgilendireceksiniz. Vatana sizin gibi evlatlar yetiştireceksiniz. Kimi ilim, san'at, kazanç Kralı olacak, kimi de aile, altınbilezik denen iş, hayat Kraliçesi… (...)
>
> Memlekete yetiştireceğiniz çocuklardan, torunlardan duyacağınız zevk, vaktile terkettiğiniz büyük mesleğinizin verdiği samimi teessürü teselli edecek. (A. Gündüz, 1931, s. 3.)

Bir daktilo, mağazalarda satıcı ya da terzi çırağı olmayıp öğretmenlik gibi kutsal bir mesleği icra ederken yarışmaya katıldığı için meslekten uzaklaşmak durumunda

kalan Naşide Saffet için Aka Gündüz, kraliçeye mesleği devam ettirmesinden ziyade bir yuva kurmasını ve yapamadığı mesleğini kurduğu yuva içinde doğurduğu çocukları yetiştirerek bir çeşit öğretmen anne olarak sürdürmesini telkin etmiştir. Kraliçeyi, nüfusun artmasını iki senede bir doğurarak sağlayacak bir kuluçka makinesi olarak gören yazar, onu zengin ve namuslu bir kocaya, yani "seçkin" erkeğe, onun güzel ve estetik eşi olarak layık görmüştür. Yazar, şerefli ve namuslu bir kadın olarak Naşide Saffet'in vatana kendisi gibi namuslu ve şerefli çocuklar doğurmasını, mesleğine değil, önce baba sonra da koca evine dönmesini salık vermiştir. Kraliçeler Zekeriya Sertel'in bahsettiği sağlıksız, eğitimsiz, yabancı dil bilmeyen, daktilo, mağaza satıcısı gibi kadınlar kategorisinde değildir. Aka Gündüz ya da Peyami Safa'nın da söylediği gibi *femme fatal*, iffetsiz kadınlar da değildi; onlar ileride bahsedeceğimiz gibi modern bürokrat ya da iş insanı babalara sahip kadınlardır. Onlar jürinin ya da jüride yer alan elitlerin çevresinde bulunan, bilinen, tanınmış ailelerin "aile terbiyesi" almış, cinsellikten soyutlanarak annelik tanımına hapsedilmiş "iffetli" kadınlar mıydı? 1932 Güzeli Keriman Halis, onu Galatasaray balosunda gören babasının arkadaşı Abidin Daver'in ısrarıyla yarışmaya katılmıştır (İleri, 1985ab). 1933 Güzeli Nazire Hanım da yaptığımız sözlü tarih çalışmasında aile dostları, Dahiliye Vekili Zekai Bey'in ısrarıyla yarışmaya katıldığını belirtmiştir (N. Eren, 2010, Sözlü Tarih Görüşmesi).[23]

Kraliçeler, Peyami Safa'nın da medeniyet tasarımındaki kadına, hem şuh olmayan hem de anne adayı kadınlara benziyorlar mıydı? Safa, kadınların lüks otomobile binme, seçilme hakkı, yarı çıplak balo kıyafeti gibi isteklerini yadırgamış, kadına kanaatkâr anne rolünü uygun görmüştür, çünkü ona göre ülkenin nüfus yoğunluğu kadının doğurmasıyla gerçekleşecekti (Durna, 2008, s. 87). Acaba kraliçe olarak seçtikleri masum, lüksten kaçınan, yarı çıplak balo kıyafetleri giymeyen, medeni ve doğurgan kadınlar mıydı?

3.2.3.4. Jürinin Aykırı Kadınları

Heyet içinde hayattaki duruşları, mücadeleleri ve kadın meselesine yaklaşımları itibariyle dönemin "aykırı" kadınları Şükûfe Nihal, Sabiha Sertel, Halide Nusret ve Suat Derviş'in neden jüri heyeti içinde olduğunu anlamaya çalışmak güzellik yarışmalarını kadın tarihini merkeze alarak çözümlemek açısından önemlidir.

[23] 25.04.2010 yılında Nazire [Eren] Hanımla Moda'daki evinde yaptığımız sözlü tarih çalışması.

Jüride bulunan kadın yazar ve gazetecilere baktığımızda çoğunlukla Cumhuriyet öncesi kadın mücadelesinden geldiklerini, kadın dergilerinde yazdıklarını söyleyebiliriz. 1930 yılı jüri üyelerinden biri olan Şükûfe Nihal, Osmanlı İttihat ve Terakki iktidarı döneminde kadınlar için açılan İnas Darülfünununda eğitim almış, yüksekokul döneminde ailesi tarafından evlendirilmiş, sonrasında yükseköğrenimine devam edebilmek için eşinden boşanarak eğitim kariyerini evliliğe tercih etmiştir (Argunşah, 2011, s. 31). Şükûfe Nihal, Darülfünundaki eğitimi sırasında kadın erkek birlikte aynı dersliğe girmeyi dönemin milli eğitim bakanlığından talep eden grubun içindedir (Toprak, 2015, s. 216). İlk Müslüman kadın fotoğraflarını ve kadınların eşitlik taleplerini kendi dergisi olan *Kadınlar Dünyası*'nda yayımlayan kadın örgütü Müdafaa-i Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti'nde çalışmış, yine Asri Kadınlar Cemiyeti'nde de faaliyet göstererek İstanbul'da işgal altında düzenlenen mitingleri organize etmiş ve Milli Mücadele dönemi sonrasında Nezihe Muhiddin öncülüğünde kurulmak istenen Kadınlar Halk Fırkası'nın genel sekreterliğini yapmıştır (Argunşah, 2011, s. 73, 74). Aynı dönemde liselere tayin edilen ilk Türk kadın öğretmenlerden biridir (Argunşah, 2011, s. 35). Kadınlar Halk Fırkası'nın programı hükümetçe uygun görülmediği için fırka, faaliyetlerini bir kadın örgütünde sürdürmek durumunda kalmış ve bunun sonucunda kurulan Kadınlar Birliği'nde Nezihe Muhiddin'le birlikte çalışmaya devam eden yazar, örgütün yayın organı *Kadın Yolu*'nda kadınların siyasal eşitlik taleplerini içeren yazılar yazmıştır (Zihnioğlu, 2003, s. 169). *Cumhuriyet* gazetesinde Kadınlar Birliği çalışmaları aleyhine çıkan haberlerin birinde kendisi ve Nezihe Muhiddin kastedilerek, "siyasi hakları başlarından sergüzeşti roman diye ortaya atan hayattaki vazifelerini roman okumak yazmaktan ibaret zanneden Türkiye'nin hayatında çok mühim mes'eleler mevcut olduğu bir zamanda mebusluk propagandası ve reklamı" ile meşgul olduğu iddia edilen Şükûfe Nihal'in (Cumhuriyet, 1341[1925], s. 2) *Çöl Güneşi*, *Yalnız Dönüyorum* gibi romanlarında yaşam pratiğinde olduğu gibi kadınların yeri meselesi oldukça önemlidir. *Çöl Güneşi* romanında kocasının hakaretlerine boyun eğen, yaşamında ev işleri oldukça yer kaplayan ve evden aylarca çıkmayan roman kahramanı Zehra'yı miskin ve şahsiyetsiz zavallı bir mahlûk olarak tanımlar (Argunşah, 2011, s. 273). Nezihe Muhiddin, Şükûfe Nihal için "Şükûfe Nihal Hanım şair ruhuyla kâh kadının evinde nazlı, nazenin, ipekler tüller içinde yıpranmamasını diler, kâh kadının erkekle eşit olamadığı ve acı çektiği için sızlanırdı" demiştir (Muhiddin, akt.Baykan& Ötüş-

Baskett, 1931/2009, s. 94.) .*Cumhuriyet*'in yaptığı bir ankette kendisine yöneltilen "Kadın yazıhanede mi, evinde mi çalışmalı? Boyalı kadın mı, boyasız kadın mı? Kısa saçlı kadın mı, uzun saçlı kadın mı? Çok okumuş kadın mı? Az okumuş kadın mı?" sorusunu şöyle yanıtlar:

> Kadın hayatını kazanmalı, bunun için dışarıda çalışmak mecburiyetindedir. Bugünkü ev şeraitini değiştirmek lazımdır. Zamana ve mekâna göre kadının boyasında hiçbir mahsur yoktur. Tabii gündüz yazıhaneye giden bir kadın tuvaletini ona göre sade yapar. Kısa saçlı kadını tercih ediyorum. Cahil kadından korkarım, az okuyan kadın daha korkunçtur. Ruhan kadın kalmak şartile elbette çok okuyan kadın tercih edilir. (Cumhuriyet, 1931ı, s. 4.)

Şükûfe Nihal aynı jüride bulunan erkek üyelerin kadını özel alana hapseden düşünceleriyle çelişkili bir tutum takınsa da Cumhuriyet dönemi yapılan devrimleri diğer erkek jüri üyeleri gibi desteklemiştir. Romanlarında da bunun izi görülür. *Yalnız Dönüyorum* romanında Osmanlı dönemine ait eğitim kurumlarının köhne ve geri olduğuna değinmiş ve Batılı tarzda eğitimin gerekli olduğunu savunmuştur (Ş. Nihal, 2005, s. 51). Ona göre, "Eski idare bu yerlerle hiç uğraşmamış. Yalnız vergi almış, yalnız baş eğdirmiş o kadar… Şimdi Cumhuriyetin eli, bu eksiklikleri tamamlamaya uğraşıyor" (Ş. Nihal, s. 251). Aynı romanda kadınların kara çarşaflarını çıkartmaları ve kamusal alana girmelerinden duyduğu memnuniyeti anlatmakla birlikte (Ş. Nihal, 2005, s.18), eğlencelerde "seviyesiz" hareketlerinin ve erkeklerin bu toplantıda kadınlara yılışık hareketlerde bulunmasının Avrupalılaşmak demek olmadığını yazmıştır (Ş. Nihal, s. 130). Yazar, kadın bedenini mahrem bir alan olarak kabul ederek onu Batı kültürünün fethedemeyeceği özel alan olarak kodlamış görünmektedir. Mustafa Kemal'i de "Türk'ün ebedî kahramanı" ve "Türk milletinin büyük yaratıcısı" olarak görme eğilimindedir (Ş. Nihal, 2005, s. 111-112). Şükûfe Nihal'in jürinin diğer kadın jüri üyesi yazar Halide Nusret için de önemli bir model olduğu düşünülebilir. İki yazar zaman zaman bir araya gelip şiir sohbetleri yapmış, birbiriyle mektuplaşmıştır (Zorlutuna, 1973, s. 8).

Şair ve yazar kimliğinin yanı sıra Halide Nusret öğretmendir. Şükûfe Nihal'den nüans olarak farklı, milliyetçi muhafazakâr bir duruşu vardır (Aksoy, 2009, s. 117). Muallimattan mezun olup 1924-26 yılları arasında Edirne'de öğretmenlik yapan yazar Halide Nusret, tıpkı Şükûfe Nihal gibi Kadınlar Birliği'nde çalışmış, Türk

Ocağı ve Halkevleri gibi Cumhuriyet iktidarının kültürel kurumlarında etkin görev almıştır (Tural, 1984, s. 6). Halide Nusret'in romanındaki kadınlar Şükûfe Nihal'in kadınlarından farklıdır. Alemdar Yalçın *Küller, Aşk ve Zafer* ile *Beyaz Selvi* romanlarında onun çizdiği kadın tiplerini sevecen ve fedakâr bulur, kadın kahramanları iddialı değildir, onun romanlarındaki kadınlar entrika çevirmezler, çevirseler de başarılı olamazlar. Sevgi ve istekleri konusunda üçüncü kişiler karşısında dirençsizdir. Fedakârlığı son derece normal bir davranış gibi yaparlar. Romanlarında aydın karakterinin, kendini beğenmiş, köy halkını bilinçlendirme amacında olan ve kendini üstün gören bir tavrı yoktur, kahramanlar köy kadınlarıyla haşır neşirdir, köyde ya da Anadolu'da bir cehalet bulan diğer milli edebiyat kanonu yazarlarının kahramanları gibi köylü kadın ya da erkek karşısında "üst bir ben" olarak hareket etmezler (Yalçın, 1984, s. 20-21). Halide Nusret hatıralarında, başlangıçta bayramlarda ve kurtuluş günlerinde devlet elitleriyle ve eşleriyle birlikte yapılan balolara da sıcak bakmadığını anlatmaktadır. Kadın-erkek öğretmenlerin bu balolara gitmesi zorunludur, Edirne'de baloya gitmeyi reddeden Edirne valisinin eşinden övgüyle bahseden yazar yine de kendini heyecanlanmaktan alıkoyamaz, dans dersleri alır, bu balo için lame kemerli beyaz bir elbise yapar ve iskarpin satın alır (Zorlutuna, 2004, s. 238).

Otobiyografisinde dönemin önemli yazar ve şairlerin kendine gönderdiği mektuplara da yer vermiştir. Jüri heyeti içinde yer alan Ahmet Haşim, Vâlâ Nurettin, Şükûfe Nihal gibi isimler ona mektup gönderen yazarlar arasındadır (Nazan Aksoy, 2009, s. 121). Nazan Aksoy onun otobiyografisinde iki ayrı kimliğin izinin sürülebileceğini düşünmektedir. Bir kadın olarak hayatını okura açma arzusu ve biyografisini yazdığı dönemde ait olduğu milliyetçi muhafazakâr çevresini incitmeme isteği. Bunlar onun iki ayrı kimliği, iki ayrı derdidir (Aksoy, 2009, s. 117). Onun Kemalist modernizmle Osmanlı geleneği arasında kaldığını biyografisinde tanık olduğu olayları anlatışında ve yazılarında da görmekteyiz. Örneğin İzmir işgali sırasında dönemin üzüntüsünü dile getiren Halide Nusret, tutsak düşmüş İzmir'den gelen iniltili rüzgârların, İstanbul sokaklarında sürmeli gözlere, boyalı dudaklara, şen kadın kahkahalarına karıştığını yazar ve "bir kısım hanımların hicab-aver kıyafetlerini görüp de kadınlık namına isyan etmemek mümkün değil" derken dine lakayt kalınarak ahlâkın ihmal edildiğini, ülkenin yıkıntıya gittiği düşünmektedir (Toprak, 2015, s. 214-215). Şen kahkahaları, boyalı dudakları, utanılacak kıyafetleri işgal döneminde kadına yakıştıramayan yazar

(Toprak, s. 214-215), çelişkili bir biçimde şen kahkahaların atıldığı, boyalı dudakların resmigeçit yaptığı, kadınların açık balo giysileriyle dans ettiği güzellik yarışmalarında, kadının bu şuh halini eleştiren yazar arkadaşı Peyami Safa gibi jüri üyesi olarak yer almıştır. Halide Nusret aynı zamanda Edirne Öğretmen Okulu'nda görev yaptığı sırada 1931 Güzeli Naşide Saffet'in öğretmeni olmuştur. Naşide Saffet'le röportaj yapan *Son Posta* muhabiri yazar sayesinde güzelle buluşabilmiştir (Son Posta, 1931).

Jürinin diğer kadın yazarı Suat Derviş de Osmanlı aristokrasisine mensup bir ailenin çocuğu olan doktor bir babanın ve elinden gazete, kitap düşmeyen aydın bir annenin kızıdır. Roman, öykü gibi türlerde eserler kaleme almasının yanı sıra gazeteci ve çevirmen olarak da çalışmıştır. 1926'da *İkdam* gazetesinin kadın sayfasını hazırlayan yazar, konservatuvar eğitimi için gittiği Almanya'da, Berlin Üniversitesi'nde felsefe ve edebiyat okumuş, Hitler'in iktidara geldiği 1933 yılında İstanbul'a dönmüştür (Uluğtekin, 2010, s. 2). 1930 yılında jüri heyetinin içinde olan yazar, o dönem Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın belediye meclis seçimlerinde gösterdiği kadın adaylardan biridir (Tunçay, 2005, s. 281). İlk basın sendikası başkanı da olan yazar, Serbest Cumhuriyet Fırkası'na bağlı Kadın Varlığı isimli derneğin de kurucusudur (Garan, 2014, s. 65). 1927-33 yılları arasında Almanya'da gazetecilik yaparken çeşitli eserler kaleme aldıktan sonra babasının ölümü üzerine yurda dönen yazar, geçim sıkıntısına düşerek yarışmayı düzenleyen *Cumhuriyet* ile *Son Posta* ve *Tan* gibi gazetelerde çalışır. Bu gazetelerde kadın, çocuk ve işçilerle röportajlar yaparak toplum dışına itilen insanları okuyucunun fark etmesini sağlar (Gökşen, 2014, s. 91-93). Suat Derviş'in kadın meselesinde duyarlılığı yaptığı röportajlarda görülmektedir. Örneğin Uluslararası Kadın Birliği'nin İstanbul'da yapılan kongresinde, yurt dışından katılan temsilcileriyle röportaj yapan yazar, onlara kadının kendi isteğiyle gebeliği sonlandırmasına ilişkin sorular sorar. İktidarın nüfus politikalarına uymayan kürtajı yasakladığı ve yapanı cezalandırdığı bu dönemde (Yılmaz, Yaz 2024/11, s. 51). sorunun içeriği yazarın kadın meselesinde tabu olan meseleleri konuşma cesaretini göstermektedir. Estonya temsilcisi Madam Neggo sağlıklı bireylerin yetişmesi açısından kürtajın gerekli olduğuna inanır ve ülkesinde kürtaja dair bir kanunun varlığına dikkat çeker. (Derviş, 1935) Nitekim bu konu yazarın romanlarında da geçer. *Fosforlu Cevriye* romanının karakteri Cevriye de kürtaj yaptırmak için hastaneye yatar ve bebeğini aldırır (Gökşen, 2014, s. 94).

Suat Derviş'in jüriyi oluşturan diğer kadın yazarlardan ve erkeklerden farklı bir duruşu vardır. 1935 sonrası, toplumcu gerçekçi romanlar yazdığı bir dönemdir, 1935 yılı öncesinde ise daha çok psikolojik romanlar üretmeyi tercih etmiş, bu dönemde yazdığı romanlarda İstiklal Harbi'ni bir fon olarak kullanmış ve modernleşmeci bir kalıp olarak cumhuriyetçi/ulusçu ideolojinin dışında kalarak milli edebiyat kanonunun "halkçı" ve "köylücü" yazar tipine mesafeli durmuştur (Berktay, 1997, s. 94).

Derya Şaşman Kaylı makalesinde yazarın 1923-1926 yılları arasında yazdığı kitaplarından seçilen öykülerden oluşan *Hepimiz Birbirimizin Örneğiyiz* adlı kitabında onun kadın kahramanlarının izini sürer. Kaylı'ya göre onun kadın kahramanları piyona çalan, Fransız edebiyatını bilen, yüzü Doğu'ya değil Batı'ya dönük kadınlardır (Kaylı, 2014, s. 99). Öykülerinde toplumun erkek merkezli değerlerinin özellikle kadınlar aleyhinde nasıl işlediği örtük bir biçimde dile getirilir, kadınların kamusal alandaki hezeyanlarını değil daha çok ev içi alanda yaşadığı aşk, bunalım ve çaresizliklerini görürüz (Kaylı, 2014, s. 99-100). Evliliğin ve aşkın farklı beklentileri, toplumsal normları umursamayan, topluma aykırı kadınlar tarafından dillendirilir; bu kadınlar delidirler, çok konuşurlar, gülerler, güçlü ve eğitimlidirler, yine de toplumun kendilerine dayattığı kültürel kodların içinde sıkışmışlardır. Herkesin kabul ettiğini kabul etmezler, fakat çevresinden ve geçmişinden bağımsızlaşıp özgürleşemezler. Bu yüzden kitap isminin *Hepimiz Birbirimizin Örneğiyiz* olması gibi kadınların eğitimli olsun ya da olmasın aynı problemleri deneyimlediklerini düşünen yazar için bu bir tesadüf değildir (Kaylı, 2014, s. 102).

1934 yılında yazdığı bir yazısında kadın mücadelesinde etkin olarak kadınlara "… medeni ve siyasi hukuka malik bir vatandaş olma noktasına giderken sakın ha kadınlığımızdan bir şey feda etmeye kalkmayalım" (Derviş, 1934, s. 2) diyerek erkek değerlerinden ziyade kadın değerlerine sahip çıkmayı öğütlemiştir. Ona göre kadın kadınlığından bir şey kaybetmeden, şık ve güzel olarak iş ve siyaset sahasında mücadele edebilir. Önceki senelerin kadın ve kadınlık mücadelelerini veren kadın tipi ile 1930'lu yılların mücadelelerini veren kadın tipinin birbirilerinden farklı olduğunu belirten yazar, 19. yüzyıldaki kadın hakları mücadelesinin önder kadınlarının "erkekleşerek" büyük bir hata yaptığını yazmaktadır (Derviş, 1934). Ona göre kadınlar, medeni insan haklarına sahip olmak için erkeğe benzeme ihtiyacı

duymuştur. Kadının güçle iktidardan düşürüldüğünü, maderşahi ailenin yerini pederşahi ailenin aldığını belirten Suat Derviş'e göre, "yirminci asırda dehanın kuvvete galebe ettiği o bir parmak oynatmakla kaç beygir kuvvetindeki makinelerin harekete geldiği bu asırda, artık erkek kuvvetin tahakkümüne hiçbir sebep kalmamıştır" (Derviş, 1934, s. 4).

Suat Derviş ile birlikte *Resimli Ay* dergisinde çalışan jürinin kadın mücadelesinden gelen diğer ismi Sabiha Sertel ise 1930 ve 1931 yıllarında heyet içerisinde yer almış yazar-gazetecilerden biridir. Musevilikten Müslümanlığa geçmiş bir ailenin kızı olan yazar, 7 Mart-25 Aralık 1919 tarihlerinde oldukça zor koşullarda çıkan *Büyük Mecmua*'da Feminizm üzerine yazılar yazmış, sekizinci sayıdan sonra ise derginin müdür ve imtiyaz sahipliğini yapmış, basın sektöründe meslek sahibi olan öncü kadınlardandır (Toprak, 2015, s. 176-177). *Büyük Mecmua*'daki yazılarında Türk kadınının savaş ve barış yıllarında fedakârlık gösterdiğini, Türk erkeğiyle aynı haklara sahip olması gerektiğini yazmış ve bu makalelerin içinde kadına seçme seçilme hakkının verilmesi gerektiğini savunduğu yazılar önemli bir yer tutmuştur (Toprak, 2015, s. 177).

Ona göre, geleceğin sağlıklı nesillerini kadınlar yetiştireceğinden, anne olacak bir kadının bütün zevk ve eğlencelerden feragat etmesi ve kadının yaşamını çocuğuna vakfetmesi zorunludur. Oysa bazı kadınlar eğlencesini çocuğuna tercih etmiş, çocuk cahil sütannelerinin, dadıların elinde, yetersiz ve kötü beslenme koşullarında büyümüş, toplumda maddi manevi dimağı, ruhu bozuk insan kuklalarının ortaya çıkmasına yol açmıştır (Toprak, 2015, s. 182). Sabiha Sertel, kadınların çalışma hayatında yer alabilmeleri için doğum ve emzirme evleri önerir. Ona göre bu tür evler çalışan kadınlar için önemlidir. Doğumevleri ve emzirme evleri sayesinde amele sınıfına mensup bir kadın çalışma hayatından uzaklaşmadan çocuk doğurabilecektir (Toprak, 2015, s. 182). Annelik, jüride bulunan bazı erkek adayların Sabiha Sertel gibi kutsallaştırdığı bir kurumdur, onlar da onun gibi sağlıklı nesiller yetiştirme görevinin annede olduğunu düşünüyordu. Sertel, erkek jüri üyelerinden farklı olarak kadının hem anne hem de çalışan bir kadın olabileceğini, devletin bunu sağlamak için çeşitli kurumlar açması gerektiğini savunmuştur.

Yazar, *Büyük Mecmua* kapandıktan sonra eşiyle birlikte Amerika'ya gitmiş, Colombia Üniversitesi'nde çocuklu bir kadın olarak sosyoloji okumaya karar

vermiştir. Burada Türk ve Kürt göçmen işçilerle akademik çalışmalar yapmış, müsamereler organize ederek Milli Mücadele için para toplamış ve Türkiye'ye göndermiştir (S. Sertel, 2015, s. 41-60). 1925'te eşi Zekeriya Sertel'in tutuklanmasından sonra gazeteci tutuklamalarının devam ettiği bir dönemde başka maddi ortaklar bularak *Resimli Ay*, *Sevimli Ay*, *Resimli Perşembe*, *Çocuk Ansiklopedisi* ve *Çocuk Dergisi*'ni tek başına çıkarmaya çalışmış, mali zorluklar ve dergilere ortak ettiği kişilerden aldığı tehditler yüzünden bu dergileri kapatmak durumunda kalmıştır (S. Sertel, 2015, s. 79-158).

Eşinin sürgünden dönüşüyle birlikte *Resimli Ay* dergisi tekrar yayımlanmaya başlamıştır (S. Sertel, 2015, s. 97-103). Dergide jüri üyelerinden Yusuf Ziya, Peyami Safa, Selim Sırrı, Suat Derviş gibi isimler de yazmıştır (S. Sertel, 2015, s. 81). Dergiyi tekrar çıkarmaya başladıktan sonra bayi ve dergilerle çıkan bir sorun üzerine dergi sahipleriyle birlikte Eminönü Katibiadilliği'ne başvuran yazarın şahitliği kabul edilmeyince Sabiha Sertel "Ben İnsan Değil Miyim?" başlıklı bir yazı kaleme almış, kadının vatandaşlık ve insanlık hakkını savunmuştur; daha sonra bu yazı hakkında savcılığa ifade vermeye çağrılmıştır (S. Sertel, 2015, s. 110-111).

1930 yılında ise diktatörlerin psikolojisiyle ilgili yabancı dilde yazılan bir yazıyı "Savulun Geliyorum" başlığıyla çevirmiş, bu yazıda ihtirasla yürüyen liderlerin hedeflerine varsalar bile bir gün kendilerini ilah gibi yükselten kitlenin ertesi gün leşini sürükleyeceğini, istibdatın liderin seciyesini öldüren ilk mikrop olduğunu ve aslında kitlenin uşağı olmak gibi değişmeyen bir seciyesi olması gerektiğini yazmıştır (S. Zekeriya, 1930a). Savcılık makaleyi sakıncalı bulmuş, makalede Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk'ün kitlelerin ıstırabını görmeyen, kalpten yoksun, azamet gösteren ve halkını sevmeyen kalpsiz bir lider olarak gösterildiğini ima ederek yazının cumhurbaşkanını tahkir ettiği kararına varmıştır. Yine makalede bu tip liderleri takip eden halkların koyuna benzetilerek uçurumun başında bile hayatından memnun bir şekilde bu yolda yürümekte ısrar eden kitleleri koyun sürüsü olarak vasıflandırılarak Türk milletini ve Türklüğü tahkir etmekten de Sabiha Sertel'e iki ay hapis cezasına verilmiş (S. Zekeriya, 1930a), yazar sonrasında temyize giderek beraat etmiştir (S. Sertel, 2015, s. 144).

Düşünceleri yüzünden yargılanan ilk kadın gazeteci Sabiha Sertel'in bu çevirisi diktatörlüğe eğilimli liderler ve onların peşine takılan halkları eleştirse de kendi

anılarında Mustafa Kemal'i açıktan eleştirmemiş, onu diktatör olarak gören yazarlara mesafeli durmuş ve Mustafa Kemal'in etrafındaki çıkar gruplarının onun ilerici hedeflerini anlayamadıklarını ısrarla vurgulamıştır (S. Sertel, 2015, s. 108). Sertel, 1927'den sonra hükümetin güdümünde hareket eden Kadınlar Birliği'ni de eleştirmekten geri durmamıştır. Kadınlar Birliği'nin kadınlara belediye seçimlerinde hak tanındığı halde belediye meclisi işlerine müdahale etmeme ve sadece konferanslarla ilgilenme kararı almasını da yazılarına taşımıştır. Ona göre konferans düzenlemek dışında başka bir işleri kalmadığını beyan eden örgüt yanılmıştır. Alaycı bir dille örgütü eleştiren yazar kocasından boşanmak isteyen, aile içinde esir gibi yaşayan kadınların ekonomik ve ev içi özgürlüklerini kazandığını, ahlak ve kanun önünde eşitliğin, vatandaşlık haklarının temin edildiğini, dul kadınların iş bulduğunu, fuhuşun bittiğini, köylü ve muhacir kadınlarının dertlerinin sona erdiğini, belediye meclislerinde rey verme hakkının da kabul edildiğini, bunu da Cumhuriyet Halk Fırkası'nın yapacağını, uğraşmaya gerek olmadığını söyledikten sonra yazısını şöyle bitirir: "Eh!.. Şöyle böyle birkaç konferansta bunu temin edebilir. Artık kadınlar için yapılacak yegâne iş otuz ağustosta yaluvaya bir tenezzüh tertibi kalmıştır" (S. Zekeriya, 1930b, s. 2, 39).

3.2.3.5. Jüri Heyetinin Korporasyonu

Jüriyi oluşturan kadınlar kadın mücadelesinin içinde yer almış, eşit vatandaşlık talepleri için mücadele etmiştir. Bu mücadeleler zaman alsa da devletten boşanma, seçme seçilme, Avrupa'ya öğrenci olarak gönderilme, Müslüman bir kadın olarak sahneye çıkma gibi haklarını Cumhuriyet'te kullandılar. Jüri heyetini oluşturan kadın ve erkek üyeler, Cumhuriyet'in aydınları, asri kadının annelik misyonu, çalışma hayatı, boşanma, vatandaşlık hakları, kamusal alandaki yeri gibi meselelerde farklılaşsalar da bir vücudun organları gibi yarışmanın jüri heyetinde bir araya gelmiştir.

Onlar, sadece jüri heyetinin içinde değil, aynı zamanda dar bir entelektüel çevre içinde birbiriyle iletişimi olan insanlardır. Aynı dergide yazmakta, Cumhuriyet devrimleri ve kadın meselesine farklı baksalar da Şükûfe Nihal ve Halide Nusret gibi birbirleriyle mektuplaşmaktadırlar (Aksoy, 2009, s. 121). Bazı konularda ortak hareket ettikleri olmuştur. Örneğin Peyami Safa, Sabiha ve Zekeriya Sertel ile jüri üyeliğine çağrılan ressam Elif Naci, Güzel Sanatlar Birliği'nin edebiyat şubesi olarak

ortak bildiri yayımlayıp Shakespeare'i köhne addeden Hüseyin Fuat'ı protesto etmiştir (Ayvazoğlu, 1998, s. 104-179). Ya da onlar Nazım Hikmet ve Peyami Safa öncülüğünde eski tarz edebi üslup ve ağdalı dil kullanan itibarlı jüri üyesi Abdülhak Hamit'e karşı Zekeriya ve Sabiha Sertel'in dergisi *Resimli Ay*'da "Putları Yıkıyoruz" kampanyası başlatmışlardır (S. Sertel, 2015, s. 121-124).

Birbirilerini protesto edip edebi üslup olarak eleştirseler de güzellik yarışmalarında yekvücut olarak jüri heyetinin içinde birliktedirler. Onların kader birliği Birinci Dünya Savaşı'ndan başlayarak İstiklal Harbi ve Cumhuriyet'in kuruluşuna kadar gitmektedir. İmparatorluktan cumhuriyete geçiş sürecinde bağımsızlığın sağlanması sırasında birlikte aktif hareket etmiş, sonrasında kurucu unsur olan cumhuriyet elitlerinin yanında yer almışlardır. İttihat ve Terakki'den beri savunulan tesanütçü gelenek de aynı geçmişi paylaştıkları "aydın"lara bunu salık vermemiş miydi? İttihat ve Terakki'nin önemli ideologlarından Tekin Alp'in savunduğu gibi liberalizm her şeyin doğal akışına bırakılmasıdır, bu haliyle liberalizm toplumda, "halk tabakaları" arasında çıkar çatışmalarına, derin uçurumlara neden olabilirdi. Oysa devlet bireylerin çıkarının değil, toplum düzeninin koruyucusuydu. Bu nedenle toplumsal düzen bozulmaya başladığında devlet müdahale etmeliydi (Toprak, 1995b, s. 55). İttihatçı çevrelerce benimsenen solidarist görüş, mesleki anlamda korporasyonları önerse de iki dünya savaşı arası Avrupa'sında güçlenen otoriter rejimler liberal devlete karşı kesin tavır almış, liberal devletle uluslaşmanın uyum sağlayamayacağını ileri sürmüştür. Tek parti yönetimi, liberal devletin ulus birliğini bozduğunu, toplumda sınıflaşmaya yol açtığını, "milli devlet"in ise sınıflaşmayı reddettiğini, "milletçe kütleleşmek" fikrini önerdiğini, bu nedenle Türkiye Cumhuriyeti'nin çekiştirici, çarpıştırıcı, ulusal birliği bozucu liberal devlet tipini benimsemeyeceğini, ülke gerçekleriyle ancak sınıfsız "milli devlet" görüşünün bağdaşabileceğini savunmuştur (Toprak, 1995b, s. 75).

İttihat ve Terakki geleneğinden miras alarak, "kütleleşerek" farklılıklarına rağmen yan yana olan bu "aydın" grubu Batı medeniyet dairesine katılma kararı alan bir kadroyla birlikte ölüm kalım mücadelesi vermiştir. Yarışmanın başladığı tarih olan 1929 yılı itibariyle Türkiye, Cemiyet-i Akvam'a girmemiş olsa da Batılı devletler sistemi içinde yer almaya çalışmıştır. Ya Türkiye bu devletler dairesine girmek için kendi iradesiyle Batılılaşacak ve sistemin eşit bir üyesi olacak ya da

imparatorlukların içinde kimliksiz ve bağımlı bir topluluk olarak temsil edilecek ve eriyecektir (O. Koçak, 1995, s. 238). Bu da tesanütçü görüşün sürdürülmesinden; insanların, zümrelerin, muhitlerin, sınıfların, mesleklerin çatışmasından değil, uzlaşmasından geçmektedir (Toprak, 1995b, s. 56). Jüri üyeleri de sınıfsız milli devletin sembolik küçük bir parçası olarak görünmektedir.

Bu solidarist uzlaşının net bir biçimde vücut bulduğu ismi yine jüride görmekteyiz. Solidarist dünya görüşünü paylaşan Profesör Hoffman, İttihat ve Terakki döneminde Darülfünunda ders vermek için Almanya'dan getirilen profesörlerden biridir. Kendisi "iktisad-ı içtimai", "iktisad-ı zirai", "tarih-i mesalik-i iktisadiye" derslerini vermiştir (Toprak, 1995a, s. 54-55). Ayşe Saraçgil kitabında milli devletin yönetim kadrolarını oluşturan sivillerin yüzde seksen beşinin, askerlerin yüzde doksan beşinin önceki Jön Türk hükümetinden geldiğini yazmaktadır. Ona göre bu kişiler şimdiye dek, kendilerini hep büyük ve kozmopolit bir imparatorluğun yöneticileri olarak algılamışlardır. Şimdi milli devletin yaratılmasını mümkün kılan pragmatizmi geçmişten miras alan bu yönetici sınıfın, ihtiraslarını yeniden biçimlendirmesi gerekmiştir (Saraçgil, 2005, s. 226). Yazara göre bu gereksinme, dönemin kurucu kadrosunun benimsediği geleneksel erkek kimliğindeki buhranın en önemli göstergelerinden biridir. Aydınlar, milli inancı paylaştıkları bu projeyi benimseyerek göstermek durumundadır. Dolayısıyla Cumhuriyet'in egemen sınıfı da devletle güçlü bir özdeşleşme içinde doğuyor, tek yönde birleştirdiği halkın enerjisini "yeni bir gelecek oluşturmak için yeni bir uygarlığın içinde, yeni bir millet yaratma hedefine yöneltmiştir (Saraçgil, 2005, s. 226). Bu hedef, Kurtuluş Savaşı sırasında bağımsızlık, Cumhuriyet'in kuruluşundan sonra ise Batı kültürünün tamamen alınarak modernleşmenin hızla gerçekleştirilmesidir. Jüri de Cumhuriyet elitlerinin bir parçası olarak onu kuranların inançlarını paylaşmıştır. Milli inancı paylaştıklarını, modernleşme projesinin göstergelerinden biri olan güzellik yarışmalarının jüri heyeti içerisinde yer alarak gösteren aydınlar, bu dönemdeki toplumun bir bütün olarak yararını ve iyiliğini düşünen, bunun için çabalayan sınıflar üstü insanlar olarak konumlandırılmıştır. Bireysel çıkarları toplumsal çıkarlar karşısında ikincil konumda kalır, bu sayede onu toplumun diğer fertlerinden üstün kılar, bu "öncülük" görevi onu iktidarla özel bir ilişkiye sokar. Bağımsızlık savaşının akabinde Cumhuriyet döneminin yeknesaklık getiren politikası içinde Cumhuriyet kadrolarına intibak

ettikçe, iktidar tedirginliğini bir milli müdafaa görevine dönüştürdüğünü görüyoruz (Bitek& Ergül, 1995, s. 329).

Bu dönem aydınının devletle olan özel ilişkisi entelektüel hayatlarında belirleyici olmuştur. Küçük burjuva tutuculuğu içindeki aydın, imparatorluğun çöküşüyle boşalan merkeze oturacak, sonrasında kendini "haklı talip" addedecektir (Bitek & Ergül, 1995, s. 329). Toplumu modernleştirme işlevini devletle yekvücut işbirliğiyle sürdüren bu aydın profilinin öncülük misyonu onu iktidar ilişkileri içinde doğrudan yer almaya itmiştir. Ya iktidarda kalmaya ya da iktidar olmaya çalışmıştır. İktidarla bu tarz bir iç içelik, kurtarıcı-kurucu misyonuna yönetici misyonunu da eklemiştir. Çünkü kuruculuk hepsinden önce parçaları bir araya getirmeyi gerektirmektedir (Yıldız, 1995, s. 367). Parçaların bir araya geldiği jüri heyeti içinde yer alan "aydın" profili devletle iç içedir, onun milli edebiyat, sanat kanonunu oluşturmuş, Cumhuriyet Halk Fırkası kadrolarının içinde milletvekili olarak yer almış, "tarihi hızlandıran" ve geçmişle bağlarını koparıp meşruiyet odaklarını tekeline alarak güçlenen ve otoriterleşen devletin karşısında alternatif oluşturmaktansa, Yavuz G. Yıldız'ın Cumhuriyet aydını ve iktidar ilişkisini irdelediği makalesinde anlattığı gibi, devletle iç içe geçen ilişkiler ağının içinde olmayı tercih etmiştir (1995, s. 367). Tek parti yönetiminin hâkim olduğu yıllarda "aydınlar" için iki farklı seçenek görünmektedir: Ya jüri heyetinde yer alan Zekeriya-Sabiha Sertel ve Hüseyin Cahit'in deneyimlediği gibi yaşamını mahkemelerde geçirmek, sürgün hayatı yaşamak, işsiz kalmak ya da Fuat Köprülü'nün yaptığı gibi farklılığını öteleyerek devletin resmi tarih tezini zorlanarak da olsa kabul etmek. Çünkü Yıldız'ın da belirttiği gibi bu çerçevede devlet karşısında farklı olmaya çalışmak, yasal siyasi ortamda yer almak güçtür. Çünkü devletin aydına ya da halka karşı tavrı "bağlılık" ya da "başkaldırı" sınıflandırması içindedir ve böylesi bir kısıtlı alanda aydının hareket etmesi iki eksenin dışında siyasi koşullar itibariyle mümkün görünmemektedir (Yıldız, 1995, s. 367).

Devletin alanının genişlediği bu dönemde aydınların muhalif bir kanadın içinde yer alması, siyasi olduğu kadar ekonomik meseleler yüzünden de zorlaşmıştır. Harf Devrimi'nden sonra ayakta kalabilmek için devlet yardımına bel bağlamış basının muhalefet ederek para kazanmasının yolları azalmıştır. 1934 yılına kadar 1928 yılı tirajına ulaşamayan gazetelerde tercüme ve istihbarat işlerinde çalışan gazeteciler

geçim zorluğu çekiyor (Ayvazoğlu, 1998, s. 102), Peyami Safa gibi bazı yazarlar gazeteler için tefrika romanlar yazarak hayatını kazanmaya çalışıyordu. Peyami Safa'nın da diğer aydınlar gibi ekonomik olarak devletle bağı vardır, kendisi yine bir devlet kuruluşu olan Güzel Sanatlar Birliği Edebiyat kısmında umumi kâtiplik yapmıştır (Ayvazoğlu, 1998, s. 177). Peyami Safa sonrasındaki siyasi tavrındaki değişikliği şöyle açıklayacaktır: "Tarih görüşümde ve felsefemde bir değişiklik olmadı. 1930'ların devlet baskısı ve yazı disiplini (sansür) altında, inkılap hareketinin ideolojisine uymak zorunluğu duymuştum. 1950 demokrasisinin yarattığı ve savunduğu özgürlük havasında ise asıl inançlarımı dile getiriyorum," (akt. Güvenç, 1995, s. 43).

Durum güzel sanatların çeşitli dallarıyla uğraşan sanatçılar için de farklı görünmemektedir. Resim, heykel, fotoğraf, tasarım, mimari tasarım alanındaki tüm projeler Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Sanayi-i Nefise Müdürlüğü, Sanayi Encümeni, Güzel Sanatlar Fakültesi ve Cumhuriyet Halk Fırkası tarafından uygulamaya konulmuş ve siyasi iktidar bu şekilde yaratıcı düşünce üzerinde kurduğu kontrolle bir kanon oluşturmuştur (Sönmez, 2009, s. 870). Modernleşme projesinin başka bir vitrinini oluşturan görsel sanatlar, devrimlerin yenilikçi yapısını idealist bir biçimde yorumlamış, bir bellek oluşturmuş ve örneğin İnkılap Sergileri'nde olduğu gibi Maarif Nezareti'nin bizzat kendisi eserleri satın alarak bir devlet koleksiyonu ortaya çıkarmıştır (Sönmez, s. 870-871). Bu eserlerin devlet tarafından satın alınıyor olması sanatçıyı devlete bağlamış ve onun devletle bütünleşmesini sağlamıştır.

Jürinin sadık katılımcısı olan İbrahim Çallı'nın eserleri de devlet tarafından satın alınanlar arasındadır. Sanatın tek hamisi olan devlet aracılığıyla pek az sanatçı kitlesi iş imkânına sahip olmuştur. Anadolu'da resim öğretmenliği dışında başka bir iş imkânına sahip olamayan sanatçılar modernist projenin kendilerinden beklediklerini yerine getirmiş görünmektedir (Sönmez, 2009, s. 872). Necati Sönmez, yaşam zorlukları ve hayatı idame ettirme güçlüklerinin sanatçılar açısından var olmayı zorlaştırmakla birlikte, resim ve heykellerde gözlemlenen samimiyetin sanatçıların sadece sıradan bir sipariş işi olarak görmeyip, arkasında durdukları Cumhuriyet ideallerine olan bağlılıklarını da gösterdiğini söylemektedir (Sönmez, s. 872).

Jüriyi oluşturan isimlerin arasındaki siyasal farklılıklara rağmen onlar da genel olarak Cumhuriyet ideallerine bağlı görünmektedir. Onların seçtiği güzel,

Türkiye'nin Batı'ya dönük yüzü olacaktır. Heyetin seçtiği kraliçeler, Naşide Saffet dışında, *Cumhuriyet*'in manşetlerine yansıttığı kadarıyla meslek sahibi olmayan, dikiş nakış bilen, ev işlerine yatkın, Cumhuriyet ideallerini aktaracakları çocuklar doğurmaya namzet, namuslu ve Cumhuriyet elitlerine yakın, bilinen ailelerinin kızlarıdır. Bu halleriyle ne kadının iş sahasında erkekle eşit olması gerektiğini savunan Sabiha Sertel'in makalelerinde anlattığı ideal kadına ne de Suat Derviş'in kendini gerçekleştiren toplum dışı kadın kahramanlarına benziyorlardı, fakat yabancı dil bilen, Batı terbiyesi almış, modern görünümlü, cumhuriyet ideallerini paylaşan kadınlardı. Jüri heyetinin erkek üyeleriyle kadın üyelerini ortaklaştıran, Batı'ya dönük "bedene" ve devlet eliyle kadın bedeni üzerinden yürütülen Batılılaşma projesine yabancı olmamalarıdır. Onlar kendi içlerinde "tereddüt" yaşasalar da "öncü" bir kuvvet, ideolojik aygıt olarak bir idealde birleşmiştir. Aydınların yarışma jürisinin içinde yer alarak Batı'ya göstermek istedikleri ve devlet elitleriyle paylaştıkları başka bir amacın olduğu da söylenebilir. Şirin Tekeli, devlet elitlerinin kadınların siyasal haklarını yasallaştırmasının bu dönemde ivme kazanan diktatörlerden siyasi farklarını kanıtlamak için kullandıkları bir araç olduğunu düşünmektedir (Tekeli, 1982, s. 296). Güzellik yarışmasında jüri heyetinin içinde bulunan kadın-erkek "aydınlar" da farklı kimlikleriyle bir arada bulunarak, Türkiye'yi Türkiye'nin otoriter rejimlerden farklı, "çoğulcu" ve "Batılı" ailenin bir üyesi olduğunu göstererek yarışmayı düzenleyen elitlerin pragmatik amaçlarına hizmet etmiş, böylelikle farkında olarak ya da olmayarak kendi pragmatik amaçlarını da gerçekleştirmiş görünmektedir.

Mete Tunçay, Türkiye'de tek parti yönetimini incelediği çalışmasında dışlayıcı tek parti sisteminden bahsetmektedir. Bu sistemde yönetici seçkinler toplumdaki bölünmeleri kabul edip partiyi kendi tabanlarını seferber etme aracı haline getirerek siyaset tekelini ellerinde tutar. Bu karşı grubun siyaset alanını yasaklama ya da sınırlama yolunu tuttuğu gibi, iktidara alternatif ikinci grubu eritme ya da özümleme yolunu tutarak da bölünmeyi ortadan kaldıracak olabilir (Tunçay, 1999, s. 8). 1930'da kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kurucu seçkinleri ve üyeleri Cumhuriyet Halk Fırkası'ndan gitmiş, Mustafa Kemal denetimli bir özerkliği siyaset alanında göstermiştir. Bu denetimli, özümleyen özerkliği, güzellik yarışmalarında jüriyi seçerken farklı siyasetten isimleri bir araya toplayarak devletten ödenek alan *Cumhuriyet* gazetesi de göstermiştir. Özümsenen ya da denetimli muhalefette eritilen

gruplar bunun sonucunda siyasal tabanın yönetici seçkinleriyle birlikte oldukça yüksek bir birlik oluşturmuştur. “Kütle” halini gelişen farklı iktidar odakları ve ekonomik çağdaşlaşma bozabilir, tek parti yönetiminin dışladığı gruplar gelişerek yeni seçkinleri oluşturur. Devlet bunun karşısında ya daha otoriterleşecek ya da çok partili sisteme geçiş yaparak iktidarından vazgeçecektir (Tunçay, 1995, s. 9).

Cumhuriyet Halk Partisi çok partili hayata geçiş yaparak iktidarından kısmen vazgeçmiş, iktidarının dayandığı siyasal ve ideolojik zeminini kuran bazı ittifaklar, uzlaşımlar ve birleşim çabaları da çok partili hayata geçtiği ilk ciddi seçimin ertesinde çözülmeye başlamıştır (Koçak, 1995, s. 229). Bu politik hikâye, dönemin aydınlarını oluşturan yarışma jürisine de yansıyacak, bir zamanlar devletin yaramaz ve itaatkâr çocukları, bir bütünün parçalarını oluşturan jüri heyetinin aydınları, çoğunluğun içinde erimeyi reddederek farklı ideolojik çizgilere savrulacak ve yolları başka iktidarların ideolojik aygıtlarına zemin oluşturmak üzere ayrışacaktır.

4. CUMHURİYET'İN VE GÜZELLERİN GÜNDEMİ

Türk bağımsızlık savaşının kazanılmasını sağlayan, çoğunluğu İttihatçı geçmişten gelen askerî ve sivil bürokratların kurduğu Türkiye Cumhuriyeti, dini esaslara dayanan Osmanlı kimliğinden koparak bu kimliğin zıddı modern ve tek ulusa dayanan milliyetçi ideolojinin ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Sonrasında Kemalizm olarak adlandırılacak bu düşünce sistemi çeşitli kültürel ve siyasal söylemlerle iç içe geçerek yeniden kurgulanmış, zaman içinde farklı anlamlar kazanarak günümüze kadar gelmiştir. İstiklal Harbi'nin kazanılmasının ardından Lozan Antlaşması ile belgelenen Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan kısa bir süre sonra, 1929-1933 yılları arasında düzenlenen Türkiye Güzellik Yarışmaları, inşa edilen ya da kurgulanan cumhuriyete ait yeni kolektif kimliği şekillendiren siyasi ve kültürel söylemlerin izini, yarışmaya davet edilen kadın yurttaşlar üzerinden sürebileceğimiz önemli işaretler içermektedir.

Nuran Erol Işık, milliyetçilikle popüler kültür arasındaki ilişkiyi incelediği makalesinde, mikro eksende milliyetçiliğin ne tür söylemsel stratejiler kullandığına, ne tür öznellikler kurguladığına, hangi anlam sistemleriyle işbirliği yaptığına ya da hangilerini ötekileştirdiğine bakılması gerektiğini, kısacası milliyetçiliği bir ideolojiden ziyade söylemsel bir işleyiş olarak okumanın daha doğru olduğunu iddia etmiştir (Işık, 2006, s. 228). Bayart siyasal ethosun sık sık bedensel simgesellikler ve maddi yoğunlaşmalar üzerinden dile geldiğini söyler. Bu simgesellikler ve yoğunlaşmalar önemli oldukları için ona göre eylem dağarcıkları salt bir düşünce türü ya da söyleme indirgenemez. Mutfak, saç, sakal ve giyim pratiklerinin incelenmesinin de önemli olduğunu belirtmiştir (Bayart, 1999, s. 166). Gazete ve dergilerde güzellik yarışmaları hakkında verilen haberlerle toplumun gündelik hayatına giren siyasal ethos kendini kadınların bedenleri üzerinden, haberlerle kurulan simgesel dille göstermiştir.

Meşrulaştırma aracı olarak kullanıldığı düşünüldüğünde, erken dönem milliyetçi hareketin çeşitli bağlamlar içinde inşa ettiği kimlikler ve anlam sistemlerinin

belirlenmesi, kadınların bu ideolojilere nasıl meylettiğinin ve kendi öznelliklerini bu ideolojik söylem içinde nasıl kurduklarının anlaşılması güzellik yarışmaları

aracılığıyla gündelik hayatta tezahür eden davranış kalıplarının ve söylemin çözülmesiyle mümkün olabilir. Billig'in de işaret ettiği gibi "biz"i tanımlayan ve bu tanımları yeniden üreten klişeler, semboller, ritüeller, kodlar ve söylemlerin üretildiği yer gündelik hayattır (Billig, 1995/2002, s. 16-17). Gündelik hayatın sıradanlığı içine sızan iktidarın kullandığı sembolik dili çözmek için *Cumhuriyet* gazetesinde güzellik yarışmalarıyla ilgili çıkan haberlerin dilini de mercek altına almak gerekir.

Bu inceleme, milliyetçiliğin kadın bedeni üzerinde kendini meşrulaştırma biçimlerini aşikâr etmeye ve yarışmaya katılan kadınların iktidarın kendini meşrulaştırma kalıpları içinde nasıl konumlandıklarını anlamaya bir kapı arayabilir. Kimliklerin bir elbise gibi giydirilmediğini, öznellikler arasında yapılan bir müzakerenin sonucu olarak ortaya çıktığını söyleyen Şerif Mardin, Avrupa'nın entelektüel havuzundan beslenen Cumhuriyet aydınlarının, Türk adının hegemonyasını kurmak için ırk teorileri, sonrasında 1930'lara kadar Amerika'da etkin olan *eugenic* (soy saflığı) teorileri, Batı felsefe ve ahlakından açılan boşluk içinden doğan *vitalisme*, *activisme* (cevvaliyet ve eylemcilik) teorileri ve Bergson'dan etkilenmiş göründüğünü iddia etmiştir. "Türkiye'deki milliyetçiliği kurmak için aydınların etkilendiği ırk teorisi midir, *eugenics* midir yoksa bir kültür kümesinin meydana getirilmesi midir?" sorularına yazarın verdiği yanıt, erken Cumhuriyet dönemindeki aydınların tek bir düşünce kümesinden etkilenmediğidir. Mardin'e göre Türkiye'de aydınlar, milliyet kavramını toplumsal olarak oturtmaya çalıştıkları zaman Türkçülüğü birbirinin tersi ve bazen çok karışık felsefik ve sosyolojik öğelerle bütünleştirmiştir. Dolayısıyla sonuç yazara göre fikri bir bulamaç olmuştur (Mardin, 2009, s. 65).

Türkiye'ye özgü ulus kimliğinin inşasına yönelik bu fikri bulamaç kadınlar üzerinden nasıl ifade edildi? Bu fikri bulamacın propagandası yarışmaları düzenleyen *Cumhuriyet* gazetesi tarafından nasıl yapıldı? Kadınlar bu propagandayı ne kadar içselleştirdi ve gerçek gündemleri neydi? Bu soruların yanıtlanması Türkiye'nin kendine özgü ulus devlet olma sürecinde kadınların rolünü anlamak adına gereklidir.

4.1. Cumhuriyet'in Gündemi

Milli kimlik, Hobsbawm'a göre, kendini ifade etmek için şehirleşmiş ve teknoloji kullanımının yüksek olduğu modern toplumlarda yeni araçlara başvurmuştur. Kendine basın, sinema ve radyo gibi modern kitlesel medyada yer bularak ideolojileri standart, homojen ve dönüştürülebilir hale getirip çıkar sahiplerinin ya da devlet erkinin ihtiyaç duyduğu maksatlı propagandayı bu kitlesel iletişim araçlarıyla yapabilmiştir. Yazara göre Adolf Hitler hükümeti 1933 yılında ilk Propaganda ve Aydınlatma Bakanlığı kurmuş olsa da devlet eliyle sürdürülen bu maksatlı propaganda, kitlesel medyanın milli sembolleri her bireyin yaşamının bir parçasına dönüştürme, özel ve yerel alanların kamusal ile milli alanlar haline getirme becerisine kıyasla daha az etkilidir (Hobsbawn, 1992/ 2006, s. 170). Hobsbawn, devlet ideolojilerinin kitlesel iletişim araçlarını kullanarak bireylerin gündelik hayatına girmesini şu örnekle destekler: 1932'de radyoda başlayan kraliyet yılbaşı yayınları... Ona göre bu yayınlar olmasaydı Britanya kraliyet ailesinin, milli kimliğin hem ev içinde hem kamusal alanda bir ikona dönüşmesi imkânsızdır (s. 170).

Cumhuriyet gazetesinde Habip Edip'in 1929 tarihli başmakalesi, Hobsbawm'ın ileri sürdüğü kitle iletişim araçları kullanılarak yapılan propagandanın bireyler üzerinde etkisini ondan önce doğrularcasına, siyasette propagandanın bireyleri etkileyen en önemli araçlardan biri olduğunu belirtir (Edip, 1929). Türkiye'de siyasette reklamın akla en az gelen şeylerden biri olduğunu söyleyen yazar, bu konuda Almanlara hayranlık beslemektedir; savaştan çıkalı kısa bir süre olmasına rağmen Alman hükümetinin halk arasında yarattığı dayanışmayı reklam ve propaganda yapmasına bağlar. Örneğin millet mektebini bitirenlere Mustafa Kemal'in resmi ve imzalarını içeren Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'ndan birer adet verilmesi Habip Edip'in şükranla karşıladığı bir konudur, bu her Alman çocuğuna kanuni esasi verilmesi gibi önemli bir tavırdır. Yazara göre şimdiye kadar öğrenilmesi zor bir yazıdan kurtulduktan sonra artık okumayı çok çabuk öğrenmiş halkta daimî bir okuma hevesi uyandırmak icap eder. Bu da ancak propagandayla olacaktır: "Herhangi bir meselede bir fikir ve bir teşebbüs için halkın temayül ve sempatisini elde etmek hars, din, politika gibi şeylerde bile bir muzafferiyet kazanmak isteniliyorsa muhakkak reklâmdan istiane edilmelidir. Dahili siyasetimizde çok mübrem ve elzem gördüğümüz bu ihtiyaç memleketimizin hariçte propagandası için daha fazla bir haldedir" (Edip, 1929, s. 1, 3). Üretime destek olacak yabancı sermayenin hariçteki propaganda aracılığıyla

Türkiye'ye geleceğini düşünen yazar, Avrupa ve Amerika'nın mühim birer noktasında iki neşriyat ve propaganda dairesinin açılmasının faydalı neticeler vereceği kanısındadır (Edip, 1929).

Amerika ve Avrupa'nın mühim merkezlerinde propaganda bürolarının açılması, gazetelere reklam verilmesi ve bu merkezlerde çalışacak kalifiye insanın bulunması güzellik yarışmalarında yapılan propagandaya göre oldukça pahalıdır. Güzellik yarışmasıyla Türkiye'nin Avrupalı olduğu, iktisadının ise kapalı ve istikrarsız olmadığı ispatlanacak; yarışmaya katılan genç kadınlar böyle bir milli meselede Türkiye'nin propaganda aracı olacaklardır. Uluslararası yarışmanın bütün masraflarının yarışmayı organize edenlerce karşılanacak olması da propaganda masrafını oldukça azaltacaktır. *Cumhuriyet*'te yarışmalarla ilgili verilen haberlerde yarışmaların propaganda vesilesi olması önemseniyordu: "Bütün milletler bu sene güzellik müsabakalarına fevkalade ehemmiyet veriyorlar. Bunun sebebi milletlerin müsabakalara gönderdikleri güzellerden bir propaganda vasıtası olarak istifade etmeleridir." Haberde milyonlarca lira sarf etseler de ülkelerin yapamayacakları kuvvetli bir propagandayı yarışmalar aracılığıyla yaptığı, Türkiye'nin de Feriha Tevfik'in Amerika'da yayınlanan fotoğrafları sayesinde Türk kadınının zenci, sarı ve kırmızı ırktan değil tam tersi beyaz; peçesiz, sarışın ve yeşil gözlü olduğunu kanıtladığı belirtilmiştir (Cumhuriyet, 1929id).

Gazetenin yaptığı güzellik yarışmalarının yeni kurulan cumhuriyete getirdiği yararlar Ahmet İhsan'ın [Tokgöz] *Resimli Uyanış* gazetesinde yazdığı makalede olduğu gibi *Cumhuriyet* dışındaki gazeteler ve yazarlarca da onanmış görünmektedir:

> Muhterem refikimiz *Cumhuriyet* gazetesi üç senedir güzellik kıraliçemizi seçmeğe delâlet etmekle ırkımızı garblilere tanıtmak hususunda çok kıymetli bir iş görüyor; milletlerin güzel göstermek mes'elesi milletler namına, onu yapanlar namına, gittikleri yerler namına propağandadır; bu propağanda yapanlara ve yapılabilen yerlere yarayup faideli olduktan sonra bu hareketi alkışlamamak kabil değildir. Bizki kendi hakkımızda propoğanda yapacak vasıtalardan ve kuvvetlerden mahrum kalmısış,: böyle bir vesileden istifade etmek çok akıllı bir harekettir. Onun için bir Türk güzelinin seçilmesi, Avrupa da ve Amerika da doloşıp Türklüğün namını gezdirmesi her halde bizim için iyi bir şeydir. (A. İhsan, 1931, s.1.)

22 Temmuz 1932 tarihli "Belçika'da Galeyan Var!" başlıklı haberde Ostand şehrinde yapılan güzellik müsabakasını Belçikalı güzelin kazanmasıyla yarışmayı Amerika'dan kendi ülkesine getiren güzelin bu sayede hazineleri dolgun bir ülkenin bile yapamayacağı reklamı yaparak ülkesine yaptığı hizmet övülmektedir: "Memlekete sternlinler, dolarlar yağıyor… Yaz tatilini iyi bir surette geçirmek istiyen milyonerler, zenginler Belçika'yı tercih ediyor. Lokantalar kazanıyor, mağazalar kazanıyor, oteller kazanıyor, şoförler herkes kazanıyor.… Herkes kazanıyor. (…) Fert kazanınca fertlerin vücuda getirdiği cemiyet te bittabi refaha kavuşuyor. (…) İşte bizim bütün temennimiz şimdi, Keriman Halis Hanımın, kendi güzelliği ve sihriyle bu muazzam reklamı bizim memlekete imale edebilmesidir." (Cumhuriyet, 1932fd, s. 5.)

Hobsbawm iki savaş arasındaki dönemde milletlerarası yarışmaların milli mücadeleyi ifade eden bir alana dönüştüğünü, milli kimliklerin sporcular sayesinde ikona ve bedene dönüştüğünü yazar. Milliyetçiliklerin kitlesel iletişim araçlarını kullandığı bu yarışmalar yazara göre ülkelerin propaganda alanlarından biridir (Hobsbawm, 1992/2006, s. 171). Bu yarışmalarla en az politikleşmiş ya da kamusallaşmış bireyler bile kendilerini pratikte her insanın olmak istediği ya da ömrünün bir anında kendisinin olmak istediği kadar mükemmel olan genç insanların sembolize ettiği milletle rahatlıkla özdeşebilir ve birey sporcuları alkışlamakla yetinse bile kendi milletinin sembolü haline gelebilir. Ona göre milyonların oluşturduğu hayali topluluk, futbol takımını düşündüğümüzde on bir oyuncuyla daha gerçek görünmektedir (Hobsbawm, 1992/2006, s. 171). Gazete ve dergilerde, hatta sinemada boy gösteren güzeller hem Türkiye'yi hem de Türkiye'nin inkılaplarla şekillenen yeni yüzünü bedenlerinde simgeleştirerek kurucuların ideal Türk kadını temsilinin propagandasının yapılmasına vesile olmuş, devletlerinin ülkeler arası arenada ve kendi toplumlarının nezdinde gerçeğe bürünmesini sağlamışlardır. Güzeller gazetelerde çıkan Batılı imajları, bedenleri ve verdikleri röportajlar aracılığıyla sıradan yurttaşın evinin içine girmiş, okurların kendileriyle özdeşleşmesini sağlayarak iktidarın oluşturmaya çalıştığı milli güzelin, ideal modern kadın yurttaşın bedenen ve ruhen nasıl olması gerektiğini basını takip eden yurttaşa ve beynelmilel dünyaya "göstermeye" çalışmışlardır. Eğitim yoluyla uzun süre alacak dönüşümü gündelik hayata sirayet ettirerek evlerde, zihinlerde ete kemiğe bürünmesini sağlayacaklardır.

Yeni kurulan devletin yöneticilerinin hükümet ideolojisini halka yansıtma ve bu ideolojinin halk tarafından benimsenmesinin sağlanmasına ilişkin ideolojik aygıtları kullanarak hareketin propagandasının yapılmasına ihtiyaç duyduğu görülmektedir. Ahmet İlyas, Cumhuriyet Halk Partisi'nin 1935'te Dördüncü Kurultay'ında resmileşen Kemalizm'i halka benimsetmek ve bir yaşam biçimi haline getirmek için yapılan propagandanın 1930'lardan itibaren sanat, mimari ve eğitim alanında izini sürdüğü makalesinde *Cumhuriyet* gazetesinin Yunus Nadi önderliğinde Kemalizm'in en önemli propaganda aracı olduğundan bahseder. (İlyas, 2016, s. 121). *Cumhuriyet*'in düzenlediği 1929-1933 yılları güzellik yarışmalarında laiklik, devletin kurucu unsuru olarak Türk ırkı vurgusu, Türk ırkının Batı ırkı kadar güzel ve medeni olması, Batılı kız kardeşlerinden eksiği olmayan eğitimli, bedenen sağlıklı Türk kadınlarının sağlıklı, medeni ve ülkesine bağlı yurttaşlar yetiştireceği ve aileyi çekip çeviren Türk kadınının Türk malı kullanıp "Müstehlik değil müstahsil" vatandaşlar olduğunun vurgulanması gazetenin yapmaya çalıştığı propaganda başlıklarının özetidir.

1929 yılı dünya ekonomik buhranı hayaletinin Türkiye üzerinde dolaştığı dönemde başlayan güzellik yarışmaları sırasında *Milliyet* gazetesinde çıkan haber vatandaşları vazife başına çağırmıştır:

> Türkiye'de Türk Malı, Türk Metaı Geçer ve Türk parası en üstün gelir… Girdiğimiz mücadelede her Türk vatandaşının istiklâl harbinde kabul ettigi büyük ve yüksek vazifeler kadar mühim ve mes'uliyetli vazifeler vardır. Büyük bir tehlike karşısında veya içinde değiliz. Fakat ona göre tedbirler almak zaruret ve vaziyetindeyiz. Başladığımız cidal iktısadi, malî, salah ve kemali mücadelesidir. Hedefimiz şu: 1. Müstehlik değil, müstahsıl Türkiye; 2- Büyük ziraat Türkiyesi; 3- Kendi kendisini her sahada barındırabilen Türkiye. (Milliyet, 1929, s. 5.)

Aynı habere göre, "Türkiye Türklerindir ve Türkiye'de ekmek en önce Türk içindir, Türkiye'de Türk malı Türk metaı geçer, Türkiye'de Türk parası en üstün gelir". İstiklal Harbi'nden sonra dahi vatandaşların üstüne düşen vazifeler bitmemiş, aksine çeşitlenmiştir. Kurucular, her sahada kendi kendine yeten, ekonominin modern ve medeni bir ırka ait Türk müteşebbislere bırakıldığı, iç ve dış düşmanlara karşı laik kurtarıcı miti ve onun etrafında örülen bu mite sadakatle bağlı Avrupa'yla boy

ölçüşecek medeni yurttaşların olduğu bir ülkeyi kurguladılar. Bedenleriyle yeni kurulan Türkiye'yi temsil eden, adeta Türkiye olan güzellerin de kadın yurttaşlar olarak üzerlerine düşen milli vazifeleri vardı.

4.1.1. Milli İktisat, Milli Burjuvazi

Erken Cumhuriyet dönemi iktidarının kadın bedeni üzerinde modernleşme projesini sunduğu alanlardan biri de modadır. Güzellerin bedenleri üzerinde sergilenen kıyafetler, özellikle şapkalar modernist projenin Batılı yüzünü göstermektedir. Yarışmaların *Cumhuriyet* gazetesi tarafından düzenlenmeye başlandığı 1929 yılında halkı yerli malı kullanmaya ve ekonomik yaşamda tasarruflu olmaya teşvik etmek için Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti'nin kurulduğunu görüyoruz (Himam& Tekcan, 2010, s. 224). Kıyafet Devrimi ile toplumun giyim tarzı üzerinde yaratılan dönüşüm, hükümetin 1925 yılında yerli kumaştan elbise giyme tasarısıyla ülkede oluşturulan yeni düzenlemeler, devletin verdiği krediler ve kurduğu bankalar aracılığıyla devlet destekli kumaş endüstrilerinin ortaya çıkışına zemin hazırlamıştır. Bu sektörlerle birlikte kız enstitüleri ve biçki dikiş kursları, toplumu giydirecek gayrimüslim terzilerin yanı sıra yerli terzilerin de moda sektöründe söz sahibi olmasının önünü açmıştır (Himam& Tekcan, 2010, s. 225-230).

Yurtdışına gönderilecek kadın öğrencilerin sınavlarında genel dikişle ilgili bölümlerin yanı sıra nakış, kadın terziliği gibi branşlardan da sınava girmeleri iktidarın kadın giyimi konusundaki hassasiyetini göstermektedir (Himam& Tekcan, 2010, s. 232). Uzun etek ve ona mukabil uzun kenarlı şapka modasının revaçta olduğu bu dönemde (Cumhuriyet, 1930bi)[24] bir terziye elbise diktirmek ve kumaşını almak oldukça pahalıdır. Kadınların biçki dikiş konusunda eğitilmeleri de tasarruf tedbirlerinin bir parçasıdır (Milliyet, 1993).[25] Genç kadınlar, kız enstitülerinde ya da İttihat ve Terakki döneminde Ermeni ve Rum terzilerin baskınlığını kırmak için kurulan biçki yurtlarının devamı olan Türk biçki yurtlarında adabımuaşeret ve biçki

[24] Güzellik yarışmalarına katılan ya da dereceye giren güzellere hediye veren önemli müesseselerden biri de şapka müessesesiydi: Ahmet Faruki Bey kendi nefis müstahzaratından balo akşamı seçilecek güzellere birer şişe "unutma beni" losyonu, 1. 2. ve 3.'ye ıtriyat fabrikasının ürünlerinden bir koleksiyon takdim edecektir. J. Pastellas mağazası, Pinto Uriel ve şükerası (ipekli kadın eşarbı), Maks Faraci mağazası, Orozdibak müessesi şapka, foto Vaynberg fotoğraf, Tünel Bonmarşesi şapka, Bioks Diş macunu ve fırça nevinden hediyelerin güzellere takdim edileceği haberde yazmaktadır. (Cumhuriyet, 1930ab , s. 4.)

[25] Güzellik yarışmasına giren bazı kadınlar tuvaletli olarak teşhir edilmek istemedikleri için yarışmadan çekilmişlerdi: "Dar gelirli aile kızları giyim kuşam derdine düşmüşlerdi. Bir tuvalet 13 lira, bir lame ayakkabı 4 liradan satılıyordu." (Milliyet, 1993, s. 19.)

dikiş sanatını öğreniyordu (Akşit, 2005, s. 149; Demir, 2018, s. 62). Dönemin kadın yazarlarından Cahit Uçuk, Antalya Biçki Yurdu'nda öğrendiği biçki dikiş metoduyla kendi giyeceklerini dikebildiğini, hatta arkadaşının düğünü için Marlene Dietrich'in bir filmde giydiği tuvalete benzer bir tuvalet diktiğini anılarında yazmıştır (Uçuk, 2003, s. 62-63).

Modern kıyafetlerin Batılı formlarda tasarlanma bilgisinin öğrenilmesi ve bunun yeni oluşturulan ulusun bireylerine aktarılması oldukça önemlidir. Bu misyonun farklı bir biçiminin ise yarışmanın güzellerine yüklendiği görülmektedir. Türk kadının giyim tarzına model olabilecek bedenleri temsil eden güzellerin giysilerinin Batılı tarzda ve yerli olması; güzellerin bu kıyafetlerle çaylarda, defilelerde, temsillerde yer alması ve endamlarının gazetelerde neşredilmesi onları gazete sütunlarından izleyen halkın beğenilerini yönlendirmeye çalışan ve nasıl giyineceğini belirleyen üst aklın ürünüdür. Partilerde, balolarda yer alan Batılı kadın tipi aslen şehirli kadındır. Bu kadın tipi Gürkan Öztan'a göre Cumhuriyet'in elit erkeklerince kocasının sırtından geçinen, müsrif, moda düşkünü birinci dereceden ithal malı tüketicisi ve beceriksiz olarak vülgarize edilmiştir, oysa köylü kadın kanaatkâr, üretken ve fedakârdır. İdeal kadın tipini Orta Asya anlatısında bulan "anavatan feminizmi" erkek ve kadın arasında kaçgöç olmayan, emek konusunda iki cins arasında sıkı iş birliğinin olduğu, tekeşliliği temel alan bir anlayıştır. Batı'nın eleştirdiği harem yaşamı köylerde değil Osmanlı sarayının ve şehrin yozluğunda aranmalıdır (Öztan, 2006, s. 85). Fakat yarışmanın güzelleri kentli ve orta sınıftır. O zaman yaşam tarzı ve giydikleriyle ülke kadınlarına örnek olacak kraliçeler, imaj olarak yerli malı tüketen, kanaatkâr kadınlar olarak sunulmalıdır. Aka Gündüz'ün de Naşide Saffet için yazdığı mektubunda belirttiği gibi: "Fotoğraflarınız tasarrufa riayetkâr olduğunuzu kuvvetle tahmin ettirecek sadeliktedir" (Gündüz, 1931, s. 3).

Dünya 1929 krizini yaşarken Türkiye de hükümetin yaşadığı ekonomik bunalım sürecinde ekonomi politikasını içeride ekonomiyi millileştirme ve kapital birikimini hızlandırıp sanayileşmeyi Türkiye geneline yayma biçiminde şekillendirmiştir. İttihat ve Terakki döneminde başlayan "milli burjuva" sınıfı yetiştirme girişimleri sanayi-bankacılık ve devlet altyapı yatırımlarında sonuçlarını vermeye başlamıştır (Kazgan, 2008, s. 88). Yerli kapitalistlerin ortaya çıkışı gelişmenin motoru olacaktır. Bu dönemde devlet özel servet birikimini teşvik ediyor, özel firmalara da devlet

tekelleriyle iş birliği yapma hakkı veriyordu. Dış ticaretin korumacı bir yaklaşımla devletin denetimi altına sokulması için bir dizi önlem alınmıştır. Yerli malı kullanılmasını teşvik için çeşitli kampanyalar açılmış, basından "bu konuyu ulusal sorun olarak ele alması ve bağımsızlık savaşında nasıl başarıya ulaştıysak bu mücadelede de kesinlikle başarılı olacağız" fikrini okurlara anlatması istenmiştir (Ahmad, 2007, s. 119).

Yerli malı tüketmeyi teşvik etme politikası gazetelerde epeyce yer almıştır. Açlığa, işsizliğe ve parasızlığa karşı yerli malı kullanarak ülke servetinin dışarı çıkmasına engel olunması gerektiği birçok haberde belirtilmiştir. Özellikle dokuma endüstrisi temel tüketim maddesi olan kumaşı üretmesi bakımından önemsenmiş, *Cumhuriyet*'te çıkan bir haberde görüldüğü üzere yerli malı tüketimi teşvik edilirken dış alım yapılan yünlü, ipekli ve pamuklu ithalatının yüzde altmışını kadınların tükettiği belirtilmiştir (Cumhuriyet, 1929ca). Dolayısıyla kadınları yerli malı kumaşları tüketmeye sevk etmek yerli üretimi desteklemenin ve bu sektörden beslenen şirketlerin zenginleşmesinin anahtarı olarak görülmüştür. Devletin gümrük duvarlarını yükseltip iç tüketimde yerli malını tüketimi özendirme politikası rakamlara da yansımıştır. 1923 yılı ithalat rakamlarının yaklaşık olarak % 70'ini pamuklu ve yünlü mamulleri de içeren çeşitli tüketim malları oluşturuyordu; bu oranın 1932 yılında % 46'ya düştüğü tespit edilmiştir (Kazgan, 2009, s. 76). Buhrandan dolayı tüketim gelirlerinin düşmesi ve ithalatı sınırlayan politikalara yönelinmesiyle, yaygın sanayi mallarından üç beyazlar olarak bilinen un, tuz, şeker ve kumaş ithal ikameci yatırımların temelini oluşturmuştur (Boratav, 2004, 71). Kısacası 1930-1946 yıllarının temel ekonomik hedefi iç piyasaya dönük bir sanayileşme hamlesi başlatarak gümrük tarifelerini yükseltmek ve dış alımı kısıtlamaktır (Gürsel, 1999, s. 139).

Kumaşın tüketim alışkanlıklarında önemli bir yer kaplaması ve özellikle kadın giyiminde kullanılması sebebiyle yerli malını özendirmek için farklı bir yol izlenmiştir. Yerli malı tüketiminin bir nevi vatanseverlikle eş görüldüğü bu dönemde bedeninde ülkeyi temsil eden güzellerin de bu malları sergilemesi önemsenmiş görünmektedir. Avrupa ve dünyada Türkiye'yi temsil edecek bedenlerin üstlerine giydikleri giysiler gazete ve dergilerde boy gösterecek, diğer kadınların seçimlerinde etkili olacaktır. Dolayısıyla *Cumhuriyet* gazetesi kadınların ve erkeklerin tüketiminde

önemli bir pay sahibi olan giyim sektöründen destek alarak güzelleri ucuza giydirmenin formülünü yaratırken bir yandan yerli malı kullanımının reklamını yapmış; elitleri giydirme misyonunu gayrimüslim terzi ve kuruluşlardan alıp milli müesseselere vermenin cazibesini sütunlarına aktarmıştır. Güzellerin bedenleri üzerinden reklamı yapılarak bilinir hale gelen bu müesseselerin ortak yanı Türk müessesi olmalarıydı ve bu sıkça vurgulanmalıydı. Güzellerin saçlarını yapıp fotoğraf çektirdikleri Foto Süreyya'dan elbiselerini diktirdikleri çeşitli terzilere kadar güzellerin yararlandığı müesseselerin milli kuruluşlar olduğu özellikle belirtilmiştir. Ortaya çıkan yeni milli burjuva sınıfının üyeleri güzellere hediyeler verip indirim yapmıştır. Bursa Pazarı'nın sahibi Hüsnü Bey, Mübeccel Namık'a yedi metre Bursa ipeklisi hediye etmiştir (Cumhuriyet, 1931ak).[26] Haber, kraliçenin bu kumaştan yapılacak tuvaleti Avrupa Güzellik Müsabakasında giyeceğini duyurmuş, Bursa müessesenin hediye ettiği şark ipekli kumaşından krep jarse ve Bursa'dan fabrikatör Hacı Sabri Bey tarafından verilen krep damurdan bahsetmiştir (Cumhuriyet, 1930aj).

Güzellerin giyecekleri kumaşları üreten müesseseler ve terziler sadece Türklerden oluşmamıştır. Kumaş ve giyim sektöründe yerli sanayinin ve terzilerin milli ekonomi açısından önemi vurgulansa da Beyoğlu'nun önemli gayrimüslim terzi ve mağazaları da kraliçeyi giydirme telaşındadır. Gazete okurları Beyoğlu müesseselerinin güzellere tenzilat yapmasından şikâyetçidir; bir okur, "Güzellere neden yalnız Beyoğlu terziler, berberler, kunduracılara tenzilat yaptırıyorsunuz da İstanbul tarafındakilere ve milli müesseselere yaptırmıyorsunuz?" sorusuna gazetenin verdiği yanıt: "Gazetemizde terzileri, kunduracıları, berberleri güzellere yardıma davet ettik. (...) Bizimkilerin ise çoğu aldırmadı, zorla tenzilat yaptırmak mümkün olmadığı için biz de yapanları yazmakla iktifa ediyoruz. Bu satırları okuduktan sonra belki harekete gelirler" biçimindedir (Cumhuriyet, 1929jd, s. 1). Güzellere tenzilat yapan Biçki Yurdu, Celile Hanım, Azize Hanım, Alyan ve Koluvrisi gibi terzi ve kuruluşlar Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti'nin teşhir gününde de en iyi kumaşları seçecek jüri heyetinde de yer almıştır (Cumhuriyet, 1930ac). Hadika Vedat Hanım yönetimindeki Türk terzihanesi (Cumhuriyet, 1931ac) Calibe Hanım, Biçki Yurdu, Hasan Pertev,

[26] Aynı kişi Naşide Saffet'e de çeşitli hediyeler sunmuştu. "Tanınmış Türk müesseselerinden biri olan Bursa pazarının müdürü Hasan Hüsnü Bey dün Naşide hanımı Sultanhamamındaki merkezine davet ederek yerli ipekli kumaşların en nefislerinden olan krep jorjetten bit tuvaletlik kumaş hediye etmiştir. Calibe hanım da bir tuvalet dikecekken güzele iki tuvalet dikmeye karar vermiştir. Türk müesseselerin dışında Kalivrusi mağazası kraliçeye bir manto dikmekte olup kumaştan yüzde 50 tenzilat yapmıştır. Kazmirci Arşak Mintanciyan Efendi de kraliçeye kostüm tayyörlük güzel kumaş hediye etmiştir." (Cumhuriyet, 1931ak , s. 3.)

Lyon mağazaları güzellere dikecekleri bedava elbiselerle, satacağı kumaşlarda yapacakları indirimle gazete sütunlarında sık sık anılan müesseselerdir (Cumhuriyet, 1930a).[27] Sadece terzihaneler ya da kumaş satan dükkânlar değil, sahibi ve işçileri Türk fabrikaları olanlar da güzellerin bedenleri üzerinden seslerini gazetede duyurma fırsatı yakalamıştır. Örneğin Mübeccel Namık "Fafa Trikotaj" fabrikasına gitmiş, kendisine dikilecek triko takım için ölçü vermiş ve Türk işçilerinin yaptığı mamulatı memnuniyet ve alakayla seyretmiştir (Cumhuriyet, 1930aı).

Güzeller çaylarda da arz-ı endam edip mühim terzihanelerin diktiği tuvaletleri göstermiştir, bunlardan biri de Kadınlar Birliği Reisi Latife Hanım'ın verdiği davettir: Davette güzellik müsabakasında üçüncü olan Nezahet Hanım üzerinde yerli üretim tuvaletler sergilenmiştir (Cumhuriyet, 1930ak). Beyoğlu'nda mükemmel bir terzihane açmak suretiyle Türk kadınının moda ve sanat sahasındaki yüksek kabiliyetini herkese ispat etmiş olan Calibe Hanım da bir müsamere tertip etmiş, İstanbul'un yerli ve ecnebi güzide simalarını Beyoğlu Mısırlı Han'daki evine toplamıştır; bu müsamerede Türkiye'nin güzeli, Kraliçe Naşide Saffet de vardır (Cumhuriyet, 1931an). Çeşitli bürokratların ziyaret ettiği yerli mallar sergisinin dördüncüsünde, Meclis Başkanı Kazım Paşa, İpekiş kumaşlarının sergilendiği bölümde, "Keriman Hanım yerli malından kumaşlar giydiği için dünya güzeli seçildi" demiş, Ahmet Necip Bey'in imal ettiği radyo ile kraliçe arasında benzerlik kurarak "Türk malı Türk güzeli gibi dünya birincisi olacak" temennisini dillendirmiştir (Vakit, 1932b, s. 5). *Vakit* gazetesi yazarı Sadri Etem de İngiliz malları için pazar arayan prens "De Gal"dan uzun uzadıya bahsettiği yazısına Keriman Halis'le devam etmiştir: "Keriman Hanımın taraveti Bursa ipeğinde, Adana pamuğunda, İzmir incirinde, üzümünde hatta güzel Türk tütününün dumanları arasında doğdu. Keriman Hanım dünya güzelidir. Ve dünyanın gözü onun üzerindedir. Yabancı iş adamları da şimdiden dünya güzelinin etrafını birer örümcek gibi sarmaya başlamışlardır. Malları antrepolarda bekliyen Türk müstahsilleri, malları Türk fabrikalarında uyuklıyan Türk fabrikacıları dünya güzeli sizin mallarınız için geniş pazarlar keşfeden bir fatih olabilir" (S. Etem, 1932, s. 3). Okuduğumuz bir başka haberde de İktisat Vekaleti İhracat Ofisine gönderilen bir emir dahilinde Keriman Halis'e bir program hazırlanarak memleketin mahsulat ve mamulatının propagandasını yapabilmesi için Halis'in Berlin, Mısır Kahire ve

[27] Ayrıca aynı haberde Hasan Pertev Manifatura Mağazası, Aris ve Paçikakis kundura mağazaları ve iskarpin ve kumaş indirimleri yapacaklarını beyan etmiştir. (Cumhuriyet, 1930a, s. 2).

Amerika'ya gönderildiğini öğreniyoruz (Cumhuriyet, 1933ab). Dünya güzeli kendisine verilecek olan fındık, kuru üzüm, incir gibi ürünleri ve Eskişehir taşından yapılmış mamulatı ve diğer yerli malları Avrupa'da uygun olan kişilere ve müesseselere hediye olarak götürecek ve malların propagandasını yapacaktır. Keriman Hanım'a İnhisarlar İdaresi tarafından bu yüzden külliyetli miktarda Türk likörü ve üzerinde "Mis Univers" yazan Türk sigaraları verilmiştir (Cumhuriyet, 1933ab). Güzeller mallarını dışa satma amacında olan "Milli Burjuvazi" için de mallarının propagandasını yapacak bedenler olarak görülmüştür.

Bu dönemde başka bir şirket İpekiş de kraliçelere verdiği destekle parlatılan bir müessese olarak dikkati çekmiştir. Kuruluşuna baktığımızda İş Bankası'yla olan organik bağı görülmektedir. 1923-27 yılları arasında yerli girişimci sınıfın ortaya çıkması ve onlara destek kredileri verilmesi için devlet eliyle çeşitli bankalar kurulmuştur. Bu bankalardan biri de 1925 yılında kurulan İş Bankası'dır. "Politikacıların bankası" (Ahmet, 2007, s. 118) olarak anılan bu bankanın on üç yönetim kurulu üyesinin tamamı milletvekilidir (Keyder, 1995, s. 148). Çağlar Keyder'e göre bürokrat sınıfın bu şekilde yer almadığı bir sanayi kuruluşu ya da banka düşünmek bahsedilen dönemde mümkün görünmemektedir (Keyder, 1995, s. 149). İş Bankası çeşitli sektörlere el atmış, iştiraki olan bütün şirketlerin yönetim kurulu üyeleri arasında yüksek bürokratlar ve milletvekilleri yer almıştır (Keyder, 1995, s. 148-149). Bankanın el attığı diğer bir sektör de ipekli kumaş üretimidir; İpekiş de bu maksatla kurulmuştur. İpekiş, *Cumhuriyet* gazetesine verdiği reklamda "İş Bankası memleket iktisadiyatının her sahasında olduğu gibi ipekçilik sahasında da hizmet edebilmek maksadı ile bu fabrikayı tesis etmiştir" (Cumhuriyet, 1932ba,) diye yazarak açtığı şubeleri halka duyurmuştur. Yunus Nadi de köşesinde "Tamamen asrî ve millî bir müessese" olarak tanıttığı şirketin ucuz, milli hem de Avrupa mallarından ileri olduğunu ve Avrupa'dan teknik destek alarak, Türk sermayesiyle kurulup, Türk işçilerle çalıştığını belirtmiştir (Y. Nadi, 1932ab). Dünya Güzellik Yarışması'ndan dönen Keriman Halis'i ziyaret eden İpekiş şirketinin müdürü Ali Bey, kraliçenin uluslararası yarışmada giydiği İpekiş kumaşlarının Avrupa'da takdire mazhar olduğunu ve bu Türk kumaşını bilaistisna herkesin beğendiğini ifade etmiştir (Vakit, 1932c). 1932 senesindeki Yerli Mallar Sergisi'nde İpekiş'in "Krep Keriman" adını verdiği kumaş 6.761 oy alarak birinci olacaktır (Vakit, 1932). Böylelikle kraliçenin üstüne giydiği mamulle İpekiş'in reklamı yapılmış, kadınlar için İpekiş

albenili bir hale getirilmiş ve bunun sonucunda şirket ortağı bürokratlar da kâr etmiştir.

Peyami Safa'nın 1930 yılında güzeller hakem huzuruna geldiğinde yaptığı konuşma, güzellerin dış memleketlere gönderilme amaçlarından birini açık bir biçimde anlatmıştır: "Bu seneki müsabakanın başka bir mahiyeti var. Türk güzeli Avrupa ve dünya güzellik müsabakasına iştirak edecek. İhracatımızı fazlalaştırmaya azmettiğimiz şu sırada güzellerimizi ecnebi memleketlere göndermek de bir muvaffakiyettir. Ne çare ki tatlı bir bakışla İngiliz lirasını düşürmek imkân haricinde" (Cumhuriyet, 1930ae, s. 2).

Kraliçelerin hizmet ettiği yerli sektör yalnızca kumaş sanayi değildir. Yeni kurulan ülkenin yabancı kumaşlarla mücadelesinin dışında yabancı şirketlerin elinde bulunan başka sektörlerle de mücadele etmesi gerekmiştir. Dönemin en kârlı ve yeni sektörlerinden biri de sinemadır. Modayı ve kadın davranışlarını etkileyen filmler yabancı sermayenin elinde görünmektedir. Nilgün Abisel, sinema sektörü piyasasında özellikle Amerikalı girişimcilerin Türkiye pazarını ele geçirdiğini yazmıştır (Abisel, 1994, s. 20). Kadınlar Hollywood filmlerindeki artistlerin giydikleri elbiseleri dikiyor, onların saç modellerine özeniyorlardı. Sinema, halkın ilgisini çekmiş olmalı ki birçok gazetede artistlerin hayatının anlatıldığı, çevirdiği filmlerin tanıtıldığı ve boy boy fotoğraflarının olduğu "sinema" sayfaları yerini almıştır. *Resimli Ay*'da çıkan bir yazı sinemanın tesiri altında kalan gençlerin daha serbest, neşeli ve ahlaki kaidelere daha lakayt olduğunu, sinemanın kadınlar ve genç kızlar üzerinde hayat ve seviyeleri üzerinde inkılap yaptığını, onları daha süslü, şatafatlı ve modern hayatı taklide sevk ettiğini yazmıştır (Resimli Ay, 1930a). Yazar, sinemanın önemli bir propaganda aracı olduğunu, filmlerin politik bir şey söylemese bile muayyen bir hayat tarzının propagandasını yaptığını ve Türklerin kendi filmlerini yapmadığı sürece Avrupa filmlerinin tesirinden halkın kurtulmasının oldukça zor olduğunu iddia ediyordu (Resimli Ay, 1930a).

Sinemayla gelen propagandanın öneminin anlaşıldığı bu dönemde, rejimin propaganda derdiyle "Milli Burjuvazi"nin kâr marjını artırma amacı çakışmış, ülkede film sektörünü eline alacak Türk sermayeli bir film şirketine ihtiyaç doğmuştur. 1928 yılında kurulan İpekçi Film ya da İpek Film Şirketi 1928 film ithalatı, işletmeciliği ve seslendirme alanında yatırımlar yapmaya başlamış ve kendi sinema salonlarını

açmıştır (Özön, 1962, s. 89-93). Yabancı filmlerin sinema pazarını işgal ettiği bir dönemde İpekçi Film Şirketi yerli bir film olan *Ankara Postası*'nı çekmiştir. Milli Mücadele dönemini konu alan filmi, hükümet ve devlet erkânı izlemiş, "Avrupa filmlerine yakın bir güzellikte" milli bir film vücuda getirdiği için *Cumhuriyet* gazetesi, şirketi tebrik etmiştir (Cumhuriyet, 1929he). Film Türkiye'de "milli" filmler yapılabileceğini ispat etmiştir fakat filmlerde kimlerin oynayacağı önemli bir sorun olmuştur. Engin Ayça, Muhsin Ertuğrul'un denetimindeki Darülbedayi artistlerinin, çevrilen sınırlı sayıdaki "milli" filmde rol alarak sektördeki oyunculuk üzerinde tekel kurduğu fikrindedir. Cumhuriyet'in yeni kültür ve sanatının oluşması için gerekli kadroların çeşitli akademilerde yetişeceği zamana kadar eldeki malzeme kullanılacak ya da eğitim almak için artistler yurtdışına gönderilecektir. (Ayça, 1999, s. 122-123). Nitekim şirket, kadın oyuncu ihtiyacını karşılamak için güzellik kraliçelerine tekliflerde bulunmaya başlamıştır (Cumhuriyet, 1929ga). Öngüç'e göre Cumhuriyet öncesi Ermeni ya da Beyaz Rus kadın oyuncuların oynatıldığı filmlerde Cumhuriyet sonrası Türk kadınların oynatılabilmesinin yolu açılmıştır (Öngüç, 1988, s. 13). Böylelikle güzellerin bedenleri milli filmlerde de boy gösterecektir.

1929 Güzeli Feriha Tevfik yerli film *Kaçakçılar*'da İpekçiler ile yakın ilişkisi olan ailesinin iznini alıp oynamıştır (Akçura, 2004, s. 355). Paris'te sesli çekilecek yeni bir film için yine milli bir yüz, 1931 Güzeli Naşide Saffet gündeme gelmiştir (Cumhuriyet, 1931ea). 1930'larda filmlere olan yoğun ilgi film sektörünü de bir kazanç kapısı haline getirmiştir. 1932'de sadece ikisi Türk, yüz altmış beş film gösterilmiştir (Ayça, 1999, s. 122). Pazarı Amerikan filmlerinin kaptığı bu alanda milli teşebbüsün imdadına kadın oyuncu olarak Türkiye'nin güzelleri yetişmiştir. İpekçi Film'e devlet erkânının desteğini Kazım Paşa'nın film şirketinin Nişantaşı'ndaki stüdyosunu ziyaretinden de anlayabiliyoruz. Kazım Paşa stüdyoyu teftiş etmiş, stüdyonun müteşebbisleri ve "Türk" sanatkârlarına başarılar dilemiştir (Cumhuriyet, 1932i). Keriman Halis, İzmir seyahati sırasında Milli Kütüphane'de kendi filmini halkla birlikte izlemiş ve İpek Film'de Mustafa Kemal'in nutkunu dinlemiştir (Cumhuriyet, 1932jf). İpek ticaretinden sinema sektörüne kadar çeşitli iş kollarında seslerini duyuran ailenin yapım masraflarını üstlendiği milli filmler yeterince ilgi görmeyip sektörde yaptığı yatırımlar boylarını aşınca, 1934'te film yapımına ara vermiş, 1937'de İş Bankası'ndan aldığı krediyle iflasın eşiğinden dönmüştür (Özyılmaz, 2020/2, s. 708).

Güzellik yarışmalarına katılan kadınlar yarışma sayesinde kendilerine yeni iş fırsatları yaratabilmiştir. Bu durum bundan sonra yarışmaya girecek kadınlara da örnek oluşturacaktır. Burada önemli diğer bir durum ise "film artisti" olmanın "düşmüş kadınlık" durumuyla özdeşleştiği bir dönemde hükümetten destek alan "Türk" sinema sektörü, güzellik yarışmalarını yumuşak bir geçiş aşaması olarak kullanarak milli sinema yıldızlarını ortaya çıkarmıştır. Dönemin muhafazakârlığını düşünürsek bu sektörde çalışabilecek kadın yüzler bulmak oldukça güçtür. Böylelikle yerli ve milli İpekçi Film şirketi filmlerinde oynayacak kadın oyuncu bulmuş, *Ankara Postası* gibi milli davanın propagandasını yaparak hem kendi prestijini artırmış hem de dünyada gittikçe popülerleşen film sektöründe kendisine yer açmıştır. Milli iktisat anlayışını benimseyen Cumhuriyet kadroları güzellik yarışmalarının düzenlenmesine izin vererek İpekçi ailesine, yerli ve milli kadın oyuncu bulmasını sağlayacak ortamı yaratıp yurdun parasını dışarı çıkarmamayı başarmıştır.

Cumhuriyet elitleri ve yatırım sektörünün önemli şirketlerinin iç içe geçtiği, organizmacı bir anlayışla bütün olduğu erken Cumhuriyet döneminde, güzellerin bedenlerinin misyonu sadece bunalım ekonomisinde kapalı ekonomi politikaları izleyen Türk hükümetinin isteği üzerine, ithalatı azaltıp ihracatı artırmak ve yerli malını özendirmek değildir. Onlar, Avrupa'ya ve Türk halkına Türk ırkının güzelliğini gösteren medeni bir kadın olarak da vurgulanmak istenmiştir. Zaten İttihat ve Terakki döneminden beri sürdürülen kadın politikası "milli bir kültür ve iktisat davası" da değil midir? (Tunaya, 1995, s. 202).

4.1.2. Türk Tarih Tezi ve "Türk" Güzeli

Kemalizm ideolojisinin önemli bir harcı olan milliyetçilik, arkasında İttihatçı düşünürlerin olduğu bir mirasla geçmişten beslenmişti. Eğitimli elit bir grup 27 Temmuz 1896 tarihli *İkdam* gazetesinde "Müslümanız ve kavmimize göre Türküz" diyerek kendini etnik ve ırksal olarak Türk olarak tanımlamaya başlamıştı. 1908 sonrasında Türk Gücü, Türk Ocağı, Türk Bilge Derneği gibi seçkinler tarafından kurulan dernekler çoğaldı ve Osmanlının son dönemine denk gelen milliyetçilik projesi seçkinlerce şekillendirildi (Gencer, 2009, s. 74-75). İttihatçıların kurguladığı milliyetçilik Birinci Dünya Savaşı ile yenilmiş, Pantürkizm'in Türk Sovyet dostluğuna ket vuracağı korkusuyla da milliyetçilik ihtirasları Anadolu

milliyetçiliğine dönüşmüştü (Georgeon, 2006, s. 61). İttihatçıların Pantürkist milliyetçiliğini Anadolu milliyetçiliğiyle sınırlayan seçkinlerin önayak olup 1929-1933 yıllarında düzenlediği yarışmalarda Türkiye'yi temsil eden kadınlar, Cumhuriyet'in ittihatçılardan farklılaşan milliyetçi projesinin sembolleri olmuş, bu düşüncenin sınırlarını belirleyen seçkinlerce halkın gündelik hayatına kitle iletişim araçlarıyla girmişlerdi. Seçkin jürilerin seçtiği "Türk Güzeli" kimdi? Halka "Türk Güzeli" propagandasının yapıldığı ideal Türk kadını hangi özelliklere sahipti? Ziya Gökalp, milliyetçiliğin ve medeniyetin çıktığı Avrupa ile bu medeniyet çerçevesine girmeye çalışan Türk milliyetçiliği arasında ördüğü mesafeyi, medeniyet ve hars arasında da örüyor, medeniyeti Avrupa'ya içkin düşünürken ulusal kimliği harsa atfediyordu. Kültür melezleşmeyecek kadar kutsaldı. Toplumların kendine özgü âdetleri, görenekleri, duyguları adeta onların yaşayan organizmalarıydı. Bu organizmanın medeniyet tarafından zehirlenmesine izin verilmemeliydi (Gökalp, 1992, s. 306.) Medeniyet Gökalp tarafından harstan ayrıştırılsa da Mustafa Kemal'e göre ondan tamamen kopuk bir kavram değildi. Mustafa Kemal insan kültür ilişkisi üzerine teoriler üretmiş, yeni Türk insanını yetiştirecek Türk kültürünü yaratmaya çalışmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi 1937'de kültür meselesini gündeme taşımış, Kültür Bakanlığı'na "Memleket davalarının ideolojisini anlayacak, anlatacak, nesilden nesile yaşatacak fert ve kurumları yaratmak" görevi verilmiştir (Güvenç, 1995, s. 34). Atatürk asıl amacının kültür değişmesi olduğunu şöyle açıklamıştır: "Yapmakta olduğumuz inkılapların gayesi Türkiye Cumhuriyeti halkını tamamen asri ve bütün mânâ ve eşkâli ile medeni bir heyet-i içtimaiye haline isâl etmektir" (akt. Güvenç, 1995, s. 34).

Gökalp'in zihninde Avrupa'yı temsil eden medeniyet kavramı, toplumların teknolojik ve bilimsel gelişmelerine kapı aralayabilirdi, gelişmenin ve ilerlemenin adresi de Avrupa'ydı. İlerlemek ve gelişmek isteyen Türk milliyetçileri, devletlerini parçalamak isteyen, şüphe ve güvensizlik duydukları Avrupa'yla ilişkilenmek durumundaydı. Bu çelişkili durum kültür aktarıcısı kabul edilen, vatan evlatlarını büyüten ve vatanı temsil eden kadının beden politikalarına da yansımıştır.

1924 Kurultayı'nda Türk Ocakları'na kadın ya da erkek fark etmeksizin aza olmak için beşinci maddeyle kabul edilen şart, kişinin neslen Türk olması veya hars dolayısıyla Türk duygu, Türk dileği beslemiş ve mazisiyle Türklüğe bağlı olduğunu

ispat etmiş olmasıydı (Georgeon, 2006, s. 47.) Kurultayda aza olmak için ne Türk dilini konuşmak ne de dinsel kimliğin İslamiyet olmasına ilişkin bir şartın öne sürüldüğünü görüyoruz. Cumhuriyet'in erken dönemine denk gelen güzellik yarışmalarına katılan Musevi, Ermeni, Rum kadın adayların "Türk Güzeli"ni seçen *Cumhuriyet* gazetesinin düzenlediği yarışmaya yoğun ilgi gösterdiğini, gazetenin Türklük tanımının Türk Ocakları'nın tanımıyla örtüşerek dini İslam olmayan Türkiye tebaalı kadın yurttaşları yarışma harici bırakmadığını söyleyebiliriz. *Cumhuriyet*, 1929 Güzellik Yarışması'nda jüri azası da olan Alman *Mittag* gazetesi muhabirinin yazdığı makaleden yaptığı alıntıda Feriha Tevfik'in kazandığı yarışma için, "İstanbul da sarışın güzeli esmere tercih ediyor" başlığını vermiş; yarışmaya Türk, Ermeni, Yahudi ve Rum toplam sadece yirmi adayın geldiğini, katılımın düşük olma sebebini de yarışmaya katılmak isteyen kadınların babaları, biraderleri ya da nişanlılarının yarışmayı fazla asrilik olarak nitelendirmesinden kaynaklı olabileceğini belirtmişti. "Dik yürüyüşlü Türk kızını hepsine faik" gören yazar, Türk kızının mısır tarlaları renginde sarı saçlarıyla Amerikalıları şaşırtacağını çünkü bu tipte bir Türk güzelini Amerikalıların tahayyül edemeyeceklerini yazmıştı (Cumhuriyet, 1929ıb). İnce ve fettan olarak nitelendirdiği Hicran Hanım ise bir hafta evvel evlendiği için yarışma harici bırakılmıştı (Cumhuriyet, 1929ıb). Yarışmada esmer güzelliğini temsil eden Araksi Çetinyan'a ise muhabir "sinema güzeli" tanımını uygun görmüştür (Cumhuriyet, 1929ıb). 1930 Güzeli Mübeccel Namık'ın Sirkeci'den Paris'e gittiği haberini paylaşan *Cumhuriyet*, yerli ipekli ve yünlü kumaşlar giyen ve iskarpinleri Türk işçiler tarafından yapılan güzeli (Cumhuriyet, 1930am) "sabık" Rum, Ermeni ve Yahudi vatandaşların Paris'te karşılayacağını okuyucularıyla paylaşmıştı. Aynı habere göre, Paris'te bir Ermeni'nin işlettiği Semiramis lokantasının sahibi de kraliçenin kendisini ve babasını lokantasına davet etmiştir (Cumhuriyet, 1930am). Güzellik yarışmaları gibi milli bir meselede Osmanlı toplumsal yapısına ait "sabık" vatandaşlarla Türkler bir araya gelmiş; Türk harsının, duygusunun etrafında birlik olmuşlardı. 1929 yılında Ermeni kökenli Araksi Çetinyan üçüncü, Türk kökenli güzel Feriha Tevfik birinci olsa da *Cumhuriyet* gazetesinin "Türk" tanımı Türk Ocakları'nın düşünsel dünyasıyla uyumlu görünmektedir. Anadolu'nun sabık otokton halklarını ve hatta Avrupalı halkları Türk kültür dairesinin içine alan ve Türk ırkını medeniyet kurucu ırklardan gören Türk Tarih Tezi'nin muştucusu bu kimlik tanımı, 1929-1933 yılları güzellik yarışmaları haberlerinde de kendini hissettiriyordu. 1929 Dünya Güzellik Yarışması'nı sarışın Macar güzeli kazanmıştı. Gazete şöyle diyordu:

“Macarlar da Türk ırkına mensup oldukları için beynelmilel müsabakalarda Türk gözellerinin de muvaffak olacağına, Macar gözelinin bu muvaffakiyeti büyük bir delildir” (Cumhuriyet, 1929ak). Macar milletinin şan ve şerefini dünyaya göstererek propagandasını yaptığı söylenen güzelin daha sonra Yahudi kökenli olduğu ortaya çıkacaktır (Cumhuriyet, 1929aü). 1929 Romanya Güzeli Dobrucalı, üzüm gözlü Leyla, biraz Türkçe bilmekte ve Türk güzelini andırmaktadır, babası da ona bir Türk ismini, Leyla’yı uygun görmüştür (Cumhuriyet, 1929ic). Gazeteye göre 1930 Avrupa Güzellik Kraliçeliğini kazanan Yunan güzelinin İstanbullu Rumlar arasında İzmirli ya da Fenerli olduğu söylenmekte, güzelin Anadolu’dan giden Rumlara mensup olduğu iddiasına kesin gözüyle bakılmaktadır (Cumhuriyet, 1930bd). Artit [Artin] Cebeli, *Cumhuriyet*’te yayımlanan “Ermeni’lerin Türk’lüğü” başlıklı yazısında, Türkçenin bütün dillerin anası olduğunu iddia etmiş ve “Evet Türk’ler ile Ermeni’lerin ırktaş oldukları itiraz kabul etmiyecek derecede aşikârdır. Türk’ün ve Ermeni’nin antropolojik karakterleri, legendeları, halk şiirleri, dilleri, velhasıl folklorları bunu ispat etmektedir” fikrini savunmuştur (Cebeli, 1932, s. 4). Gazete Ermenilerin içinde bu teoriyi benimseyenlere yer verip, okuyucusunun zihninde tezin “Türk” tebaasına ait çeşitli milletlerce de taraftar bulduğunu ispat etmeye çalışmıştır. Yunan, Roma medeniyetinin kökenlerinin ve kurucularının Orta Asya’dan gelen Türk kavimleri olduğu (Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti, 1931, s. 191-193), Avrupalı ırkların köklerinin Anadolu’da olduğu görüşü de bir yan tez olarak iddia edildiğine göre (Aydın, 2009, s. 359) Avrupa milletlerinin yer aldığı güzellik yarışmalarına medeniyet yaratan Türklerin de katılması doğaldı ve Türkiye’deki milli yarışmaya Ermeni, Rum ve Yahudi kadın vatandaşların katılmasında bu teoriye göre bir sakınca yoktu. Türk güzeli Türk harsına bağlı, vatanına karşı vazifesinin bilincinde bir yurttaş olmakla birlikte, aidiyet kavramı içinde üst kimliği “Türk” olduğu için “ötekilere” göre daha mübahtı.

Durkheim sosyolojisinden ilham alan Ziya Gökalp’in Türk kültür araştırmalarında önemli bir yere sahip ve Cumhuriyet’in ilk yıllarında oldukça etkili olan sosyolojisinin yerini 1930’lu yıllarda antropoloji destekli tarih anlatısı almıştır (Toprak, Aralık 2010, s. 29). Toprak’a göre Atatürk ulus inşa sürecinde İttihatçıların aksine, zamanla sosyolojiyi bir kenara bırakmış, tezini de destekleyecek antropolojiye merak sarmıştı. 1908’in gerçekleriyle 1930’larınkiler farklıydı (Toprak, s. 28). Özlemle bakılan Aydınlanma geçmişine sahip Avrupa kültürüne duyulan

güven, dünya ekonomik bunalımıyla birlikte sarsılmıştı; totaliter rejimlerin Avrupa'da ve dünyada yükselişi "karanlık çağ"ı ya da "katastrof çağı" halklara hatırlatmaktaydı. Toprak'a göre uygarlıkların doğuşu ya da ön tarihe bakış Avrupa'dan Asya'ya doğru bir yönelimi tetikliyordu (s. 27). Mustafa Kemal bu yönelimi değerlendirmiş, Türk ırkının sınırları ve onun nicel-nitel özelliklerini ortaya çıkaracak antropolojiye yönelmişti. Antropoloji sayesinde "milli kimlik ve bilinç" inşa edilecek, dışta ise Anadolu'nun otokton halkı olan Türkler hak ettiği değere ulaştırılacaktı.

Kurucular için güzeller, Türk ırkının antropolojik özelliklerini halka göstermesi açısından da önem taşımış görünmektedir. Keriman Halis İzmir seyahati sırasında Asar-ı Atika Müzesi'ni ziyaret etmiş, özellikle Foça harabelerinde bulunan Roma dönemine ait Afrodit heykelinin yanında kraliçenin fotoğrafı çekilmiştir. Müze müdürü fotoğraf çekimi sırasında dünya güzellik kraliçesinin dünya güzellik ilahı Venüs'ün yanında bulunmasını istemiştir. Çünkü Mustafa Kemal ziyareti sırasında bu heykelle yakından ilgilenmiş, heykeli "İşte bir Türk kafası" diyerek incelemiş, onu Türk kadınına benzetmiştir. Müze müdürü yüz kemikleri, kaş ve burnu, gözleri ve fiziki özellikleriyle heykelin Keriman Halis'i andırdığını, kendisinin katıksız bir Yörük olduğunu belirtmiştir. (akt. Kaya, Yaz 2020, s. 264). Venüs'e benzetilen Keriman Halis'in Anadolu'nun Venüs'üne benzediğini ispat etmek istercesine büstü yapılmıştır. Yalnızca Keriman Halis'in değil 1929-1933 yılları arasındaki bütün kraliçelerin kanon oluşturucasına büstlerinin yapıldığı *Cumhuriyet*'in verdiği haberlerden takip edilebilir.

Bu anekdottan yola çıkarak kraliçelerin heykellerinin yapılmasındaki neden, Anadolu tarihinde Türklerin de antik çağlardan beri var olduğunu göstermek ve güzel Türk kadının antropolojik ırksal özelliğini gelecek kuşaklara aktarmak olabilir. *Cumhuriyet* gazetesinde çıkan haber bu tezi doğrulamaktadır. Türkiye'deki yarışmalarda jüri heyetinin içinde yer almış Alman gazeteci Dr. Karl Muley'in bir mektubu gazetede yayımlanmıştır. Karl Muley mektubunda peçe ve çarşaf döneminin geçmişte kaldığını ve halkın içinde özellikle münevver sınıfın Türkiye'nin beynelmilel güzellik olimpiyatlarına katılmasını "milli ve etnografik mahiyeti haiz bir vazife" olarak idrak ettiğini yazmıştır. Türkiye'nin güzellerinin büstlerinin konacağı bir galeri önermiş, Türkiye'de bulunan Kenan Bey gibi

heykeltıraşların yapacağı bu bronz heykeller için güzel sanatlar fakültesinin en uygun yer olduğunu ve bunu yapmanın "hars" tarihi açısından da önemli olduğunu mektubunda belirtmiştir (Cumhuriyet, 1930ca).

Fransız heykeltıraş Maitre Maxime Real Del Sarte de Mübeccel Hanım'ı çok beğenmiş ve büstünü yapmak istemiş (Cumhuriyet, 1930bf), Heykeltıraş Kenan Bey de 1929 güzelinin büstünü yapmaya başladığını, yarışmalara katılan bütün güzellerin büstünü yapacağını ifade etmiştir. "Güzeller Heykeliniz Türk Tarihine İntikal Edecektir" başlığıyla verilen haber metninde o zamanki güzellik anlayışını ve Türk güzelliğini temsil etmek üzere Türk güzelinin özelliklerini sonraki nesillerin büstlerden anlayabilecekleri ifade edilmiştir (Cumhuriyet, 1932a). Keriman Halis'in büstü de Alman heykeltıraş Her Ferdinand Gross tarafından yapılmıştır (Cumhuriyet, 1932jc). Güzellerin ırksal özelliklerini yansıtan büstleri, antropolojik ırk çalışmaları yapan devletin belgelemek ve sergilemek istediği materyallerden biridir.

4.1.3. Yeniden Tanımlanan Gelenekler

Bozkurt Güvenç, Orta Asya'dan Batı Asya'ya göç eden Oğuz boylarının Osmanlı İmparatorluğu içinde dinen Müslüman tebaaya ait olduğunu, yerleşik hayata geçmemekte direnen Türkmenler ve Yörüklerin Osmanlı düzeni dışında tutulduğunu, bir kültür devrimi olarak görebileceğimiz Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucularının bu Müslüman kullardan hür ve laik yurttaşlar yaratmaya çalıştığını söylemektedir. (Güvenç, 2009, s. 34). Çoğunluğu Türkmen ve Yörüklerden oluştuğu düşünülen halkın Orta Asya'dan da gelen etnik gelenekleri vardı, Osmanlı düzeninin dışında tutulan cemaat toplumunun izlerinin hâlâ güçlü olduğu halka etnik geleneklerinin hatırlatılması gerekiyordu (Morin, 2009, s. 89). Mardin'in söylediği gibi halk değerleriyle tanışıklık önemli bir sermaye olabilirdi (Mardin, 2007, s. 78). Bu değerleri bulmak, yeni değerlerle harmanlamak ve Cumhuriyet'in değerleri olarak özümsenmesini sağlamak kurucuların amaçları arasında görünmektedir. Osmanlı kimliğinden kopan Türk ulusunun tarihi Cumhuriyet'e kadar resmi olarak yazılmamıştı. Ulusçu hareketi başlatan aydınlar tarih yazımı misyonunu üstlerine almış, parti üyeleri olmalarının yanı sıra yeniden tarih yazımının da öncü kadroları olmuşlardır (Ersanlı, 2003, s. 108). Cumhuriyet'e ait ortak toplumsal hafızayı yaratma çalışması Türk Tarih Tezi çalışmalarından önce fiilen başlamış, Mustafa Kemal öncülüğünde organize edilen tarih çalışmaları 1928-1929 yılında bazı

sonuçlar vermiş ve bu çalışmalar notlar halinde bastırılmıştı. 1930 yılında da Türk Ocakları'na bağlı Türk Tarih Heyeti oluşturulmuştu (Ersanlı, s. 111). Türk Ocakları, Cumhuriyet Halk Partisi içinde eritildikten sonra heyetin kurucularıyla Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti kurulmuştu (s. 111). Cemiyetin ortaya çıkışından kısa bir süre sonra Türk Tarih ve Dil Kurumları kurulmuş; tarih araştırmaları, müzeler ve fakülteler desteklenmiş; dil, tarih ve eğitim alanında kongreler yapılmıştır. Kültür yenileşmesine direnen kişi ve kurumları yumuşatmak için halkevleriyle halk odaları gibi kültür merkezleri açılmıştır (Güvenç, 1995, s. 37). Mustafa Kemal, toplumun Arap kültürüyle içkinleşmiş İslam'la arasına mesafe koymasını ve Osmanlı kimliğinden kalan boşluğu doldurmasını sağlayacak Orta Asya Türk kültürüne ve tarihine ait mitleri partili tarihçilerle birlikte bulacak, bu mitleri tekrar üretecek ve kurgulayacaktır. Calhoun etnik geleneklerin devamını sağlayan milliyetçi ideolojileri çözümlerken dikkat edilmesi gereken hususları şöyle sıralar:

> (...) Ama bizim üç noktada dikkatli olmamız gerekir: Birincisi, etnik geleneklerin devamlılığının fark edilmesi, bu geleneklerin hangilerinin süreceğini veya hangilerinin ulusun veya ulusal iddiaların temelini oluşturacağını açıklamaz. İkincisi, gelenekler yalnızca miras kalmazlar, yeniden üretilmeleri de gerekir: Hikâyeler tekrar tekrar anlatılmalı, bazı gelenekler anlamlı olmaları için yeni koşullara uyarlanmalıdır. Bazen önemsiz gibi görünen güncelleştirmeler anlamı önemli ölçüde değiştirebilir, hatta bazen hikâyelerin anlatıları aynı kalsa bile, kıssadan hisseleri değişebilir. Üçüncüsü, etnik geleneklerin, toplumsal ve kültürel anlamları, yazıldıklarında ve daha sonra TV veya sinema için uyarlandıklarında çok büyük değişikliklere uğrar. (Calhoun, 2007, s. 69-70)

Morin toplumsal hareketleri yönlendiren söylemlerin güçlerini kültürel mitlerden aldığını yazmaktadır. Bir ideolojinin halk tarafından özümsenir oluşu ona göre, mitik temeller üzerine ne kadar sağlam oturduğuna, toplumun değer yargıları, beklentileri ve idealleriyle ne kadar örtüştüğüne bağlıdır (Morin, 2009, s. 90). Siyasal söylemde savunulan ideoloji mitik temellere referans veren ideograflar içerir. Yazara göre Kemalist söylemde Birinci Vazife, İç Düşmanlar, Atalar, Kuşatılmışlık ve Modern Batı geçmişe referans veren beş önemli mittir (Morin, s. 91). Aşağıda Morin'in işaret ettiği atalar/şef kültü, iç düşmanlar, modern batı tarafından kuşatılmışlık ve vazife

mitlerine yarışmalarda kullanılan dil üzerinden bakılmaya çalışılacaktır. Sonuç olarak ideolojik söylemler toplumsal hareketlerin ateşleyicisidir, bireylerin içinde yaşadıkları toplumsal, siyasal, ekonomik vs. koşulları tanımlayarak onlara ne ve kim olabileceklerini idealize edilmiş imgeler üzerinden sunup bireyleri hareketin içinde olmaya teşvik eder ve bu hareketi yönlendirir (s. 89-90). Yarışmalarla Türk Güzeli üzerinden yurttaşlarına kim olduğunu anlatan ve yurttaşlarını milliyetçi harekete dahil olmaya teşvik eden Kemalist ideolojinin kullandığı mitik söylem ve kullandığı imgeler aşağıda analiz edilmeye çalışılmıştır.

4.1.3.1. Gazi'ye Sadakat

Yunus Nadi 1931 tarihli yazısında Avrupa'nın Hristiyanlık diniyle imtihanının sonucunda medeni bir kültür yaratmasına benzer deneyimden Türklerin de geçtiğini, Yunan ve Roma medeniyetine dönen Avrupalılar gibi Türklerin de öz kültürüne dönüp medeni dünyayı yakaladıklarını ileri sürer:

> Güzelliğin bedii ve sıhhî noktai nazarlardan ırk için haiz olduğu ehemmiyetten başka beynelmilel müsabakalara bu vadide dahi iştirak ile bizim kültür noktai nazarından dahi yeni dahil olduğumuz bir sahada tekâmül gayesini takip ettiğimiz gizli kapaklı bir şey değildir. Asırlardan beri Türk kadınını hapsederek adeta hayattan tecrit etmiş ve Türk cemiyetini yarım bırakmış olan bir takım adetler ve an'aneleri kırıyoruz. Tahripkâr ve kadınlık haysiyetini kırıcı olan bu adetler ve an'aneler Türk'ün öz malı değildir. Türk kadını ile ve erkeği ile hür yaşamağı hayatın en hâkim düsturu bilen bir ırkın çocuklarıdır. Bizden evvel ayni ıztırapları Avrupa yaşadı. Suriye'den Avrupa'ya geçen hristiyanlık oradan naklettiği rüsum ve âdatla Yunanistan'ın ve Roman'ın mabadi olmak lâzım gelen Avrupa'ya asırlarla kan kusturmuştu (Y. Nadi, 1931a, s. 3).

Yunus Nadi'nin Türk'ün öz malı, öz kültürü olarak işaret ettiği yer, kadını erkekle eşitleyen ve Türklerin adeta altın çağını yansıtan İslam öncesi Orta Asya'dır. Ziya Gökalp'e göre Türk'ün öz kültürünün kaynağı Orta Asya steplerinde kadın ve erkek her işte birliktelerdi, kadınların tesettürüne dair hiçbir kayıt yoktu. Kadınlar, doğrudan doğruya, hükümdar, kale muhafızı, vali ve sefir olabilirlerdi. Alelade ailelerde de ev müştereken, karı ile kocanın ikisine aitti. (Gökalp, 1968, s. 148).

Gökalp *Türkçülüğün Esasları* kitabında eski Türk kadınının tamamıyla hür ve serbest olduğu halde, havai işlerle iştigal etmediğini (Gökalp, 1968, s. 150), hukuki Türkçülüğün gayelerinden birinin de asrî aile vücuda getirmek olduğunu yazmıştır. (s. 157). Gökalp'in yaptığı kadınla erkeğin eşit olduğu Orta Asya güzellemesi lise tarih kitaplarına da girerek devlet feminizminin en temel şiarı olmuştur (Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti , 1934/2004, s. 225-227.)

1930'lara gelindiğinde güzellik yarışması haberlerinde at sırtında Türk yurdunu iç ve dış düşmanlara karşı koruyup Türk ilinin varlığının devam etmesini sağlayan Türk mitindeki askeri şef farklı bir anlama bürünmüş, Türk kadınını öz kültüründen uzaklaştırıp kafes arkasına kapatan iç düşmanlara karşı onları özgürleştiren lidere dönüşmüştür. Atatürk atalar kültünü yeniden kurgulamış, Orta Asya menşeli eski Türk devletlerinin yayılımcı politikalarından uzak, Müslüman kültürünün ağır basmadığı laik bir ata olmayı hedeflemiştir (Morin, 1999, s. 101-102). Yunus Nadi, Türk inkılabının kadını peçeden kurtararak toplumun diğer yarısıyla birleştirdiğini ifade ettiği, "Haremden Gümüş Köprüye: Büyük Gazi'ye İthaf" adlı yazısında Türk kadınının hak ettiği özgürlüğü çok kısa zaman zarfında elde ettiğini ve bunu Gazi'ye borçlu olduğunu belirterek sözlerini Gazi'ye teşekkürle noktalamıştır (Nadi, 1930b). Gazi'ye şükran borcu olan sadece Yunus Nadi değildi. Şef'e kopmaz bağlarla ve sarsılmaz imanla bağlanma kültürünün izlerini güzellerin gazetede çıkan beyanatlarında da görmekteyiz. *Cumhuriyet* gazetesi Türk güzellerinin şeflerine olan bağlılıklarına değinen haberleri manşetlerine almıştır. Gazetede "Naşide Hanım Anlatıyor" üst başlığıyla yayımlanan yazıda, Naşide Saffet'in "Türk Kadınlarına Bir Hitap" başlıklı demecinde Türk kadınını özgürleştiren Gazi'ye bağlılığını ve onu nasıl kutsallaştırdığını okuyabiliriz:

> Gazi Mustafa Kemal hz.nin memleketimize açtıkları bu yol o kadar nurlu, o kadar feyyazdır ki, onu biz belki, o yoldan yürürken tamamile hissedemiyoruz. Fakat, ecnebi memleketler genç Türkiye'nin on sene gibi kısa bir zamanda katetmiş olduğu mesafenin şayani hayret derecede mühim olduğunu gördüm ve anladım. Ben elimden geldiği kadar memleketi icap ettiği veçhile temsil ettim. Bu vazifeyi gurur ve saadetle yapmış olmakla beraber istikbal için bu mühim vazifede Türk kadınlığının daha çok muvaffakiyet kazanmasını beklemek te hakkımdır. Ve şurasını da kaydediniz

> ki, benim muallim olduğum halde müsabakaya iştirakim Avrupa'da gördüğüm hüsnü kabullerin şayani dikkat bir serlevhasını teşkil ediyordu (Cumhuriyet,1931da, s. 2).

Mustafa Kemal'in kadınlara açtığı "ışıklı yol" Naşide Saffet tarafından da takdir edilmektedir. Gazi'nin onun zihniyet dünyasında ifade ettiği anlam diğer güzellerde de farklı görünmemektedir. Güzellerin "aydın babası" Gazi olmasaydı Türk kadınlığı yarışmalarda başarı kazanamayacak, dünyada hüsnü kabul görmeyecek ve cemiyet hayatında kendini gösteremeyecekti. Cumhuriyet'in öğretmen okulunda eğitim görmüş Türkiye güzeli bu statüsünü Mustafa Kemal'e borçludur. 1932 Güzeli Keriman Halis diğer güzeller gibi gazetenin verdiği habere göre Mustafa Kemal'e milli bir ibadeti sağlıyorcasına bağlılık duymaktadır. Bu bağlılık hissini güzelin Fransa Türk elçiliğinde verilen ziyafet sonrasında Mustafa Kemal'e yolladığı bir telgraftan öğrenmekteyiz:

> "Gazi Hazretlerine,
>
> On beş gündür memleketimden hiçbir haber almamıştım. Bugün Paris Sefaretimizde layık olmadığım kıymettar iltifatınızı gazetelerde gördüm. Meserretimden ağladım. Bu muvaffakiyetim sizin memleket kadınlığına telkin ettiğiniz fikirler eseridir. Cenabı hakkın sizi üzerimizden eksik etmemesi temenniyatını yadetmekteyim. İhtiramatımın kabulünü rica ederim efendim." (Cumhuriyet, 1932ho, s.1.)

Habere göre güzel kendisinin yarışmaya katılma cesaretini ve azmini önemsememiş, layık olmadığını düşündüğü iltifatları atasından almıştır. Naşide Saffet gibi o da kamusal alandaki başarısını Mustafa Kemal'in Türk kadınlığına telkin ettiği fikirlerin sonucu olduğunu vurgulama gereği duymuştur. Keriman Halis'in yurtdışında yaptığı gezilerde Avrupalıların ona "Yaşa Türk!" diye bağırması hoşuna gitmiş, hatta güzel "Gazi" ve "Türk" kelimesini işittiği zaman gözyaşlarını tutamamıştır. (Cumhuriyet, 1932hj) Keriman Halis annesine hitaben yazdığı mektupta Türk kadınını özgürleştiren "babasına" hayranlığını aşağıdaki cümlelerle de ifade etmiştir:

> Benim güzel diye seçilişim o kadar küçük bir vesile iken gezdiğim yerlerde Türk milletine ve onun Büyük Reisine gösterilen ne büyük coşkunluklara

> şahit oluyoruz. Doğrusunu istersen içimde şimdi gayriihtiyari bir kıskançlık başladı. Sevgili Gazi Babamızı ne için başkaları da seviyor? O yalnız bizim değil mi? (Cumhuriyet, 1932hj, s.5)

Cumhuriyet gazetesi dünya güzeli Keriman Halis'in dünya güzeli seçilmesinden sonra Mustafa Kemal'in beyanatını yayımlamıştır:

> (...) Fakat Kerimen Ece hepimizin işittiğimiz gibi söylemiştir ki o bütün Türk kızlarının en güzeli olmak iddiasında değildir. Bu güzel Türk kızımız ırkının kendi mevcudiyetinde tabiî olarak tecelli ettirdiği güzelliğini dünyaya dünya hakemlerinin tasdikile tanıttırmış olmakla elbette kendini memnun ve bahtiyar addetmekte haklıdır. (...) Şunu ilave edeyim ki Türk ırkının dünyanın en güzel ırkı olduğunu tarihi olarak bildiğim için Türk kızlarından birinin Dünya Güzeli intihap olunmuş olmasını çok tabii buldum. Fakat Türk gençlerine bu münasebetle şunu da tahattur ettirmeyi lüzumlu görürüm: Müftehir olduğunuz tabii güzelliğinizi fenni tarzda muhafaza etmesini biliniz ve bu yolda uyanık bir tekâmülün mütemadi tahakkukunu ihmal etmeyiniz. Bununla beraber asıl uğraşmağa mecbur olduğunuz şey analarınızın ve atalarınızın oldukları gibi yüksek kültürde ve yüksek fazilette Dünya Birinciliğini tatmaktır. (Cumhuriyet, 1932hd, s. 1.)

Gazi Mustafa Kemal, Türk ırkının güzelliğini dünyaya gösterdiği için Keriman Halis'i tebrik etmiş, gazete Gazi'nin kraliçe için kullandığı "Ece" tabirinin Türk dilinde kraliçe anlamına geldiğini belirtme gereği duymuştur. Mustafa Kemal de beyanatında Keriman kelimesini küçük ünlü uyumuna uyarlayıp Kerimen'e devşirmiştir. Her şeyi bilen Ata için yukarıdaki cümlelerde Taha Parla'ya göre Türk milliyetçiliğinin paternalizminin izini sürmek mümkündür. Ata'nın Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni nesli gençlere telkini şudur: Türk ırkının dünyadaki en güzel ırk olduğu, bu güzelliği bilimsel metotlarla korumayı bilme ve sürekli geliştirme görevinin bilincinde olmaları, fenni yollardan gidilmesi koşuluyla bu yolda emeklerinin karşılığını alabilecekleridir (Parla, 2008, s. 201- 202). Yazara göre her şeyi bilen Ata için kültür ve erdem güzellikten önemlidir tespiti de gelmiştir, lakin Parla şunu sormaktan kendini alamaz: "Dünya hakemlerine tasdik ettirilen bu ırkî narsizm çağrısının milletine özgüven telkin etme kaygısını taşımadığını kim söyleyebilir?" (Parla, s. 202). Yarışmaların yarattığı, medeni ülkelerle eşitlenme

duygusun tatmini olduğuna göre Mustafa Kemal *Cumhuriyet* ve güzeller aracılığıyla yurttaşlarına özgüven aşılamış görünmektedir.

4.1.3.2. İç Düşmanlara Karşı Rejimin Müttefiki Babalar

Erken Cumhuriyet döneminde toplumun muhafazakâr kesiminin tepki gösterdiği en önemli kırılma noktalarından biri kadın özgürlüğü ve hakları meselesi olmuştur. Cumhuriyet, kadınla ilgili yaptığı inkılaplarda tutuculara karşı orta ve üst bürokratları sınıfsal konum olarak tercih etmiştir. Şerif Mardin modern Cumhuriyet Türkiye'sinin erken Cumhuriyet'le birlikte ortaya çıkan yeni orta memur tabakasına emanet edildiğini yazmıştır (Mardin, 2007, s. 241). *Cumhuriyet* gazetesinin Türk Güzeli olarak tanımladığı kadın tipi de modern Cumhuriyet'in yaratılması ve inkılapların korunması görevinin verildiği bu bürokrat babaların kızlarıydı. Feroz Ahmad'e göre çalışma hayatına girecek "serbestleşmiş" kadınlara ihtiyaç vardı ve bu imajı halka gösterecek olan da kamu görevlilerinin evlenmemiş okula giden kızlarıydı (Ahmad, 2007, s. 109).

Yarışmaya katılan güzellere baktığımızda Cumhuriyet bürokratı babaların, kızlarına asrilik olarak algılanan yarışmalara katılmasıyla ilgili bir sorun yaratmadığını görmekteyiz. 1929 Güzeli Feriha Tevfik, eski Balıkhane nazırlarından Mehmet Tevfik Bey'in torunudur, babası Mehmet İbrahimzade Bey'dir (Cumhuriyet, 1929ha). 1929 Güzellik Yarışması'nda ikinci olan güzel, Emniyet Sandığı Müfettişlerinden Nihat Bey'in kızıdır (Cumhuriyet, 1929ha). Yine 18 yaşından küçük 1930 Güzeli Mübeccel Namık'ın babası da liman şirketi memurlarından Namık Bey'dir (Vakit, 1930ac; Cumhuriyet, 1930ah) Üçüncü Güzeli Nüzhet İhsan Hanım, gümrük memurlarından İhsan Bey'in kızıdır (Vakit, 1930ac). 1931 Güzeli Naşide Saffet'in babası Galata Postahanesi Müdürü Saffet Bey'dir (Cumhuriyet, 1931aı). 1932 Güzeli Keriman Halis'in babası yangın söndürme aleti satan bir şirketin müdürü, dayısı Hasan Bey ise eski bir mebustur. Hasan Bey Fransa'da güzele eşlik etmiş ve Türkiye'deki inkılaplarla ilgili konferanslar vermiştir (Cumhuriyet, 1932ıa). İzmir Güzeli Neriman Hanım eski silah tüccarlarından Numan Hamdi Bey'in (Cumhuriyet, 1932kh), ikinci Yıldız Hanım mevki kumandanı

Hüseyin Hüsnü Paşa'nın, üçüncü Fikret Hanım da Kaymakam Suphi Bey'in kızıdır (Cumhuriyet, 1932kh).[28]

Yarışmayı kazanan kadınlar dar bir Cumhuriyet eliti çevresinin "Türk" askeri ve sivil bürokrat ya da "Türk" tüccar kadrosuna mensup babaların eğitimli, dil bilen, modern kızlarıydı. Naşide Saffet'e yarışmayı kazandıktan sonra öğretmenlik mesleğinden ayrılmak zorunda olduğu yıpratıcı süreçte babası destek olmuştur. Saffet Bey çeşitli gazetelere verdiği röportajlarda yarışmaya katılan kızını savunmaktadır. *Cumhuriyet* kendisinin *Yedigün*'e verdiği röportajı yayımlamıştır:

> Kızımın Avrupa'daki muvaffakiyetinin beni ne kadar memnun ettiğini tahmin ve tasavvur edemezsiniz. Hissiyatımı tamaile ifadeye heyecanım mâni oluyor. Beni sevindiren sebeplerden biri ve en başlıcası münakkitlerin çanına ot tıkamış olmasıdır. Tenkitlerin onda biri acaba doğru mu idi? Diye içimi kurtlar kemiriyordu. Şimdi niçin susuyorlar? Her ne ise, bu benim işim değil. Ben kemali iştiyakla kızımın Avrupa'dan dönmesini bekliyorum! (Cumhuriyet, 1931bı, s. 3.)

Modernist projenin emanet edildiği Türk bürokratlar ve müteşebbisler atalarının güvenini boşa çıkarmayıp vazifelerini yaparak kızlarının güzellik yarışmalarına katılmasına destek olmuş, bu projenin engeli olarak gördükleri laiklik ya da hükümet karşıtı "tutuculara" karşı Gazi ile iş birliği yapmıştır. Tutucuların kızlarına yönelik eleştirilerine kamusal alanda yanıt vermiş, güzellerin geçmişin kadınlık bilgisine sahip anneleri ise "susmuştur".

4.1.3.3. Birinci Vazife: Avrupa'nın Türk Algısını Değiştirmek

İstiklal Harbi sırasında yurdu muhafaza etmekte birleştirici rol oynayan "birinci vazife" mitine, yarışma haberlerinin yer aldığı 1929-1933 yıllarında dünyanın ekonomik ve siyasal olarak gidişatını ve bu gidişatta Türkiye'nin konumu düşünülerek farklı bir form verilmiş, bu yeni versiyon yarışmaya katılan kadınlara da

[28] 1933 Güzeli Nazire Hanım, Sürreeminizade Ömer Fevzi Bey'in kızıdır (Cumhuriyet, 1933bf, s. 2); babasının dedesi saray nazırı Bebekli Hacı Mustafa Bey, büyükbabası da Şurayıdevlet azalarından merhum Eşref Bey'dir (Cumhuriyet,1933bı, s. 1, 5). Kendisiyle yaptığımız röportajda amcası Nüzhet Bey'in de sefir olduğunu ve Bektaşi kökenli olduğunu söylemiştir. Nazire Hanım'ın Mahmut Baba olarak adlandırdığı amcasının babası edebiyat fakültesi reisidir. Dahiliye Reisi Zeki Bey'in kızlarıyla arkadaş olduğunu ve hep birlikte yarışmanın yapıldığı Maksim'e gittiklerini, *Cumhuriyet* yazarı Abidin Daver'in kızının da arkadaşı olduğunu ve gelip yarışmaya girmesi için ısrar ettiklerini yaptığımız görüşmede söylemiştir (Nazire Eren, Sözlü Tarih Görüşmesi, 2010).

uyarlanmıştır. 29 Teşrinisani 1929 yılında *Cumhuriyet*'te çıkan haberde güzeller milli vazifelerini yapmaya davet edilmişlerdir. Amerikalılar Türklerin zenci, sarı, kırmızı ırktan olmadığını, beyaz ve güzel olduğunu kendi gazetelerinin bastığı Feriha Tevfik'in fotoğraflarından anlamışlardır; bu, gazeteye göre eşsiz bir propaganda fırsatıdır (Cumhuriyet, 1929id). Böylelikle Feriha Tevfik, Türk kadınının zenci, sarı ırktan olmadığını Avrupalı kadınlar gibi beyaz ırktan olduğunu ispatlayarak milli vazifeyi yerine getirmiştir. Gazeteye göre Türkiye, yeni inkılaplar sayesinde kadına "hürriyetini iade ederek tesis etmiştir" (Cumhuriyet, 1929id), güzellerin görevi de dünyada Türk kadınıyla ilgili efsaneleşen algıyı değiştirmektir. Anadolu kadınları Milli Mücadele esnasında milli vazifelerini kan ter içinde ve zahmetle yerine getirmişti, güzeller ise şimdiye ait milli vazifelerini rahat rahat gülerek, eğlenerek ve kıymetli hediyeler alarak üstleneceklerdi (Cumhuriyet, 1932kb).

Avrupa'nın ve dünyanın Türkleri görme biçimlerinin önemsendiği haberler *Cumhuriyet*'te ciddi bir yekûn teşkil etmiş görünmektedir. "Güzel Türk Kızları Size Hitap Ediyoruz" başlığıyla verilen haberde (Cumhuriyet, 1932jb) Avrupa'nın Türkleri Çinliler gibi sarı, zenciler gibi siyah, kadınları çarşaflı, erkekleri beli yatağanlı, kafası sarıklı ve baldırı çıplak yeniçeri olarak algıladığını, haremlerde hâlâ kırk kadının bir erkeği paylaşamadığını, Türklerin hâlâ avucuyla pilav yediğine inandığını yazıyordu (Cumhuriyet, 1932jb). Başka bir haber ise Türk ırkının, milletinin ve güzelliğinin öneminden dem vuruyor, dünyanın Türkleri tanımadığını (Cumhuriyet, 1929j), güzellerin görevinin Türkleri dünyaya tanıtmak olduğunu belirtiyordu (Cumhuriyet, 1929j). Eski ve Yeni Türkiye haberlerde karşılaştırılıyor; *Cumhuriyet*, Ermeni gazetesi *Gavroş*'tan aldığı haberi yayımlayarak eski Türkiye'de kadınları kafes arkasında tutup yüzüne bakmaya cesaret edenleri Akka'ya sürdüklerini, şimdi ise beynelmilel güzellik meydanına çıkardığını (Cumhuriyet, 1930ao), tarihte ilk defa Türk kadınının ve İstanbul evlerinin kafesleri arkasında gizlenen Müslüman kızının Şark güzelliğini temsil edip saf bir hürriyetin çehresi kadar güzel çehresini göstereceğini belirtiyordu (Cumhuriyet, 1930aı). Paris'in meşhur Opera binasında verilecek baloda gümüş köprü üzerinden geçecek Mübeccel Namık için Yunus Nadi aşağıdaki cümleleri yazmıştır:

> İşte o gün güzelimiz Mübeccel Hanımın şahsında Türk kadını diğer Avrupalı güzellerle boy ölçüşerek bu köprü üzerinden geçecektir. Köprüden geçecek

> olan bütün Türkiye'dir, bütün Türk kadınlığıdır ve yeni Türkiye'nin en büyük inkılabıdır. Türk kadınını esaretten hürriyete çıkaran Türk inkılâbıdır: Türk Kadınını esaretten hürriyete çıkaran Türk inkılâbı!
>
> (...) Dün komşunun efendi babasından kaçırdığımız kız bugün bütün Avrupa içinde vakar ve ihtişam ile dolaşmaya ve bütün Avrupa milletlerinin can attıkları bir müsabakayı kazanmak için çalışmağa gidiyor (...) Türk kadını vardır, ve o bugün Avrupa'daki hemcinslerinden hiçbir konuda geri kalmamak mevkiine yükselmiş pek muhterem bir mahlûktur. Türk kadını dün de vardı. Fakat Türk meşrebine ve insanlık şiarına uymayan manasız bir esaretle adeta yok sayılacak bir vaziyet içinde sanki hayattan silinmiş bir halde idi. (Y. Nadi, 1930b. s. 1-2)

Muasır medeniyete yönelirken aslına dönen Türk güzelinin vazifesi, Türk Tarih tezinin iddiası olan yeni ulusal kimliğe bulaşabilecek kozmopolit Osmanlı ve İslam unsurları halkın bilincinden temizlemektir. Eğitimle uzun yıllar alabilecek bu hastalıklı unsurların temizlenmesi, yarışmaların yaptığı propagandaya göre oldukça uzun zaman alabilecek bir projedir. Türklerin Avrupa merkezci sınıflamaların aksine ve Almanya'da yükselen ırk ve öjeni çalışmalarının iddia ettiği ikincil ya da aşağı ırkların içinde olmadığı, beyaz Alpin açık renk gözlü insanlar olduğunun ispatı Türk Güzeli'dir. Mübeccel Namık ve Feriha Tevfik sarışın, renkli gözlüdür. Afet İnan'ın aktardığı anekdot bu iddialara yönelik çabanın kaynağına işaret etmektedir:

> (....)1928 yılında İstanbul'da Fransız lisesinde okuduğum derslerin arasında bir coğrafya kitabında, resimlerle gösterildikten sonra, Türk ırkının sarı ırka mensup olduğu ve "secondair" ikinci derecede yazılı idi. Bu resim ve bilgiye göre etrafıma bakıyor bunun hakikate uygun olmadığını görüyordum. Atatürk'e bu kitabı gösterdim, o sırada Prof. E. Pittard'ın *Les Races et L'Historie* kitabını da almıştım. Ondaki bilgiler de bu coğrafya kitabına uymuyordu. (akt. Aydın, 2009, s. 358).

Sonuç olarak Afet İnan yaşadığı bu deneyim üzerine Türklerin antropolojik özelliklerini 1941'de Fransızca yazdığı tezde 6500 kişiden aldığı örneklemlerle %75 oranında brakisefal, düz ince burunlu, kahverengi saçlı olarak tanımlayacak, "Dinarik ile karışmış Alpli" yani "Beyaz" (Ari) olduğu sonucuna vararak (Güvenç,

1999, s. 25), Türklerin Avrupa karşısında yaşadığı aşağılanma duygusunu, onunla ırk olarak benzer olduğunu bilimsel metotlarla kanıtlayarak bertaraf etmeye çalışacaktı.

4.1.3.4. Batı Tarafından Kuşatılmışlık: Sağlık, Spor, Öjeni ve Güzellik

Cumhuriyet sonrası milliliğin tarif edilmesinde sürekli biz ve onlar arasında çizilmeye çalışılan sınır, Meltem Ahıska'ya göre Batı'ya karşı bir dizi muğlak ve bölünmüş tavrı barındırmaktadır. Batı bir yandan tarihimizi yadsıyan ve felakete sürükleyen güçtür, diğer yandan medeniyet idealinin öncüsü ve örneğidir. Bu bölünmüşlüğü 1937 yılında *Yeni Adam* dergisinde yazan İzzeddin Şadan aşağılık duygusu olarak tanımlamıştır (Akt. Ahıska, 2005, s. 84). Şadan, Freud'dan yola çıkarak aşağılık duygusunu şöyle açıklamıştır: "Bizi yüz elli yıldan beri kemiriyor. Kendimizi aşağı görmek her zaman garbın daha doğrusu Hristiyan dünyasının bize olan yüksekliğini telehhüfle yadetmek en marazi itiyatlarımızdandır" (Ahıska, s. 84). Ahıska, Şadan ve benzer konumdaki seçkinlerin aşağılık duygusuyla ilgili yaptığı incelemelerde kendilerinin de aşağılık duygusundan kurtulamadığını, aydınlar aşağılık olma duygusundan bahsettiklerinde, bu duygunun kendini yeniden ürettiğini söylemektedir. Aydınlar bir fanteziyi yani Batı ile aynılığı temel almışlardır ancak fantezi, bunun aslında imkânsızlığı temelinde üretilen farklarla dile gelir. Türklük bu anlamda Batı'nın bizi nasıl gördüğüdür. Batılı sanal bakış açısı Türk kimliğini kurmaktadır, kendini başkalarının gözünden görerek hayal etme, bunun tam olarak da bilinememesi Türk kimliğini yeniden tarifleme olanağı yaratmıştır (s. 83-84).

Ahıska'nın bahsettiği Batılı sanal bakış açısının önemsenmesini, bu bakış açısı altında ortaya çıkan aşağılık duygusunu, kendisini Batı gözünden görerek hayal etme edimini ve Türk kimliğini konjonktüre göre yeniden tarifleme ihtiyacını güzellik yarışmaları haberlerinde de görebiliriz: "Biz düşündük: Türk kadınları bu Avrupa ve Amerika kadınlarından daha az mı güzeller?" (Cumhuriyet, 1929a). Yine aynı tarihli gazete, Fransa güzelinin seçildiğini belirtiyor ve soruyor: "Bizim de neden bir Jermen Labort'umuz olmasın? Siz ne dersiniz? Aynı şeyi biz de niçin yapamayalım?" (Cumhuriyet, 1929a). Yazar, muasır medeniyet seviyesini kanıtlamak isterken bir yandan da Şark kültürünün "medeni" temsilcisi Türk'e sahip çıkmaktadır: "Halbuki Türk kadını dünyanın en güzel kadınlarından maduttur. Hatta Avrupa'da 'Şark güzeli' diye dillere destan olmaktadır. Avrupa'da imal edilen birçok kremlerin, losyonların ve tuvalete ait müstahzaratın üzerinde reklam için 'Şarkın güzellik

tılsımı' ibarelerini daima görmez miyiz? (Cumhuriyet,1929ab). Aynı haberde melez Brezilya güzelinin fotoğrafı kullanılarak, "Türk kadını bundan daha güzel değil midir?" sorusu yinelenmiştir. Türk kadınının Avrupa ve Amerikalı kadınlarından neyi eksiktir? Haberlerde tekrarlanan soru hep budur (Cumhuriyet, 1929ac).

Yunanların güzellik yarışmalarına katıldığını anlatan başka bir habere ise, "Yunanlılar yapıyor, biz neden yapmıyalım?" başlığı atılmıştır; haberin devamında muhabir yine benzer bir soruyu sorar: "Medeniyet itibarile onlardan geri miyiz?" (Cumhuriyet, 1929an) Batı'ya ait olduğunu ve ondan geri olmadığını her defasında ispatlamaya çalışan gazete, ikircikli bir durumun içindedir. Hem ona hayranlık duymaktadır hem de kıskançlık.

Yarışmaya ilgi uyandırmak adına gazete "Şarkın efsanevî güzellerinin memleketimizde bulunduğunu ispat için müsabakamıza iştirak ediniz!" başlığını atmış, Avrupalıların ve Amerikalıların her vesileyle bahsettikleri Şark güzelinin Türkiye'de olduğunu iddia etmiştir (Cumhuriyet,1929b). Söylem dilinde Avrupa ve Amerika'yı merkeze alan haberde beğenecek olan "onlar"dır, "Doğulu" kadının görevi kendini onlara beğendirmektir. Burada Doğu kadınını seyreden Batılı, beyaz, medeni dünyaya mensup erkektir ve elbette onun bakışı Doğulu kadının medeni ve güzel olup olmadığına karar verecektir. Morin'e göre kuşatılmışlık miti geleneksel söylemde yalnızlık, soyutlanma ve gücünü kendinden alma temalarıyla karşımıza çıkar (Morin, 1999, s. 101-102). Devrimler modernleşme ve laiklikle birlikte Türkiye'yi diğer Müslüman devletlerden ayırırken yönelinecek olan istikamet Batı'dır.

Türkiye güzellerinin "diğer" Müslüman devletler olarak gördüğü ülkelere, Cezayir ve Mısır'a, yaptığı seyahatler sırasında verilen haberlerde, Türkiye'nin "doğusu" olarak görülen bu devletlere mensup "münevverlerin", Türk inkılâbının başarısını takdir ettikleri yazmaktadır. Naşide Saffet'in Cezayir seyahatinin Eniştesi Yusuf Bey tarafından aktarıldığı haberde şöyle denilmektedir: "Cezayir Müslümanları, başında Gazi gibi büyük bir adamın bulunduğu Türkiye'de yaşadığımız için bize ve bütün Türklere gıpta ettiklerini söylediler, Türk milletinin ve Türk kadınının terakki ve tekâmülünü hürmetle selamladılar" (Cumhuriyet, 1931c). Gazete, seyahat öncesi haberinde de Cezayirli Müslümanların Naşide Saffet'i yalnız bırakmayacağına emindir: "Türkiye'yi medeni âlemde muvaffakiyetle temsil eden Kraliçemizin

Avrupa'da gördüğü büyük hüsnü kabulü Cezayir'deki Müslüman muhitinde daha parlak bir şekilde göreceği şüphesizdir. Cezayir Müslümanlarının Türkiye'den gelen ve Türkiye'yi medeniyet âlemine tanıtan Naşide Saffet Hanıma hususi merasim yapmaları da muhtemeldir" (Cumhuriyet, 1931bg, s. 1-2).

Nice'te bütün prenseslerin takdir ettiği güzelle en çok Mısır prenseslerinin ilgilendiğini görüyoruz. Negrosko Oteli'nde verilen daveti Naşide Saffet şöyle anlatıyor:

> Bütün masalarda, kibar kadınlar arasında, dünyanın her tarafından gelen yüzlerce zenginler, edipler, şairler, tüccarların aralarındaki mükâlemelerde hep genç Türkiye'den, hep yüksek Müncimiz Gazi Mustafa Kemal Hz.den bahsediliyordu... Ben bütün hiçliğimle beraber, aziz memleketimizin mümessili olmak şerefini taşıyordum. *Cumhuriyet* gazetesinin yalnız Türkiye'de değil, dünyanın en yüksek seviyeli insanlarının içtima ettiği bu şehirlerde de memleketimizi tanıttırmak için açmış olduğu güzellik müsabakasının kıymeti biçilemeyecek derecede büyük olduğunu tekrar etmekten kendimi menedemeyeceğim. Bunu Mısırlılar da söylüyorlardı... Türkiye'nin Latin harflerini kabul ettikten sonra artık medeniyet yolunda en büyük kapıyı açmış olduğunu Mısırlı prenseslerin ağzından işitmekle iftihar duymuştum. (Cumhuriyet, 1931da, s. 1-2.)

Oysa Batı Türkiye'yi kucaklamak noktasında tedirgindir, Batı'da yer bulamayış yalnızlık duygusuna yol açar. Kemalist söylemde Morin'e göre Batı, kültür, tarih ve coğrafyasından soyutlanmış soyut ve mitik bir Batı'dır (Morin, 1999, s. 101-102). Bu mit Türk kültürü üzerinden üretilmemiş, Batı'daki oryantalist söylemin Türkiye'deki izdüşümü olarak ortaya çıkmıştır. Mustafa Kemal'e göre Türklüğün aslında içinde hep olup da ortaya çıkaramadığı büyük ve medeni vasfı ve medeni kabiliyeti, Batı'nın yüksek medeniyet ufkundan yeniden doğacaktır (Morin, s. 101-102). Bu da Türk'ün öze yani medeni vasıflarına dönüşüyle olacaktır. Bu mit Türklerin şanlı tarih ve medeni özelliklerine vurgu yapsa da halka şu anda ve şimdide yetersiz olduğunu telkin etmektedir. Morin'e göre halka verilmek istenen mesaj şudur: "Modernleşmenin sihirli ışığı ile aydınlanana kadar aydınlanmış yöneticilere, bürokratlara, liderlere ve aydınlara önemli kararları bırakıp onların hayali Batılarını izlerlerse iyi ederler" (s. 102). Yunus Nadi'nin "Güzellik Müsabakamız" başlıklı

yazısında bu düşüncenin izleri oldukça açıktır: “Bütün dünyanın yapmakta olduğu bir işi bütün dünyadan daha büyük bir ciddiyet ve samimiyetle başarmaya tevessül etmiş olduktan sonra bila mucip ondan ne için sarfı nazar edecektik? Cumhuriyet Türkiyesinin bu işte diğer dünya memleketlerinden geri kalacak ne kusuru olabilir, ne eksiği tasavvur kılınabilirdi?” (Y. Nadi, 1929, s. 1). Genç Türkiye’nin dünya memleketlerinden geride olmadığını kanıtlayacağı yarışmaya katılma kararı Yunus Nadi gibi aydınlara bırakılmalıdır, yarışmaların ülke adına yararını “aydın” kurucular düşünmüş ve karar vermişlerdir.

Recep Peker 1931 Cumhuriyet Halk Partisi’nin programında, Türk milletinin büyük insanlık ailesinin parçası olduğunu ancak “özel karakterinin ve bağımsız kimliğinin korunması gerektiğini söylemektedir (Parla, 2008, s. 113). Devletin Batı’ya dahil olma isteğiyle beraber onun karşısında yalnız kalma ve bağımsız karakterini kaybetme korkusu yarışmaların haber dilinde de yüzeye çıkmış görünmektedir. Devlet, güzellik yarışmalarına katılarak medeni dünyaya dahil olma isteğini göstermiş, onunla “aynı” olmuş, bağımsız karakterini koruduğunu ise estetik alanda ırkının güzelliğiyle ispatlamaya çalışmıştır. Fakat yine de münevverleri güzellik rejiminin Batı’nın tekelinde olduğunu kabul etmekten kendini alamaz.

Cumhuriyet’te Opera binasında yapılan baloyu anlatan Cemal Ziya, Avrupa toplumunda kadına dair estetik zevkin niteliğini anlatmıştır: “Bu opera balosundaki kadın tuvaleti, kadın güzelliği, kadın inceliği ve lüksü karşısında hayret kelimesi bile zayıf ve kuvvetsiz kalmaktadır. Şunu kafamıza iyice yerleştirmeliyiz: Garpte kadın güzel ve kelimenin bütün kuvvetile çok incedir. Yalnız güzel ve ince değil kendisine mana vermeyi bilen, teshir etmesini bilen ve hassaten giyinişi ve zevkli ihtimamı sayesinde cildine bile tahakküm ederek rahiya haline gelmesini bilecek kadar kadınlık san’atine ve sırrına vakıftır.” (C. Ziya, 1930a, s. 8.)

Avrupalı kadın ile Şark kadını arasında örtülü bir karşılaştırma yapan Cemal Ziya, Batılı kadını Doğulu kadından zarif, ince, güzel ve manalı bulmaktadır. (Cumhuriyet, 1930bk). Naşide Saffet’in dördüncü olmasını önemli bir başarı olarak değerlendiren başka bir gazete muhabiri Naşide Hanım’ın yarışmadaki başarısını kibar ve sevimli olmasından başka “Garp zevki selimine ve bediiyatına” uygun olmasının sonucu olduğunu söylemiştir. Bu başarının aynı zamanda İstanbul’daki jürinin de başarısı olduğunu belirten muhabir şöyle devam etmiştir: “Çünkü hakemlerimiz bu intihap ile

Avrupa zevkini kavramış olduklarını göstermişlerdir" (Cumhuriyet, 1931be, s. 4). *İllüstrasyon* dergisinin "Türkiye dahi iştirak etmiştir" cümlesini yorumlayan gazete, Avrupa basınında Türkiye hakkında "bile", "dahi" edatlarının kullanılmasının Cumhuriyet'i dünyaya kendini tanıtmaya mecbur hale getirdiğini yazmıştır (Cumhuriyet, 1931bd, s. 2).

1926'da çıkmış Türk Ocağı Mesai Programı'na göre ise Türk ulusu Batı'nın Doğu'daki mümessilidir (Georgeon, 2006, s. 53). İslam dünyasında Batı'nın yöntem ve tekniklerinin benimsenmesinde en ileri gitmiş ulus da Ocağa göre Türklerdir. Program Batı dillerine, müziğine ve Batı'da yapıldığı biçimiyle spor etkinliklerine öncelik verir. Diğer ulusların katkılarına açıktır. Amaç Şark'a ve Asya'ya mahsus olan muhafazakârlığın aleyhinde daimî bir cereyan uyandırmaktır (Georgeon, 2006, s. 53). İstanbul Radyosu'ndaki yayınında, yirminci yüzyıl kadın güzelliği hakkında konuşan Refik Ahmet Bey'e göre makine yüzyılı olan yirminci asırda kadın güzelliğinin şartı sıhhatli olmaktır. Sıhhatli bir vücut canlılık, sevimlilik kaynağı; bu güzelliği ortaya çıkaracak olan ise spordur. Türkiye'nin ihtiyaç duyduğunun sağlam, kanlı, hareketli ve düzgün vücutlu bir nesil olduğunu söyleyen Refik Ahmet, bu asırda güzelliğin tanrı vergisi değil, insan eseri olduğunu söylemiştir. "Kızlarımızı güzel görmek istiyorsak onlara iki servet temin etmeliyiz: sıhhat ve şahsiyet," diyen Refik Ahmet, sağlıklı bir kadın nüfusuna sahip olmanın güçlü bir millet olma yolunda önemli koşullardan biri olduğunu belirtmektedir (Vakit, 1932a, s. 5).

Yunus Nadi de güzelliğin sıhhatle birlikte düşünülmesi gerektiğini vurgular: "Medeni dünyada çocukların ve bilhassa kızların vücut güzelliklerine bedeni riyazetlerle tekemmül verilmek için ne kadar çalışıldığı malûmdur. Yavaş yavaş güzellik sıhhat ile ikiz olmağa doğru da gidiyor. Bu noktadan düşünülürse güzellik terbiyesinde ırkın yalnız bedii letafetile değil, bünyevî kuvvet ve kudretile salâhı matlup bulunduğu anlaşılır" (Y. Nadi, 1930a, s. 1). Maarif Vekili Esat Bey de Keriman Halis'in dünya güzeli seçilmesinden sonra güzelin kendi şahsında Türk ırkının bedeni mazhariyet ve mümtaziyetini bütün dünyaya ispat ettiğini söylemiş ve eklemiştir: "Bununla ne kadar iftihar ve gurur duysak yeridir. Esasen bizim de vazifemiz bütün maarif müesseselerinde, mekteplerde genç neslin fikrî kabiliyetlerinin inkişafına çalışmakla beraber bedenî kudret ve güzelliklerin de artması ve tekemmülüdür. Bunun için mekteplerde beden terbiyesi derslerine layık olduğu ehemmiyeti veriyoruz"

(Cumhuriyet, 1932hc, s. 1, 4). Oysa aynı bakan 1931 yılında sıhhi ve bedeni terbiyeyi Türk ırkının güzelleşmesi için önemserken genç nesilleri yetiştirecek, Türk kültürünün aktarıcısı bir muallimin meslek itibariyle güzellik yarışmasına katılmasını doğru bulmadığını ifade etmiştir (Cumhuriyet, 1931al).

Kraliçelerin güzellik ölçülerini yarışmanın jüri heyeti belirlemiştir. Güzelle ilgili akla gelen itirazları sıralayan Peyami Safa, Mübeccel Namık'a yöneltilen "Biraz fazla etli değil mi?" itirazını şöyle yanıtlar: "Vücudun iskeleti son derece mütenasiptir. Hakem bunu tetkik etmiştir. Kalabalıktan, sıcaktan, heyecandan güzellerin vücutlerinde biraz yorgunluk, gevşeklik ve rehavet bulunması pek tabiidir (P. Safa, 1930a, s. 3). Hüseyin Rahmi Bey kraliçeyi nasıl buluyorsunuz sorusuna, "Mübeccel mitoloji güzelliğin vasıflarına malikti. Şu farkla ile ki Venüs'ün siması Yunani, bizimkinin çok taravetli yüzü Türk'tür" yanıtını vermiş, 1930 senesinin güzellik tahtına kurulan kraliçenin yüzündeki pembe sıhhat nişanesinin Yunani Venüs'e üstünlüğünü gösterdiğini söylemiştir (Cumhuriyet, 1930ai, s. 3). Gazeteye göre Türk kadınını şerefsiz ve haysiyetsiz bırakan zihniyetin gömüldüğünü ispat eden ve kendini bu amaçla medeniyete gösteren Mübeccel Hanım'ın üzerine oldukça büyük bir yük binmiştir. "Buna rağmen evinden başka bir şey bilmiyen sakin ve mütevazı bir aile içinden çıkıp gelen Mübeccel Hanımın en ince medeni külfetlere intibak hususundaki kabiliyeti her itibarla şayanı takdirdir" (C. Ziya, 1930b, s. 4). Cemal Ziya, Doğu ve Batı güzellik anlayışları arasında nüanslar olduğunu, bir sonraki sene yarışmaya katılacak güzeli seçecek jüri heyetinin Batı'nın güzellik anlayışına dikkat etmesi gerektiğini söylemiştir (C. Ziya, 1930b, s. 4).

Cumhuriyet bazı gazetecilerin 1930 güzelinin rahatsızlandığını, bunun nedeninin de zayıflamak için yaptığı beden terbiyesinden ileri geldiğini yazdıklarından bahsetmiştir (Cumhuriyet, 1931db). Mübeccel Hanım'ın babası bu iddiayı reddetmiştir. Selim Sırrı'nın kızları Selma ve Azade hanımlardan üç ay müddetle Mübeccel Hanım'a beden hareketleri dersi aldıran Namık Bey, kızının Selma ve Azade hanımlar tarafından çevik hale getirildiğini, buna müteşekkir olduklarını belirtmiştir. Güzelin oldukça sağlıklı olduğunu ifade ederek eklemiştir: "Kızımın böyle sıhhatte olduğu halde onu malul göstermek fena ve çirkin olduğu kadar Selma ve Azade hanımların mesleklerine tecavüz de ayni derecede şayanı teessüf bir

kasittir. Temenni ederim ki nezih matbuatımızda bu gibi düşmanlıklar yer bulmasın" (Cumhuriyet, 1931e, s. 2).

Devlet tarafından beden eğitiminde uzmanlaşmaları için Almanya'ya gönderilen Selim Sırrı Tarcan'ın kızları Avrupa normlarına göre kilolu olarak nitelendirilebilecek güzelin bedenine form vermeye çalışmıştır. Gazete herkes gibi Mübeccel Namık'ın da sıhhat ve güzelliğini devam ettirmek için vücudunun hiçbir tarafını ihmal etmemeye, dişleri de dahil olmak üzere, bütün vücuduna ihtimam göstermeye mecbur olduğunu düşünmektedir. (Cumhuriyet, 1930al). Gazetenin güzellikten anladığı sürekli yatırım yapılması, devamının sağlanması gereken bir çaba olduğudur. Güzeller kendileriyle ilgili yapılan haberlerde spor yaptıklarını özellikle belirtme gereği duymuştur. Habere göre Mübeccel Namık'ın spora çok merakı vardır ve sporun insan vücuduna güzellik verdiğine inanmaktadır, sporla uğraşmasının mükâfatını Türkiye 1930 güzellik kraliçeliğini kazanmakla gördüğünü söylemiştir (Cumhuriyet, 1930ag).

Keriman Halis de kendisiyle yapılan röportajda beden derslerinden tam not aldığını, spora da oldukça meraklı olduğunu, yüzmeyi bildiğini, ata bindiğini ve patinaj yaptığını anlatmıştır (Cumhuriyet, 1932hb) Selim Sırrı'nın kızları Selma ve Azade hanımlar kendileriyle yapılan bir röportajda Keriman Halis'i değerlendirmiştir. Azade Hanım saf ve sağlıklı bedene sahip bir genç kızın zaferinin her türlü güzelliğin kaynağı olan beden terbiyesine ilgi uyandıracağını düşünmektedir (Cumhuriyet, 1932hl)

Cumhuriyet'in organizasyonlarında daimî jüri üyeliği yapan diş doktoru Ruhi Vamık Bey de Keriman Hanım'ın güzelliğini estetik olarak değerlendirmiştir:

> Güzel gözle baygın bakışların ve tatlı kıvrımlı dudaklarla pembe yanakların bedii telakkileri kıskıvrak bağladıkları devirlerden çok uzaklardayız... Bir camianın en mütekâmil bedii terekkübünü seçecek miyar artık görücü kadınların çipil gözleri değildir. Evvelce her kafada (kuruluşuna göre) bir başka nosyon yaratan göz, güzellik müsabakalarında şimdi, yalnız endazenin işaretlerini okumak için kullanılan bir vasıtadır. Güzellik yaradılışların başkalığından doğan enfüsi iddialardan yakasını kurtarmış tamamile reel bir varlık olmuştur. (...) Size şu kadar söyleyebilirim ki, ben, ırkımın güzelliğini

> temsil edecek kızı intihap ederken (her yerde uzun müddet kullanmağa muvaffak olduğum fazla titizliğe) lüzum hissetmedim. (....) Narin ve nazik vücudu estetik güzelliğin bir timsali teşkil edecek kadar mevzun ve mütevazin idi. Hatta daha ileri giderek iddia edebilirim ki Alman âlimi (Friç Kano) estetik ölçülerini hayalhanesinde bir Keriman Halis yaratarak vücuda getirmiştir.
>
> (...) Bu zafer Keriman Hanımın şahsında tecelli eden Türk kadınlığının zaferi olduğu kadar bizim de zaferimizdir. Ben o kanaatteyim ki Türk kadınlığını bir Keriman Hanım muvaffakiyetile dünyaya hiçbir kuvvet tanıtamamıştır. Amerika gibi uzak memleketleri bir tarafa bırakalım. Avrupalıların burnumuzun dibinde olanları bile bizi el'an Kurunuvusta Asyası'nın bir milleti olarak tanımakta ısrar ederlerken, bir Türk güzelinin Türk milletinin mümessili sıfatıyla, Türk kadının güzelliğini ve zarafetini parlak ve müdepdep bir muvaffakiyetle ispat etmesi bizi tanımamakta ısrar edenlere karşı yalnız ırk ve kan temizliğimizin bir zaferi değil, ayni zamanda modern bir cemiyet içindeki varlığımızın en canlı ve en kuvvetli bir delilidir de… (Cumhuriyet, 1932hl, s. 3.)

Ruhi Vamık'a göre Türk Güzeli Keriman Halis, güzelliğini bedîî ölçülerin şaşmaz hükmünden alan bir güzeldir. Keriman Hanım'ın güzelliğini hafızasındaki bu mikyaslarla ölçmüş ve Friç Kano'nun belirlediği güzel kadın şemasına göre Keriman Halis'i değerlendirmiştir: "1-Vücudun boyu 164,2; 2-Orta kısmın boyu (yani diz kapak omuz arası) 86,3; 3-Başın boyu 20,5; 4-Bacak uzunluğu 81,5; 5-Omuz genişliği 37,6; 6-Bel genişliği 20,5; 7-Kalça genişliği 33,5; 8-Göğsünün iki zirvesi arasındaki mesafe 22,5; 9- Ayak boyu 23,5; 10-Göğsünün muhiti 83; 11-Ayak bileği muhiti 20,5; 12-Baldır (daima ayak bileğinin bir buçuk misli) 30 3/4" (Cumhuriyet, 1932hl, s. 3.). Ruhi Vamık, Keriman Halis'in başarısı bizim de başarımızdır, derken kendi gibi aydın jüri üyelerini kastetmektedir.

Jüri üyelerinden ressam Ali Sami de eskinin güzellik anlayışını eleştirdiği yazıda, toplumda kıymetinin değerlendirilmediği nice güzeller olduğunu iddia etmektedir: "Bu zihniyetteki insanlar için esmerlik en büyük çirkinlik, mütenasip endamlılık ta sıskalıktır. Onlar için ideal güzel, kendi tabirlerince, kaymak tabağı gibi, terleme peyniri gibi beyaz, bıllık bıllık, fındık kurdu gibi tombalak, manisa kavunu gibi

göğüslü, çifte gerdanlı, serpme benli, lepiska saçlı, sarı ela, tahrirli gözlü, her bir parmak çukuruna bir fındık tanesi oturtabilen yumuk elli bir mahlûktur" (A. Sami, 1931, s. 3). Yüksek tahsil görmüş ve bir iki lisan konuşan bir kızın onların tesiri altında kalarak güzelliğinden ümidi keseceğini; güzellik müsabakasının faydalarından birinin güzelin nasıl bir tip olduğunu tanıtmak ve güzelliğin muhafaza yollarını öğretmek olduğunu söylemiştir. Milli ve ırki güzeli bulmak onun için de önemlidir. Güzellik yarışmasına gerçek bir Türk güzelinin gönderilmesinden yana olan ressam, seçilecek güzelin tarifini yapmıştır: "O biraz esmer de olabilir, buğday tenli de olabilir. Elverir ki endamı bütün manasile akademik olsun, gözlerinin ifadesi, kirpikleri, tatlı ve şeffaf rengi pek maruf olan Türk güzelini temsil edebilsin. Akademik kelimesiyle bugünkü akademik kadın vücudunu hatırlıyorum. Venüs akademisinin tarihe karışmış olduğu bir zihniyet olduğu malumdur" (A. Sami, 1931, s. 3).

1933 Güzeli Nazire Hanım da ideal beden ölçülerinin sabitlendiği bir aletin içine girip bu ölçülere uyup uymadığının test edildiğini yaptığımız röportajda söylemiştir (N. Eren, Sözlü Tarih Görüşmesi, 2010). Türk güzeli, yukarıdaki söylemlerden yola çıkarsak, Osmanlı ve Doğu zevkini anımsatan miskin, uyuşuk bir kadın değil, bedeni akademik Batı ölçülerine sahip, eğitimli, zayıf, vücudu güneş görmüş, kanlı canlı ve neşeli bir kadındır. *Cumhuriyet*'in Kadınlık Sayfası'nda "Güzelleşmek İçin" başlığıyla verilen haberde kadınların vücutlarını güzelleştirmesinin mümkün olduğundan bahsetmiştir. Habere göre birçok hastalık geçirmiş, idman görmemiş kadın vücutlarının dahi güzelleşmesi fen sayesinde mümkündür (Cumhuriyet, 1930b).

"Güzelleşmenin Esrarı" adlı yazıda ise cildin hıfzıssıhhası hakkında öneriler bulunduğunu görmekteyiz. Bunlar: düzgün bir cilt için neşeli olmak, gıdaya dikkat etmek, şeker ve tuzdan uzak durmak, "münkabiz olmamağa çalışmak", fazla yorgunlukta içtinap etmek, üzüntü ve evhamdan uzak durmaktır. Yine aynı sayfada Almanya'da kız jimnastik mekteplerinin açıldığını, gürbüz vücudun spor müsameresi görmekle elde edileceği vurgulanmaktadır (Cumhuriyet, 1930bj). 1930 jüri üyelerinden Zekeriya Sertel dönemin güzel kadınında olması gereken vasıfları: şahsiyet sahibi olmak, vücudundaki oran ve idman görmek olarak sıralar, "sörpük lapa bir kadın" ona göre güzel olamaz ve güzellik için tam bir sıhhat gerekir (Resimli

Ay, 1930b). Ona göre: "Şarklı minder güzelini sever. Şarklı kadın minder üzerinde büyüdüğü için vücudu bozuktur. Şark güzelinin yalnız yüzü makbuldür. Bu yüzden hasta güzellik makbuldür: soluk, mat bir renk, çekik, derin, hareli gözler falan." 1930 jüri heyetinin, eski nesle mensup oldukları için, eski güzellik anlayışına göre 1930 Güzeli Mübeccel Namık'ı kraliçe seçtiğini vurgulamıştır. Doğu'nun güzellik telakkisinin Batı'nın bugünkü güzellik telakkisine uymadığını söylemiştir (Resimli Ay, 1930b, s. 3- 4).

Mustafa Kemal 1926'da *Ayın Tarihi* dergisinde "Türk sporcuları ile Bir konuşma" yapmış onlara şunu söylemiştir: "...Tarihte cihanlar hâkimi olmuş koskoca Türk milletine, bugünkü neslimiz vâris olduğu zamanda, bu koca milleti biraz zayıf, biraz hasta, biraz cılız bulmuştuk. Efendiler; gürbüz, yavuz evlâtlar isterim" (akt. Parla, 2008, s. 195). Spor Atatürk'e göre milletin hayati, medeni ve ırki bir meselesidir. 1937 Beden Terbiyesi Kanunu bunu şöyle ifade edecektir: Bütün dünyada önemli olan spor hayatı "bizim için daha önemlidir. Çünkü ırk meselesidir. Seleksiyon, ayıklama (ıstıfa) meselesidir..." (Parla, s. 195). Parla'ya göre Mustafa Kemal'in amacı hasta adamı iyileştirmek ve ırkî sağlığına kavuşturmaktır (s. 195). Beden terbiyesinin önemsenmesinin arkasında yatan sebep Osmanlı'nın durgun ve uyuşuk, Cumhuriyet'in ise canlı ve hareketli olduğunun ispatlanmasıdır. Osmanlı'ya ait zayıf, çelimsiz sağlıksız gençlik portresi yerine Cumhuriyet yönetimi altında sağlık bedeni terbiyeyle değişecek, Cumhuriyet gençliği sağlıklı bir ruh kazanacaktır. Spor ırkın ve gelecek nesillerin canlandırılması için bir araç olarak görülmeye başlanacaktır (Akın, 2004, s. 107)

Türk Spor dergisinde yazan Ahmet Fetgeri'ye göre yıpranmış bir ırkı yenilemenin en kestirme yolu kadınları spor yapmaya teşvik etmektir. Çünkü gürbüz çocuk sağlıklı anneden doğacaktır. En güçlü ve en güzel insanlar çocuk sahibi olmazsa gelecekte millet sağlam bir nesle sahip olamayacaktır (akt. Akın, s. 118). Almanya'da beden eğitimi dersleri veren merkezlerin yaygınlaşmasını konu edinen *Cumhuriyet*'in Kadınlık Sayfası dönemin ilgi çeken bir konusuna işaret etmiştir. Almanların diğer milletlerin çocuklarından daha sağlam ve sağlıklı Aryan bir ırk oluşturma düşüncesi, öjeni, Türk aydınlarını da etkilemiş, Almanya'dan gelen spor mütehassısları ve Almanya'ya beden terbiyesi almak için yollanan öğrenciler ırkın ıslahı ve spor ilişkisini gündeme taşımıştır (Akın, s. 117).

Güzellik yarışmaları jüri heyeti içerisinde yer alan doktorların da öjeniye ilgi duyduklarını, bu konuda eserler kaleme aldıklarını görebiliriz. Mazhar Osman "Öjenik" başlığıyla yazdığı makalesinde öjeninin bir nüfus siyaseti olduğunu belirtir (Usman, 1939, s. 3). Sağlam eller ve düzgün kafalara sahip bireylerin cemiyetin sermayesi olduğunu vatanı müdafaa edenlerin de onlar olacağını yazmıştır (Usman, s. 3). Doktora göre evlenmek öjenik düşüncede ferdin ihtiyacı tatmini değil, bir ırk ve devlet meselesidir, devletler kendi kanından gelecek sağlam ve temiz bir nesille varlığını idare eder (Usman, s. 7). İzdivacı hükümetin kontrolü altına aldığını evlenenlerin raporla ehil olduklarını ispatlamalarını kanunun talep ettiğini belirtir (s. 3).

Doktor Zeki Ragıp Yalım da bir makalesinde 1929 Milli Tıp Kongresi'nde açıklanan sonuçlarda 1000 çocuktan 257'sinin henüz bir yaşına gelmeden öldüğü bilgisini paylaşır. Kadınların erkeklere nazaran buluğ çağından otuz yaşına kadar veremden daha fazla ölüm oranına sahip olduğunu, bunun hem ev içinde analık vazifesiyle hem de ev dışında kazanç peşinde koşarak bedenlerini yordukları için gerçekleştiğini ileri sürer (Yalım, 1939, s. 73-75). Yine bir doktor olan Esat Birol "Öjenik Tatbikatı" isimli makalesinde bireylerin genetik özelliklerini değiştirmenin mümkün olmadığını ama milletlerin ve ırkın özelliklerinin değiştirmenin ırk hıfzıssıhhası ile mümkün olduğunu, buna da ırk hıfzıssıhhası (*rassenhygien*) adı verildiğini yazar (Birol, 1939, s. 5). Yazar irsen normal kabiliyetli ve çoğalması arzu edilen neslin üremesine yardım ve hususi tabirle bu tedbirlere pozitif; soysuz ve ırk için tehlike arz edeceklerin üremesine men olunmasına negatif öjeni adının verildiğini yazmıştır (Birol, s. 5). Hükümet 17.08.1931 tarihli 11682 numaralı kararnameye göre frengi ve bel soğukluğu hastalarıyla delilerin evlenmesini yasaklamıştır. Yazar inkılaplar Türkiye'sinde artık evliliklerin resmi memur ve şahitler huzurunda, devletin kontrolünde yapıldığını ve kontrol edildiğini belirtmiştir (s. 8-9). Doktor, sağlam devlet memurlarını evlenmeye ve doğuma teşvik edilmesi, eş seçiminde sıhhi endikasyon yanında "öjenik evsaf" aranması gerektiğini iddia eder (Birol, s. 9-10).

Cumhuriyet 1930 Güzeli Mübeccel Namık'ın Iraklı bir tacirle evleneceğini, evlenme töreninin Irak usullerine göre yapılması istendiği halde Mübeccel Hanım'ın bunu kabul etmediğini ve bu usulden vazgeçtiğini yazmaktadır (Cumhuriyet, 1931g). Haber, otuz üç yaşında Irak'ta mebus ve zengin olan Seyfullah Bey ile Mübeccel

Namık'ın söz kestiklerini, akitlerinin dört ay sonra İstanbul'da yapılacağını, sonrasında Mübeccel Hanım'ın evlenip Bağdat'a yerleşeceğini anlatmaktadır (Cumhuriyet, 1931ga). Abidin Daver bu evliliğin gerçekleşmediğini, Seyfullah Bey'in, Damat Ferit'in Dahiliye Nazırı ve işgal sonrası İzmir Valisi olan Kambur İzzet Paşa'nın oğlu olduğunu, mütarekeden sonra tabiiyetini değiştirip Irak tabiiyetine geçtiğini, zengin değil orta halli olduğunu yazmıştır. Yazara göre bunların içinde en kötüsü Irak'ta başka bir kadınla evli olmasıdır (A. Daver, 1931b). Bugün medeni ve münevver bir kadının asla tahammül edemeyeceği bir felaketten Mübeccel Namık'ın kurtulduğunu düşünen yazar, evlilikler konusunda aşağıdaki düşüncelere sahiptir:

> Esasen ne Türk erkeklerinin ne de Türk kızlarının yabancı ırk ve milliyetlere mensup kimselerle evlenmeleri doğru değildir. Böyle izdivaçlar neticesinde teşekkül eden aileler arasında mesût ve ahenkli olanları bulunduğunu inkâr etmemekle birlikte terbiye, muhit, hars farklılıklarının ekseriya tam bir anlaşmaya mani olduğuna dair bir şüphe yoktur. Arada her şeye rağmen bir yabancılık mevcuttur. Kan ve dil birliğinin kuvveti başka hangi rabıtada vardır. Mısır, Suriye, Irak gibi müslüman memleketlerinde kendilerine koca bulan Türk kızlarının mesut olanları pek azdır. Umumi Harpte ve mütarekede zevceleri düşman milletler tebaasından olan Türklerin hayatı herhalde bir hayli acılıklar ve ekşiliklerle tatsızlaşmıştır. Asıl milliyetperverlik gösterilecek nokta bence budur. Hem memlekette delikanlı ve kız kıtlığı mı var ki gözlerimiz dışarıda kalıyor. İzdivaç piyasasında ithalat ta ihracat ta muzırdır. Çünkü ikisine de ihtiyacımız yok. (A. Daver, 1931b, s. 3.)

Sağlam, karışmamış temiz bir ırk, gürbüz ideal erkekler ve kadınlardan doğan güçlü bir nüfus, ordu ve bunun sonucunda var olan ve daima var olacak bir ülke arzusu öjenik düşüncenin ilgi görmesini sağlamış görünmektedir. Türk milliyetçiliğinin pragmatizmini Avrupa'nın aydınlanmadan beri geliştirdiği akılcılığı merkeze alıp, kendini faşizmden liberalizme ya da tam tersi, kendi tarihsel sürecinde var olageldiği gibi, türlü fikirsel çeşitlilikten beslendiği tarihine bir öykünme olarak almak da mümkün görünüyor. Bu söylemlerin ve hayata geçirilmeye çalışılan pratiğin kendisi Avrupa'ya öykünme, haset, kıskançlık ya da aşağılık duygusu içermekle birlikte

Avrupa'dan alınan bu düşünsel bulamaç, yeni Cumhuriyet'in Avrupa karşısında kendi kişisel, ulusal onurunu muhafaza etme mücadelesi olarak da okunabilir.

4.1.4. Evlenilecek Kadın

Erken Cumhuriyet dönemi pozitif öjeni izlerini gördüğümüz politikalar güzellerle ilgili verilen haberlerle toplumu oluşturan bireylerin zihinlerine girmiş; evlenilecek ideal kadının resmi, haberlerle çizilmiştir. Bütün modern devletlerde olduğu gibi nüfusun azalması ve hastalıklar dolayısıyla sağlıklı toplumu oluşturma amacında olan elitler yarışma haberleriyle nasıl bir toplum oluşturmak istediklerinin mesajını vermiştir. Yarışmalarda ideal kadınlar halka örnek olacak mümtaz ailelerin münevver kızlarıdır. Ağır olmayan, kadınları zorlamayacak sporlarla uğraşmıştırlar, dil bilirler ve en çok liseye kadar eğitim almışlardır, çoğu özel okula gitmiştir.

Mübeccel Namık Erenköy'de bir köşkte oturmaktadır (Vakit, 1930ac) Fransızca bilen güzel Sainte-Euphémie'de okumuş, sonrasında okula devam etmeyip eğitimini evde ders alarak sürdürmüştür. Spora düşkünlüğünü vurguladığı röportajında voleybol özellikle yaptığı spor dalıdır (Cumhuriyet, 1930ag). Mübeccel Namık, Peyami Safa'ya göre Jokond'un gülümsemesini hiç aratmayan çizgisiz ve dumanlı bir tebessüme, "Büst"ten uzun bacaklara sahiptir. Derisinin ince kumaşı üstünde hiç parmak izi bulunmayan güzel lekesiz, sivilcesiz, tertemiz ve levent bir vücuda sahiptir. Safa, Namık'ın Türk ırkının bütün özelliklerini taşıdığını, dönemin ahlaki bulanıklığı içinde eşini az buldukları masum, gözü açılmamış, tipik bir aile kızı olduğunu, zekâsının terbiye, vücudu idman görmüş olduğunu ve lisan bildiğini eklemiştir (Cumhuriyet, 1930ah).

Naşide Saffet Edirne Kız Muallim Mektebi'nden mezun olmuş yeni bir öğretmen adayıdır. Büyükdere İlk Mektebi'ne tayin olan yirmi yaşındaki güzel spor yapar ve biraz Fransızca bilmektedir. (Cumhuriyet, 1931aı). Keriman Halis Akşam Sanat Okulu'nda tahsil görmüş, babasının çabasıyla Fransızca dersi almıştır. Bu derslerin yanında çeşitli balolara katılarak adabı muaşeret eğitimini de ilerletmiştir. Spa'da kaldığı otelde akşam sanattan aldığı dersler sayesinde çarşıdan aldığı kırmızı beze beyaz çarşaflardan ay yıldız dikerek otelde dalgalandırmayı başarmıştır (Baştunç, 1993b). Ailesinin verdiği bilgiye göre Keriman, Fındıklı Apartmanı'nda tam bir ev ve aile kızı meziyetleriyle büyümüştür. Keriman'ı dadısı büyütmüş, beş altı yaşına

kadar Türkçe kadar Fransızca da konuşmuştur (Cumhuriyet, 1932hb. Sağlığı mükemmel olan Keriman dokuzuncu sınıfa kadar Fevziye Mektepleri'nde okumuştur. Babası daha fazla okumasını istemediği için okuldan ayrılan güzel, küçükken bebeklere duyduğu şefkati hasta babaannesine ve menenjiti olan halasının oğluna yöneltmiştir. Hatta halasının oğlunun başında bir ay hastanede bekleyerek güzellik kraliçesi olduğu kadar şefkat kraliçesi olmayı da hak etmiştir. Bütün elbiselerini kendisi diken, gazetelerin kadın sayfalarını takip eden ve evdeki hizmetçileri izleyerek ev işlerini öğrenen Keriman sadelikten hoşlanan, tam bir ev kadınıdır (Cumhuriyet, 1932hb). Keriman Hanım yurtdışına belediyeler tarafından davet edilmiş, kraliçeye sinema şirketleri ve büyük firmalar cazip teklifler sunmuştur. Güzel bunların hiçbirisine yanıt vermemiş, her şeyden evvel "ülkesine dönmek" arzusunda olduğunu söylemiştir (Cumhuriyet, 1932hc) Halit Ziya dünya güzellik yarışmasında Keriman Halis'in boyasız, riyasız dudaklarına onun haricindeki yirmi sekiz güzelin iman ettiğini yazmıştır (Cumhuriyet 90. Yıl Özel Eki, 2014).

Nazire Hanım *Cumhuriyet* gazetesinin muhabirinin "İstikbal için ne düşünüyorsunuz?" sorusuna, "İstikbal mi? İstikbalde tam manasıyile iyi bir ev kadını olmağı, mesut bir yuva kurmayı düşünüyorum" yanıtını vermiştir. Yapılan tekliflere rağmen sinemaya girmeyi aklından bile geçirmez (Cumhuriyet, 1933bg, s. 4.). 1933 Güzeli Leman Sadullah ilk mektebi Fevziye Mektepleri'nde okuduktan sonra Bursa Kız Lisesi'ne gitmiştir; spora meraklıdır, dokuz yaşından beri piyano çalmaktadır. Sinema artisti olmak istemeyen Leman Hanım ev hanımı olmaya niyet etmiştir. Muhabire ev kadını olduğunu kanıtlamaya çalışan güzel, ev işlerini kendisinin yaptığını, ellerini bulaşık yıkarken eldivenle koruduğunu, nişanlısı Cezmi Bey makarna sevdiği için de iyi makarna pişirdiğini anlatmıştır (Cumhuriyet, 1933ae). Bursa güzeli gibi 17 yaşında olan İzmir Güzeli Neriman Hanım, ilk tahsilinden sonra İtalyan Lisesi'ne gitmiştir, İtalyancayı akıcı konuşur, o da diğer güzeller gibi sinema artisti olmak istemez (Cumhuriyet, 1933b).

Sonuç olarak *Cumhuriyet*'in okuyucularına verdiği mesaj şudur: Gazi kültüne bağlı, el değmemiş ve "kirletilmemiş"; *femme fatal*, *alagarson* özellikleri taşımayan, erkeklerle mesafeli ilişki kuran, masum, genç ve güzel Türk kadınları, ülkenin sağlıklı gürbüz çocuklarını doğurup yaşanan savaşlar sonrasında hastalanan nüfusu

iyileştirecektir. Onlar eroin operasyonunda yakalan "kimsesiz" Araksi Çetinyan[29] gibi artistliğe özenip kötü yola düşmemiştir (Son Posta, 1933c), onlar elit ve aydın yöneticilerin, belli çevrelerde bilinen ailelerin "cici" kızlarıdır. Çalışmayı değil evlenmeyi düşünen, eğitimli ama aynı zamanda ev işlerini bilen, adabı muaşeret eğitiminden de geçmiş, şefkatli, körpe, güzel, makyajsız, sade genç kadınlar olarak yarışmalarda seçilip aile terbiyeleri, zarafetleri ve güzellikleriyle test edildiklerinden kendilerine denk olabilecek toplumun üst kesimine mensup önemli ve zengin erkeklerle evleneceklerdir.

Sancar'a göre güzellere denk kadınlarla evliliği kışkırtan bu anlatı kendini güzellerle özdeşleştiren hemcinslerine, güzeller gibi aynı toplumsal kesimden gelen kadınlara güzel olup zengin ve önemli erkeklerle evlenme fırsatı hayalini sunmuştur (2012, s. 243). Ayrıca evlenilecek ideal Türk kadının nitelikleri okuyucu tarafından gazeteden öğrenilebilir. Gazete aynı zamanda medeni Türk halkının on yılda yaptığı inkılaplarla Avrupa ile eşit bir konuma geldiğinin, kültürel ve ırksal kökeniyle de Avrupa halklarıyla medeniyet açısından eşdeğer olduğunun, dayanışmacı bir toplum yapısıyla da liberal Avrupa'nın ekonomik çöküşüne rağmen izlediği milli ekonomi ve tasarruf politikalarıyla onu adeta geçerek ayakta olduğunun propagandasını yapmıştır.

Devletin güzeller üzerinden yaptığı ideal Cumhuriyet kadını ve ideolojik propaganda onların kişisel yaşamında karşılık bulmuş mudur? Bozkurt Güvenç, devletin vatandaştan yalnız yasalara ve ülke çıkarlarına hizmet etmesini beklemediğini ülkenin resmi tarihine, ülkesine, mitoslarına inanmasını ve resmi kimliği bir üniforma gibi sorgusuz sualsiz övünçle giymesini beklediğini yazmıştır (Güvenç, 1995, s. 6). Calhoun insanların sorunlu olduğunu bildikleri ama yine de "kendi hikâyeleri" olarak görüp bir şekilde özdeşme kurdukları, günlük hayatın arka planında yer alan bazı anlatıları onaylayıp genel ritüellere bile katıldıklarını iddia etmektedir (Calhoun, 2007, s. 49).

Güzeller gazetede verilen bu anlatının kadın özneler olarak ne kadar parçası olmuş, ne kadarını sindirmişlerdi? Yarışmaya katılan kadınların gündemi gazetenin ve yönetici elitlerin gündemiyle örtüşmüş müdür? Kadını kendi sınırları ve ideolojik

[29] İncelediğimiz gazeteler dereceye giren bütün güzellerin ailelerinden bahsederken, Araksi Çetinyan ve ailesi hakkında bilgi vermemiştir.

gündemiyle şekillendirdiğini düşünen milliyetçi ataerkil anlatıya kadınların uyup uymadıklarını anlatmak, erken Cumhuriyet'in kadın özneleri ve kadın tarihini anlatan tarihçiler adına üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur. Türk Güzeli muhayyel değil, kanlı canlı bir kadın olarak belki söylendiğinin aksine değişmez doğasından kaynaklanmayan, ataerkil milliyetçi zihniyetin ona biçtiği rolden bağımsız kendi arzusunun, hevesinin, hırsının, çıkarının, korku ya da tedirginliğinin peşinde gitmiş de olamaz mı?

4.2. Güzellerin Gündemi

İdeolojilerin toplumun kültür aktarıcıları, koruyucuları ve yeniden üreticileri olarak gördüğü kadınlar, giysileri ve davranışlarıyla içinde oldukları toplumların vitrini olarak görüldükleri ataerkil sistemlerce araçsallaştırılmışlardır. Topluluk kültür kodlarını, simgelerini kadın bedeninde cisimleştiren toplumsal kültürü kimin kullandığı, yorumlayanın statüsü, iktidarla ilişkisi ve amacı sorgulanmadığında siyasal, ekonomik ve söylemsel mücadelelerde kadınların kolayca araçsallaştırılmasının çözümlenmesi güçleşir (Berktay, 2006, s. 59). Berktay şunu sorar: Bu kültürel pratiklerden, normlardan ve söylemden ilk elden etkilenenler, kadınlar, bunların oluşturulmasına ne ölçüde katılmışlardır? (Berktay, 2006, s. 59). Yazar kültürün sabit ve değişmez bir bilgi bütünü olmadığını, tanımlarının süreç içinde farklılaşabileceğini, sürekli devinim içinde olup uzlaşma ve çeşitli müzakerelere açık olduğunu söylemektedir.

Yapılan çalışmanın yukarıda yer alan bölümlerinde erken Cumhuriyet döneminde bilgiyi üreten iktidarın ya da iktidarın kuruluşunda katkısı olup onunla dirsek teması olan kişilerin, gazete ve dergilerin milliyetçi söylemi kadınlar üzerinden sürdürme ereklerine ve milliyetçi söylemi 1929-1933 yılları arasında nasıl biçimlendirdiğine bakılmaya çalışılmıştır. Güzellerin bu dönemde -tarihsel özneler olarak- yarışmaya katılma amaçlarını, ideolojik söylemi içselleştirip içselleştirmediklerini, yaşamı biçimlendirmeye çalışan politik söyleme ne tür bir yanıt verdiklerini anlamak bilgiyi farklı yerlerden okumakla; onların kişisel yaşamlarına, anılarına, röportajlarına, kendileriyle yapılan sözlü tarih çalışmalarına, kısacası kendi sözlerine ve deneyimlerine bakılarak ve iktidarın ürettiği bilginin çelişkileri aranılarak mümkün olabilmiştir.

Yarışmalara katılan kadınları milliyetçi ideolojinin sınırlarını çizdiği toplumsal cinsiyet ilişkilerinin belirlenmesinde sadece bir propaganda aracı olarak görmek, onları pasif bir alıcı ve toplumsal cinsiyet ilişkilerinin belirlenmesinde edilgen bir konuma sokmak anlamına gelir. Toplumda belli zamanlarda her kadına aynı şekilde, aynı ölçüde baskı uygulanamamış, boyun eğdirilememiş (Yuval-Davis, 2007, s. 29) ve erkek kurucuların siyaseten aktif olduğu devletlerde her kadın farklı bir biçimde öznelliğini kurmayı ve kendi gündemini yaratmıştır.

Ulus devletler toplumsal müzakere yoluyla kuruldularsa bu müzakerenin yapıldığı katmanlardan biri de kadınlardır. Onların öznelliğini yok saymak, kadınları tarihten gizlemenin yollarından biridir. Önceki bölümlerde kurucu iradenin erken Cumhuriyet döneminin ortalarına gelen yarışmalarda yarışmaya katılan kadınlar üzerinden topluma yaptığı ideolojik propagandanın mahiyeti dönemin yayınları üzerinden çözülmeye çalışılmıştır. Bu bölümde kadınların yarışmalarda kendi hayatlarındaki özne rolünü ve devletle yaptığı müzakereyi irdelemek amaçlanmış; birbirinden ayrılması güç, eklemlenmiş verileri incelenirken, iktidarın elinde bulunan *Cumhuriyet* gazetesi merkezde olmak üzere, yarışmaya katılan kadınların anılarına, demeçlerine ve 1933 Güzeli Nazire Eren'le yapılan sözlü tarih çalışmasına kadınların bu söylemi ne kadar benimsediğini anlamak açısından bakılmış; iktidarın verdiği bilgi ile kadınların söylemleri arasındaki çelişkiye odaklanılmıştır.

4.2.1. Güzellerin Yarışmalara Girişi

Kadınların "davet" yoluyla milliyetçi harekete ya da söyleme dahil edilmesi onlara dışarıdan verilmiş bir öznelik ya da eyleyicilik konumunu, sadece bu harekete "davet" yoluyla mümkün olan edilgen bir katılımı ve anlatımı yansıtır (Altınay, 2004, s. 27). Bu düşünceye göre yarışmayı düzenleyen ya da davet eden Türk modernleşme projesinin içinde olmuş, mücadele etmiş kadınlar değil; eyleyici konumda olan *Cumhuriyet* gazetesinin Millî Mücadele'den beri Kemalist kadrolarının içinde yer alan gazete kurucuları erkeklerdir. Gazetenin söyleminde ve güzellerin gazeteye verdikleri demeçlerde, milli vazifelerini yapmak üzere yarışmaya davet edilen bu "namuslu" kadınların kendi istek ya da arzularıyla değil, genellikle, komşuları, aileleri ya da tanıdıklarının ısrarıyla yarışmalara girdiği tezi yer almıştır.

Mübeccel Namık, 1930 güzeli seçilmesi üzerine gazeteye verdiği röportajda, "Hep bana güzelsin, gir, diyorlardı, ahbaplarım. Benim de arzum yok değildi amma ailemin isteği daha ziyade âmil oldu. Müsabakaya girdim, birinciliği ummuyordum" dedikten sonra kurduğu cümleler birinciliği ummayan birine göre pek de tevazulu sayılmaz; şimdiye kadar böyle bir müsabakaya girmediğini söyleyen güzel, hep birinci olmayı istediğini ve belki kazanırım, diye düşündüğünü de ekliyor (Cumhuriyet, 1930ag). Düzenlendiği ilk yıldan itibaren yarışmaya katılan adayların fotoğraflarını kesip albüm yapan Keriman Halis (Cumhuriyet, 1932hb), 1929 yılında gazeteye gönderdiği mektupta müsabakanın yapılış biçimini eleştirecek kadar yarışmaların takipçisidir (Cumhuriyet, 1929bı). 1930 yılında Mübeccel Namık'ın seçildiği baloya da Namık'ı birinci seçmek için arkadaşlarıyla katılmış, jüri seçiminin olduğu ikinci baloya gitmemiştir. Gazete, "Fakat eminiz bu sıralar güzellik müsabakasına dahil olmayı aklından bile geçirmiyordu" cümlesini haberin başına eklemiştir.

1932 Güzeli Keriman Halis, yine yarışmaya girmeye taraftar olmamış, ailesi pek olur vermese de yarışma günü seçimlerin olduğu salona gitmesine izin vermiş, sonunda Keriman giyinip süslenip her nasılsa yarışmaya katılmıştır (Cumhuriyet, 1932hb). 1931 Güzeli Naşide Saffet *Cumhuriyet* gazetesinde yayımlanan hatıratında yarışmaya katılma sürecini anlatmıştır. Öğretmenlik mesleğinden keyif aldığını ve hayatta en çok yapmak istediği mesleği icra ederken ailesinin "O kadar güzelsin ki" diyerek yarışmaya girmesi için ısrar etmesinden sonra yarışmaya katılmayı kesinlikle reddetmesine rağmen içinde hafif, belirsiz bir arzu kıpırdamış ve kendi yüzünü, bedenini aynada ayrıntılı bir biçimde daha önce olmadığı kadar incelemiştir (N. Saffet, 1931a). Naşide, yıllarca peşinden koştuğu öğretmenlik mesleğine erişmenin saadetini henüz tatmış bir insanın önüne yeni bir ufuk açtıkları için ailesine müthiş derecede kızmıştır, fakat aynı zamanda bu durumdan hoşlanmıştır da. Kraliçe kesin bir tavırla artık güzellik yarışması bahsini açmamalarını ailesinden istese de ablası ondan habersiz *Cumhuriyet* gazetesine resmini yollamıştır (N. Saffet, 1931a; 1931ac). Gazeteye resmi müstear bir isimle yollayan Naşide'nin ablası mağaza mağaza dolaşıp yarışma sırasında giyeceği elbise için tül ve çiçek bulmaya çalışırken kendisi de öğrencilerinin "vazife defterleri" ile uğraşmakta, katılmayı düşünmese de yarışmayı izlemek için büyük bir istek duymaktadır. Yarışmaya girmek istemeyen güzel, yarışmanın düzenlendiği Turkuaz'daki baloya rakibelerini görme arzusuyla

seyirci olarak katılmıştır. Yakınındaki masada kendisinin hiç tanımadığı insanlar Naşide'ye yaklaşarak yarışmaya katılması teklifinde ısrar ederler: "İştirak etmeyi istiyordum, çünkü birinciliği kazanırsam, neticede cazip bir Avrupa seyahati vardı ki tehayyülü ile kalbim çarpıyordu. Siyah göğüslüklü mektep sıraları üstünde ders çalıştığım günden beri 'Avrupa seyahati' rüyalarıma hâkim oluyordu" (N. Saffet. 1931ab, s. 3). Güzel, ikinci seçimin yapılacağı gün Turkuaz'a ablasıyla gitmiş, kalabalığın yarattığı sıkışıklıktan ve kendi duyduğu panik hissinden kaynaklı olarak geri dönmek isterken içinden şu düşünceyi geçirdiğini söylüyor: "Elveda Avrupa seyahati!" (N. Saffet. 1931ac, s. 3). Naşide Cumhuriyet rejiminin annelikle eşdeğer kutsallık atfettiği öğretmenlik mesleğini icra ederken Avrupa seyahati ilgisini çekmiş; süsün, makyajın, abartının olmadığı bir hayattan şaşalı bir hayat vaat eden güzellik yarışmalarına katılmıştır. Feriha Tevfik ise 1929 yılında birinci olduktan sonra 1930 yılında yapılan yarışmaya ısrarla tekrar girmiştir (Cumhuriyet, 1930ah).

Yarışmaya katılan kadınlar yarışmalar için isteksiz görünmemekte, katılmak için kendi istekleriyle çaba sarf ettikleri anlaşılmaktadır. Bu çabanın kaynağında sadece hükümetin onlardan talep ettiği Türkiye'nin Doğu'da Batı medeniyetini temsil eden bir ülke olduğunu Avrupa ve dünyaya göstermek, ülkeleri namına şan ve şeref kazanmak olmadığı anlaşılmaktadır. Yarışmaya katılmaktaki amaçlarının arasında kendi ihtirasları, arzuları ve yaşamlarına dair yapmak istedikleri yatırımlar da görülmektedir.

4.2.2. Güzellerin Rejimle Müzakeresi ve Pragmatizmi

Cumhuriyet yarışmaya katılan kadınları şan ve şerefin dışında bekleyen nimetleri tek tek sıralamıştır: Paris'e ve birçok Avrupa şehrine seyahat, Rio de Janeiro'ya gitmek ve dünya güzeli seçilirse 40.000 lira kazanma ve sinema artisti olma ihtimali, yüksek ücretler dahilinde Amerika'da çeşitli şehirlere davet edilme ve ayrıca 1929 yılında Türkiye ilk defa katılacağı için şehirlerin yaptığı davetlerden daha fazla para alma ihtimali (Cumhuriyet, 1929ia). 1930 Dünya Güzellik Yarışması'nda birincilik ödülünün 500.000 Frank olduğu (Cumhuriyet, 1930fd), gazetenin düzenlediği yarışmada en fazla oy alan yirmi güzelin Foto Ferit Bey tarafından filme alınacağı ve bu filmin Türkiye dahil Avrupa ve Amerika'da gösterileceği yazılmıştır (Cumhuriyet, 1929cc).

Film yıldızı olma hayali ülkenin şan ve şerefini temsil etmek kadar cazip görünmüş olmalı ki Feriha Tevfik yarışmalara katılımını oyunculuğa girişinde bir basmak olarak kullanmıştır. Feriha Tevfik *Cumhuriyet* (Cumhuriyet, 1929ha) ve *Resimli Ay'a* (Resimli Ay, 1929) verdiği demeçte evlenmeyi düşünmediğini ve düşünmeyeceğini, bunun nedeninin de sinemaya olan arzusundan kaynaklandığını söylese de , seçildikten bir süre sonra evlenmiştir. Hayatını birleştireceği kişiyle ilgili oldukça seçicidir, evliliğin sanat hayatını bitirme ihtimalini bertaraf edebilmek için onun bu tutkusunu anlayabilecek genç bir sanatkârla, *İstanbul Sokaklarında* filminin "jön prömyesi" Rahmi Bey'le nişanlanmıştır (Cumhuriyet, 1931ıd). Aydın bir aileye sahip ilk nişanlısıyla evlendikten sonra konservatuvara giden güzel, film ve sahne hayatının bundan sonra başladığını söylemiştir. Filmlerin sesli çekilmeye başlaması sonucu kariyer planlaması yapan Feriha, Profesör Falari Kodan'dan şan dersleri almış, Avrupa'dan, Amerika'dan iyi iş teklifleri gelirse değerlendireceğini, bir dünya seyahati fikrine sıcak baktığını söylemiştir (Resimli Ay, 1930ca). Oyuncu olma tutkusu aşağıdaki cümlelerden de açıkça anlaşılabilir:

> Cumhuriyet gazetesindeki güzellik müsabakasını gördüğümde girmek aklıma bile gelmedi. Ailem tanıdıklarım çok teşvik ettiler. Resmimi gönderdiğim zaman kazanacağımdan hiç ümidim yoktu. Fakat beni en çok sevindiren şey, güzellik kraliçesi olmaktan ziyade sinema aktrisi olmaktır. Küçükten beri sinema aktrisi olmakta gözüm var. Müsabaka dolayısıyla Cumhuriyet matbaasına gidip geliyordum. Paramont Piktur Campaninin ajanı beni orada gördü. Kendilerince güzellik kraliçesi benim olacağımı tahmin etmişler, daha müsabaka neticelenmeden beni (*Kaçakçılar*) isimli bir filmde çalışmak üzere angaje ettiler. (Resimli Ay, 1930ca, s. 16.)

Feriha Tevfik'in sahne hayatındaki ısrarı karşısında, ailesinden çeşitli tepkiler gelmiştir. Fransız mürebbiyelerle büyüyen dayısı bile oyunculuğu tercih eden yeğeni Feriha'yla senelerce görüşmemiştir. Sahnede olma tutkusuna etrafındaki insanlardan verilen olumsuz tepkiyi şu cümlelerle dile getirmiştir: "Çünkü halkın seviyesi sanat karşısında yükselmiş değildi. Sanat neymiş, kendini göstermeye çıkmış…gözüyle bakılıyordu" (Milliyet, 1985, s. 10). Feriha Tevfik oyunculuk yapma isteğine ket vurmaya çalışan muhafazakâr zihniyete rağmen Bedia Muvahhit gibi sanat hayatına uzun süre devam etmek istemiş, tiyatrodaki sanat hayatı altı sene sürmüş ve eşinin

ısrarıyla sahneden çekilse de iki sene daha sinema filmlerinde rol almayı sürdürmüştür (Milliyet, 1985a). Feriha Tevfik *Allah'ın Cenneti*, *Cici Berber*, *Leblebici Horhor*, *Karım Beni Aldatırsa*, *Kaçakçılar* ve *Tosun Paşa* gibi dönemin önemli filmleriyle Cemal Reşit'in *Yarasa Opereti*'nde oynamıştır (Milliyet, 1985a). Hayatında ilk kez yurtdışına çıkma fırsatı yakalayan, yarışmanın getirdiği avantajlardan biri olan seyahat etme ayrıcalığını elde edip Galveston, İsviçre, İtalya, Fransa, Küba ve Kanarya Adaları'nı gezen Feriha Tevfik'e yabancı basın oldukça ilgi göstermiştir. Güzelin uluslararası arenada görünme şansını değerlendirmek istediğini verdiği röportajdan anlamaktayız. Feriha Hanım, yaşamındaki amacını net olarak ifade etmiştir: "Hollywood'a gitmek ve sinema artisti olmak" (Milliyet, 1985a). Sahnede olma inadını gazetenin verdiği başka bir haberden de anlıyoruz: "Feriha Tevfik Hanım, şimdi Darülbedayi'deki tiyatro mektebine devam etmekte olup hayatını tamamile tiyatro ve san'atkârlığa vakfetmeğe karar vermiştir" (Cumhuriyet, 1931ıb). Güzellik yarışmasının vaat ettiği sinema oyuncusu olma ihtimalini değerlendirmiş ve Türkiye sinema tarihinin öncü kadın oyuncularından biri olmayı başarmıştır. Bu tür bir fırsatı değerlendiren sadece 1929 güzeli değildir. Evli olduğu için yarışma dışı kalan Hicran Hanım da Tayyare Cemiyetince yapılan temsillerde rol almış, Anadolu'da çeşitli turnelere katılmış ve 1935 yılında film çevirmek üzere Hollywood'a gitmiştir (Alkan& Kahraman, 2002, s. 69).

Ülkelerini hakkıyla temsil etme sorumluluğu taşıyan, dünya çapında yapılan yarışma ve yarışmaların getirisi seyahatlerden kazanç elde eden güzellerin kendi çıkarlarını da gözettikleri görülmektedir. 1930 Kraliçesi Mübeccel Namık ülke adına taşıdığı sorumluluğu ve yarışmadaki duruşunu aşağıdaki gibi açıklasa da verdiği demeçlerde yaşadığı deneyimin kendisine getirdiği avantajların farkında olduğu da açıktır:

> Tarihe altın sahifeler ilâve eden inkılâbımız, cihanın bütün nazarlarını Türkiye'ye çevirmiştir. Medeni Türkiye'nin medeni güzelliğini hariçte temsil etmek, yalnız Türk kadınlığının değil bütün bir vatanın şerefini üzerine almak demektir. Ben Avrupa ve Amerika seyahatlerim esnasında bunu gördüm ve bu hissi duydum. Bir Fransız, bir Alman güzeli bütün diğer güzeller, sadece güzellikleri için alkışlandılar. Fakat Türk güzeline tevcih edilen alkışlarda da yalnız güzelliğini değil, vatanının kendisine bahşettiği büyük şerefin de bir hissesi vardı. (Cumhuriyet, 1930ıb).

1930 güzelinin ülkesi yararına katıldığı yarışmada duyduğu şeref hissiyatının yanında farklı hislerinin de olduğu görülüyor. Avrupa gezisi sırasında Paris'e geldiğinde içinde dans salonları, deniz kadar havuzları, hayvanat bahçeleri bulunan Luna Park'ta güzeller için verilen bir çay davetine katılan Mübeccel Namık "Ben cennet denilen şeyin bundan başka bir şey olamayacağına kanaat getirdim" demiştir (Cumhuriyet,1930ıb). Fransa ve Amerika kıtasının türlü şehirlerini gezen güzelin seyahati üç buçuk ay sürmüştür. Baş döndüren balolar ve davetlerle geçen seyahatler sırasında Güney Amerika'da Türkiyeli Museviler kendisine pırlanta işlemeli altın plak ile platin üzerine her tarafı elmasla işlenmiş bilezik hediye etmiştir (Cumhuriyet, 1930h). Rio'da Glorya isimli otelde kendileri için düzenlenen on bin kişilik bir baloya katılan Mübeccel Hanım, yarışmaya katılan her ülke güzeline takdim edilen elmas işlemeli bir kutu almıştır. San Pavlo'da Suriyeli bir Türk ailesi kendisinin şerefine bir balo tertip etmiş, Mübeccel Hanım da ülkelerini temsil eden bütün kraliçeleri bu baloya davet etmiştir (Cumhuriyet, 1930ıb). Kraliçe, medeni Türkiye'nin medeni güzelliğini temsil etmekle kalmamış, yarışmaya katılmasının mükâfatını ekonomik olarak da görmüştür. Güzelin zengin koca adayıyla nişanlanacağı haberleri gazetede yer alsa da Kolombia plak şirketi için *Mübeccelim Ben* isminde plak doldurduğunu, şirketin gazeteye verdiği reklam ilanından anlıyoruz (Cumhuriyet, 1930f).

Rejimin kamusal hayattaki kadına makyajsız bir yüz ve sade bir giyimle, cinsiyetsiz kadın kimliği rolü biçtiği dönemde (Berktay, 2006, s. 110) öğretmenlik mesleğini yaparken yarışmaya katılan Naşide Saffet'in yarışmaya katılma cesareti de dikkate değer bir teşebbüstür. Yarışma sırasında, ışıkların altında bedenini titizlikle inceleyen jüri üyelerinin, eteğini kaldırmasını isteyip bacaklarının endamına bakmasından hicap duymuş ve oradan kaçmak istemişse de içinden o yılın uzun etek modasına lanet okuyup yüzünde takılı kalan şaşkın gülümsemeyle sahnede durmaya devam etmiştir. Ona göre bu moda olmasa eteklerini sıyırmak zorunda kalıp bu vaziyete düşmeyecekti (N. Saffet, 1931ac; N.Saffet, 1931ad). Her şeye rağmen senelerce yüzlerini görmeye hasret çektiği insanlar, yazarlar, şairler (Abdülhak Hamit Tarhan, Cenap Şehabettin, Sabiha Sertel, Lüsyen Hamit) ve daha nicesi karşısındadır artık (N. Saffet, Cumhuriyet, 1931ac). Rüyadaymış gibi geç en seçimlerde, düştüğü duruma rağmen etrafına şuursuzca gülümseyen Naşide Saffet, seçildiğini anladığında okul sıralarından beri hayalini kurduğu Avrupa seyahatinin gerçek olacağını

anlamıştır: “Demek hulyalar gerçek oluyordu! O zaman zaferimin hayır tabiatın zaferinin bugün coşkun neş’esini içimde hissettim” (N. Saffet, 1931ad, s. 3). Bu onun zaferidir, genç Cumhuriyet’in mütevazı giyimli öğretmeni, kraliçe olmuştur. Bu süreçte yüzüne “düzgün”[30] süren bir öğretmenin karikatürünü yayımlayan *Son Posta* gazetesine bir ay ceza verildiği (Cumhuriyet, 1931h) ya da 1920 senesinde diz kapaklarından aşağıya uzanan kombinezon giyen bir genç kızı 1940’da tamamıyla çıplak gösteren karikatürü basan *Papağan* gazetesine dava açıldığı düşünüldüğünde (Cumhuriyet, 1931ha) öğretmen bir kadının kraliçe olmaya meyletmesinin basında oldukça gürültü kopardığı anlaşılmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı’nın durumu ele almasıyla müstafi durumunda bırakılarak öğretmenlikten ayrılmak mecburiyetinde kalan güzel, anılarında “Fena Günler” başlığı verdiği kısımda kendini savunmuştur:

> (...) Hareketimin şeref ve haysiyetimi ihlâl edecek bir şey olmadığına kaniydim, daima bu kanaati muhafaza ettim. Güzelliğin bir muallim için nakisa değil meziyet olduğuna inanıyordum. Muallim mektebine, sakat, kusurlu ve pek çirkin talebe kabul edilmemesi de bunu ispat etmez mi?. Miniminiler üzerinde ahengin, güzelliğin büyük tesiri inkâr edilemeyecek kadar açıktır. Küçük çocuk terbiyesile biraz meşgul olmuş olanlar bunu bilirler. Müsabakanın şekline gelince... Bu da, hiç çirkin değildi, şeref ve haysiyete dokunur tarafı yoktu. Memleketin ciddi, vakur bir gazetesi bu müsabakayı tertip etmişti; memleketin birçok güzide simaları; edebiyat, ilim, fikir sahasında tanınmış büyük adamları bir araya toplanarak bir “Türkiye Güzeli” seçmişlerdi. Ben de diğer aile kızları gibi bir balo tuvaletile oraya gitmiştim. Muallimler baloya gitmiyorlar mı? Muallimler plâjlarda, herkesle beraber, banyo etmiyorlar mı?... Ve nihayet, bizim, ömrünü memleketin irfanına adamış zavallı genç muallimlerin, güzellik müsabakasına iştirakini menedecek bir kanun, bir emir var mı?...
>
> -Ben müsabakaya iştirak ettiğim zaman böyle bir şey yoktu! -
>
> Böyle düşünüyor, kendimi haklı buluyordum ve etrafımda kopan gürültülerin manasını bir türlü anlayamıyordum. Hoş hâlâ da anlayamadım ya! Güzel olmanın; güzellik müsabakasına iştirak etmenin şeref ve haysiyeti paymal

[30] Fondöten

> eden bir hal ve hareket olduğuna kimse beni ikna edemedi. (N.Saffet, 1931ae, s. 3)

Yapılan yarışmada seçilen güzeli "Türk güzeli" değil "Türkiye güzeli" olarak tanımlayan ve yazdığı anılarından, mesleğinin hayatının önemli bir parçası olduğunu anladığımız kraliçe, öğretmenlik yaptığı günlerini hatıratının satır aralarına epeyce sıkıştırmıştır. Örneğin organizasyon sırasında sık sık elbise değiştiren Naşide Hanım, öğretmenin sade ve basit hayatını hatırlamıştır:

> Hiçbir zaman unutmadığım, unutamadığım mektebimi ve talebelerimi bu elbise değiştirme merasimi esnasında daha büyük bir tahassürle yad ediyorum. Çünkü muallimin sade ve basit hayatı içinde bu işlerin asla yeri yoktur. Muallim sabahleyin erkenden arkasına geçirdiği dümdüz esvabını ancak akşam gece yatarken değiştirir. Ve düşünüyorum ki benim şu birkaç hafta zarfında yapmağa ve giymeğe mecbur olduğum elbiseler muallim Naşide Saffet'i belki senelerce idare ederdi... (N. Saffet, 1931af, s. 3).

Avrupa'da yarışmalar sırasında mesleğinden ayrılmış olsa bile onu geliştirebileceğini ve eğitimde öğrenebileceği yeni metotlar olduğunu düşünmüş, organizatör M. Waleffe'e Fransa'da bir okulu ziyareti etmek istediğini söylemiştir. Yarışma sırasında bir ay esir hayatı yaşadığını düşünen Naşide Hanım, ablası ve eniştesiyle Lyon'dan Paris'e geçmiş burada birlikte bir ay kadar kalma kararı almışlardır. Paris onun için süs ve balodan ibaret değildir, o müzeleri gezmek, mesleği için farklı eğitim metotlarını göreceği okulları, tiyatroları ziyaret etmek istemiştir (N. Saffet,1931ai).

Naşide Saffet, eniştesinin bir arkadaşının eşliğinde Paris'te bir çocuk parkına gitmiş, gemilerin, yelkenlilerin ve kum havuzunun bulunduğu parka gıptayla bakıp çocukların yararlandığı bu tip oyun alanlarının Türkiye'de olmamasından ve kendi yetiştirdiği çocukların bu fırsattan yararlanamamasından üzüntü duymuştur. Çocukların yaşayarak öğrendiği bu alan için Naşide Hanım şu yorumu yapmıştır: "Bizim memleketimizde o kadar tatbîkına uğraştığımız halde muvaffak olamadığımız bu canlı dersleri burada çocuklar her adım başında tesadüf edilen vasıtalarla hiç zorluk çekmeden kendi kendilerine yapabiliyorlar. Ve küçük yaşta bu şekilde yetiştirilince büyüdükleri zaman da kimsenin yardımını delâletini istemeden hayatta muvaffak olabiliyorlar". (N. Saffet, 1931ai, s. 3). Öğretmen kraliçe, en sonunda

Waleffe'in aldığı izinle bir okulu gezmiş, her açıdan Türkiye'deki okullardan üstün gördüğü okulu beğenmekle birlikte okulla ilgili, "Fakat benim idealim olan mektep de bu değildi! Benim kafamdaki mektep numunelerini zannederim, Almanya'da bulabilirdim" (N. Saffet, 1932a, s. 3) yorumunu yapmıştır.

Gittiği yerleri gözlemleyen, kendi ülkesiyle karşılaştıran Naşide Saffet, Avrupa'da sanata, eğitime, metroya yapılan yatırımı hayretle izler; arkadaşlarının güzel giysilerine, kıymetli mücevherlerine ya da yüksek mevkilerine kıskançlık duymayan Naşide, "Fakat bu memlekete geldim geleli kıskançlık denilen yılanın içimde mevcut olduğunu keşfettim. Her yeni ve güzel şey karşısında o yılan bir kere kıvranıyor" dedikten sonra şu cümleyi kurar: "Bu neden bizde yok?" (N.Saffet, 1931aj, s. 3; N.Saffet, 1931ak, s. 3). Gittiği Cezayir'de ziyaret ettiği hayvanat bahçesinde yaptığı gözlemler de öğretmen okulunda aldığı eğitimle ilgili kendine sorular sorduğu ve bilgisini test ettiğini göstermektedir, özelikle bahçede gördüğü maymunlarla ilgili yazdıkları ilginçtir. Kavgaya düşen iki yavru maymunu ve yavrularını besleyen anne maymunu izleyen güzel "Darwin nazariyesine" artık tamamen inandığını yazmıştır. (N. Saffet, 1931ag).

Cezayir'de insanların gündelik hayatlarını da merak eden güzel burada yaşayan münevverlerle tanışmış, evlerine misafir olmuştur. Doktor ve avukat iki beyin ev davetini kabul eden güzel onların eşlerini davete getirmemesini medeni olmamalarına yormuş, harem bölümünde tembel tembel sedirde oturup nargile içen kadınların yaşadığı bir eve gideceği hayalini kurmuştur. Konuk olduğu evin bir apartman olduğunu, piyano ve udun yan yana konulduğu salonda Avrupai giyimli eşlerinin Fransızca konuştuğunu görünce şaşırmıştır (N. Saffet, 1931ah; N.Saffet, 1931aı). Aynı şaşkınlığı evdeki duvarda, eşi ve çocukları önünde vergi ödemediği için kırbaçlanarak götürülen bir Cezayirli Müslüman'ın resmedildiği tabloyu gördüğünde de hisseder, çünkü resmi çizen bir Fransız'dır (Naşide Saffet, 1931aı). "İnşallah siz de hür olursunuz" dediği aileden ve Cezayir'den ayrılırken hüzün duyar. Geçmişte Osmanlı'ya bağlı olan bu "esir" ve "kardeş" memlekete gönlünün aşina olduğunu ve hüzünle buradan ayrıldığını ifade etmiştir (N. Saffet, 1932ac).

Kendini ve yaşadıklarını anlattığı anıları *Cumhuriyet* gazetesinde 1 Kânunuevvel 1931'den, 12 Kânunusani 1932'ye kadar her gün yayımlanmıştır. Naşide Saffet'in zihin dünyasını, yaşadıklarını içselleştirme süreçlerini takip ettiğimiz anılarında

mesleğinden ayrılmanın onda yarattığı üzüntünün izlerini görsek de kraliçe yarışmaya iştirak etmesinin eleştirilmesine, mesleğinden uzaklaştırılmasına sert bir dille yanıt vermiş ve tercihinin arkasında durmuştur. Kendisi hakkında yapılan haberleri izleyen Naşide Hanım, haberlerden ziyade anılarından gördüğümüz kadarıyla yaşadığı deneyimlerin kendisinde yarattığı izlerin peşindedir. Mesleki gelişimini unutmayan, gittiği ülkelerdeki politik durumu da gözlemekten geri kalmayan güzel, Osmanlı'nın bir zamanlar parçası olan Cezayir'e yakınlık duymuş, eğitim hayatında öğrendiği teorileri yarışmalar süresince gezdiği yerlerde zihin dünyasının süzgecinden geçirmiştir. Öğretmenlik mesleğinden uzaklaştırıldıktan sonra kendi ayakları üzerinde durmaya çalışan Naşide, Bioks marka diş macunlarının reklamında yer almış (Cumhuriyet, 1931f), fotoğraflarını ücretsiz yayımlayan firmalardan hesap sormuştur. Kendisinin Avrupa'da yayımlanan fotoğraflarını güzelden izinsiz çikolata paketlerinin içine koyan ve Naşide Saffet sayesinde satışlarını artıran Lyon Çikolataları Müessesine, Türkiye'de bu çeşidine ilk defa rastlanan bir tazminat davası açmıştır (Cumhuriyet, 1931hb; Cumhuriyet, 1931ıe). *Kaçakçılar* filminin sahipleri İpekçi Kardeşler, Paris'te çekilecek yeni sesli filmlerinde rol alması için kraliçeye teklif götürmüşler ve gazeteye göre prensipte anlaşmışlardır (Cumhuriyet, 1931ea). Anılarından okuduğumuz kadarıyla Nazım Hikmet, Müfide Ferit [Tek] ve daha nice yazarları okuyan, takip eden ve edebi yeteneğini *Cumhuriyet* gazetesinde anılarını yazarak konuşturan, susmayan Naşide Saffet öğretmenliğe geri dönemese de iktidar tarafından boyun eğdirilememiş bir kadındır.

1929 yılından itibaren güzellik yarışmalarını büyük bir ilgiyle izleyen Keriman Halis de yarışmaları kendi gündemiyle ve kişisel kazancıyla harmanlamıştır. Ostand plaj şehrine sol göğsünde müsabaka komitesi tarafından verilmiş 100.000 franklık bir pırlantayla gelen güzele (Vakit*,* 1932bb) 12.000 lira kıymetinde Citroen marka otomobil hediye edilmiş (Cumhuriyet, 1932kc), Fransa'da gezdiği şehirlerde bu otomobille dolaşmıştır (Cumhuriyet, 1932kd). Amerikan film şirketlerinden ve hatıratının yayımlanması için yabancı yayınevlerinden çeşitli teklifler almıştır (Cumhuriyet, 1932hi). Keriman Halis yarışma sonrası mütevazı bir ev hanımı olmak yerine Mısır da dahil olmak üzere çeşitli ülkelere gidip Türk mallarını yurtdışında babasıyla birlikte tanıtmıştır. Ankara gezisi sırasında Keriman Halis'in babası Halis Bey Mısır ve Amerika'da Türkiye'nin reklamını yapmak, uygun kurum ve kişilere

hediye etmek amacıyla Tütün İnhisar İdaresine müracaat ederek 4000 Türk sigarası istemiştir (Son Posta, 1932ca). *Son Posta* ve *Milliyet* gazetesi Keriman Halis'in Venizelos'un eşiyle görüştükten sonra Türkiye Elçiliğinde yemeğini yediğini ve akşam Mısır'a hareket ettiğini yazmıştır (Milliyet, 1933a; Son Posta, 1933a). Keriman Halis'in Mısır ziyaretinin Ankara'da gümbürtü koparan Mısır ile ilişkilerin sarsılması sonrasına denk gelmesi kayda değerdir. 29 Ekim 1929 yılında verilen Cumhuriyet Bayramı resepsiyonuna Mısır elçisinin fesle gelmesi ve masaya fesle oturmasını Mustafa Kemal hoş karşılamamıştır. Mustafa Kemal'in ısrarı üzerine büyükelçi fesini çıkarmış, garsonun getirdiği bir tepsiye konulan fes masadan uzaklaştırılmıştır. Büyükelçiye yapılan bu hakaret Mısır tarafında tepkiyle karşılanmış, sekiz aralığa kadar karşılıklı çeşitli notalar gönderilmiştir (Şimşir, 1984, s.15-16) O yıllarda Türkiye'den kaçan rejim karşıtları, Osmanlı hanedan üyeleri ve yüz ellilikler kendilerine Kral Fuad yönetimi altındaki Mısır'da yer bulmuştur. Rejim düşmanlarının buradaki faaliyetlerine göz yumulması devletin takip ettiği bir durumdu (Şimşir, 1984, s. 3). Mustafa Kemal'in halifeliği kaldırması sonrası boşluğu doldurmaya çalışan Müslüman Kardeşler örgütü de Mısır'da kurulmuştu. Sömürge karşıtı ve sosyal adalet düşünceleri üzerine kurulu dini hareket, faaliyetlerini burada sürdürüyor, şehir ve taşradaki kitlelerin yanı sıra aydınlara, kamudaki görevlilere ve hatta kraliyet sarayının önde gelenlerine ulaşıyor, okul açıp fabrika kuruyor ve paramiliter birlikler de oluşturuyordu (Dıner, 2011, s. 65-67). Vaziyet bu durumdayken Türkiye'nin ürünlerini Mısır'a tanıtmaya giden Keriman Halis, Pire limanından Mısır'a gitmek için geldiği Atina'da şu açıklamayı yapması manidardır: "Fakat biz Türkiye'de Harem hayatını esaretten farksız buluyoruz. İşte bu sebeple, kadınlar çarşaf ve haremi kaldıran Gaziye çok minnettardırlar. Biz bu sayede serbestimize kavuştuk, şimdi rahatça teneffüs ediyoruz." Bu sözlerle yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin modern yüzünü anlatmıştır (Milliyet, 1933ac). Mısır'a seyahati iki ülke arasında bozulan ilişkileri düzeltmeye ve ticareti canlandırmaya yönelik bir hamle gibi görünmekle birlikte, Keriman Hanım, Türkiye'nin diğer Müslüman devletler ve İslâm'la arasına mesafe koyduğu laik cumhuriyetin cisimleşmiş haliydi ve bu devletin en önemli unsuru olan laik duruşu kadın hakları üzerinden anlatan adeta bir politikacı gibi gazetelere demeç vermiştir.

Kraliçe ve babasının yaptığı bu seyahatlerin Cumhuriyet'in ihracatını artırmaya yönelik ekonomi politikasına dair milli amaçlar içerdiği haberlerde yer alsa da güzel,

seyahatlerde katıldığı çaylarda ve davetlerde kendi ekonomik faydasını da düşünmüştür (Vakit, 1932ba). *Vakit* gazetesinin *Elhamra* gazetesinden alıntılayarak yaptığı haberde, Keriman Halis'in Mısır'a ilk gelişindeki bıraktığı iyi tesiri kaybettiğini, güzelin kendisine bir kazanç hissesi verilmedikçe ne bir müsamereye ne de şerefine verilen bir ziyafete gittiğini yazmıştır. *Elhamra* Keriman Halis'in Mısır Kadınlar Birliği'nin düzenlediği bir müsamereye katıldığı ve burada beş kuruşa kendi resimlerini sattığı söylemiştir (Vakit, 1933b). Haberde Mısır'daki Türk cemaatinin kraliçenin bu davranışından rahatsız olduğu ve Türkiye'nin bu müsabakaları neden istenmediğinin anlaşıldığı ifade edilmiştir. Gazete bu güzellik ticaretini pek çirkin bulsa da Keriman Hanım güzellik kraliçesi olmasının ticari avantajlarını değerlendirmiş görünmektedir.

İstanbul'da doğan ve Çerkez kökenli bir aileye mensup olan Keriman Halis'in kendini Türk güzeli olarak değil daha ziyade Çerkez güzeli olarak tanıttığı Mısır gazetelerinde yer almıştır. Bu tavrının Mısır'da çıkan *Muhadenet* gazetesi tarafından eleştirilmesi üzerine babası açıklama yapma gereği duymuştur. Açıklamasında Mısır'da Çerkezlikle alakası olmayan Türk ve Mısırlıya az tesadüf edildiğini ve Mısırlı eşrafın davetlerine icabet ettiklerini söyleyen Halis Bey, akşam sinema çıkışı birtakım adamların "Yaşa Çerkez güzeli!" diye bağırdığını duyduklarını, kendilerinin kavga etmemek için yanıt vermeyip oradan uzaklaştıklarını anlatmıştır (Milliyet, 1933b). *Vakit* gazetesi suçlanan kişinin *Muhadenet* gazetesi sahibi Remzi Bey olduğunu, kendisinin öz Türk olduğunu, Mısır'da Türkiye'yi savunan bir gazete çıkardığını yazmıştır. Mısır dönüşü Keriman ve babasıyla aynı gemiyle İstanbul'a gelen Remzi Bey'in Halis Bey ve kızı hakkında malumat vermek üzere Ankara'ya geçeceği haberi gazetede yer almıştır (Vakit, 1933c). Geçmişteki bu anı Mahinur Papba'nın kişisel arşivlerinden yararlanarak Keriman Halis için oluşturulan bir başlık altında, Çerkezlere ait bir internet sitesinde de tekrar edilmiştir:

> Türkiye'yi tanıtan ve Türk kadınının güzelliğinin temsilcisi olan Keriman, köklerini asla unutmadı ve zaman zaman bunu vurgulamaktan geri durmamıştır. Kendisine Türk güzeli diyen gazeteciyi, Çerkez-Abaza olduğunu söyleyerek düzelttiği anlatılmakta. Bu durum bazen, Kahire gezisinde olduğu gibi, Türk yetkililerinde memnuniyetsizlik yaratıyordu. Kahire gezisinde Keriman, "Çerkes Kardeşlik Birliği" temsilcileriyle bir

> araya geldi. Toplantıda çekilen fotoğraf basına yansımıştı. Mısır gazetesi "Jedid" de yayımlanan makalede, "Çerkez kızının dünyanın en güzel kızı seçildiği" yazıyordu. Bu yaklaşım Türk yetkililer tarafından kabul göremezdi, onlara göre: Keriman sadece Türkiye Güzeliydi. Çerkez kökeni ile ilgili hiçbir şeyden bahsedilmemeliydi. (Keriman Ebjnou İlk Dünya Güzeli Ben Bir Çerkezim Abazayım, t.y.)

Kendini Türk güzelinden ziyade Çerkez güzeli olarak tanımladığı söylenen Keriman Halis, Türk müesseselerinin yaptığı Türk kumaşlarının reklamını yapsa da İzmir seyahati sırasında mantosunu nereden aldığı sorusuna Paris'ten yanıtı vermesi de tepki çekmiştir. İzmir basınından Kemal Talat kraliçenin sonraki söylemlerinde yerli malının ön plana çıkarılmasının daha doğru olduğunu yazmaktadır. İpekiş "Krep Keriman" adıyla kumaş piyasaya sunarken, İzmirliler Krep Keriman'dan roplar yaparken yazar güzelin başka bir ülkeye ait ürüne vurgu yapmasını yanlış bulmuştur (Kaya, 2020, s. 257- 258). Güzellerin Türk işçilerinin çalıştığı Türk malı kumaşlar giydiğinin propagandası yapılsa da Paris Opera'da verilen ziyafette Mübeccel Namık da Fransa'nın en önemli terzi akademisi Donchzd terzihanesinde imal edilen uzun beyaz bir elbise ve mantoyu giymiştir (Cumhuriyet, 1930bb)

Cumhuriyet gazetesinde rejimin giydirdiği milli kimliğin gerektirdiklerinden sapmanın olduğu başka bir konu mayo meselesidir. Ülkelerin namusunu temsil eden güzellerin mayo giymediği ve ülkelerini şerefle temsil ettiği yazılsa da Belçika kardinalinin güzellerin sahneye mayo giyerek çıkmasına itiraz etmesi üzerine güzeller sahil kasabalarında mayoyla dolaştırılmış, Keriman Halis de burada mayo giymiştir (Vakit, 1932ba). Mübeccel Namık da müsabakalar sırasında götürüldükleri plajda göğsünde ay yıldız bulunan kırmızı beyaz bir mayo giydiğini ifade etmiştir (Cumhuriyet, 1930ıb).

Güzellerin diğer bir ortak noktaları yarışma için Paris'e gittiklerinde Mısırlı prenseslerin yanlarında kalmaları ve bu prenseslerin bir şekilde onlara hamilik yapmasıdır. Mübeccel Namık Paris'te kaldığı sırada Mısırlı prenses Naima Hanım kendisine bir bilezik hediye etmiş ve evinde ağırlamıştır. (Cumhuriyet, 1930bm). Mübeccel Namık'a başka bir Mısırlı prenses Şivekâr Hanım da çeşitli hediyeler vermiştir (Cumhuriyet, 1930ıb). Nazire Hanım da prenses Şivekâr tarafından ağırlanmış, kendisine çeşitli tuvaletler yaptırılmış ve şerefine ziyafet verilmiştir

(Cumhuriyet, 1933c). Nazire Hanım'la yaptığımız söyleşide kendisi Prenses Şivekâr hakkındaki haberle de örtüşen ilginç bilgiler vermiştir. Otuz üç gün kendisini misafir eden prensesin annesi Türkiyeli, babası ise Mısırlıdır. Kral Fuad ile bir evlilik yapan ve ayrılan prensesin Mısır'da ciddi gayrimenkulleri vardır ve 600 öğrenciyi okuttuğu bir okul açmıştır. Müsabaka günü prenses hediye olarak Channel'in koleksiyonundan herhangi bir kopyası olmayan bir elbiseyi Nazire Hanım'a hediye etmiştir (N. Eren, Sözlü Tarih Görüşmesi, 2010). Geçmişte Koşuyolu'nda bir köşkte oturmuş olan Prenses Şivekâr'ın annesinin, Kavalalı sülalesine mensup eşinden Prenses Şivekâr doğmuştur. Şivekâr, Kral Fuad'la mutsuz bir evlilik yapmıştır. Nüket Eren de yazdığı makalede bu bilgiyi teyit etmektedir. (Nüket Eren, 2022).

Batılılaşmak adına Osmanlı aristokrat geçmişini silen, kadın erkek eşitliği mevzusunda Müslüman ülkelerin yapamadığını erken bir tarihte hayata geçiren Cumhuriyet'in yurttaşlarından ve Türk güzellerinden beklediği cumhuriyet düşüncesine sadâkatken, güzellerin Mısırlı aristokrat prensesleriyle yakın ilişki kurmaları, kurucuların vermek istediği ideal Türk kadını imajıyla çelişmektedir. Gazete haberlerinde Mustafa Kemal'in "baba, gazi, şef, hazret" kimliklerine saygı duydukları yazılan güzeller babalarını aldatmış, Osmanlı'nın aristokrat kökenli münevver kadınlarını hatırlatan aristokratik Mısır kadınlarıyla yakın ilişkiler kurmuşlardır. Cumhuriyet'in emanet edildiği bürokrat kökenli ailelerinin kızları, ülkenin saray hayatını hatırlatan geçmişiyle babalarının onlardan istedikleri biçimde kopmayı başaramamış görünmektedir.[31] Mısırlı prenseslerin Türkiye'nin modern kadınlığını temsil eden güzellere sahip çıkması farklı noktalardan yorumlanabilecek bir malzemeyi de işaret etmektedir. Prenses Şivekâr'ın güzellerle ilgilenmesinin sebebi Kral Fuad'ın eski eşi oluşu ve Nüket Eren'in de yazdığı gibi bu evlilikten kadın olarak zarar görmesi, Kral Fuad'a ve rejimine karşı kadına boşanma ve çalışma hakkı veren laik Türkiye'yle yapmaya çalıştığı bir iş birliği isteğinin sonucu olabilir.

Mısır Prensesi Şivekâr'ın Paris'te kendisine yaptığı iyiliklerden bahseden Nazire [Eren] Hanım onun kendisine sahip çıkmasından oldukça memnun olduğunu söylemiştir. Güzellerin genellikle babaları ya da akrabalarıyla birlikte gittiği

[31] Mısırlı prensesleri homojen bir aristokrat kadın tanımına hapsetmek doğru olmayabilir. Mısırlı prensesler ve güzellerin ilişkisini tanımlarken Fatmagül Berktay'ın Mısırlı ünlü feminist ve milli kurtuluş savaşçısı üst tabaka Mısırlı kadınların son kuşağına mensup Huda Shaarawi hakkındaki yazısını hatırlamakta fayda var. Huda Shaarawi aristokrat kökenli olmasına karşın Mısırlı kadınların kurtuluş mücadelesine yaptığı katkı büyüktür (Berktay, 1998b, s. 165-168).

uluslararası yarışmalara Nazire Hanım sadece ona eşlik eden Musevi çevirmeniyle gitmiştir. Nazire Hanım'ı yarışma için gittiği İspanya'da diğer güzellerin yaşadığının aksine hiçbir Türkiye Büyükelçiliği çalışanı karşılamamıştır. Bu yüzden Prenses Şivekâr Hanım'ın ona sahip çıkması güzelde farklı bir duygu yaratmış görünmektedir. Neden resmi bir görevlinin kendisine eşlik etmediğini sorusunu Nazire Hanım söyleşide yanıtsız bırakmıştır. (Eren, Sözlü Tarih Görüşmesi, 2010)

Kendisiyle 2010 yılında yaptığımız görüşmede Nazire Hanım gazetenin yazdıklarından farklı bilgiler vermiş ve kendi hayatını anlatmıştır. Yarışmalarda masum, makyajsız, "lekesiz" gösterilen genç kadınların gazetenin yazdıklarından farklı bir kimliği olduğu, yarışmacıların oldukça süslü ve makyajlı olduğunu söylemiştir:

> Zekai Bey'in kızları benim arkadaşlarımdı. O zaman da şeyde oturuyoruz... Maçka'da falan, oralarda. Zekai Bey, dahiliye vekili, vekil o zamanda, Atatürk'ün vekillerinden… Biri çok güzel iki kızı vardı, onlar da Nişantaşı'nda oturuyorlardı. O gün diyorlardı ki "Maksim'de seçme var, ilk seçme var, bütün her yerden Ankara'dan falan gelen kızlar… Elli sekiz kız varmış, hadi sizi götüreyim çaya" dedi. Hadi bir süslenelim falan dedik, süslendik, gittik. Şimdi, oturduğumuz masa Maksim'de; biraz ileride, birkaç masa ileride *Cumhuriyet* gazetesi sahibi milletvekili oturuyor, o zaman da Yunus Nadi Bey vardı. Yanında da İspanya sefiri varmış, köşe yazarı Abidin Daver Bey gazeteci, bir de Peyami Safa, bir sürü bunlar Peyami Safa falan... Onlar da orada oturuyorlarmış. Güzellerden seçme yapılıyor mütemadiyen biz de bakıyoruz. Çayda işittiğime göre İspanya sefiri demiş ki, "Hiç oryantal güzel yok içlerinde" demiş "kızların". Çok da boyanmış gelmişler, halbuki o zaman pudra mudra, boya, korse, sutyen yasak müsabakaya girenlere fakat süslü gelmişlerdi. Sonra Yunus Nadi Bey "Şurada bir küçükhanım oturuyor" demiş, tabii Zekai Bey ve hanımı bizi tanıyor, "Acaba çıkar mı? Kim" falan gibi konuşmuşlar, sonra yanıma Peyami Safa ile Abidin Daver Bey geldiler. Abidin Daver Bey'in kızı da benim arkadaşımdı, Allah rahmet eylesin, kanserden öldü. Geldiler yanıma, "Müsabakaya girmez misiniz?" dediler bana. Ben bir şaşırdım, o zaman o devrin genç kızları sıkılgan oluyorlar, ben sıkılgandım çok. Böyle iskemleyi, koltuğu tuttum, "Yok!" dedim, 58 tane kız

var orada, “Biz istiyoruz” diye. Orada İspanya sefiri de ısrar etti. (N. Eren, Sözlü Tarih Görüşmesi, 2010.)

Milliyet gazetesi de kraliçenin seçilmesi sırasında oluşan tepkiyi anlattığı haberinde Nazire Hanım’ın sürme sürdüğünü yazmıştır (Milliyet, 1933ab). Diğer güzellerin Mustafa Kemal’i ülkenin kadınlarını özgürleştiren şefi olarak gördüğüne benzer bir ifadesine rastlayamadığımız güzel, cumhurbaşkanıyla Ankara’da alelade bir biçimde karşılaştıklarını anlatmıştır. Nazire Hanım’ın röportajında ağırlıklı olarak bahsettiği yarışma dönemi, evlikleri ve iki evliliğinde neler yaşadığıdır. Mustafa Kemal’le ilgili söyleşide geçen tek paragraf aşağıdaki gibidir:

> Asıl olarak Ankara’da gördüm, müsabakadan sonra Ankara’ya gitmiştim, Ankara’daydım işte, yirmi bir yirmi iki yaşlarında. Ankara’da arabasıyla geçiyordu böyle bir metre yakınımdan geçti, şaşırdım, selam vermedim düşünebiliyor musunuz? Atatürk’ü görünce elim ayağım titredi. Çok da şık giyinmiştim o gün. Bayan Feger’den giyiniyordum o zaman. Şaşırdım, selam veremedim. Dedim ki kendime ben ne yaptım, o da arabanın içinden eğilip baktı, çok meraklıydı. Herhalde o gün beni tanıdı, gazetelerde resimler falan çıkmış. O sıra on sekiz yaşındaydım çünkü müsabakaya katıldığım zaman. Keriman’dan sonra sondum, sonra kesildi zaten. (N. Eren, Sözlü Tarih Görüşmesi, 2010.)

Nazire Hanım da Türk malı kumaşlar, Türk terziler yerine Mısır Apartmanı’nda oturan Madam Feger’i tercih etmiştir:

> Madam Feger vardı, o zamanın meşhur terzisi, Beyoğlu’nda Mısır Apartmanı’nda. Bu Maksim’de o gün yanıma geldi, “Muhakkak tuvaletinizi ben dikeceğim,” dedi, “kumaşınızı getirin, ben dikeceğim size” dedi, reklam yapacak o da. Vücuttan çok kazanmıştım ben, ölçülere filan koydular beni sonra bir tahtanın içine böyle, Bayan Feger de çok güzel bir tuvalet dikti, beyaz, hakikaten şahane, gazeteler de yazdı, şahane beyaz bir tuvaletti. İşte öyle oldu, hiç boyanmadım, bir şey sürmemiştim. O zaman boyum kısaydı biliyor musunuz, 1.67-68 filandı, sonradan 1.70 oldu çünkü ben çok jimnastik yaptım sonradan. Selim Sırrı Tarcan’ın kızlarıylan, onlara gittim kaç sene. Ama ne jimnastikler yaptırdılar bana! Sonra Viyanalı

> bir kız vardı jimnastik hocası, bir müddet de o geldi evime jimnastik yaptık beraber... (Eren, Sözlü Tarih Görüşmesi, 2010.)

Yarışmaya katılan kadınların talipleri çıkınca evlendiğini söyleyen güzelle de ilgilenen, aristokrat kökenli yabancı erkekler olmuştur. Kendisine çekici gelmeyen erkeklerin evlilik teklifleri için çevirmeninden "Türkler ecnebilerle evlenmiyor" demesini ister. Onun tepkisi Keriman Halis'in yabancı bir milyonerle nişanlandığı şayiasına verdiği tepki gibi olmamıştır. Keriman Hanım gazeteye göre bu şayiayı "Evlenirsem zevcim bir Türk erkeği olacaktır" cümlesiyle tekzip etmiştir (Cumhuriyet, 1932ıa). Nazire Hanım evlilikte ırkların karışmaması gerektiğini ve bir Türk erkeğiyle evliliğin ırk güzelliği için faydalı olduğunu düşünen pozitif öjeniye yatkın kurucu erkekler gibi düşünmemektedir. Bu duygusunu şöyle anlatır:

> Jacqulin dedi ki "Paris'i gezdireceğiz sana." Ben "Tabii" dedim ve o meşhur tuvaletimi giydim. Jacqulin de giydi yarışmada giydiği beyaz saten tuvaleti. Süslendik filan, ben boyanmadım çok, biliyor musun fazla alışık değilim. Yalnız kirpiğime… Kirpiklerim çok uzundu o zaman. Tifo beni mahvetti çok. Kaşım kirpiğim saçlarım döküldü. Bir de baktım yanlarında bir genç var, tabii bana kavalye getirecekler, onlar dansa kalkacak ben oturacak değilim ya! Arkadaşı kont bilmem ne dediler, hâlâ ismini bilmiyorum, bilmiyorum da neler geldi başıma, neler geldi… Derken âşık oldum oğlana. O bana âşık oldu da öyle âşık oldum, sonradan oldum, buraya geldikten sonra. Tuhaf bir şey yani ne kadar pişman oldum evlenmediğime anlatamam. Ondan sonra o gece nereleri gezmedik size anlatamam. Ondan sonra geldi tercümanlar… Jacqulin dedi ki böyle böyle, "Çok beğendi, benimle evlenir mi diye soruyor" dedi. Şimdi ciddi olmasa o taraflı olmayacağım. Şimdi ben şeye Türkler evlenmezler dedim ya, benim tercüman bana sormadan cevap veriyor: "Türkler evlenmez" diyor. Jacqulin de diyor ki "Ama neden, çok iyi. Kabul etmez" diyor. Ben şimdi çok kızdım ama sesimi de çıkaramadım. "Nasıl evleneceğim, annem burada" dedim. Birden öyle bir tuhaf geldi bana; orada kalabilirim, buralara gelemem hiç! Türklüğüme mi dokundu yoksa ailemle ilgili miydi bilemiyorum. (Eren, sözlü Tarih Görüşmesi, 2010.)

Cumhuriyetçi erkeklerin evlenip asude bir hayat süreceğini düşündüğü güzellerden Nazire, yaklaşık 30 yaşına kadar evlenmemiştir. Bunu geçirdiği tifo hastalığıyla

ilişkilendirse de İkinci Dünya Savaşı'nın bitimine kadar evlilikle ilgili adım atmamış, savaş sonu Mustafa Kemal'in arkadaşının oğlu, iş insanı Bahadır Dümer'le ilk evliliğini yapmış, yeni boşanan eşini kanuna göre iki yıl bekleyip sonrasında evlenmiştir. Çapkınlıklarından yıldığı kocasından boşanmış, bir süre sonra ikinci evliliğini yapmıştır. Kadıköy Moda Deniz Kulübü'nde azalık yapan Nazire Hanım, kulüpteki sosyal ortamını kıskanan, giyimine karışan ve hayatını kısıtlamaya çalışan ikinci eşinden de boşandığını söylemiştir. Güzellik yarışmasının ona ne kazandırdığı sorusuna verdiği yanıt şöyle olmuştur:

> Hiçbir şey, 1000 lira, bütün elbiseye yatırdım onu da. Hiçbir şey kazandırmadı bana sıkıntıdan başka. Sıkıntı da değil, ben sıkıntıyı kendim hazırladım. "Nazire çok zeki" derlerdi, "akıllı değil." Bana yarayacak hiçbir şey yapmadım. Güzellik yarışmasının getirdiği bir sıkıntı olmadı; gezdim, dolaştım, çok eğlendim ben Avrupa'da. Çok ufak davetler, bilmem neler. O zamanın İspanya reisicumhuru ziyafet verdi hepimize. Biz de öyle reisicumhur ziyafet verir mi? Neler yani orada bütün ekâbirle birlikteydik. Güvendim kendime ama hatalar işledim. Kalacaktım Paris'te ben, orada kalmam lazımdı. Sonra annemi aldırırdım, gelir, gelmez…. Tebrik ettiler, gazeteciler, ekâbirler. Devletten vardı tanıdıklarım. Ahbap oldum onlarla çok. Karıları davet verirler, evlerindeki davetlere çağırırlar. Mesela Atatürk'ün otuz beş sene yaverliğini yapmış Zorat Abbas vardı, kızları arkadaşım. Hepsiyle görüştüm, görüştüğüm çok insanlar oldu. (N. Eren, Sözlü Tarih Görüşmesi, 2010.)

İktidarla yakın teması olan *Cumhuriyet* gazetesinin söyleminde güzellerin görevinin Türkiye'yi Osmanlı kimliğiyle algılayan Avrupa'ya ülkenin yeni medeni yüzünü anlatmak olduğu; aydın bürokrat ailelerden gelen eğitimli, spora düşkün, sağlıklı, medeni kadınların yarışmaları hırsları, hayalleri ya da arzuları için kullanmayıp milli görevlerini yaptıktan sonra asıl amaçları olan asude bir evlilik hayatı içine girecekleri vurgulanmıştı. Gazetede rejimin istediği ideal kadını inşa etmek amacını gördüğümüz haber dilinde aktarılan bu resmi söylem, güzellere giydirilmek istenen resmi kimlik kadınların kendi gündemiyle uyumlu görünmemektedir.

Devletin inşa etmeye çalıştığı yeni insana, ideal kadına dair kültür politikası devletin ideolojik aygıtlarının yardımıyla öznelerin zaman içinde öğrendiği, hemen

içselleştirmediği bir süreçtir. 1900'lü yılların başında doğan, Meşrutiyet deneyimini yaşamış ve çocukluk döneminde Mütareke yıllarına denk gelmiş güzellerin yeniyi nasıl içselleştirdikleri ve kendi gündemine aldıkları tartışmalı bir konudur. Laik bir devletin kendilerine sunduğu kamusal alanda kendini ifade etme, eğitim, yeni mesleklere giriş, dönemin aydınları ve ekâbirleriyle tanışma, halkın gündeminde ve ilgisinde olma, para kazanma, zengin erkeklerle evlenme gibi fırsatları kullanıp, şanslarını avantaja çevirmiş güzeller ataerkil zihniyetin kendilerine örmek istediği sınırları dönemin şartlarında zorlamışlar ve bu sınırları aşmaya çalışmışlardır.

Milliyetçi hareketin zaman içinde değişen söylemlerinin de gerçek yaşamlarında her zaman karşılığının olmadığını gördüğümüz güzeller, rejimle Nezihe Muhittin'in yaşadığına benzer bir hayal kırıklığı yaşamış olabilirler mi? Naşide Saffet'in anılarından da anlaşıldığı üzere O rejime dair hayal kırıklığı yaşamış görünüyor. Güzel yarışmaya katıldığı için maarif bakanlığı tarafından istifa etmeye mecbur bırakılmıştır. Naşide Saffet, öğretmen kadın kimliğiyle uluslararası yarışmada Türkiye'yi temsil ettiği için hüsnükabul görürken, aynı kadın kendi ülkesinde kamusal alanda cinsiyetsiz olması gereken bir kadın-öğretmen olarak kurgulanmış, öğrencilerinin nezdinde kutsal kabul edildiği düşünülen bedenini Avrupa'ya "teşhir" etmesi sebebiyle eleştirilmiştir. Avrupa medeni tavrıyla genç kadını takdir ederken kendi memleketinin tutucuları öğretmen güzeli eleştiri yağmuruna tutmuş nitekim güzel, öğretmenlik mesleğinden kopmak zorunda kalmıştır. Özgürleştiren atası da mesleğinden kopan Naşide Saffet için "tutucuları" karşısına almayı göze alamamış, güzel yarışma sonrası mesleğine dönememiştir. Fakat yine de kraliçe bildiği yoldan ilerlemeye devam etmiştir.

5. SONUÇ

Güzellik yarışmalarının beynelmilel yarışmalara dönüştüğü 1920'li yıllar, tüketim kültürünün yayılmaya ve global hale gelmeye başladığı bir dönemi işaret etmektedir. 1854 yılında Barnum'la başlayan yarışmalar Amerika'da Galveston ve Atlantik'te yapılmış, sonrasında Avrupa merkezli ve olimpiyatları andıran görünümünü Fransız organizatör Waleffe sayesinde almıştır. Organizatör Waleffe popüler basının yükselmesinden yararlanarak, gazeteler öncülüğünde yarışmaları organize etmiştir. Saç, giysi modellerinin ön plana çıktığı, güzellerin üzerinde giysilerin sergilendiği yarışmalarda alınan fotoğraflar dünya gazetelerinde basılmıştır. Güzel kadın fotoğraflarının gazete ve dergilerde yer alması, kraliçelerin gazetelerde fotoğraflarının ve hikâyelerinin basılması gazetelerin tirajlarını artırması için bulunmaz bir fırsat olmuştur. Tüm dünyada Avrupa merkezli kitlesel güzellik kültürü yarışmalar sayesinde yayılmış, organizasyonlar modern kadınlığı öne çıkaran kazançlı bir sektör olarak ortaya çıkmıştır.

Güzellik ideolojisinin oluşmasını sağlayan yarışmalar güzelliğin doğuştan gelmediğini, onu elde etmek için uğraşmak gerektiğini, bunun kilo kontrolü, spor ve zinde bir hayatla mümkün olduğunu söylüyordu. Kadınların enerji, zaman ve para harcaması gereken güzellik miti etrafında örülen ideoloji ince, kırışıklığı olmayan beyaz yüzlere ve kusursuz bedenlere sahip kadınları talep ediyor ve bu mit basın, sinema ve edebiyat aracılığıyla yayılıyordu. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra iş hayatına giren, kariyer yapan kadınların kendilerinin belirlediği ekonomi içinde güzellik için harcayabileceği paraları vardı ve güzellik endüstrisi bu paraya talipti. Yarışmalar da bu endüstrinin dünyadaki tüketim alışkanlıklarını yönlendirebileceği araçlardı.

Yarışmalarda ideal kadın güzelliği Avrupalı beyaz erkek tarafından inşa edilmiş, güzellik kültürü ve miti Avrupa'nın belirlediği estetik değerlere dayanmıştır. Oluşturulan güzellik kültürü yarışmalar sayesinde Avrupa'nın arzu ve ihtiyaçlarını karşıladığı, çevre ülkelerin de bunları benimseyeceği, kısacası onun politik ve

ekonomik hegemonyasını gösterdiği bir alan olmuştur. Yarışmalar bir güzellik marketi olup bu marketler girişimciler tarafından şekillendirilmiş, güzellik algısı üzerinde kitle iletişim araçları sayesinde hegemonik bir dil oluşturularak güzellik tüketim endüstrisi yaratılmaya çalışılmıştır. Waleffe yarışmanın organizatörü olarak güzelleri Avrupa'nın ve Amerika'nın kolonilerinde gezdirmiş, güzellerin teşhir edildiği organizasyonlarda oteller, belediyeler, müesseseler ve moda endüstrisi para kazanmış ve Waleffe 1929 ekonomik bunalımıyla gerileyen ekonomiye güzellik endüstrisi üzerinden can getirmeyi başarmıştır. Orta sınıf ya da aristokrat geçmişi olan ailelere mensup kadınların katıldığı yarışmalar, yarışmaya katılan kadınlara yeni kariyer olanakları ve zengin erkeklerle kariyerlerini taçlandıracakları evlilikler sunmuştur.

Cumhuriyet gazetesi de dünya güzellik organizasyonlarında gazetelerin üstlendiği yarışmaları, Waleffe'in önerisi üzerine, Türkiye'de düzenlemeye aday olmuştur. İstiklâl Harbi sırasında Ankara'da çıkardığı *Yeni Gün* gazetesiyle Ankara Hükümeti'ne destek vermiş, İttihat ve Terakki geleneğinden gelen Yunus Nadi önderliğinde, Mustafa Kemal'in ricası üzerine İstanbul basınına alternatif oluşturmak amacıyla kurulan *Cumhuriyet*, sayfalarında Dünya Güzellik Yarışmalarının detaylarına ve onun etrafında örülen magazine yer vermiştir. Erken Cumhuriyet rejimiyle dirsek teması olan ve rejimin politikalarına, yaptığı haberlerle destek veren gazetenin kurucusu başmuharrir, tirajını artıracağı ve aynı zamanda Cumhuriyet'in inşa etmeye çalıştığı yeni kadınının ideolojik propagandasını yapabileceği Waleffe fırsatını değerlendirmiştir.

Gazete hükümetin ideolojik aygıtı olarak Cumhuriyet'in değerlerini benimseyen kadın tipinin inşasına, yaptığı kadın sayfaları, röportajlar ve haberlerle katkı sunmuştur. Sigara içen, korse takmayan, kendine çizilen sınırları kabul etmeyip evlilikten ve çocuk doğurmaktan hazzetmeyip özgür aşkın büyüsüyle hareket eden asri kadına yönelik olumlu ve olumsuz fikri tartışmalara alan açan gazete, bir yandan da orta sınıf yeni aileyi ayakta tutacak cahil olmayan, en azından liseye kadar Cumhuriyet'in modern eğitim kurumlarının tedrisatından geçmiş, çocuk bakımını modern anlamda bilen, bedenine ve ev içi düzene önem gösteren, yerli malı kullanan, erkeklerin olduğu iş kollarında da çalışan, müsrif olmayan bu yeni kadını yüceltmiştir. Gazete, çoğulcu ve farklı seslere açık olduğunu, Kadınlar Birliği'nin

hükümetin kadın ideolojisini destekleyen demeçlerine ve bu örgütün kadın politikalarıyla uzlaşmayıp başkanlığından ayrılan Nezihe Muhiddin, Suat Derviş, Sabiha Sertel ve Şukûfe Nihal gibi feminist kadın yazarların fikirlerine de yer açarak göstermiş, kadın meselesine kadın öznelerin birbirinden farklı yaklaşımlarını sütunlarına taşımıştır. Muhalif seslere yer verse de devlet erkinin ihtiyaç duyduğu maksatlı propaganda, bu sayede okuyucunun gündelik hayatına girmiş, ideal yurttaşın, kadının bedenen ve zihnen nasıl olması gerektiği gazete aracılığıyla gösterilmeye çalışılmıştır.

Eski devrin inançlarının ve Türklerin özü olmayan Arap kültürüyle özdeşleşmiş İslâm kültürünün reddinin, Batı'dan koparak değil, öz kültürünü koruyup Batı'nın temsil ettiği çağdaş ve ilerici toplumlar ailesine katılarak mümkün olduğu fikrinde olan hükümetin kültür politikasını *Cumhuriyet* de yaptığı haberlerle desteklemiştir. Bu kültür politikasının izini Türkiye'de düzenlenen güzellik yarışmalarını konu edinen haber dilinde de bulmak mümkündür. Osmanlı cemaat toplumunun zihniyet dünyasının hâlâ güçlü olduğu ulus devlette laik ve hür, kuldan yurttaşa evrilen özneleri kültür değişimiyle kısa sürede yaratmanın araçlarından birinin de güzellik yarışmaları ve bu yarışmalara katılan kadınlar üzerinden yapılan propaganda olduğu düşünülmüştür.

Gazete dünyanın ve Avrupa'nın Türkiye'ye sanal bakışının ışığında yarışmaları oluşturmaya çalışmış hem onunla aynı hem de ondan farklı olduğunu ispat için aslen Batı tipinde fakat Türklere ait ırk güzelliğini, kültürünü temsil ettiğini düşündüğü kraliçeleri Avrupa'da ve dünyada düzenlenen yarışmalara göndermiştir. *Cumhuriyet*'e gönderilen fotoğraflar üzerinden Türk güzellik kraliçeliği tahtına oturacak aday, Osmanlı'nın kozmopolit dünyasında da var olan Ermeni, Rum ve Yahudi kadınlarının da namzet olduğu bir güzeldir. Yarışmalarda kraliçeleri demokratik bir biçimde okuyucunun seçtiği izlenimi verilse de güzellerin gazetede sadece fotoğraflarının yayımlanması ve okuyucu tarafından seçilmesi yeterli olmamıştır. Gazeteye fotoğraf göndermeyip yalnızca seçim için düzenlenen baloya katılmış güzeller de, bürokrat ya da müteşebbis babalarının dostları olan jüri üyelerince seçilebilmiştir.

Jürinin sayısal çoğunluğunu, İstanbul'da yayımlanan Rum, Ermeni ve Yahudi gazetelerinde çalışan muhabirler, yabancı gazetelerin temsilcileri, Cumhuriyet Halk

Fırkası kadrolarında çalışan bürokratlar ve milletvekili olan ya da geçmişte milletvekili olmuş edebiyat ve sanat dünyasından gelen erkekler, kadınlar oluşturmuştur. Sanat ve edebiyat dünyasından gelen jüri üyesi erkekler, çoğunlukla sanat ve düşünce üretimini devletin sermayesine bağlamak durumunda kalan aydınlardır. Jüride azınlık olarak yer alan kadınlar, Meşrutiyet döneminde de kadın hareketinin içinde olmuş, İstiklal döneminde milliyetçi kadrolara destek vermiş, bağımsızlık sürecinde de bu hareketlerle yol almış ve kurucu erkeklerin kendilerine açmak durumunda kaldığı kamusal alandan yararlanan yazar, gazeteci ve sanatçılardan oluşmuştur. Jüride beden pozitif öjenik düşünceye yakın erkek doktorlar heyetin parçası olurken, kadın doktorlara yer verilmemiş onların yerine beden eğitimi mütehassısı kadınlar görev almıştır. Bir organizmayı oluşturan bütünün parçaları gibi farklı ses ve renkte olan jüri, Avrupa karşısında Türk güzelliğini seçmek amacıyla bir kütle olarak birleşmiş, devletin eski kültürü değiştirerek oluşturmak istediği modern kadın idealine destek olmuştur.

Avrupa karşısında yalnızlığın yarattığı hezeyan, onun kadar medeni ama aynı zamanda kültür olarak ondan farklı olduğu düşüncesi, dünya ekonomik bunalımının yarattığı Batı karşısında yine güçsüz kalma olasılığının yarattığı korku, Türk milli ve modern kimliğini dünyaya gösteren kültür sembolü olarak kodlanmış güzeller üzerinden görülebilir. Evlenmemiş, bar kadını olmayan, yaşları 16 ila 21 arasında değişen "namuslu" genç kadınlar, yarışmalarda, sınırı kurucu elitlerle çizilmiş modern ve laik devleti ve onun pragmatik, Avrupa'dan ithal çeşitli düşüncelerle bulamaç olmuş milliyetçi ideolojik harcını taşıma vazifesini yüklenmişlerdir. Aydın babalarının koruduğu, kamusal alanda haklarında demeçler verdiği ve desteklediği güzellerin anneleri ise, onların ev içi hallerini ve gündelik hayatlarını anlatmaları dışında, susmuşlardır.

Beyaz ve Alpin ırktan olduğu düşünülen kadınlar; "miskin" Doğulu kadınlar gibi, sürekli minder üzerinde oturmayan, spor yapan, neşeli, erkeğe eşdeğer hakları ve peçesiz yüzleriyle Türklerin eskiden yaşadığı, Avrupa'nın yeni keşfettiği modern yaşamın zuhur ettiği Orta Asya'nın İslâm öncesi tarihinin temsili oldular. Türk Tarih Tezi yarışmalarda güzeller sayesinde gerçeğe bürünmüş, başka ırklarla evliliklerle karışamayacak kadar üstün Türk ırkının güzelliği ve medeniyet kuruculuğu ispat edilmişti. Bu şekliyle Türkiye, milletler ailesinin Batı kadar medeni ve eşiti olarak

Cemiyeti Akvam'a girebilirdi. Orta sınıf erkeklere layık görülen, onlar gibi orta sınıftan gelen kraliçe eş adayları, doğuracakları sağlıklı ve medeni çocuklarla nüfusun kaliteli ve sağlıklı olmasını sağlayacak, kendilerini özgürleştiren Ata'sına sadık kalarak yetiştirdiği çocuklarla da laik rejimin geleceğinin teminatı olacaklardı. Alt sınıftan gelen kadınlara da giydikleri Türk müteşebbislerin ürettiği yerli malı giysilerle, medeni yaşam tarzlarıyla ve her daim çalışarak elde ettikleri güzel bedenleriyle, örnek Türk kadınının nasıl olması gerektiğini göstereceklerdi.

Yukarıda bahsettiğimiz ideolojik propaganda kadın üzerinden ilk elden kurucu erkekler ve kitle iletişim aracı olan gazete ve dergilerce yapılmıştır. Milliyetçi ideolojinin yarışmalara katılarak parçası olmuş kadınlar, bu söylemi ve ideolojiyi kendi anlam dünyalarının süzgecinden geçirmişlerdir. Kendi hayat deneyimleri ve pratikleri çerçevesinde kurucu erkeklerin onlara çizmeye çalıştığı sınırları nerede zorlayacaklarına, ideolojiyi nerede stratejik olarak kullanacaklarına kendileri karar vermişlerdir. Keriman Halis gerçek hayatında sürekli Türk işçilerin ürettiği Türk malı giysiler giymemiştir, Naşide Saffet annelik rolüyle eşdeğer cinsiyetsiz öğretmen kimliğini çıkarıp Avrupa seyahati hayalini gerçekleştirmek için her gün giysi değiştirdiği yarışmaya girmiş ve muhafazakâr erkeklerce öğretmenlik mesleğinden çıkarılmayı göze almıştır. Nazire Hanım Türk olmayan bir erkeğe âşık olmuş, onunla evlenmediği için pişmanlık duymuştur.

"Türk Güzeli" genel tanımı altına sokulan güzeller, onlara kucak açan Mısırlı prenseslerin koruyuculuğunda Avrupa'da müsrif harcamaların olduğu ziyafetlere, balolara katılmış, Avrupa'nın gözü önünde mayo giymeyi tercih etmiştir. "Türk Güzeli", Avrupa'da Osmanlı'nın kozmopolit dünyasını anımsatan Ermeni lokantalarında yemek yemiş, yarışmadan döndükten sonra ilk olarak hükümetin desteklediği Türk Kadınlar Birliği yerine Ermeni feminist yazar Hayganuş Mark'ın *Hay Gin* dergisini ziyaret etmiştir. Yurtdışında kendini, kendi tanımlamış ve kendisine "Çerkez Güzeli" tanımını uygun görmüştür.

Hayallerinin peşinden giden güzeller iktidarla müzakere ederek öznel dünyalarını kurmuş, failliklerini inşa etmiş ve kendilerine biçilen ideoloji elbisesini gerçek hayatlarında bildiklerinin süzgecinden geçirip yeniden biçimlendirmişlerdir. Yarışmalara genç yaşta katılarak ülkelerinin onurlarını kişisel onurlarıyla birleştirmiş, öznel çıkarlarını da gözeterek ülkelerini layıkıyla temsil etmiş, kadın tarihine

Türkiye’nin modernleşme projesine yaptıkları katkı, öznel yaşamlarındaki gerçeklikleri ve isimleriyle geçmeyi başarmışlardır.

KAYNAKÇA

Abisel, Nilgün. (1994). *Türk Sineması Üzerine Yazılar*. İmge Kitabevi.

[Kamertan] Adil, Fikret. (1931,14 Mart). 1931 Kadını. *Cumhuriyet,* s. 5.

Ahıska, Meltem. (2005). *Radyonun Sihirli Kapısı Garbiyatçılık ve Politik Öznellik.* Metis Yayınları.

Ahmad, Feroz. (2007). *Modern Türkiye'nin Oluşumu*. Kaynak Yayınları.

Aksoy, Nazan. (2009). *Kurgulanmış Benlikler.* İletişim Yayınları.

Althusser, Louis. (2000). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları. (*Çev. Yusuf Alp& Mahmut Özışık). İletişim Yayınları. (Orijinal çalışma 1970'de basılmıştır).

Altınay, Gül Ayşe. (2004), Milliyetçilik, Toplumsal Cinsiyet ve Feminizm. *Vatan Millet ve Kadınlar.* (der. Ayşe Gül Altınay). İletişim Yayınları. ss. 15-32.

Akalın, B. Ömer. (1936). *Türk Çocuğu Nasıl Yaşatılmalı? 1: Nüfus Siyasetinde Çocuk: Sağlam Nesil Öjenizm, Sağlam Irk, Kısırlaştırma.* Ahmet İhsan Basımevi.

Akdağ, Sarı Kader. (2023). Cumhuriyet Döneminin İlk Mali Skandalı": İstanbul Esnaf Bankası TA.Ş. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *25* (2) ss. 653-677. https://dergipark.org.tr/tr/pub/deusosbil/issue/77788/1264197.

Akçura, Gökhan. (2001). *Ivır Zıvır Tarihi 1: Unutma Beni*, Om Yayınları.

Akçura Gökhan. (2004). *Aile Boyu Sinema*. İthaki Yayınları.

Akın, Yiğit. (2004). "*Gürbüz ve Yağız Evlatlar" Erken Cumhuriyet'te Beden Terbiyesi ve Spor*. İletişim Yayınları.

Akşam. (1930, 16 [Kasım] Teşrinisani). Son Posta'nın Neşriyatını Muhalifler de Beğenmiyor. *Akşam*. 1.

Akşit, E. Elif. (2005). *Kızların Sessizliği*. İletişim Yayınları.

Alkan, Ö. Mehmet & Kahraman, Cengiz.(2004, Nisan). İlk Pop-Star Yarışmaları ve Güzellik 'Kıraliçaları': "Türkiye Güzeli Mübeccel'im Ben...". *Toplumsal Tarih*, *20* (124), ss. 68-71.

Allaine Raymonde. (1933a, 14 Ağustos). Nasıl Güzellik Kraliçesi Oldum?. *Vakit*, 8.

Allaine Raymonde. (1933ab, 15 Ağustos). Nasıl Güzellik Kraliçesi Oldum?. *Vakit*, s. 8.

Allaine Raymonde. (1933ac, 16 Ağustos). Nasıl Güzellik Kraliçesi Oldum?. *Vakit*, s. 8.

Allaine Raymonde. (1933ad, 18 Ağustos). Nasıl Güzellik Kraliçesi Oldum?. *Vakit*, s. 8.

Allaine. Raymonde (1933ae, 19 Ağustos). Nasıl Güzellik Kraliçesi Oldum?. *Vakit*, s. 8.

Allaine Raymonde. (1933af, 20 Ağustos). Nasıl Güzellik Kraliçesi Oldum?. *Vakit*, s. 8.

Allaine Raymonde. (1933ag, 21 Ağustos). Nasıl Güzellik Kraliçesi Oldum?. *Vakit*, s. 8.

Allaine Raymonde. (1933ah, 23 Ağustos). Nasıl Güzellik Kraliçesi Oldum?. *Vakit*, s. 8.

Arat, Yeşim. (2005). Türkiye'de Modernleşme Projesi ve Kadınlar. *Türkiye'de Modernleşme ve Ulusal Kimlik.* (ed. Sibel Bozdoğan- Reşat Kasaba). Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 82-93.

Arat, Zehra. (1998) Educating the Doughters of the Republic. *Deconstructing İmages of "The Turkısh Woman"*, (Ed., Arat.Z) . St Martin Press, ss. 157-180.

Argunşah, Hülya. (2011). *Bir Cumhuriyet Kadını Şukûfe Nihal*. Timaş Yayınları.

Atay, F. Rıfkı. (1964). *Roman*. Varlık Yayınevi.

Aydın, Suavi. (2009). Cumhuriyetin İdeolojik Şekillenmesinde Antropolojinin Rolü: Irkçı Paradigmanın Yükselişi ve Düşüşü. *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Kemalizm Cilt 2.* (Ed., Tanıl Bora & Murat Gültekin). İletişim Yayınevi. ss. 344-369.

Ayça, Engin. (1999). Sinemamız Yerlidir. *Cumhuriyetin Renkleri, Biçimleri*. (Ed. Ayla Ödekan). Tarih Vakfı Yayınları. ss. 122-126.

Ayvazoğlu, Beşir. (1998). *Peyami Hayatı Sanatı Felsefesi Dramı.* Ötüken Yayınları.

Aztarar. (1929, Eylül 3). Türkiye Güzeli Seçildi. *Aztarar*. s. 2.

Bakacak, Gelgeç, Ayça. (2009, Güz). Cumhuriyet Dönemi Kadın İmgesi Üzerine Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 11* (44)*, ss. 627-638.* https://doi.org/10.1501/Tite_0000000306.

Balcı, Fevzi. (1990). *Parlamenter Şairler*. TMBB Kültür ve Sanat Kurulu Yayınları.

Bali N.Rıfat. (t.y.). Tek Partili Dönemde Gazete Satışları. https://www.rifatbali.com/images/stories/dokumanlar/tek_partili_donemde_gazete_tirajlari.pdf.

Baran, A. Tülay. (1993, Mart). Resimli Ay'da Kadın. *Toplumsal Tarih*, *111*(63), ss. 6-10.

Baştunç, Yüksel. (1993a, 21 Temmuz). Türkiye'nin İlk 6 Güzeli. *Milliyet*, s. 21.

Baştunç, Yüksel. (1993b, 24 Temmuz). Türkiye'nin İlk Altı Güzeli. *Milliyet*, s. 19.

Bayart, J. F. (1999). *Kimlik Yanılsaması.* (çev. Mehmet Moralı). Metis Yayınları. (Orijinali 1996'da basıldı).

Belkıs, Özlem. (2015). *Feminist Tiyatro.* Mitos-Boyut Yayınları.

Berktay, Fatmagül. (1997, Kış). İki Söylem Arasında Bir Yazar: Suat Derviş. *Defter,* (29), ss. 89-100.

Berktay, Fatmagül. (1998a). Cumhuriyetin 75 Yıllık Serüvenine Kadınlar Açısından Bakmak. *75 Yılda Kadınlar ve Erkekler.* (ed. Ayşe Berktay Hacımirzaoğlu) Tarih Vakfı Yayınları.

Berktay, Fatmagül. (1998b). *Kadın Olmak Yaşamak Yazmak*. Pencere Yayınları.

Berktay, Fatmagül. (2006). *Tarihin Cinsiyeti*. Metis Yayınları.

Bilal, M, Ekmekçioğlu, L & Mumcu, B. (2001, Mart). Hayganuş Mark'ın Düşünceleri ve Etkinlikleri, Feminizm Bir Adalet Feryadı. *Toplumsal Tarih*, *15* (87). ss. 48-56.

Billig, M. (2002). *Banal Milliyetçilik*. (Çev., Cem Şişkolar). Gelenek Yayıncılık. (Orijinal çalışma 1995'te yayımlandı).

Birol, Esat. (1938). Öjenik Tatbikatı. *7. Milli Türk Tıp Kurultayı*. Kader Basımevi. ss. 5-16.

Bitek, Faruk & Ergül, Gökhan. (1995). Postmodern, Türk Aydını ve Frankfurt Okulu: Bir Polemik. *Türk Aydını ve Kimlik Sorunu*. (Der., Sabahattin Şen). Bağlam Yayınları. ss. 325-332.

Bora, Aksu. (2011). *Feminizm Kendi Arasında*, Ayizi Yayınları.

Boratav, Korkut. (2004). *Türkiye İktisat Tarihi 1908-2002.* İmge kitabevi.

[Artin] Cebeli, Artit. (1932, [Aralık] 24 Kânunuevvel). Ermenilerin Türklüğü. *Cumhuriyet.* s. 4.

Chilton, Martin. (2024, Mart 8) . *The Nazi shame of the first ever Best Actor winner at the Oscars.* İndependent. https://www.independent.co.uk/arts-entertainment/films/features/best-actor-oscar-winner-nazi-emil-jannings-b2509263.html

[Sabiha Sertel] Cici Anne. (1930a, Mart 19). Bana Sorarsanız: Kadın mı Daha Cesurdur Erkek mi?. *Cumhuriyet*, s. 2.

[Sabiha Sertel] Cici Anne. (1930b, Nisan 9). Bana Sorarsanız: Kadın Dişi ve İptidaî Bir Mahlûk mudur?. *Cumhuriyet*, s. 2.

[Sabiha Sertel] Cici Anne. (1930c, Mayıs 1). Bana Sorarsanız: 1930 Kızı Annesinden Daha Mes'ut mu?. *Cumhuriyet*, s. 2

[Sabiha Sertel]. Cici Anne. (1930d, Haziran 5). Bana Sorarsanız: Ev Erkeği Olmak İstiyen 1000 Delikanlıya, ve Rehberleri Va. Nu. Beye. *Cumhuriyet*, s. 2.

[Sabiha Sertel] Cici Anne. (1930e, Eylül 7). Bana Sorarsanız: Kadınlar Siyasete Girerse! . *Cumhuriyet*, s. 2.

[Sabiha Sertel] Cici Anne (1930fa, Eylül 25). Bana Sorarsanız: Daktilo ile Evlenilemez mi?. *Cumhuriyet*, s. 2.

Civaner, Murat& Ülman Y. Işıl. (2009). Her Şey Çocuk İçindir. *Türk Pediatri Arşivi, 44*(4), 112-114. https://www.academia.edu/112485036/_Her_%C5%9Fey_%C3%A7ocuk_i%C3%A7indir_%C3%87a%C4%9Fr%C4%B1l%C4%B1_Edit%C3%B6r.

Cumhuriyet. (1342 [1925], Şubat 18). *Hanımlar Fa'aliyette! Kadınlar Meb'us Namzedi ile Kalmıyorlar, Belediye İntihabatına da İştirak Edecekler*. s. 2.

Cumhuriyet. (1929a, Şubat 4). *Aynı Şeyi Biz Niçin Yapmıyalım?*.s.1.

Cumhuriyet. (1929ab, Şubat 5). *En Güzel Türk Kadını.*s.1

Cumhuriyet. (1929ac, Şubat 6). *En Güzel Türk Kadını Kimdir*. s. 1.

Cumhuriyet. (1929ad, Şubat 7). *En Güzel Türk Kadını Kimdir? Beynelmilel Güzeller Arasında Türkiye Güzeli Niye Temsil Edilmesin?* . s. 1.

Cumhuriyet. (1929ae, Şubat 8). *En Güzel Türk Kadını*. s. 1.

Cumhuriyet. (1929af, Şubat 10). *En Güzel Türk Kızı Kimdir?*. s.1.

Cumhuriyet. (1929ag, Şubat 12). *En Güzel Türk Kızı Kimdir?.* s. 3.

Cumhuriyet. (1929ah, Şubat 15). *En Güzel Türk Kızı Kimdir Acaba*. s. 1.

Cumhuriyet. (1929aı, Şubat 15). *M.H İsimli Karimize.* s. 1.

Cumhuriyet. (1929ai, Şubat 16). *En Güzel Türk Kızı Kimdir?*. ss. 1-2.

Cumhuriyet. (1929aj, Şubat 16). *Kadın Süvariler*. s. 2.

Cumhuriyet. (1929ak, Şubat 17). *Müsabakamız: Türkiye'nin En güzel Kızı Olmak İstemez misiniz?.* s. 2.

Cumhuriyet (1929al, Şubat 17). *Avrupa Güzeli*. s. 2.

Cumhuriyet. (1929am, Şubat 18). *Güzellik Yarışmamız*. s. 1.

Cumhuriyet. (1929an, Şubat 19). *Güzellik Müsabakamız: Yunanlılar Yapıyor, Biz Neden Yapmıyalım*. s. 1.

Cumhuriyet. (1929ao, Şubat 19). *Sırp Güzeli*. s. 1.

Cumhuriyet. (1929aö, Şubat 20). *Güzellik Müsabakamız: Paris'teki Müsabakaya Bulgaristan da İştirak Etti*. s. 1.

Cumhuriyet. (1929ap, Şubat 21). *Güzellik Müsabakamız*. s. 4.

Cumhuriyet. (1929ar, Şubat 22). *Güzellik Müsabakamız!*. s. 4.

Cumhuriyet. (1929as, Şubat 23). *Güzellik Müsabakamız*. s. 2.

Cumhuriyet. (1929aş, Şubat 24). *Müsabakamız: Türkiye'nin En Güzel Kızı Kim*. s. 1.

Cumhuriyet. (1929at, Şubat 25). *Türkiye'nin En Güzel Kızı Kimdir?*. s. 2.

Cumhuriyet. (1929au, Şubat 26). *Güzellik Müsabakamız*. ss. 1, 3.

Cumhuriyet. (1929aü, Şubat 27). *Güzellik Müsabakamız*. s. 1.

Cumhuriyet. (1929b, Mart 1). *Şarkın Efsanevi Güzellerinin Memleketimizde Bulunduğunu İspat İçin Müsabakamıza İştirak Ediniz*. s. 1.

Cumhuriyet. (1929ba, Mart 1). *Müsabakamız*. s. 1.

Cumhuriyet, (1929bb Mart 7). *Güzellik Müsabakamız*. s. 1.

Cumhuriyet. (1929bc, Mart 11). *Güzellik Müsabakamız*. s. 1.

Cumhuriyet. (1929bd, Mart 12). *Güzellik Müsabakamız*. s. 1.

Cumhuriyet. (1929be, Mart16) . *Güzellik Müsabakamız*. s. 1.

Cumhuriyet. (1929bf, Mart 17). *Güzellik Müsabakası*. s. 1.

Cumhuriyet. (1929bg, Mart 18). *Güzellik Müsabakamız*. s. 1

Cumhuriyet. (1929bh, Mart 21) *Güzellik Müsabakamız*. s. 1.

Cumhuriyet. (1929bı, Mart 26). *Güzellik Müsabakamız.*s. 1.

Cumhuriyet. (1929bi, Mart 27). *Güzellik Müsabakamız*. s. 1.

Cumhuriyet. (1929c, Nisan 3). *Güzellik Müsabakası.* s. 1.

Cumhuriyet. (1929ca, Nisan 4). *Vatandaşlar Yerli Malı Kullanınız*. s.1.

Cumhuriyet. (1929cb, Nisan 9). *Güzellik Müsabakamız*. s. 1.

Cumhuriyet. (1929cc, Nisan 10). *Güzellik Müsabakamız*. s. 1.

Cumhuriyet. (1929d, Mayıs 8) . *Güzellik Müsabakamız*. s. 1.

Cumhuriyet. (1929da, Mayıs 11). *Güzellik Müsabakamız*. s. 1.

Cumhuriyet. (1929e, Haziran 3). *Güzellik Müsabakamız*. s.1

Cumhuriyet. (1929ea, Haziran 25). *Güzellik Müsabakamız*, s. 3

Cumhuriyet, (1929f, Temmuz 8) *Güzellik Müsabakamız*. s.2.

Cumhuriyet. (1929fa, Temmuz 17). *Kadınlar da Polis Olmak İstiyor.* s. 2.

Cumhuriyet. (1929g, Ağustos 2) . *Güzellik Müsabakamız*. s. 1.

Cumhuriyet. (1929ga, Ağustos 5). *Güzellik Müsabakamız*. ss.1, 4.

Cumhuriyet. (1929gb, Ağustos 6). *Hakemleri Şaşırtan İki Güzel*. s.1.

Cumhuriyet. (1929gc, Ağustos 14). *Yeni Türk Kadını*. ss.1, 5.

Cumhuriyet. (1929gd, Ağustos 30). *Türk Kadınlığı Hakkında Tetkikat.* ss.1, 2.

Cumhuriyet. (1929ge, Ağustos 31). *Türkiye Güzellik Kraliçesi*, s. 1.

Cumhuriyet. (1929h, Eylül 3). *Güzellik Kraliçesi Nasıl İntihap Edildi?*, ss. 1, 3.

Cumhuriyet. (1929ha, Eylül 3). *Doğru mu Söylüyorsunuz Hakikaten Güzellik Kraliçesi miyim?,* ss. 1, 2.

Cumhuriyet. (1929hb, Eylül 4). *1929 Türkiye Güzeli,* ss. 1, 2, 4.

Cumhuriyet. (1929hc, Eylül 5). *Müsabakamızı Her Sene Yapacağız*.,s. 3.

Cumhuriyet. (1929hd, Eylül 15). *Kadınlık ve Tesettür,* s. 1.

Cumhuriyet. (1929he, Eylül 30). *Ankara Postası Filmi*. s.1.

Cumhuriyet. (1929ı, [Ekim] Teşrinievvel 1). *Türk Ocağında Bir Çay Ziyafeti,* s. 2.

Cumhuriyet. (1929ıa, [Ekim] Teşrinievvel 4). *Körpe Vücutları Güzelleştirmek*. ss. 1, 2.

Cumhuriyet. (1929ıb, [Ekim] Teşrinievvel 7). *Güzellik Müsabakamız ve Bir Alman Gazetesi.* ss. 1, 3.

Cumhuriyet. (1929i, [Kasım] Teşrinisani 7) . *1930 Türkiye Güzeli,* s. 2.

Cumhuriyet. (1929ia, [Kasım] Teşrinisani 13). *Müsabakamız Başlıyor.* ss. 1, 4.

Cumhuriyet. (1929ib, [Kasım] Teşrinisani 14). *Türkiye Güzellik Kraliçesi Bu Sene Nasıl İntihap Edilecek?,* s. 1.

Cumhuriyet. (1929ic, [Kasım] Teşrinisani 17). *Güzellik Kraliçesi.* s. 4.

Cumhuriyet. (1929id) [Kasım] Teşrinisani 29). *Güzeller Sizi Milli Vazifenizi İfaya Davet Ediyoruz: Her Türk Güzeli Yarışmaya Girmeği Milli Bir Borç Bilmelidir.* ss. 1,4.

Cumhuriyet. (1929ie, [Kasım] Teşrinisani 29). *Müsabakamız.* ss. 1, 4.

Cumhuriyet. (1929j, [Aralık] Kânunuevvel 2). *Müsabakamız.* s. 1.

Cumhuriyet. (1929ja, [Aralık] Kânunuevvel 13). *Müsabakamız*. s. 1.

Cumhuriyet. (1929jb, [Aralık] Kânunuevvel 18). *Müsabakamız*. s. 1.

Cumhuriyet. (1929jc, [Aralık] Kânunuevvel 24). *Güzeller Resim Neşrettirmeden de Yarışmaya Girebilirsiniz!*. s. 1.

Cumhuriyet. (1929jd, [Aralık] Kânunuevvel 31). *Müsabakamız. Bir Suale Cevap*.s.1.

Cumhuriyet. (1930a, [Ocak] Kânunusani 4). *Güzellik Müsabakamız*. s. 2.

Cumhuriyet. (1930ab, [Ocak] Kânunusani 8). *Güzellik Balosu*. s. 4.

Cumhuriyet. (1930ac(, [Ocak] Kânunusani 11). *Yerli Malları Dün Hanımlara Teşhir Edildi.*s.1.

Cumhuriyet. (1930ad, 12 [Ocak] Kânunusani). *Kraliçe Bugün İntihap Ediliyor*. s. 1.

Cumhuriyet. (1930ae, 13 [Ocak] Kânunusani). *Peyami Safa Beyin Nutku.*s.2.

Cumhuriyet. (1930af, 13 [Ocak] Kânunusani). *Feriha Tevfik Hanımın Sözleri*. s. 3.

Cumhuriyet. (1930ag, 13 [Ocak] Kânunusani). *Güzellik Kraliçesi Nasıl İntihap Edildi?*. ss. 1-3

Cumhuriyet. (1930ah, [Ocak] 14 Kânunusani). *Kraliçe Paris'e Gidiyor.* ss. 1, 3. .

Cumhuriyet. (1930aı, [Ocak] Kânunusani 16). *930 Kraliçesi*. ss. 1-2.

Cumhuriyet. (1930ai, [Ocak] Kânunusani 17). *1930 Kraliçesi*. s.3.

Cumhuriyet. (1930aj[Ocak] Kânunusani 20). *Güzellik Kraliçemiz*. s.1.

Cumhuriyet. (1930ak), [Ocak] Kânunusani 21). *Kraliçeye Takdim Edilen Hediyeler.* ss.1, 3.

Cumhuriyet. (1930al, [Ocak] Kânunusani 25). *Kraliçe Şerefine.*s.1.

Cumhuriyet. (1930am), [Ocak] Kânunusani 28). *Kraliçe gidiyor.* s.1.

Cumhuriyet. (1930an), [Ocak] Kânunusani 30). *Avrupa Kraliçeliği*. ss. 3, 4.

Cumhuriyet. (1930ao, [Ocak] Kânunusani 31). *Paris'te Ermenice Çıkan Gavroş Gazetesi Ne Diyor?.* s. 2.

Cumhuriyet. (1930b, Şubat 1). *Kadınlık Sayfası*. s. 5.

Cumhuriyet. (1930ba, Şubat 3). *Güzellik Kraliçemizin Rakibleri.* ss. 2, 4.

Cumhuriyet. (1930bb, Şubat 5). *Kraliçe Bugün İntihap Ediliyor.* ss. 1, 6.

Cumhuriyet. (1930bc, Şubat 5). *Berlin Geceleri: 1930 Alman Güzeli Nasıl İntihap Edildi?*.s. 5.

Cumhuriyet. (1930bd Şubat 7). *Mis Avrupa*. ss. 1, 2, 6.

Cumhuriyet. (1930be, Şubat 9). *Kraliçeler Kan Şehrinde*....ss. 1, 4.

Cumhuriyet. (1930bf, Şubat 10). *Yunan Güzelinin İntihabı*. ss.1, 4.

Cumhuriyet. (1930bg, Şubat 10). *Paris'te Meşhur Bir Heykeltıraş Güzellik Kraliçemizin Büstünü Yapacak*. s. 1,4.

Cumhuriyet. (1930bh, Şubat 13). *Güzellik Kraliçelerine Dair.* s. 3.

Cumhuriyet. (1930bı, Şubat 14) . *Almanya'da Beden Terbiyesi ve Kadınlar*. s. 5.

Cumhuriyet. (1930bi, Şubat 15). *Bu Sene Şapka Modası*. s. 3.

Cumhuriyet. (1930bj, Şubat 15). *Kadınlık Sayfası*. s. 5.

Cumhuriyet. (1930bk, Şubat 16). *Avrupalı Kadının Zevkine Dair*. s. 8.

Cumhuriyet. (1930bl, Şubat18). *Kraliçelerin Grevi*. s. 4.

Cumhuriyet. (1930bm, Şubat 23). *Kraliçemiz Dün Paris'ten Geldi*. s. 4.

Cumhuriyet. (1930c, Mart 6). *Güzel mi Değil mi?*. ss.1, 6.

Cumhuriyet. (1930ca, Mart 10). *Güzellik Galerisi*. ss. 1-2.

Cumhuriyet. (1930d, Nisan 1). *Kadınlar Meydan Okuyor*. s.1.

Cumhuriyet. (1930da, Nisan 5). *Nezihe H. Kadın Birliğine Çatıyor*. s. 3.

Cumhuriyet. (1930db, Nisan 6). *Yeni Dünya Kraliçesi*. s. 1.

Cumhuriyet. (1930dc, Nisan 9). *Güzellik Müsabakaları Mükâfatları*. s. 2.

Cumhuriyet. (1930dd, Nisan 12). *Kadınların Mitingi*. s. 1.

Cumhuriyet. (1930de, Nisan 19). *Miting Niçin Muvaffak Olmadı*? s. 1, 2.

Cumhuriyet. (1930df, Nisan 25). *Hanımlarımızın Valde ve Ev Kadını Olması Lazımdır!.* s. 2.

Cumhuriyet. (1930dg, Nisan 30). *Kadınlar Birliğinde İnfial Uyandıran Bir Makale*. s. 1, 2.

Cumhuriyet. (1930e, Mayıs 4). *İlk Kadın Hâkim*. s. 1.

Cumhuriyet. (1930f, Haziran 7). *Mübeccelim Ben.* s. 5.

Cumhuriyet, (1930fa, Haziran 14). *Türk Kadını Hakkında Bir Makale*. s. 1

Cumhuriyet. (1930fb, Haziran 20). *Daktiloculuk Rağbet Görüyor.* s. 2.

Cumhuriyet. (1930fc, Haziran 24). *Münakaşa Büyüyor.* ss. 1, 3.

Cumhuriyet. (1930fd, Temmuz 3). *Dünya Güzeli Kim?.* s.1.

Cumhuriyet. (1930fe, Temmuz 4). *1930 Dünya Kraliçeliği*. 1.

Cumhuriyet. (1930fg, Temmuz 23). *Muallim Afet Hf.nin Notları*. s. 3.

Cumhuriyet. (1930fh, Temmuz 28). *Güzellik Müsabakası: Güzeller Amerika'da*. s. 2.

Cumhuriyet. (1930g, Ağustos 2). *Dünya Güzeli.* s. 2.

Cumhuriyet. (1930ga, Ağustos 3). *Kadınlarımız Hayatta Muvaffak Oluyor*. s. 5.

Cumhuriyet. (1930gb, Ağustos 3). *Kadınlar Hayatın Her Safhasında*. s. 5.

Cumhuriyet. (1930h [Ekim] Teşrinievvel 13). *1931 Müsabakası Şili'de Yapılacak*. s.1.

Cumhuriyet. (1930ı, [Kasım] Teşrinisani 9). *Güzellik Kraliçeliği Müsabakası Başladı*. s. 1.

Cumhuriyet. (1930ıa, [Kasım] Teşrinisani 14). *Güzeller Resimlerinizi Sür'atle Gönderiniz!*. s. 1.

Cumhuriyet. (1930ıb, [Kasım] Teşrinisani 15). *Mübeccel H. Diyor Ki*. s. 4.

Cumhuriyet. (1930i, [Aralık] Kânunuevvel 6). *Güzellik Kraliçeliği Müsabakası Devam Ediyor*. s.1.

Cumhuriyet. (1930ia), [Aralık] Kânunuevvel 9). *Güzellik Kraliçeliği*. s. 2

Cumhuriyet. (1930ib, [Aralık] Kânunuevvel 10). *1931 Türkiye Güzellik Kraliçesi Kim Olacak.* s. 1.

Cumhuriyet. (1930ic, [Aralık] Kânunuevvel 11). *Güzellik Müsabakamız*. s. 1

Cumhuriyet. (1930id, [Aralık] Kânunuevvel 14). *Güzeller İçin Nadide Hediyeler Hazırlanıyor*. s. 1.

Cumhuriyet. (1931a, [Ocak] Kânunusani 1). *Kadın Polis Olursa*. s. 1.

Cumhuriyet. (1931ab, [Ocak] Kânunusani 8). *İlk 20 Güzel Gelecek Perşembe Seçiliyor*. s. 1

Cumhuriyet. (1931ac, [Ocak] Kânunusani 13). *Güzeller Güzeli Hangi Bahtiyar Kız Olacak?*. s.1.

Cumhuriyet. (1931ad, [Ocak] Kânunusani 14). *Güzellik Müsabakası*, s. 4.

Cumhuriyet. (1931ae, [Ocak] Kânunusani 15). *20 Güzel Bu Akşam İntihap Ediliyor.* s. 1

Cumhuriyet. (1931af, [Ocak] Kânunusani 16) . *931 Güzellik Kraliçeliğine Namzet 20 Güzel Dün Gece İntihap Edildi*. s. 1

Cumhuriyet. (1931ag, [Ocak] Kânunusani 17). *Kraliçe Nasıl İntihap Edilecek*. s. 1.

Cumhuriyet. (1931ah, [Ocak] Kânunusani 19). *Kraliçe İntihap Edilirken*. s. 2.

Cumhuriyet. (1931aı, [Ocak] Kânunusani 19). *Naşide Saffet H. 931 Kraliçesi Oldu*. ss. 1, 2.

Cumhuriyet. (1931ai, [Ocak] Kânunusani 21). *Güzellik Müsabakası Etrafında Dedikodu*, ss. 1-3.

Cumhuriyet. (1931aj, [Ocak] Kânunusani 22). *Efendiler Biraz Terbiye*. ss. 1, 4.

Cumhuriyet. (1931ak, [Ocak] Kânunusani 23). *931 Güzellik Kraliçesi*. s. 3.

Cumhuriyet. (1931al, [Ocak] Kânunusani 23).*Yeni Mithat Paşalar*. s. 3.

Cumhuriyet. (1931am, [Ocak] Kânunusani 24). *931 Güzellik Kraliçesi*. ss. 1, 4.

Cumhuriyet. (1931an, [Ocak] Kânunusani 24). *Calibe H. ın Müsameresi.* 4.

Cumhuriyet. (1931ao, [Ocak] Kânunusani 27). *Güzellik Kraliçesi*. ss. 1, 4.

Cumhuriyet. (1931aö, [Ocak] Kânunusani 28). *Güzellik Kraliçemiz Yarın Paris'e Gidiyor.* ss. 1, 4.

Cumhuriyet. (1931b, 1 Şubat). *Kraliçe Bugün Paris'te.* s.1.

Cumhuriyet. (1931ba, Şubat 6). *Avrupa Kraliçeliği: Güzellik Müsabakası Dün Paris'te Yapıldı*. s. 2.

Cumhuriyet. (1931bc, Şubat 8). *Kraliçeler Kan Şehrinde*. s. 4.

Cumhuriyet. (1931bd, 11 Şubat). Güzellik. ss. 1-2.

Cumhuriyet. (1931be, Şubat 12). *Güzellik Kraliçemiz*. ss. 1, 4.

Cumhuriyet. (1931bf, Şubat 12). *Bir Leh Gazetesinin Teessürü. s.* 4.

Cumhuriyet. (1931bg, Şubat 14). *Derece Kazanan Sekiz Güzel Cezayir'e Gittiler*. ss. 1,2, 4.

Cumhuriyet. (1931bh, Şubat 17). *Güzellik Kraliçemiz ve Paris'teki Müsabaka*. s. 2.

Cumhuriyet. (1931bı, Şubat 27). *Naşide Hanımın Pederi Ne Diyor?*. s. 3.

Cumhuriyet. (1931bi, Şubat 28). *Mm. Kook: Bir İngiliz Kadın Gazeteci Geldi*. s. 2.

Cumhuriyet. (1931c, Mart 2). *Türk İnkılâbını Tanıtmak İçin*. ss. 1, 4.

Cumhuriyet. (1931ca, Mart 8). *Ev Kadını ve İş Kadını*. s. 5

Cumhuriyet. (1931cb, Mart 10). *Güzellik Kraliçeleri Liyonda*. s. 2.

Cumhuriyet. (1931d, Nisan 2). *Kadın Birliği: Belgrat Kongresine İştirak Ediliyor*. s. 1

Cumhuriyet. (1931da, Nisan 9). *Naşide Hanım Anlatıyor*. ss. 1-2.

Cumhuriyet. (1931db, Nisan 28). *Mübeccel Namık H*. s. 4.

Cumhuriyet. (1931e, Mayıs 2). *930 Kraliçesi*. s. 2.

Cumhuriyet. (1931ea, Mayıs 15). *Güzellik Kraliçesi*. s.1.

Cumhuriyet. (1931eb, Mayıs 18). *Kadın Birliği: Köylere İrşat Heyeti Gönderiliyor*. s. 1.

Cumhuriyet. (1931f, Haziran 2). *Bioks Diş Macunu Reklamı*. s. 6.

Cumhuriyet. (1931fa, Haziran 29). *Muhalefet; Namusa Sövmek Değildir*. s. 1.

Cumhuriyet. (1931g, Eylül 6). *Mübeccel Namık H. Evleniyor mı?*. s. 5.

Cumhuriyet. (1931ga, Eylül 8). *Mübeccel Namık H*. s. 3.

Cumhuriyet. (1931h, [Kasım] Teşrinisani 1). *Bir Mahkûmiyet Kararı.* s. 2.

Cumhuriyet. (1931ha, [Kasım] Teşrinisani 2). *Papağan Gazetesi Beraat Etti*. s. 2.

Cumhuriyet. (1931hb, [Kasım] Teşrinisani 5). *Naşide Hanımın Davası*. s. 2

Cumhuriyet. (1931ı, [Aralık] Kânunuevvel 4). 30 Güzide Arasında Bir Anket.s. 4.

Cumhuriyet. (1931ıa, [Aralık] Kânunuevvel 15). *1931 Türkiye Kraliçesi Olmak İstemez Misiniz?* . s. 1.

Cumhuriyet. (1931ıb, [Aralık]Kânunuevvel 22). *Güzeller İstical Ediniz*. s. 1.

Cumhuriyet. (1931ıc, [Aralık] Kânunuevvel 26). *931 Kraliçesinden Güzel Türk Kızlarına*. ss. 1, 2.

Cumhuriyet. (1931ıd, [Aralık] Kânunuevvel 28). *929 Kraliçesi*. s. 2.

Cumhuriyet. (1931ıe, [Aralık] Kânunuevvel 28). *Güzellik Kraliçesi Bir Dava Açtı.* s. 2.

Cumhuriyet. (1932a, [Ocak] Kânunusani 10). *Güzeller Heykeliniz Türk Tarihine İntikal Edecektir.* ss.1-2.

Cumhuriyet. (1932ab, [Ocak] Kânunusani 13). *Güzeller Lütfen Dikkatle Okuyunuz*. s. 2

Cumhuriyet. (1932ac, [Ocak] Kânunusani 15). *Güzellik Müsabakası*. s. 4.

Cumhuriyet. (1932ad, [Ocak] Kânunusani 16). *Kraliçe Yarın İntihap Ediliyor*. s. 1.

Cumhuriyet. (1932ae, [Ocak] Kânunusani 17) *Kraliçe Tam Saat 2de İntihap Edilecek*!. s. 1

Cumhuriyet. (1932af, [Ocak] Kânunusani 18). *Güzellik Müsabakası Tehir Edildi*. ss. 1, 2.

Cumhuriyet. (1932ag, [Ocak] Kânunusani 22). *Güzellik*. s. 1

Cumhuriyet. (1932b, Şubat 12). *İlk Kadın Şoför*. s. 3.

Cumhuriyet. (1932ba, Şubat 21). *İpek İş*. s.8.

Cumhuriyet. (1932c, Mart 27). *Dünya Güzeli Kim Olacak?*. s. 1.

Cumhuriyet. (1932d, Nisan 21). *Cemiyet-i Akvama Giriyoruz*. s. 1.

Cumhuriyet. (1932e, Haziran 17). *Yunan Güzeli Aynarozda Ne Arıyor?*. s. 4.

Cumhuriyet. (1932ea, Haziran 22). *Müsabaka Hafi Olacak*. s. 1.

Cumhuriyet. (1932eb, Haziran 23). *Emsalsiz Bir Fırsat*. ss. 1, 2.

Cumhuriyet. (1932ec, Haziran 26). *Kraliçe 2 Temmuz'da İntihap Edilecek.* s.1.

Cumhuriyet. (1932ed Haziran 29). *Üç Gün Daha Kaldı*. s. 1

Cumhuriyet. (1932f, Temmuz 2). *Güzeller Güzeli Kim Olacak?*. s. 1.

Cumhuriyet. (1932fa, Temmuz 3). *En Güzel Türk Kızı*. s. 5.

Cumhuriyet. (1932fb, Temmuz 5). *Kraliçe*. s. 1, 2.

Cumhuriyet. (1932fc, Temmuz 7). Kraliçe Saat Tam 10'da Takdim Edilecek. s. 1-2

Cumhuriyet. (1932fd, Temmuz 22). *Belçika'da Galeyan Var!. s.5.*

Cumhuriyet. (1932fe, Temmuz 30). *Herkesin Beklediği Gün*. s. 6.

Cumhuriyet. (1932fg, Temmuz 31). *İngiltere'de Kadın Faaliyeti*. s. 5

Cumhuriyet. (1932h, Ağustos 1). *Foto Süreyya'nın Önünde*. s. 6.

Cumhuriyet. (1932ha Ağustos 1). *Keriman Halis Hanımın Müstesna Muvaffakiyeti*. s. 6.

Cumhuriyet. (1932hb, Ağustos 2). *Kraliçe'nin Çocukluğu Gençliği ve Ev Hayatı*. ss.1, 4.

Cumhuriyet. (1932hc, Ağustos 3). *Türk Kızı Dünya Güzeli Oldu*. s. 1.

Cumhuriyet. (1932hd, Ağustos 3). *Gazi Hz.nin Beyanatı*. s.1.

Cumhuriyet. (1932he, Ağustos 3). *Brüksel Sefirimiz Kraliçeyi Tebrik Etti*. s. 6.

Cumhuriyet. (1932hf, Ağustos 4). *Spa'da İntihap'tan Evvel Yapılan Tahminler.* s. 4

Cumhuriyet. (1932hg) Ağustos 4). *Dünyayı Fetheden Türk Kızı!.* ss. 1, 4.

Cumhuriyet. (1932hh, Ağustos 7). *Bütün Dünyaya Heyecan Veren Spa Zaferi Nasıl Kazanıldı?*. s. 5.

Cumhuriyet. (1932hı, Ağustos 9). *Türkiye ve Türk Kadının Kalbi*. s. 5.

Cumhuriyet. (1932hi, Ağustos 9). *Dovilde Büyük Tezahürat.* 4.

Cumhuriyet. (1932hj, Ağustos 12). *Keriman'dan Annesine*. s. 5.

Cumhuriyet. (1932hk, Ağustos 14). *Dünya Güzelinin Pederi Halis Beyden Mektup*. s. 1.

Cumhuriyet. (1932hl Ağustos 17). *Hakemler Arasındaki Anketimiz*. s. 3- 4.

Cumhuriyet. (1932hm Ağustos 17). *İzmir Dünya Güzelini Davet Etti*.

Cumhuriyet. (1932hn Ağustos 18). *Dünya Güzeli Mayo İle Gezmiş Değildir.* s. 1.

Cumhuriyet. (1932ho Ağustos 19). *Dünya Güzeli Paris Sefarethanemizde.* s. 1.

Cumhuriyet. (1932hö Ağustos 27). Koket Olmıyan Güzel. s. 2.

Cumhuriyet. (1932hp Ağustos 29). *En Büyük Türk İnkılâbı Kadının Serbestisidir.* s. 3

Cumhuriyet. (1932ı, Eylül 3). *Güzelin Sesi.* s. 4.

Cumhuriyet. (1932ıa Eylül 7). *Dünya Güzeli.* s. 6.

Cumhuriyet. (1932i, [Ekim]Teşrinievvel 25). *Kazım Pş. Dün Ankara'ya Hareket Etti*. s.5.

Cumhuriyet. (1932j, [Kasım] Teşrinisani 5). *933 Kraliçesi Kim Olacak?*. s. 5.

Cumhuriyet. (1932ja, [Kasım] Teşrinisani 8). *Güzellik Müsabakası Şeraiti*. ss. 1, 2.

Cumhuriyet. (1932jb, [Kasım] Teşrinisani 10). *Güzel Türk Kızları Size Hitap Ediyoruz*.s. 1.

Cumhuriyet. (1932jc, [Kasım] Teşrinisani 11). *Keriman Hanımın Büstü Yapıldı.* s. 6.

Cumhuriyet. (1932jd , [Kasım] Teşrinisani 18). *933 Türkiye Kraliçeliği*. ss. 1, 5.

Cumhuriyet. (1932je, [Kasım] Teşrinisani 20). *Edirne Güzeli de Gelecek.* s. 2.

Cumhuriyet. (1932jf, [Kasım] Teşrinisani 24). *İzmir İstanbul'a Rakip.*s. 4.

Cumhuriyet. (1932jg, [Kasım] Teşrinisani 26). *Dünya Güzeli Geldi*, s. 6.

Cumhuriyet. (1932jh, [Kasım] Teşrinisani 27). *933 Türkiye Kraliçeliği* s. 1.

Cumhuriyet. (1932k [Aralık] Kânunuevvel 6). *Manisa Güzeli Seçilecek*. s. 1.

Cumhuriyet. (1932ka [Aralık] Kânunuevvel 8). *Memlekette Alâka*. s. 1.

Cumhuriyet. (1932kb [Aralık] Kânunuevvel 10). *Güzellik Müsabakamız*.s. 2.

Cumhuriyet. (1932kc [Aralık] Kânunuevvel 11). *Mükâfatlar ve Hediyeler. s.2.*

Cumhuriyet. (1932kd [Aralık] Kânunuevvel 12). *Dünya Güzeli Tekrar Avrupa'ya Gidecek*. s. 6.

Cumhuriyet. (1932ke [Aralık] Kânunuevvel 21). *3000 Senelik Bir Küpe.* s. 1

Cumhuriyet. (1932kf [Aralık] Kânunuevvel 27). İstanbul ve Bursa G.üzelleri, *Cumhuriyet* , s. 1.

Cumhuriyet. (1932kg [Aralık] Kânunuevvel 28). *İzmir Güzeli Seçildi*. s. 1-2.

Cumhuriyet. (1932kh [Aralık] Kânunuevvel 30). *İzmir Güzellik Kraliçesi Neriman H.la Mülâkat.*ss. 1-2, 6.

Cumhuriyet. (1933a, [Ocak] Kânunusani 6). *Bursa Müsabakasına Dair Tafsilat*. s. 7.

Cumhuriyet. (1933ab, [Ocak] Kânunusani 23). *Keriman H.ın Seyahati*. ss.1, 4.

Cumhuriyet. (1933ac [Ocak] Kânunusani 27). *İzmir ve Bursa Güzelleri Geliyorlar.* ss. 1, 2.

Cumhuriyet. (1933ad, [Ocak] Kânunusani 30). *Güzellik Müsabakamızın İlk Seçmesi Fevkalâde Parlak ve Muvaffakiyetli Oldu!*. ss. 1, 6.

Cumhuriyet. (1933ae, [Ocak] Kânunusani 31). *Bursa Güzeli Leman H. Neler Anlatıyor?*. s. 6.

Cumhuriyet. (1933af, [Ocak] Kânunusani 31). *933 Güzeli Kim Olacak?*. s. 1.

Cumhuriyet. (1933b, Şubat 1). *İzmir Gibi Güzel Kraliçe!*. s. 2.

Cumhuriyet. (1933ba, Şubat 4). *Asrî Türkiye'de Kadın*. s. 5.

Cumhuriyet. (1933bb, Şubat 5). *Müsabaka Perşembeye!.* ss. 1, 4.

Cumhuriyet. (1933bc Şubat 8). *933 Güzeli Yarın İntihap Ediliyor*. s. 1.

Cumhuriyet. (1933bd), Şubat 9). *Türkiye Güzellik Kraliçeliği*. s. 2.

Cumhuriyet. (1933be, Şubat 11). *Kraliçe İle Bir Mülâkat*. s. 1.

Cumhuriyet. (1933bf, Şubat 12). *Nazire H. 1933 Kraliçesidir!*. ss. 1, 2 .

Cumhuriyet. (1933bg, Şubat 13). *Kraliçe Ne Diyor?* s. 4.

Cumhuriyet. (1933bh, Şubat 15). *Meçhul Hakemin İddialarına Cevap!*. ss. 1, 5.

Cumhuriyet. (1933bı, Şubat 17). *Matbuatın Acıklı Manzarası*. ss. 1, 5.

Cumhuriyet. (1933bi, Şubat 24). *Müsabakamızın Neticeleri*. s. 6.

Cumhuriyet. (1933c, Mayıs 30). *Avrupa Güzeli.* s. 5.

Cumhuriyet. (1933d, Teşrinisani 15). *İlk Kadın Köy Muhtarı*. s. 5.

Cumhuriyet 70. Yıl Özel Eki. (1994a, Mayıs 7). *Cumhuriyeti Okurlara Sunuş*. s. 7

Cumhuriyet 70. Yıl Özel Eki. (1994b, Mayıs 7). *Leyla Uşaklıgil Anlatıyor: İngilizler Eve Geldi ve ...*s. 7.

Cumhuriyet 90. Yıl Özel Eki. (2014, Mayıs 7). *Cumhuriyet Güzellik ve Sanat Yarışmaları.* s. 8.

Daver, Abidin. (1931a, Şubat 13). Kendimizi Tanıtmak İçin. *Cumhuriyet*, s. 3.

Daver, Abidin. (1931b, [Kasım] Teşrinisani 19). Mübeccel H.'ın Atlattığı Tehlike Münasebetile. *Cumhuriyet*, s. 3.

Demir, Mine. (2018). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Faaliyet Gösteren İlk Dikiş Kursu: Türk Kadınları Biçki Yurdu. *Biçki Dikiş*. (Ed., Emine Gürsoy Naskali). Libra Kitap. ss. 57-120.

Demircan, Aynur. (2003). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Aydınlık Bir Yüz: Abdülhak Hâmit Tarhan*. [Yayımlanmamış Master Tezi]. Türk Edebiyatı Bölümü Bilkent Üniversitesi. http://www.thesis.bilkent.edu.tr/0002452.pdf.

Derviş, Suad. (1934, Nisan 7.)Kadın Kalalım. *Cumhuriyet Kadını*, (2), s. 2.

Derviş, Suad. (1935, Nisan 17) Dünya Feministleri ile Görüşmeler. *Cumhuriyet*, s.6.

Dikmen, Aydın, Bengü. (2016, Mart 15). Sabiha Zekeriya Sertel Erken Cumhuriyet Döneminde Kadın, Muhalefet ve Basın. *Kültür ve İletişim*, *19* (1, 37), ss. 45-70. http://dx.doi.org/10.18691/imge.20163716104.

Dıner Dan. (2011). Mühürlenmiş Zaman İslâm Dünyasındaki Durgunluk Üzerine. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. (Orijinali 2005 yılında basıldı).

Doğanay, Ülkü. (2017, Temmuz 17). *Devrim İmgeleri ve 15 Temmuz Destanı.* Gazete Duvar. https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2017/07/17/devrim-imgeleri-ve-15-temmuz-destani.

Duman, Doğan. (1997, Ocak). Cumhuriyet Baloları. *Toplumsal Tarih*, *37* (7). ss. 44-48.

Duman Doğan, & Duman, Pınar. (1997, Mart). Kültürel Bir Değişim Aracı Olarak Güzellik Yarışmaları. *Toplumsal Tarih*, *9* (42), ss. 20-26.

Durakbaşa, Ayşe. (1998). Cumhuriyet Döneminde Modern Kadın ve Erkek Kimliklerinin Oluşumu: Kemalist Kadın Kimliği ve "Münevver Erkekler", *Cumhuriyetin 75. Yılda Kadınlar ve Erkekler.* (Ed., Ayşe Berktay Hamzaoğlu). Tarih Vakfı Yurt Yayınları. ss. 29-50

Durna, Tezcan. (2008, Yaz). Türk Modern/Muhafazakar İmgeleminde Kadının Kamusal Varlığının Sınırları: Falih Rıfkı Atay ve Peyami Sefa Örneği. *Kültür ve İletişim*. 11(2) (22), ss. 75-106. https://dergipark.org.tr/tr/pub/kulturveiletisim/issue/4565/985196#article_cite

Eren, Nazire. (2010, Nisan 25). *Sözlü Tarih Çalışması*. Ses Kaydı. Moda.

Eren, Nüket. (2022, Kasım17). *Kavalalıların Gelini Prenses Nevcihan'ın Köşkü.* Pazartesi14. https://pazartesi14.com/2022/11/17/kavalalilarin-gelini-prenses-nevcivanin-kosku/

Çetinkaya, Y. Doğan. (2004). Hüseyin Cahit Yalçın. *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce C.3, Modernleşme ve Batıcılık*. (Ed., Tanıl Bora& Murat Gültekin). İletişim Yayınları: İstanbul, ss. 314-329.

Çimen, Hatice. (2006). *Burhan Cahit Morkaya Romanlarındaki Kadın Tipleri*. Yayın no: 209825 [T.C.Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı.]. Ulusal Tez Merkezi.

Ergönül, Eser&Koca, Bayram. (2017). Erken Cumhuriyet Dönemi Resimlerinde Kadın İmgesi: Modernleşme ve Milliyetçilik. *Arte-e*, *10* (20), ss. 761-786. https://doi.org/10.21602/sduarte.331487.

Ersanlı, Büşra. (2003). *İktidar ve Tarih: Türkiye'deki Resmi Tarih Tezinin Oluşumu (1929-1937).* İletişim Yayınları.

Erten, Bağış & Doğan, Görkem. (2009). Cumhuriyet'in Cumhuriyet'i Cumhuriyet Gazetesi. *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Cilt II – Kemalizm.* (Ed., Tanıl Bora& Murat Gültekingil). İletişim Yayınları. ss. 501-511

Etem, Sadri. (1932, 3 Ağustos). Türk Kadrosunda Dünya Güzelinin Vazifesi. *Vakit,* s. 3.

Fraiser, M. Karen. (2012). Politics and Portraite in Late Meiji Japan. *Visualizing Beauty: Gender and Ideology in Modern East Asia*. (Ed., Aida Yuen Wong). Hong Kong Üniversity Press. ss. 11-22.

Garan, Bahanur. (2014, Nisan/Haziran). Unutulması Mümkün Olmayan Bir Yazar: Suat Derviş, *Roman Kahramanları Dergisi*, (18), ss. 65-66.

[Hüseyin Suat Yalçın] Gavei Zalim. (1930, 5 Nisan). Kadın Devri. *Cumhuriyet*, s. 3.

Gencer, Mustafa. (2009).Geç Osmanlı İmparatorluğu'nun Modernleşmesi Çerçevesinde Kimlik Sorunsalı. *Kimlikler Lütfen: Türkiye Cumhuriyeti'nde Kültürel Kimlik Arayışı ve Temsili*. (Der., Gönül Pultar). ODTÜ Yayıncılık. ss. 67- 78.

Georgeon, François. (2006). *Osmanlı-Türk Modernleşmesi (1900-1930)*. (çev. Ali Berktay). YKY.

Gevgilili, Ali. (1983) .Türkiye Basını. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi C.1*, (Ed. Murat Belge). İletişim Yayınları. ss. 202-228.

Gökalp, Ziya. (1968). *Türkçülüğün Esasları*. Varlık Yayınevi.

Gökalp, Ziya. (1992). *Terbiyenin Sosyal ve Kültürel Temelleri*. Milli Eğitim Yayınevi.

Gökşen, Erol. (2014, Nisan/Haziran). Suat Derviş'in Gazete Yazıları Işığında Fosforlu Cevriye'yi Okuma Denemesi. R*oman Kahramanları Dergisi,* (18), ss. 91-95.

Göle, Nilüfer (2011). *Modern Mahrem.* Metis Yayınları.

Gündüz, Aka. (1931, 29 [Ocak] Kânunusani). Naşide Saffet Hn.e. *Cumhuriyet,* s. 3.

Gündüz, Mehmet (2022).Atatürk Döneminde Toplumu Dönüştürmenin Aracı Olarak Cumhuriyet Gazetesinin Düzenlediği Güzellik Yarışmaları. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi.* (41), ss. 58-79. https://doi.org/10.17829/turcom.1050441.

Gürbilek, Nurdan. (2012). *Benden Önce Bir Başkası*. Metis Yayınları.

Gürsel, Seyfettin. (1999). Cumhuriyet Döneminde Türkiye Ekonomisi. *75.Yılda Düşünceler, Tartışmalar*. (Ed., Mete Tunçay). Tarih Vakfı Yayınları. ss. 137-156.

Güvenç, Bozkurt (1995). *Türk Kimliği: Kültür Tarihinin Kaynakları*. Remzi Kitabevi.

Güvenç, Bozkurt. (2009). Kültürel Kimliğe Genel Bir Bakış. *Kimlikler Lütfen: Türkiye Cumhuriyeti'nde Kültürel Kimlik Arayışı ve Temsili*.(Der., Gönül Pultar). ODTÜ Yayıncılık. ss. 31-38.

Habip, Edip. (1929, 28 Ağustos). Siyasette Reklâm ve Propaganda. *Cumhuriyet,* 1.

Hanımlar Âlemi. (1929). *Güzellik Müsabakası. 1*(1). s. 6.

Hanımeli. (1950, Ekim). *Güler Arıman. 3* (34), ss. 14, 15.

Hanımeli. (1951, Kasım). *Eski Güzellik Kraliçelerimiz*. *4 -1*(47/9). ss. 10, 11.

Himam, Dilek& Tekcan, Elif. (2010, Güz). Erken Dönem Terzilik Kültürü ve Ulusal Maddi Kültürün İnşası. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi. 10* (20), ss. 221-254. https://ctad.hacettepe.edu.tr/10_20/2.pdf

Hobsbawn E. J. (2006). *1780'den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik*. (çev. Osman Akınhay.). Ayrıntı Yayınları. (Orijinal çalışma 1992'de basıldı).

Huyugüzel, Ö. Faruk. (1984). *Hüseyin Cahit Yalçın'ın Hayatı ve Edebî Eserleri Üzerine Bir Araştırma.* Ege Üniversitesi Matbaası.

Huyugüzel, Ö. Faruk. (2013). Yalçın Hüseyin Cahit (1875-1957). *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. *43*, ss. 300-301. İSAM Yayınları. https://islamansiklopedisi.org.tr/yalcin-huseyin-cahit

Işık, Esra.(2021). Erken Cumhuriyet Dönemi Kadın Dergilerinde Kadın İmajı: Ev Kadın Dergisi Örneği. *Folklor/Edebiyat*, *27 (*106-ek), ss. 211-228. https://doi.org/10.22559/folklor.1740 .

Işık, Nuran Erol. (2006). Milliyetçilik, Popüler Kültür ve Kurtlar Vadisi. *Doğu Batı*. (38) . Doğu Batı Yayınları. ss. 227-247.

[Tokgöz] İhsan, Ahmet. (1931, [Ocak] Kânunusani 22). Güzellik Kraliçesi Naşide Saffet Hanım. *Resimli Uyanış Servetifünun*. s. 1.

İleri, Selim. (1985a, Mart 4). İlk Güzelden Son Güzele Yaşayan Kraliçeler. *Milliyet*, s. 10.

İleri, Selim. (1985ab, Mart 16). İlk Güzelden Son Güzele Yaşayan Kraliçeler. *Milliyet*, s. 10.

İlyas, Ahmet (2016, Kış). Kemalizmin Propaganda Araçları veya Araçsızlığı. *The Journal of Academic Social Science Studies. 3* (51), ss. 113-125. http://dx.doi.org/10.9761/JASSS3541.

Jong, Walter. (2007). *Sözlü ve Yazılı Kültür Sözün Teknolojikleşmesi*. (çev: Sema Postacıoğlu Banon). Metis Yayınları.

Jusdanis, Gregory. (1998). *Gecikmiş Modernlik ve Estetik Kültür Milli edebiyatın İcat Edilişi.* (Çev. ,Tuncay Birkan). Metis Yayınları.

Kaya, Murat. (2020, Yaz). Dünya Güzellik Kraliçesi Keriman Halis Hanım'ın İzmir Ziyareti ve Basına Yansımaları. *Tarih ve Günce*. (7), ss. 247-276 https://dergipark.org.tr/tr/pub/antropolojidergisi/issue/85423/1358995.

Kaylı, Şaşman Derya. (2014, Nisan/Haziran). Hepsi Bizdik Hepimiz Birbirimizin Örneğiyiz. *Roman Kahramanları Dergisi,* 2014, ss. 98-102.

Kazgan, Gülten. (2008). *Türkiye Ekonomisinde Krizler 1929-2001*. Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Keriman Ebjnou İlk Dünya Güzeli Ben Bir Çerkezim Abazayım.. (t.y.). *Dünya Abaza Kongresi* içinde. https://abaza.org/tr/ilk-dyunya-gyuzeli-keriman-ebjnou-ben-bir-cherkezim-abazayym

Keyder, Çağlar. (1995). *Türkiye'de Devlet ve Sınıflar.* İletişim Yayınları.

Kocakaya, Hanife Ayşe (2009), *Atatürk Dönemi Güzellik Yarışmaları ve Keriman Halis*. (Yayın No:241538). [Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü]. Yök Ulusal Tez Merkezi.

Koca, Emine& Koç, Fatma. (2010, Ocak). Güzellik Yarışmalarının Türkiye'deki Moda Bilincinin Oluşumuna Etkileri. *Acta Turcica*, *2* (1), ss. 262-287. https://actaturcica.files.wordpress.com/2020/01/ii_1_21.pdf .

Koçak, Cemil. (2007). Siyasi Tarih (1923-1950), *Türkiye Tarihi 4, Çağdaş Türkiye 1908-1980*. (ed. Sina Akşin). Cem Yayınevi. ss.127-193.

Koçak, Orhan & Ataç, Meriç (1995). Caliban, Bandung Evrensellik ve Kısmilik Üzerine Bir Taslak. *Türk Aydını ve Kimlik Sorunu*. (Der., Sebahattin Şen). Bağlam Yayınları. ss. 227-252.

Koyuncu Emre (2016). Foucault Siyaseti'nde Biyopolitika'nın Doğuşu. *Biyopolitika Cilt:2,*(Ed., Onur Kartal). Notabene Yayınları. ss. 21-59.

Köktener, Aysun. (2005). *Bir Gazetenin Tarihi: Cumhuriyet*. Yapı Kredi Yayınları.

Köprülü, Fuat. (1980). *Türk Edebiyat Tarihi.* Ötüken Yayınları.

C. Kumara & W. Jajawardhana. (2018). İnternatiomnal Beauty Pegeans and the Constract of Hegemonic İmages of Female Beauty. *Sri Lanka Journal of Social Sciences. 41* (2), 123-136. https://dx.doi.org/10.4038/sljss.v41i2.7699.

Küçükyıldız, Gözelce, Damlanur. (t.y.). Nezihe Muhiddin (1889-1958), *Atatürk Ansiklopedisi*. ss. 1-9. https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/nezihe-muhiddin-1889-1958/?pdf=3931.

Mardin, Şerif. (2015). *Jön Türklerin Siyasi Fikirleri 1895-1908*. İletişim Yayınları.

Mardin, Şerif. (2007). *Türk Modernleşmesi*. (der. Mümtaz'er Türköne &Tuncay Önder). İletişim Yayınları.

Mardin, Şerif. (2009). Cumhuriyet Kurulurken Kültürel Kimlik Arayışı ve (Yeniden) Müzakeresi: Kimlik ve Söylemlerde Katmanlar. *Kimlikler Lütfen: Türkiye Cumhuriyeti'nde Kültürel Kimlik Arayışı ve Temsili*.(der. Gönül Pultar). ODTÜ Yayıncılık. ss. 61-66.

Milliyet. (1929, [Aralık] Kânunuevvel 17). *Vatandaş Vazife Başına*. s. 5.

Milliyet. (1933a, Şubat 11). *Keriman Ece Atina'da*. s. 1.

Milliyet. (1933ab, Şubat 17) . *Güzeller Dava Açıyorlar*. ss.1, 6.

Milliyet. (1933ac, Şubat 17). *Ece Atinadan Geçerken*. s. 6.

Milliyet. (1933b, Mayıs 20). *Ece Mısırdan Geldi*. s. 2.

Milliyet. (1993, Temmuz 20). *Güzele Bakmak Sevaptır.* s. 19

Muhiddin, Nezihe. (2009). Türk Kadını. *Nezihe Muhittin ve Türk Kadını(1931) Türk Feminizminin Düşünsel Kökenleri ve Feminist Tarih Yazıcılığından Bir Örnek.* (Ed., Ayşegül Baykan& Belme Ötüş-Baskett). İletişim Yayınları. (Orijinal çalışma 1931'de basıldı).

Muhiddin, Nezihe. (2006). Nezihe Muhiddin Bütün Eserleri. (Der., Yaprak Zihnioğlu). Kitapyayınevi.

Mutlu, Mustafa. (2020, Güz). Beden Terbiyesi ve Spor Hayatında Selim Sırrı Tarcan (1874-1957). *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, *16* (32), ss. 583-615. https://ctad.hacettepe.edu.tr/16_32/7.pdf,

Nadi, Yunus. (1929, Eylül 3). Güzellik Müsabakamız. *Cumhuriyet.*s.1.

Nadi, Yunus. (1930a, [Ocak] Kânunusani 13). Güzellik Ayıp Bir Şey Değildir. *Cumhuriyet*, s. 1.

Nadi, Yunus. (1930b, [Ocak] Kânunusani 30). Haremden Gümüş Köprüye: Büyük Gazi'ye İthaf. ss. 1-2.

Nadi, Yunus. (1931a, [Ocak] Kânunusani 24). Güzellik İntihabının Münakaşaları, *Cumhuriyet*, ss. 1,3.

Nadi, Yunus. (1931b, Haziran 21). Muhalefet mi? Hayır... Bulanık Suda Balık Avlayanlar. *Cumhuriyet*, s. 1.

Nadi, Yunus. (1932a, Mayıs 12). Bolşevik Rusya Korkunç Bir Âlem Değildir. *Cumhuriyet,* s. 1.

Nadi, Yunus. (1932ab, Mayıs 21). Tamamen Asrî Millî Bir Müessese. *Cumhuriyet*, s. 1.

Nadi, Yunus. (1932ac, Mayıs 22). Başlı Başına Bir Tarih: Faşist İtalya ile Kemalist Türkiye Arasındaki Dostluğun Asıl Kıymeti Nedir? *Cumhuriyet*, s. 1.

Nadi, Yunus (1932b, [Ekim] Teşrinievvel 25). Tatil Gününün Pazara Nakli Lâzımdır. *Cumhuriyet*, s. 1.

Necdet, Latife. (1934, Nisan 7). Kadın Hayatta Muvaffak Olmuştur. *Cumhuriyet Kadını*, (2), ss. 4-5.

Nihal Şükûfe. (2005). Yalnız Dönüyorum. L&M Yayınları.

Nor Lur. (1932, Eylül 11). *Bir Saatten Fazla Ermeni Çevresinde*. s. 1.

Odabaş, Sevim. (2009). Cumhuriyet Dönemi Türk Modernleşmesi, Sıhhiyesi ve Hekimleri 1920-1946. *Toplum ve Bilim,* (114), ss. 188-213.

Ortaç, Yusuf Ziya. (1960). *Portreler.* Yeni Matbaa.

Öngüç, Agah. (1988). *Türk Sineması'nda Cinselliğin Tarihi.* Broy Yayınları.

Özcan Mustafa. (2004, Haziran Temmuz Ağustos). Edebiyat, Siyaset ve Edebiyatçı Milletvekilleri Üzerine. *Hece, Hayat Edebiyat, Siyaset*. *8* (90-91-92), ss. 578-586.

Özdemir, Eylem (2015). Batı'ya Giden Her Yol Mübah mı? Milletin Güzellik Yarışmalarıyla İmtihanı. *Milliyetçilik ve Toplumsal Cinsiyet: Edebiyat, Medya, Siyaset.* (Der., Simten Coşar&Aylin Özman). İletişim Yayınları. ss. 229-253.

Özkan, Gülden. (2019). Bir Halkla İlişkiler Çalışması Olarak Türkiye'de Düzenlenen İlk Güzellik Yarışması. *Erciyes İletişim Dergisi*, *6* (1), ss. 587-606. https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.423488 .

Özön, Nijat. (1962). *Türk Sinema Tarihi*. Artist Yayınları.

Öztan G. Gürkan. (2006, Ağustos, Eylül, Ekim). Türk Milliyetçiliğinde Taşra Fetişizmi ve Toplumsal Cinsiyet. *Doğu Batı Düşünce Dergisi, Milliyetçilik 1, 9* (38), ss. 77-92.

Öztürkmen, Arzu. (2016). *Rakstan Oyuna.* Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Özükan, Bülent. (1983). Basında tirajlar. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi C:1*. (ed. Murat Belge). İletişim yayınları. ss. 229-232.

Özdemir, Eylem (2015). Batı'ya Giden Her Yol Mübah Mı? Milletin Güzellik Yarışmalarıyla İmtihanı. *Milliyetçilik ve Toplumsal Cinsiyet*, İletişim Yayınları. ss. 229-253.

Özyiğit, Halil. (2014, Fall). İlk Türk Kadın Heykeltraş: Sabiha Ziya Bengütaş. *Turkısh Studies, İnternational Periodical For the Languages, Literature, and History of Turkısh or Turkıc*. *9* (10), ss. 853-866. http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6883

Öztamur, Pınar (2002, Mart). Cumhuriyetin İlk Yıllarında Güzellik Yarışmaları ve Feminen Kadın Kimliğinin Kuruluşu. *Toplumsal Tarih*, *17* (99), ss. 45-50.

Özyılmaz, Özge. (2020/2). Türkiye'de Sinemanın Öncü Girişimcileri: İpekçiler. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, 18* (36), ss. 699-712, https://dergipark.org.tr/tr/pub/talid/issue/58073/792260.

Özyürek, Mustafa. (t.y.). *Necmettin Sadak (1890-1953)*. Atatürk Ansiklopedisi. https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/necmettin-sadak-1890-1953/ .

Parla, Taha. (2008). *Türkiye'de Siyasal Kültürün Resmi Kaynakları Cilt 3: Kemalist Tek-Parti İdeolojisi ve CHP'nin Altı Ok'u.* Deniz Yayınları.

Resimli Ay. (1929, Haziran). *Güzellik Kraliçesi Ne diyor?*. s. 38.

Resimli Ay. (1930a, [Ocak] Kânunusani). *Sinema ile Gelen Propaganda. 6,* (11). ss. 16-18

Resimli Ay. (1930b, Şubat). Kraliçe Türk Güzelliğini Temsil Eder mi?. *7* (12). ss. 2-4.

Resimli Ay. (1930c, Mayıs). *Kadınlar Nasıl Güzelleşiyor?. 7*(2), ss. 20-23.

Resimli Ay. (1930ca, Mayıs). Güzellik Kraliçesi Ne diyor?. *7*(2), ss. 16-18.

Resimli Ay. (1930d, Eylül). *Şark Güzeli*. *7* (7), ss.12.

Rezzan Yalman. (t.y.). *Taha Toros Arşivi* içinde https://core.ac.uk/reader/38328420.

Robertson, Jennifer. (2001, Mart). Japan'a First Cyborg? Miss Nippon, Eugenic and Wartime Technologies of Beuty, Body and Blood. *Body and Society*. *7* (1) , ss.1-34.

Safa, Peyami. (1930a, 14 [Ocak] Kânunusani).1930 Güzeli. *Cumhuriyet,* s. 3.

Safa, Peyami. (1930b, Şubat). Kraliçe Türk Güzelliğini Temsil Eder mi?. *Resimli Ay*. *7 (*12), s. 2.

Safa, Peyami. (1932a, 4 Ağustos). Bir Kalem Kırıldı. *Cumhuriyet*, ss. 1, 2.

Safa, Peyami. (1932b, 8 [Ekim]Teşrinievvel). Bana kalırsa Reşit Galip Bey. *Cumhuriyet,* s. 3.

Safa, Peyami. (1933, 14 Şubat). Gazetelerle Muhavere. *Cumhuriyet.* ss.1, 6.

Safa, Peyami. (1981). *Türk İnkılabına Bakışlar.* Kültür Bakanlığı Yayını.

[Esen] Saffet, Naşide. (1931a, 1 [Aralık] Kânunuevvel). Kraliçenin Hatıratı. *Cumhuriyet*, 3.

[Esen] Saffet, Naşide. (1931ab, 2 [Aralık] Kânunuevvel). Kraliçenin Hatıratı. *Cumhuriyet*, s. 3.

[Esen] Saffet, Naşide. (1931ac), 3 [Aralık] Kânunuevvel). Kraliçenin Hatıratı. *Cumhuriyet*, s. 3.

[Esen] Saffet, Naşide. (1931ad, 4 [Aralık] Kânunuevvel). Kraliçenin Hatıratı. *Cumhuriyet*, s. .3

[Esen] Saffet, Naşide. (1931ae, 5 [Aralık] Kânunuevvel). Kraliçenin Hatıratı. *Cumhuriyet*, s. 3.

[Esen] Saffet, Naşide. (1931af, 15 [Aralık] Kânunuevvel). Kraliçenin Hatıratı, *Cumhuriyet*,s. 3.

Esen] Saffet, Naşide. (1931ag, 16 [Aralık] Kânunuevvel). Kraliçenin Hatıratı. *Cumhuriyet*, s. 3.

Esen] Saffet, Naşide. (1931ah), 18 [Aralık] Kânunuevvel). Kraliçenin Hatıratı. *Cumhuriyet*, s. 3.

[Esen] Saffet, Naşide. . (1931aı, 19 [Aralık] Kânunuevvel). Kraliçenin Hatıratı, *Cumhuriyet*, s. 3.

[Esen] Saffet, Naşide. (1931ai, [Aralık] Kânunuevvel 26). Kraliçenin Hatıratı, *Cumhuriyet*, s. 3.

[Esen] Saffet, Naşide. (1931aj, [Aralık] Kânunuevvel 27). Kraliçenin Hatıratı, *Cumhuriyet*, s. 3.

[Esen] Saffet, Naşide. (1931ak, [Aralık] Kânunuevvel 28). Kraliçenin Hatıratı, *Cumhuriyet*, s. 3.

[Esen] Saffet, Naşide. (1931(2)a, [Ocak] Kânunusani 6). Kraliçenin Hatıratı, *Cumhuriyet*, s. 3

[Esen] Saffet, Naşide. (1931(2)ab, [Ocak] Kânunusani 16). Kraliçenin Hatıratı, *Cumhuriyet*, s. 3

[Esen] Saffet, Naşide.. (1931(2)ac, [Ocak] Kânunusani 20). Kraliçenin Hatıratı, *Cumhuriyet*, s. 3.

Sami, Ali. (1931, [Aralık] Kânunuevvel 26). Türk Güzellerine. *Cumhuriyet,* s. 3.

Sancar, Serpil (2012). *Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti: Erkekler Devlet Kurar Kadınlar Aile Kurar*. İletişim Yayınları.

Sandalcı, Mert. (2005). *Fevziye Mektepleri Tarihi*. Fevziye Mektepleri Vakfı.

Saktanber, Ayşe. (2009). Kemalist Kadın Hakları Söylemi. *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Cilt II – Kemalizm.* (Ed., Tanıl Bora& Murat Gültekingil) . İletişim Yayınları. ss. 323-334.

Saraçgil, Ayşe. (2005). *Bukalemun Erkek*. İletişim Yayınları.

Scott, Joan (2013). *Feminist Tarihin Peşinde*. (Der., Fahriye Dinçer& Özlem Aslan). Bgst Yayınları.

Sertel, Sabiha. (2015). Roman Gibi. Can Yayınları.

Sertel, Zekeriya. (1930, Şubat). Kraliçe Türk Güzelliğini Temsil Eder mi?, *Resimli Ay*, *7* (12), s. 3.

Shissler, Holland Ada (2004, Mayıs). Beauty Is Nothing to Be Ashamed Of: Beauty Contests As Tools of Women's Liberation in Early Republican Turkey. *Comparative Studies Asia and Africa and The Middle East. 24* (1), ss. 107-122. https://doi.org/10.1215/1089201X-24-1-109.

Sirmen, Ali. (1981, Mayıs 11). Nadir Nadi Cumhuriyet'i Anlatıyor. *Cumhuriyet*, s. 8.

Son Posta. (1931, Nisan 21). *Güzellik Kralıçası Huzurunda Bir Saat.* s. 1.

Son Posta. (1932a, Şubat 2). *Bazı Yunan Güzellerine Bir Şeyler Oldu*. s. 10.

Son Posta. (1932b, Haziran 21) . *Güzellik Müsabakalarında Çok Garip Bir İcat*. s. 8.

Son Posta. (1932c, [Aralık] Kânunuevvel 11). *İtalyan Güzeli.* s. 7.

Son Posta. (1932ca, [Aralık] Kânunuevvel 26). *Keriman Hanım*. s. 2.

Son Posta. (1933a, 11 Şubat). *Dünya Güzeli*. s. 3.

Son Posta. (1933b, 31 Mart). *Güzellik Kraliçeliği Hayali Taşıyan Kızlara İttihaf.* s. 7.

Son Posta. (1933c, 10 Nisan). *Çete Efradı Yakalanıyor.* ss. 1, 8.

Soydan, Serdar. (2021, Kasım 3). *Aka Gündüz'ün Bilinmeyen Romanları-2 Güzellik Kraliçesi,* Sanat Kritik. https://sanatkritik.com/eski/kulliyat/aka-gunduzun-bilinmeyen-romanlari-2-guzellik-kralicesi/

Soysal, İlhami. (1986, Eylül 1). Politika-Parlamento ve Sanat Üzerine Ufak Bir Araştırma. *Milliyet Sanat*, (151), ss. 6-7.

Sönmez, Necati.(2009). Edilgen Kanon (1923-1960) Türkiye'de Siyasi Düşüncenin Görsel Sanatlara Bakışı. *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Dönemler ve Zihniyetler*, *C.9*, İletişim Yayınları. ss. 870-878.

Süreyya, Ali. (1932, [Aralık] Kânunuevvel 21). Aile Ocağında İnkılap. *Cumhuriyet*, s. 5.

Şimşir, N.Bilâl. (Ocak, 1984). Fes Olayı Türkiye- Mısır İlişkilerinden Bir Sayfa. *Belleten*, *48* (189-190), ss. 1-54, https://belleten.gov.tr/tam-metin/1825/tur).

Tekeli, Şirin. (1982). *Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat.* Birikim Yayınları.

Tekeli, Şirin. (1991). Tek Parti Döneminde Kadın Hareketi Nasıl Bastırıldı. *Sol Kemalizme Bakıyor.* (Haz. Ruşen Çakır- Levent Cinemre). Metis Yayınları. ss. 103-118.

Toprak, Zafer. (1995a). *Türkiye'de Ekonomi ve Toplum (1908-1950) Milli İktisat Milli Burjuvazi*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları

Toprak, Zafer. (1995b). Aydın, Ulus-Devlet ve Popülizm, T*ürk Aydını ve Kimlik Sorunu.* (der. Sebahattin Şen). Bağlam Yayınları. ss. 39-81.

Toprak, Zafer. (2015). Darülfünun'a Kız Öğrencilerin Kabulü ve Gelenekçiler ile Yenilikçiler. *Türkiye'de Kadın Özgürlüğü ve Feminizm.* (ed. Tuğba Yıldırım). Tarih Vakfı Yurt Yayınları. ss. 213-248.

Tunaya, T. Zafer. (1995). Türkiye'de Siyasi Partiler (1859-1952). Arba Yayınları.

Tuncay, Mete. (2005). *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması.* Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Tural, K. Sadık. (1984). Halide Nusret. *Töre Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, *14* (158), ss. 4-9. http://ulkunet.com/UcuncuSayfa/tore_158_yeni_5049.pdf

Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti. (1931). *Tarih I: Tarihten Evvelki Zamanlar ve Eski Zamanlar.* TTTC. (Haz., Bıyıklıoğlu, M. T, Sâmih. R, Akçura. Y& Reşit G.vd.). Devlet Matbaası.

Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti. (2004). *Tarih IV: Kemalist Eğitimin Tarih Dersleri (1931-1941)*. (Haz. Bıyıklıoğlu, M. T, Sâmih. R, Akçura. Y& Reşit G. vd). (Orijinal çalışma 1934'de yayımlandı). Kaynak Yayınları.

Uçuk, Cahit.(2003). *Erkekler Dünyasında Bir Kadın Yazar Silsiname-1,* (YKY Yayınları.

Uluğtekin M.Gül. (2010). *İzlek ve Biçem Açısından Suat Derviş Romanlarının Türk Edebiyatındaki Yeri.* (Yayın No:264209). [Doktora Tezi, Bilkent Üniversitesi Türk Edebiyatı Bölümü] 2010, Ankara, Yök Tez Merkezi.

Uyar, Hakkı. (Eylül 1996), Çarşaf, Peçe ve Kafes Üzerine Bazı Notlar. *Toplumsal Tarih*, *6* (33), 6-11.

Ülman, Y. Işıl. (2004-2005). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Geçiş Sürecinde Bir Aydının Portresi (1861-1940) Dr. Besim Ömer Akalın. *Yeni Tıp Tarihi Araştırmaları*, (10-11), 435-464, https://www.academia.edu/9660674/Osmanl%C4%B1dan_Cumhuriyete_Ge%C3%A7i%C5%9F_D%C3%B6neminde_bir_ayd%C4%B1nC4%B1n_portresi_The_portrait_of_an_elite_during_the_transformation_from_the_Ottoman_Empire_to_the_Turkish_Republic_Besim_%C3%96mer_Akal%C4%B1n_1861_1940.

Üyepazarcı, Erol. (t.y.) Cumhuriyet Dönemi İstanbul Basını. *İSAM Büyük İstanbul Tarihi. 7*, ss. 224-240 *https://istanbultarihi.ist/255-cumhuriyet-donemi-istanbul-basini#:~:text=1950%20y%C4%B1llar%C4%B1nda%20%C4%B0stanbul'da%20H%C3%BCrriyet,Ekspres%20ve%20Herg%C3%BCn%20gazeteleri%20yay%C4%B1nlanmaktad%C4%B1r.*

Walby, Sylvia. (2004)**.** "Kadın ve Ulus", *Vatan Millet Kadınlar***. (**der. Ayşe Gül Altınay). İletişim Yayınları. 29-57.

Vakit. (1930a, [Ocak] Kânunusani 9). *1930 Fransa Güzellik Kıraliçesi*.s. 1

Vakit,. (1930ab [Ocak] Kânunusani 11). *Turkuaz'daki Güzeller Balosu*. s. 3.

Vakit. (1930ac, [Ocak] Kânunusani 13). *Mübeccel Hanım Güzellik Kıraliçesi.* s. 1.

Vakit. (1930ad, [Ocak] Kânunusani 14). *Avrupa Güzeli*. s. 5.

Vakit. (1930ae, [Ocak] Kânunusani 28). *Yunan Güzellik Kıraliçesine Suikast.* s. 1.

Vakit. (1930af, [Ocak] Kânunusani 30). *Güzellik Kraliçesi Dün Hareket Etti*. s. 1

Vakit. (1930b, Şubat 4). *Zavallı Kız*. s. 1.

Vakit. (1930ba, Şubat 7). *Avrupa Güzeli*. ss. 1-2.

Vakit. (1930bc, Şubat 9). *Dünya Güzelleri Nasıl Tarif Ediliyor?.* s. 1.

Vakit. (1930bd, Şubat 17). *Bir Güzel Şikâyet Ediyor*.s. 1.

Vakit. (1930c, Mart 9). *İngilizler Dünyanın Her Yanına Güzellik Mütehassısı Gönderecekler!. s.* 6.

Vakit. (1930ca, Mart 15). *Hanımlar Hangisini Daha Güzel Buluyorsunuz*. s. 6.

Vakit. (1930cb, Mart 30). *Her Erkeğe Nazaren Kadın Nedir?.* s. 1.

Vakit. (1931a, Şubat 15). *Mis Avrupa Tacını Kaybetti. s.* 3.

Vakit. (1931b, Mart 7). *Avrupa Güzellik Kraliçesi Basit Bir Köylü Kızıdır*. s. 3.

Vakit. (1931c, Nisan 6). *Amerikalı Bir Mis Malûmat Toplıyor*. s. 3.

Vakit. (1932a, 14 Nisan). *İstanbul Radyosunda Bir Konferans*. s.5.

Vakit. (1932b, Ağustos 2). *Yerli Mallar Sergisi'nin Dördüncüsü*. s.5.

Vakit. (1932ba**,** Ağustos 7). *Keriman Hanıma Hizmet Eden Kadının Anlattıkları.* ss. 1, 4.

Vakit. (1932bb, Ağustos 17). *932 Yerli Mallar Sergisinde Parlak Bir Muvaffakiyet*. s. 12.

Vakit. (1932c, Eylül 1). *Dünya ve İpekiş.* s. 9.

Vakit. (1932ca , Eylül 22). *Mahkemelerde*. s. 4.

Vakit. (1933a, Şubat 13). *Güzellik Yarışmaları Kızlarımızın Manevi Varlıklarını Tahrip Ediyor*. s. 9.

Vakit. (1933ab, Şubat 14). *Güzellik Müsabakası*. s. 3.

Vakit. (1933ac, Şubat 16). *Dünya Güzeli Neden Türkiye'de Seçilmiyor?*. s. 1.

Vakit. (1933b, Mart 28). *Güzel Seçmeden Vazgeçildi.*s. 6.

Vakit. (1933c, Mayıs 20). *Keriman H. Dün Babasile İstanbul'a Geldi.* s. 3.

[Vâlâ Nureddin] Vâ-Nû. (1930, Mayıs 27). Erkek Feminist Yerine Kadın Maskülinist. *Akşam*, s. 3.

Vasvári, Louise O. (2019). Böske Simon, Miss Hungaria and Miss Europa (1929): Beauty Pageants and Packaging Gender, Race, and National Identity in Interwar Hungary. *Hungarian Cultural Studies.* (12), ss. 193-238. http://dx.doi.org/10.5195/ahea.2019.360

Velmet, Aro. (2014, Mart,). Beauty and Big Business: Gender, Race and Civilizational Decline in French Beauty Pageants, 1920–37. *French History. 1*(28), ss. 66-91. https://doi.org/10.1093/fh/crt083.

Yalçın, Alemdar. (1984). Halide Nusret ve Anadolu. *Töre Aylık Fikir ve Sanat Dergisi*, *14* (158) , ss. 20-21.

Yaraman, Ayşegül. (2021). Türkiye'de Kadınların Siyasal Haklarını Kazanma Mücadelesinden Dişiliksiz Siyasete. (ed. Bülent Ulus). *Cumhuriyet İstanbul'unda Kadın.* İBB Kültür ve Sanat Yayınları A.Ş. ss. 77-107.

Yesari, Mahmut. (1930, Mart,). Daktilo Kız. *Resimli Ay*. *7* (1), ss. 14-16.

Yuval-Davis, Nira. (2007). *Cinsiyet ve Millet*. İletişim Yayınları: İstanbul. (Orijinali 1997 yılında yayımlandı).

Yüksel Nahit (2006, Kasım). Fikir Hareketleri Dergisinde (1933-1940) Hüseyin Cahit'in (Yalçın) Türk Devrimi'ne Bakışı. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi. 22* (65-65-66), ss. 347-378. https://atamdergi.gov.tr/tam-metin/156/tur.

Yıldız, Filiz. (2019). Türkiye'de İlk Güzellik Yarışmaları ve Basının Öncü Rolü: Genç Cumhuriyet'in Asri Güzelleri. *Etkileşim*, *4*, ss. 66-87. https://doi.org/10.32739/etkilesim.2019.4.64

Yıldız, G. Yavuz. (1995). Türk Aydını ve İktidar Sorunu. *Türk Aydını ve Kimlik Sorunu*. (der. Sabahattin Şen). Bağlam Yayınları. ss. 344-378.

Yılmaz, Kadriye. (2008). Mehmet Fuat Köprülü'nün Bugünkü Edebiyat Adlı Eserinden Hareketle Edebiyata Dair Görüşleri. *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi.* (14), ss. 171-192.

Yılmaz, Ahmet. (2024/11, Yaz). Erken Cumhuriyet Döneminde Kürtaj Yasağı İle İlişkili Suçlar ve Basındaki Yansımaları. (1929-1943), *Belgi,* (28), ss. 49-74. DOI: 10.33431/belgi.1437309.

[Sertel] Zekeriya, Sabiha (1929, Ağustos,). Kadınlar Kongresi Bize Ne Öğretiyor. *Resimli Ay*. *6* (6), ss. 216, 217.

[Sertel] Zekeriya, Sabiha. (1930a, Mart). Bizim Muhakemenin Bütün Tefsilatı. *Resimli Ay. 7* (1), ss. 2-4.

[Sertel] Zekeriya, Sabiha. (1930b, Ağustos). Görüyoruz: Öğle Sıcağında Yatan İşçileri ve Duyuyoruz: Kadın Birliği Faaliyetlerinin Tamam Olduğunu….*Resimli Ay*, *17* (6), ss. 2 , 39.

[Sertel] Zekeriya, Sabiha. (1930c, [Ekim] Teşrinievvel). Belediyecilikte İsteyeceğimiz Şeyler Program ve Programın İzahı. *Resimli Ay*, *7* (8), ss. 4-7.

[Bengütaş] Ziya, Sabiha . (1927). İlk Kadın Heykeltraş. *Resimli Ay*. *7 (*43), ss. 6, 7.

[Ortaç] Ziya, Yusuf. (1932, 7 Ağustos). Günün Akisleri: Adsız Kahraman, *Cumhuriyet*, s. 3.

Zihnioğlu, Yaprak. (2003). *Kadınsız İnkılap Nezihe Muhiddin, Kadınlar Halk Fırkası, Kadın Birliği*. Metis Yayınevi.

Ziya, Cemal. (1930a , 16 Şubat). Opera Balosu. *Cumhuriyet, s.* 8.

Ziya, Cemal (1930b, 18 Şubat). Kraliçelerin Grevi. *Cumhuriyet*. ss. 1, 4.

Zorlutuna, H. Nusret. (1973, Aralık). İki Büyük Şair. *Hisar*, *195* (120), ss. 8-9.

Zorlutuna, H. Nusret. (2004). *Bir Devrin Romanı.* L&M Yayınları.